

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ
İLİŞKİLERİ ANABİLİM DALI

1974 SONRASI KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NE GÖÇ
HAREKETLERİ VE SOSYAL ENTEGRASYON

Fatih Uğur BİBER

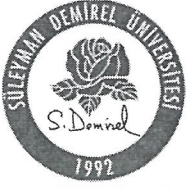
1330225507

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. Ömer TURUNÇ

ISPARTA – 2019

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	FATİH UĞUR BİBER
Anabilim Dalı	ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Tez Başlığı	1974 SONRASI KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NE GÖÇ HAREKETLERİ VE SOSYAL ENTEGRASYON
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 26/7/2019 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;

☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU²

ile aşağıdaki kararı almıştır.

- ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ**³ kararlaştırılmıştır.
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezin **REDDEDİLMESİ**⁴ kararlaştırılmıştır.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	Kabul/Ret	İmza
Danışman	DOÇ.DR. ÖMER TURUNÇ	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	PROF.DR.KENAN ÖREN	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	PROF.DR.UMUT AVCI	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul ☐ Ret	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

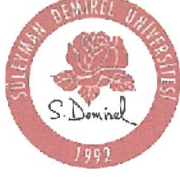
³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

YÖK LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 9-(8) Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde düzeltmeleri yapılan tezi aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da başarısız bulunarak tezi kabul edilmeyen öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir.

⁴ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

Bu form bilgisayar ortamında doldurulacaktır.

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**1974 Sonrası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne Göç Hareketleri Ve Sosyal Entegrasyon**” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Fatih Uğur BİBER'.

Fatih Uğur BİBER

26.07.2019

(BİBER, Fatih Uğur, *1974 Sonrası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Göç Hareketleri ve Sosyal Entegrasyon, Araştırma, Isparta, 2019*)

ÖZET

Türklerin Akdenizdeki en büyük adalarından biri olan Kıbrıs'a göç etmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1571'de adayı fethetmesiyle başladı. Daha sonra bu göç hareketi farklı zamanlarda, birçok haklı sebeple devam etti. 1878 yılında Kıbrıs'ın İngiltere'ye devredilmesi, 1. Ve 2. Dünya Savaşı, Milli Mücadele dönemi ve 1955'ten beri süregelen EOKA terör faaliyetleriyle birlikte 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve Rum saldırıları sonucu 1963'te cumhuriyetin ortadan kalkması göçe sebebiyet veren çok kritik zamanlardı. 20 Temmuz 1974 günü adanın diğer garantör devleti olan Türkiye'nin yapmış olduğu harekât sonrası Türkiye'den Kıbrıs'a başka bir göç hareketi başladı.

1975 yılından itibaren Türkiye'den plansız programsız başlatılan göç hareketiyle bugün Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni oluşturan topraklara Anadolu'nun farklı noktalarından insanlar göç etmeye başlamıştır. Ancak göçmenlerin adaya gelmelerinin ardından pek çok sorun da kendisini göstermiştir. Bütün bir amaca ulaşmayı hedefleyen uzun vadeli ve öngörülü bir strateji izlenmediğinden, Kıbrıslı Türklerle Türkiye'den gelen göçmenler arasında pek çok sorun ortaya çıkmıştır. Bunların bir kısmı 2019 itibarıyla hala çözülebilmemiş değildir.

Bu yüksek lisans tezi kapsamında Kıbrıslı Türklerin 1974 öncesi ve sonrası iş gücü, Türkiye'den göç eden insanların çalışma hayatı ve yaşadıkları sorunlar ile Kıbrıslı Türklerle aralarında oluşan ihtilaflar gözlenmiş ve araştırılmıştır.

Yapılan bu çalışma ile Kıbrıs'taki göçmenlerin entegrasyon sorununun çözüm önerilerine ilave olarak; gerekli olan devlet müdahaleleri, sivil toplum örgütlerinin atması gereken adımlar ve KKTC'de eğitim veren üniversitelere düşen görevler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Türkiye, Kıbrıs Barış Harekâtı, Göç, Göçmen, Sosyal Entegrasyon, Çalışma Ekonomisi

BİBER, Fatih Uğur, *The Immigration Activities to TRNC after 1974, and Social Integration, Research, Isparta, 2019*)

ABSTRACT

Turkish migration movements to Cyprus where is one of the biggest islands in the Mediterranean Sea started when the Ottoman Empire conquered the island in 1571. After that, the migration proceeded at different times for many legitimate reasons. The take-over of Cyprus to England in 1878, WWI, WW2 and Turkish National Struggle period, EOKA's terror activities since 1955, the establishment of Republic of Cyprus in 1960 and the disappearance of the republic as a result of the Greek attacks in 1963 were the crucial times that caused the migration. On July 20, 1974, after the operation of Turkey as a guarantor state of the island, the immigration from Turkey also started.

Since 1975, with the migration movement started by Turkey unplanned has enabled people who are Anatolian to settle in the territories of Turkish Republic of Northern Cyprus. However, with the arrival of the immigrants to the island, many problems have showed up. Since a long-term and a predictive strategy designed to achieve an overall aim were not followed, many problems have arisen among Turkish Cypriots and immigrants from Turkey. Some of the problems have still not been solved nowadays, in 2019.

Within the scope of this master's thesis, the workforce of Turkish Cypriots before and after 1974, working lives of immigrants, the difficulties they have been facing since 1975, and the conflicts with Turkish Cypriots have been observed and researched.

With this study, as an addition to the recommendations of the solution to the integration problems of immigrants in Cyprus, required government interventions, the necessary steps non-governmental organizations must take, and the duties of the universities providing education in the Turkish Republic of Northern Cyprus have been put forth.

Key Words: Cyprus, Turkey, Cyprus Peace Operation, Immigration, Immigrant, Social Integration, Working Economy

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI.....	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vi
KISALTMALAR	vii
ÖNSÖZ.....	xi
GİRİŞ	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ, GÖÇMEN, GÖÇMENLİK

1.1. GÖÇ, GÖÇMEN, GÖÇMENLİK.....	1
1.2. İÇ GÖÇ VE DIŞ GÖÇLER	2
1.3. GÖÇÜN EKONOMİK, SOSYAL VE SİYASİ NEDENLERİ	6
1.4. GÖÇÜN EKONOMİK, SOSYAL VE SİYASİ SONUÇLARI.....	8
1.5. GÖÇ, GÖÇMENLER VE ENTEGRASYON SORUNU	10
1.5.1. Sosyal Ve Kültürel Entegrasyon Sorunu.....	11
1.5.2. Dini Entegrasyon Sorunu	13

İKİNCİ BÖLÜM

KIBRIS'TA GÖÇ HAREKETLERİ

2.1. KIBRIS'TA GÖÇ HAREKETLERİ.....	14
2.1.1. 1571 Sonrası Kıbrıs'ta Göç Hareketleri.....	14
2.1.2. 1878 İngiliz Döneminde Kıbrıs'ta Göç Hareketleri	15
2.1.3. 1924 Lozan Antlaşması Sonrasında Göç Hareketleri	16
2.1.4. İkinci Dünya Savaşı Süreci Göç Hareketleri	18
2.1.5. 1955 EOKA Süreci Göç Hareketleri.....	19
2.1.6. 1963 Kanlı Noneli, Göç Hareketleri ve Göçmen Evleri	22
2.2. 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI SÜRECİ	23
2. 2. 1 1974 Birinci ve İkinci Kıbrıs Barış Harekatı	24

2. 2. 2. 1975 KTFD Süreci ve Kıbrıs'a Göç Hareketleri.....	26
2. 2.3. Kıbrıs'ta Göç, Çalışma Hayatı ve İş Gücü.....	30
2. 2.4. Güneyden Kuzeye Göç	34
2. 2.5. Türkiye'den Kıbrıs'a Göç	35
2. 2. 6. İngiliz Üsleri'nden Kuzeye Göç	36
2. 3. NÜFUS MÜBADELESİ, GÖÇ VE KUZEYDE İŞ GÜCÜ	37
2. 3. 1. Göçmenler ve Yaşanan Sorunlar.....	41
2. 3. 2. Göçmenler ve Kültürel Sorunlar/Farklılıklar	49
2. 3. 3. Göçmenler ve Sosyal Sorunlar/Farklılıklar.....	55
2. 3. 4. Göçmenler ve Dini Bütünleşme/Uyum Sorunları	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE BULGULAR

3. 1. YÖNTEM.....	71
3.1.1. Literatür Taraması.....	71
3.1.2 Kaynakların Tespiti.....	71
3.1.3 Uygulanan Metodoloji	72
3.1.4 Araştırmanın Yöntemi.....	72
3.1.5 Araştırmanın Evreni.....	74
3.1.6. Araştırmanın Varsayım ve Kısıtları	74
3.1.7 Veri Toplama	75
3. 2. BULGULAR.....	92
SONUÇ.....	101
KAYNAKÇA	106
A-ARŞİV KAYNAKLARI	106
B-BASILI KAYNAKLAR.....	106
C- MAKALELER	111
Ç- SÜRELİ YAYINLAR.....	116
D- SÖZLÜ TARİH KAYNAKLARI	118
E- ELEKTRONİK KAYNAKLAR	118
F- BİLDİRGELER, YILLIKLAR VE DİĞER KAYNAKLAR.....	119
ÖZGEÇMİŞ.....	120

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.Mülakat Yapılan Kişilerin Bilgileri.....	80
--	----

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BBC	: İngiliz Yayın Kuruluşu/British Broadcasting Corporation
BCA.	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BRT	: Bayrak Radyo Televizyon
BRTK	: Bayrak Radyo Televizyon Kurumu
Bşk.	: Başkan
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CMC	: Kıbrıs Madencilik Şirketi/Cyprus Mining Cooperation
CTP	: Cumhuriyetçi Türk Partisi
Dr.	: Doktor
DPÖ	: Devlet Planlama Örgütü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri
EOKA Birliği	: Ethniki Organosis Kibriyon Agoniston/Kıbrıslı Savaşçıların Ulusal Birliği
ELDİK	: Kıbrıs Yunan Kuvvetleri Alay Komutanlığı
KAÜ	: Kıbrıs Amerikan Üniversitesi
KGM	: Kızılay Genel Müdürlüğü
KGMA	:Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

KTFD	: Kıbrıs Türk Federe Devleti
KTMA	: Kıbrıs Türk Milli Arşivi
KTKF	: Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu
KTSO	: Kıbrıs Türk Sanayi Odası
LTB	: Lefkoşa Türk Belediyesi
M.	: Müdür
Mr.	: Mister (Bay, Beyefendi)
MSB	: Milli Savunma Bakanlığı
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
OKTY	: Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi
Org.	: Orgeneral
P.	: Piyade
Prof.	: Profesör
J.	: Joint/Müşterek
TAK	: Türk Ajansı Kıbrıs
Tb.	: Tabur
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCM	: Türk Cemaat Meclisi
Tğm.	: Teğmen
TİİGM	: Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü
TKGM	: Türkiye Kızılay Genel Müdürlüğü
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
TRT	: Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu
Tuğg.	: Tuğgeneral

Tümg.	: Tümgeneral
TRT	: Türkiye Radyo-Televizyon (Kurumu)
UBP	: Ulusal Birlik Partisi
UKÜ	: Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Ütğm.	: Üsteğmen
V.	: Vekil
UKK	: Uluslararası Kızılhaç Komitesi
Yay.	: Yayını
Yb.	: Yarbay
YDP	: Yeniden Doğuş Partisi
Yd.Sb.	: Yedek Subay
Yzb.	: Yüzbaşı

ÖNSÖZ

Doğu Akdenizde yer alan ve günümüzde önemi giderek artan Kıbrıs ile ilgili yapılan bu çalışma içerisinde göç, göçmen ve özellikle 1974 yılı sonrasında Kıbrıs'a yapılan göçün yarattığı sosyal entegrasyon sorunu ele alınmıştır.

Yapılan bu akademilk çalışmayı daha güvenilir hale getirmek ve sadece literatür taraması olmasından alıkoymak için öncelikle anket çalışması yapılmak istenmiş fakat gönüllü kişi sayısının yetersizliği nedeniyle hayata geçirilememiştir. Bu nedenle nitel araştırma yöntemlerinin kuvvetli bir dayanağı olan mülakat yöntemi tercih edilmiş, özellikle 1974 sürecinde Kıbrıs'ta yaşayan, tezin konusunu oluşturan sorunlara maruz kalan veya sonrasında kendini bu sorunların getirdiği çözümsüzlüklerin içerisinde bulanlar ile görüşülmüştür.

Bu çalışma ile özellikle Anadolu'dan 44 yıl öncesinde adaya göç eden ve Kıbrıs'ı yurt edinen göçmen nüfus ile Kıbrıslı Türklerin, birlikte refah içerisinde yaşayabilmeleri, uyum sorununu çözebilmeleri ve ekonomik olarak kendine yetebilen bir hale gelebilmeleri için öneriler ve teklifler sonuç bölümünde ortaya konmuştur.

Bu yüksek lisans tezinin araştırma ve tamamlanması safhalarında veri toplama faaliyeti; konuyla ilgili yirmiden fazla kişiyle ses ve görüntü kaydı, 98 basılı kaynak, 67 yazılı makale, 58 süreli yayından istifade etmek ve 8 farklı arşivden çeşitli dökümanları kullanmak suretiyle gerçekleştirilmiştir.

Bu yüksek lisans tezinin ortaya konulması safhasında Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde kütüphane ve arşivlerden de istifade edilmiştir. Bu bağlamda emeği geçen herkese gönülden teşekkür ediyorum.

Yüksek Lisans eğitimim süresince destek ve katkılarıyla bana yol gösteren tez danışmanım Doç.Dr. Ömer TURUNÇ'a sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Ayrıca Kıbrıs konusundaki muazzam arşiv ve kütüphanesini istifade etmem amacıyla ardına kadar açan Prof. Dr. Ulvi KESER'e, bu tezin ortaya çıkması aşamasında bana her türlü desteği veren hayat arkadaşım ve can yoldaşım Hazel BİBER'e ve tez hazırlık aşamasında ailemize katılan oğlum Kıvanç Ata'ya, şükranlarımı sunuyorum.

Fatih Uğur BİBER

Temmuz, 2019

GİRİŞ

Bu çalışma 20 Temmuz 1974 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Londra ve Zürih Antlaşmalarına dayanan garantörlük hakkına bağlı olarak Kıbrıs'a yaptığı askeri harekâtın ardından Anadolu'nun farklı noktalarından göç eden Türk insanının Kıbrıs'ta yaşadığı uyum sorunu ve bütünleşme sürecini irdelemek üzere kaleme alınmıştır.

Kıbrıs her daim çatışmalar, savaşlar, huzursuzluklar ve kaçınılmaz olarak da göçlerle hatırlanan bir adadır. Adaya yönelik ilk Türk göç hareketinin 1571 yılında başlamasının (Yolak, 1989: 13) ardından yaklaşık 404 yıl sonra yeniden bir iskân uygulamasıyla Türkiye'den gönüllülük esasına uygun olarak fakir, yoksul, mal-mülk sahibi olmayan alt gelir düzeyine mensup insanlar göç ettirildi (Atun, 2018: 125). Bütün iyi niyete rağmen göç olgusu her daim problemler yumağı oldu ve Kıbrıs'ta da durum böyle zuhur etti. Alelacele yapılan ve genel anlamda plansız programsız gerçekleştirilen göç hareketleri; ne Kıbrıslı Türkleri memnun edebildi ne de demografik özelliklerine bakılmaksızın adaya taşınan Anadolu insanları bundan memnun oldu.

Özellikle 1571 tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nun adayı fethetmesinin ardından başlatılan, bölgeyi Osmanlılaştırma, diğer adıyla “şenlendirme” (Erdoğan, 1991: 47) hareketiyle, ağırlıklı olarak Toros Dağları'nın Akdeniz'e bakan tarafındaki Alanya, Akşehir, Alaşehir, Konya, Karaman, Silifke ve Anamur'dan göçmenler; gönüllülük, liyakat, karakter özellikleri, muhtar, kadı, kaymakam, vali, onayıyla adaya sevk edildi (Barkan, 1950: 553). Daha sonraki süreçte de çeşitli sebeplerle ve zorunluluklarla adadan ada dışına yoğun göç yaşanırken 1974 yılıyla birlikte adanın ikiye ayrılması söz konusu oldu.

Bu çalışmanın farklı bölümlerinde de görüleceği üzere Birinci Dünya Savaşı sonrasında savaş ekonomisini en ağır şartlarda yaşayan Kıbrıs, İkinci Dünya Savaşı sürecinde de (Keser, 2005: 21) savaş ekonomisinin en ağır şartlarını yaşadığı dönemdir. Hayat pahalılığı, karaborsa yanında ihracatın sıfırlanma noktasına geldiği dönemde İngilizlerin Kıbrıs Madencilik Şirketi (CMC) gibi devlet eliyle işletilen kurumları da kapatmasıyla iş gücü farklı alanlara yöneldi (Öztürk, 1998: 26). İngiltere bu insanları cepheye sürmek üzere askere yazmaya başladı. 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti süreci adaya nispeten soluk aldıracakmış gibi görünse de 21 Aralık 1963 Rum saldırılarının ardından iş ve çalışma hayatı bir kere daha sekteye uğradı. Bu dönem herkesin eğitim seviyesi,

mevki ve makamı ne olursa olsun 30 Kıbrıs Lirası destekle hayatta kalma mücadelesi verdiği bir dönemdi (Güzide Tunç, 15 Ağustos 2018). Türkiye’den gelen mali destekle herkesin maaşı eşitlenmişti(Hatice Tunga, 6 Haziran 2018). 1974 yılına kadar ekonomik anlamda sağlıklı bir yapıya sahip olmadığı bir süreçte Kıbrıslı Türklerin “*ticarete atılmak yerine memur olma zihniyeti, çekingenlik ve risk alamama takıntısıyla*” (Plümer, 2008: 1) adada ciddi bir yatırımının, sermayesinin bulunduğunu söylemekse son derece güç oldu.

1974 Barış Harekâtı’nın hemen ardından kuzeydeki Rumlar güneye geçerken, güneyde ve İngiliz üslerinde mahsur kalan Kıbrıslı Türkler de kuzeye gelmişlerdi(Atun, 2018: 245). Ada içinde böylece bir iç göç dalgası yaşanırken 1975 yılından itibaren yoğun olarak Türkiye’den de bir göç dalgası başlamıştı. Acıdır ki yıllar sonra ortaya çıkan durum o dönemde Türkiye’de ve adada bu konuda ciddi, planlı, organize, uzun vadeli bir stratejinin belirlenmediği yönündeydi. Adaya göç edecek insanlar konusunda kıstasların belirlenmemesi, bu insanların yaşadıkları coğrafyaların demografik özelliklerinin tespit edilmemesi, adaya getirilmelerinin ardından nasıl bir strateji takip edileceğinin bilinmemesi bu süreçte sorunlara sebep oldu. 1924 yılında Yunanistan’la yaşanan Büyük Mübadele sürecinde bu konuyla ilgili Mübadele Bakanlığı kuran (Arı, 1995: 18) Türkiye Cumhuriyeti devletinin Kıbrıs’a yönelik göç hareketlerinde aynı hassasiyeti göstermemesi de sorunların katlanarak büyümesine neden oldu. 1975 yılında Kıbrıslı Türklerin elinde iş gücü ve yatırım olarak Rumlardan kalan çeşitli tesisler bulunmaktaydı. Bunlar 17 Şubat 1975 tarihinde Kamu İktisadi Teşebbüsü (KİT) olarak değerlendirilerek Sanayi Holding çatısı altında yaklaşık 60 fabrikayla ilk etapta 2.500 civarında insana istihdam da sağladı. Tam da Nüfus Mübadelesi sürecine denk gelen bu organizasyonla az da olsa Türkiye’den gelen göçmenlerden bazıları da buralarda istihdam edildi.

Bugün gelinen noktada karşılıklı suçlamalar ve ithamlar yanında “*Türkiyeli-Kıbrıslı*” kimliklendirmesinin hala devam etmesi, KKTC’de ortaya çıkan her türlü adli vaka ve suç olaylarında doğrudan Türkiye’den gelmiş olanların günah keçisi seçilmesi, ciddi olarak üzerinde durulması gereken sosyal bir olgudur.

Kıbrıs ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Kıbrıs’a, özellikle 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında yapılan göç hareketleri ile ilgili sorunları ortaya koyan çalışmalar olmasına rağmen, bunların sosyal entegrasyon bağlamında detaylı inceleyen,

göç hareketlerinin çalışma hayatına ve işgücüne etkilerini inceleyen, bizzat bu sorunlarla karşı karşıya gelenlerle bire bir görüşülerek incelemelerde bulunan, arşivlerden yararlanan ve sonuç olarak yapılması gerekenleri ortaya koyan bir çalışma gereksinimi tespit edilmiştir.

Bu yüksek lisans tezi kapsamında göçmenlerin KKTC’de yaşadıkları sorunlar kadar Kıbrıslı Türklerin onlara bakış açıları, ayrıca sorunların kaynağı, KKTC ve T.C. devleti olarak her iki tarafa düşen sorumluluklar, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin görevleri mercek altına alınmıştır. Çalışmanın tamamlanması aşamasında pek çok Kıbrıslı Türk yanında farklı zamanlarda adaya göç etmiş ve bir kısmı KKTC vatandaşlığını da kazanmış olan Türkiye göçmeni insanla da görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca konuyla ilgili basılı kaynaklar, bilimsel çalışmalar ve süreli yayınlar da taranmış ve arşiv belgelerinden de istifade edilmiştir.

Bu çalışma kapsamında Kıbrıs’ta genel anlamda göç olgusuna ve ağırlıklı olarak Türkiye’den Kıbrıs’a yönelik göç faaliyetine yer verilmekle birlikte bu göç faaliyetlerinin önce Kıbrıs Türk Federe Devleti ve sonrasında da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde çalışma hayatını nasıl etkilediği, KKTC’nin iş gücü ve imkânları bağlamında irdelenmiş, bunun ortaya çıkardığı “*Kıbrıslı-Türkiyeli*” yaklaşımından hareketle adadaki vasıfsız iş gücü ve kalifiye eleman eksikliği konusunun yarattığı sorunlar, entegrasyon bağlamında irdelenmiştir. Literatürde “*foreshadowed problem*” ya da “*haberci problem*” olarak adlandırılan Kıbrıs’ta göç faaliyeti, işgücü ve çalışma hayatıyla ilgili durum bu çalışmanın genel çerçevesini oluşturmaktadır. Şüphesiz adı geçen haberci problemler araştırmanın değişik aşamalarında farklı nedenlerle yeniden düzenlenmiş, tashih edilmiş ya da çıkartılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ, GÖÇMEN, GÖÇMENLİK

1.1. GÖÇ, GÖÇMEN, GÖÇMENLİK

Tarihte nüfus dalgalanmalarının toplu bir halde ortaya çıkması genellikle istilalar, bir bölgenin fethedilmesi ya da klasik sömürgeci zihniyetle kendisini gösterir. Bugün bakıldığında bütün bunlara terör, savaş, iç çatışmalar, bulaşıcı ve ölümcül hastalıklar, çağın en büyük tehditlerinden Sudan ve Yemen’de olduğu üzere açlık, susuzluk ve bunun ortaya çıkardığı kuraklık ve siyasal nedenler de ilave edilmiştir (Gökdere, 1978: 55). Klasik anlamda göç olgusu; bireylerin doğup büyüdüğü yerleri genellikle bir daha dönmek ve hayatlarını belli uzaklıktaki o yeni yerlerde devam ettirmek üzere değiştirmeleri olarak ifade edilebilir(Güreşçi, 2016: 1061). Uzaklık kavramı doğaldır ki ülke içi meydana gelebilecek göç hareketleri için son derece kısa olabileceği gibi (Yakar, 2012: 133) sınır ötesi göç hareketlerinde bu mesafe çok daha uzun olacaktır. İnsanların kişisel arzularına, daha rahat yaşama, daha iyi iş imkânı, sağlık gibi nedenlerle yaptığı serbest göç yanında daha güvenli bir yer aramaya yönelik, cezalandırma, baskı altında tutma ve kişisel özgürlükleri kısıtlamaya yönelik zorunlu göçler de söz konusudur (Gökdere, 1978: 57).

Göç meselesi insanoğlunun tarihi kadar eskidir. İnsanlar yaşadıkları çevrelerden, bulundukları topluluklardan ve toplumlarından değişik nedenlere bağlı olarak bazen geçici bir süre için, bazen de sürekli yaşamak üzere başka bölgelere giderler ve gittikleri bu bölgelere yerleşirler. İnsan topluluklarının bu şekilde yerleşme ve yer değiştirme faaliyetlerine ‘göç’ ismi verilmektedir(Gökdere, 1978: 55). Gerçi günümüz dünyasında bunun karşılığında “*immigration, émigration, movement, take refugee, deportation, asylum*” gibi kavramlar bulunur ancak kavramlar çoğunlukla siyasi nedenlere bağlı olarak farklı manalar gösterse de yer değişikliği ve bunun sonucunda ortaya çıkan göç faaliyetini göz ardı etmek hiçbir şekilde mümkün değildir. Coğrafi açıdan bir iskân bölgesinden ayrılan insanlar hayatlarını başka bir yerde devam ettirmeye karar verirler ve bunun sonucunda da iskân bölgeleri arasında bir trafik söz konusu olur(Gökdere, 1978: 55). Bir göç faaliyetinin söz konusu olabilmesi için mutlak ve kesin olarak bulunması gereken husus; iki iskân bölgesi arasında yaşanan hareketliliğin gidilen veya kararlaştırılan iskân bölgesinde tamamlanmasıdır.

1.2. İÇ GÖÇ VE DIŞ GÖÇLER

Göç olgusunun ortaya çıkış nedenleri, bu göç hareketlerine iştirak eden insanlar, söz konusu coğrafyadaki faaliyetler ve bunların sebebi, mesafesi, süresi, hacmi, yönü, organizasyonu açısından irdelenmekle birlikte genellikle bu göç hareketleri ülke içi ve ülke dışına yönelik olarak yapılan “iç ve dış göçler” şeklinde değerlendirilebilir (Güreşçi, 2016: 1058). Ülke içerisinde meydana gelen göç olgusu içe yönelik ve bir ülkenin kendi topraklarında cereyan eden faaliyetlerdir ve Türkiye de bu bakımdan en çok iç göç yaşanan memleketlerin başında gelmektedir (Güreşçi, 2016: 1060). İç göçlerin oluş biçimlerine bakılacak olursa öncelikle kırsal bölgelerden ve köylerden şehirlere doğru yapılanlar karşımıza çıkar. Kırsal bölgelerden yine başka kırsal bölgelere doğru yapılanlar da görülmekle beraber bu son derece küçük bir orandadır. Bunun dışında şehirlerarasında yaşanan göç hareketleri de söz konusudur. Çok nadiren de olsa şehirlerden köylere doğru göç hareketleriyle de karşılaşılması mümkündür (Yakar, 2012: 133).

İç göç hareketleri Türkiye’de genellikle küçük gruplar halinde veya münferiden yapılan hareketlerdir. Bu sınıflandırmanın dışında tutulabilecek tek istisnai konu ise henüz yerleşik hayata geçmemiş olan aşiretlerin çeşitli sebeplerle yer değiştirmeleridir (Yakar, 2012: 133). Bu şekilde göç faaliyetlerine katılan aşiretlerin ve bazı köylerin ortak unsurları olmakla beraber birbirlerinden tamamen farklı ve bağımsız nedenleri de bulunmaktadır (Yakar, 2012: 132). Ülkemizde özellikle yaz döneminde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde yaşayan vatandaşlarımız Çukurova Bölgesi’nde pamuk, narenciye, fıstık toplamak üzere bazen bütün köy halkıyla beraber bu bölgelere gelmektedir. Özellikle ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik gerçekler ve kültürel unsurlar açısından meydana gelen bu göç hareketleri, ticaret ve sanayinin daha fazla gelişmiş olduğu, göreceli de olsa hayatı idame ettirmenin daha kolay olarak nitelendirildiği -Megaköy İstanbul’da yapıldığı gibi- bölgelerde daha fazla yaşanmaktadır (Güreşçi, 2016: 1060). Bugün itibarıyla Gazi Antep, Şanlı Urfa, Hatay, Adana gibi bazı sınır şehirlerinde her ne kadar iç göç nispeten daha yavaş olsa da geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin akın etmesiyle birlikte yeniden elindeki imkânlarla sanki dört ayrı ülke olarak ihtiyaçlara karşılık vermeye çalışmaktadır (Kaya, 2015: 125).

İç göçlerden farklı olarak dış göçlerse; çalışmak, muhtemelen gidilen bölgede daha uzun kalıp yerleşmek maksadıyla yaşanan, devletin sınırları dışına çıkarak bir

başka ülke sınırları içerisine girmek suretiyle yapılan göçlerdir (Güreşçi, 2016: 1061). Bu göçlerde karşılaşılan en önemli etkenler ise insanların hayat şartları, ekonomik ve sosyal hayat, din ve vicdan hürriyeti gibi farklı unsurlar açısından daha iyi şartlar sağlayan memleketlere doğru göç faaliyetlerine girişmeleridir. Bu faaliyetler gelen göç, dıştan göç veya içe göç (immigration) olarak adlandırılır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüz Türkiye Cumhuriyeti'ne gelinceye kadar karşılaşılan pek çok göç hareketinde farklı nedenler bulunmaktadır. Göç hareketlerinin nedenlerine kısaca bakılacak olursa bunları şöyle bir sınıflandırmaya almak mümkündür (Güreşçi, 2016: 1058-1067);

- *Ekonomik şartlara bağlı olarak yapılan göç hareketleri*
- *Daha iyi hayat şartlarına sahip olabilmek için yapılan göç hareketleri*
- *Din ve vicdan hürriyeti sağlayabilmek için yapılan göç hareketleri*(Martikainen, 2010: 265)
- *Yol, baraj, liman, havaalanı, sanayi tesisleri, santral gibi kalkınma projelerine bağlı olarak yapılan göç hareketleri*
- *Eğitim, kan davası, yoğun nüfus artışı, sağlık, dinsel ve siyasal nedenlerden oluşan sosyo-ekonomik nedenlerle gerçekleştirilen göç hareketleri*
- *Kültürel unsurlar açısından yapılan göç hareketleri*(Çağlayan, 2006: 73)
- *Deprem, heyelan, kuraklık, sel felaketi, gibi doğal felaketlere bağlı olarak yapılan göç hareketleri*(Varol ve Gültekin, 2016: 45)
- *İki ülke arasında meydana gelen savaşlar sonucunda meydana gelen göç hareketleri*
- *Bir ülkenin bir başka ülke, grup veya topluluğu topyekûn ortadan kaldırmaya yönelik faaliyetleri sonucu meydana gelen göç hareketleri*
- *Ülkeler arasında yapılan antlaşmalar sonrasında karşılıklı yapılan göç hareketleri.*

Yukarıda maddelendirilen göç çeşitlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıda göç olaylarıyla ilgili belli başlı örnekler verilmiştir.

Ülkeler arası yapılan anlaşmalar gereği gerçekleştirilen göç hareketleriyle ilgili olarak verilebilecek en somut örnek; Türkiye Cumhuriyeti devletiyle Yunanistan arasında karşılıklı olarak gerçekleştirilen Büyük Mübadele idi(Arı, 1995: 15). 1923-1925 yılları arasında gerçekleştirilen büyük mübadele veya zorunlu göç faaliyeti, Türkiye Cumhuriyeti devletin ilan sonrasında karşılaşılan en büyük insan hareketiydi. Bir ay içinde Ege'nin karşı yakasına göçe başlayan Yunan nüfus yaklaşık 650.000'di(Arı, 1995: 32). Sonuç olarak Balkanlarda uluslaşma gayretlerine paralel birçok ulusal devlet teşkil edilmişti. Böylece özellikle Balkan coğrafyasında tesis edilen her devlet, toprak hâkimiyetini gerçekleştirmek maksadıyla toprak gücünü elinde tutan Türklere yönelmiş ve onların bu gücünü ortadan kaldırmak maksadıyla bu insanları göç etmeye zorlamıştı(Arı, 1995: 15).

Bir ülkenin başka bir ülke topluluğunu ortadan kaldırmaya yönelik olarak verilebilecek en etkili örnek; din ve vicdan hürriyetinin neredeyse sıfırlandığı Bulgaristan'dan yapılan göç faaliyeti olabilir (Yakar, 2012: 135). Bu son göç hareketi 1989 senesinde gerçekleşti. Bulgaristan, 1985 nüfus sayımıyla beraber ülkede Bulgar olmayanlara yönelik bir politika izlediğini de gösterdi. Bu nüfus sayımı için dağıtılan formlarda milliyet ya da mensup olunan etnik grupla din ve mezhebi belirleyecek bölümler bulunmamaktaydı. Böylece azınlıkların kendi dinleri ve milliyetleri de kayıtlara geçmemişti. Gorbaçov'un Perestroika ve Glastnost politikaları çerçevesinde Demirperde'nin kapılarını aralamasıyla beraber bütün baskılara ve sıkıyönetim uygulamalarına rağmen Bulgaristan'da olup bitenler de su yüzüne çıkmaya başlamıştı (Toğrol, 1989: 77). Bulgaristan, yaklaşık 45 yıldan bu yana uyguladığı asimilasyon politikasını sınır dışı etme kararıyla son noktasına getirdi ve 1989 Mayıs ayı sonundan itibaren 320.000 Türk insanını göçe zorladı (Toğrol, 1989: 75).

Konuyla ilgili olarak somut örnekler arasında ayrıca insanların canlarını kurtarabilmek kaygısıyla kaçıp geldikleri Türkiye'yle ilgili olarak Saddam Rejimi'nin Irak'ta yaptıkları verilebilir (Emin, 2016: 45). Halepçe Katliamı ile kendi vatandaşı olan 5 bin kişiyi acımasızca katleden Saddam Hüseyin, hemen arkasından kendisine muhalif olarak gördüğü gruplar üzerine saldırmaya başlayınca (Atılğan ve Aydoğdu, 2017: 55) özellikle Kuzey Irak'ta yaşayan insanlar can güvenliklerini sağlayabilmek için Türkiye sınırına akın etmişlerdi (Atılğan ve Aydoğdu, 2017: 55). 2 Ağustos 1990-17 Ocak 1991 sürecinde Irak sınırından Türkiye'ye ülke güvenliğini ve sosyal yapıyı bozacak sayıda sığınmacının gelmesi söz konusu olmuştu. Arap Baharı sürecinin yaşanmaya başlandığı süreçte (Çelik, 2015: 35) bir kere daha huzur ve barış ortamından uzaklaşan Ortadoğu'da özellikle Suriye'den Türkiye'ye akın eden ve “geçici sığınma hakkı verilen insanlar” olarak değerlendirilen, devletin resmi rakamlarına göre 5 milyon Suriyeli Anadolu topraklarına göç etti (Atılğan ve Aydoğdu, 2017: 57).

Hafızalardan silinmeyecek diğer bir örnek; 21 Aralık 1963 günü Kıbrıs'ta yeni kurulan devletin İçişleri Bakanı statüsündeki Yorgacis'in Akritas Planı denilen topyekûn öldürme stratejisi bağlamında, Türklere yönelik olarak giriştikleri ve tarihe “*Kanlı Noel*” olarak geçen katliam girişimleri sonucunda Kıbrıslı Türklerin adanın kuzeyindeki güvenli bölgelere göç etmeleridir. Bir anda binlerce insanın göç etmesi sonucunda zaten kıt imkânlar içindeki toplum ne yapacağını bilemedi ve kurulan derme

çatma kulübelerde ve çadırlarda binlerce Kıbrıslı Türk neredeyse 11–12 yıl yaşamak zorunda kaldı (Keser, 2011: 149).

Bunun dışında belli zaman dilimi içerisinde yayılarak yürütülen göç hareketleri de bulunmaktadır ki bunun için verilebilecek en güzel örnek Türkiye’den 60’lı yıllardan itibaren özellikle Almanya’ya yapılan göç hareketleridir (Yıldırımoglu, 2005: 23). Bunu da kitlesel göç hareketi olarak değerlendirmek mümkündür. Türkiye’den yabancı memleketlere işçi göçü 1960’lı yıllarda başladı; 1975 yılına gelindiğinde ise sayı 700.000 kişi civarındaydı. 1974 sonrasında Kıbrıs’a göç etmeye başlayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını Almanya’ya gidenlere (Yıldırımoglu, 2005: 14) benzetmek mümkündür. Dikkat edilmesi gereken fark adanın aynı dilin konuşulduğu, çoğunlukla aynı dini eksene oturmuş insanların yaşadığı, kültürel olgu bağlamında da benzer geleneklerin yaşatıldığı bir yer olmasıdır. Ayrıca göç edenlerin göç ettikleri yeni ülkede azınlık değil çoğunluk durumuna gelmeleri de buradaki farklılığı gün yüzüne çıkartmaktadır. Esasında KKTC’de zaman zaman alevlenen Kıbrıslı-Türkiyeli çatışmasının temelinde biraz da bu olgunun olduğunu söylemek mümkündür.

Evrenin ortaya çıkışından günümüze, gerek daha iyi şartlarda yaşama isteği, gerekse siyasal gereksinimler, coğrafya ve tabii şartlar sebebiyle bireyler bazen tek başlarına ve bazen de büyük gruplar şeklinde doğup büyüdükleri yerlerden ayrılmak mecburiyetinde kalmışlardır. Özellikle Ortadoğu’da bitmek bilmeyen kaotik ortam, SSCB’nin dağılması (Hasgüler, 2016: 128), Balkanlar’da, Suriye’de, Tunus, Fas, Cezayir, Irak’ta meydana gelen rejim değişiklikleri, İran-Irak Savaşı (Orsam, 2010: 9), Afganistan operasyonu, Filistin-İsrail çatışması (Gökçınar, 2009: 77) bu memleketlerde yaşayan insanları yasal veya yasadışı yollardan göçe zorlamaktadır (Keser, 2013: 234).

Bu şekilde yasadışı göç hareketleriyle karşı karşıya olan Türkiye’de; 3 Ağustos 2002 tarih ve 4771 sayılı kanunla, 765 sayılı kanunun 350, 351, 503 ve 504. maddelerine TCK.201/a, 201/b maddeleri eklenmiş ve 2–5 yıl hapis, 1 milyardan az olmamak kaydıyla para cezası ve maddi menfaatlerin müsadere edilmesi öngörülmüştür. Bununla birlikte bu kanunların da uygulanabilirliği pek bulunmamaktadır (Akçadağ, 2012: 30). Türkiye’nin gelişmekte olan bir ülke ve büyüyen bir ekonomik yapıya sahip olması, bölgedeki en demokratik ülke konumunda bulunması ve AB adaylık süreciyle bağlantılı olarak da Türkiye, göç alan hedef ülke konumuna gelmiştir (Akçadağ, 2012: 35).

1.3. GÖÇÜN EKONOMİK, SOSYAL VE SİYASİ NEDENLERİ

Bütün bu göç hareketlerinin hangi şartlar altında yapıldığı çok önemli ve gözden kaçırılmaması gereken bir husustur. Eğer göç eden bu insanlar kendi rızaları ve hür iradeleriyle göç etmeye karar vermişlerse ve yalnızca daha iyi yaşama isteği ve güvenli bir gelecek kaygısıyla bu yola başvurmuşlarsa; serbest göç olarak adlandırılan bu faaliyette doğal olarak kişi göç edeceği yeri, zamanı ve uygun şartları seçmekte ve buna uygun davranmaktadır(Yılmaz, 2014: 1686). Sömürgecilik hareketinin özellikle 18. yüzyıldan itibaren dünyanın değişik köşelerinde başarılı olmasının nedenlerinden bir tanesi de budur. Tam aksi olarak insanların yaşadıkları bölgelerde kendi iradelerine bağlı kalmaksızın, gerekli asgari yaşama şartlarının ortadan kalkması veya tehlike altında bulunması durumunda ise mecburi göç hareketleriyle karşı karşıya kalınır(Taşçı, 2009: 178). Bunlar coğrafi özelliklere ve şartlara bağlı olarak deprem, sel felaketi, heyelan, aşırı kuraklık gibi hemen müdahale edilmesi ve önlenmesi mümkün olmayan durumlardır. Özellikle Afrika'nın pek çok ülkesinde yaşanan açlık tehlikesine bağlı olarak binlerce, milyonlarca insan devamlı göç halindedir (Yılmaz, 2014: 1685). Esasında bu şekilde göç hareketinin içinde bulunan bu perişan insanların durumu kademeli göç olarak da değerlendirilebilir. Çünkü bir çıkış noktasından hareketle başka bir ülkeye geçtiklerinde macera bitmemekte, belki de oradan da bir başka ülkeye geçişin planları yapılmaktadır (Taşçı, 2009: 179). Coğrafi şartların yanında memleketlerin gelişme ve ekonomik kalkınmalarıyla ilgili olarak giriştikleri bir takım kalkınma projelerine bağlı olarak yapılan baraj, yol, liman, havaalanı, büyük sanayi kuruluşları gibi faaliyetlerle ilgili yer değiştirmeler de söz konusudur (Yılmaz, 2014: 1689). Bunlara ilave olarak eğitim, kan davası, yoğun nüfus, sağlık, dinsel ve siyasal sebeplerin neden olduğu sosyo-kültürel nedenlere bağlı olarak da göç kaçınılmaz olabilir.

Göç olgusu bireyin ya da bir topluluğun meydana getirdiği bir yer değiştirme faaliyetiye buradan çıkacak sosyal, kültürel, siyasal, demografik ve ekonomik verilerin analizinde hassas davranılması ya da meydana gelecek sorunlara karşı evvelinden bir strateji belirlenmesi kaçınılmazdır. Bu yüzden hangi sebebe dayanırsa dayansın göç faaliyetine girişen bireylerin yüzleştikleri ilk ve en büyük sorun her daim ekonomik problemler olmuştur (Taşçı, 2009: 180). Bu durum Yunanistan'la gerçekleştirilen “Büyük Mübadelede” de böyle olmuştur (Arı, 1995: 27). Bununla birlikte göç

olgusunun demografik neticelerinden birisi de “*karişan nüfus*” ve “*yayılan nüfus*” kavramlarını meydana getirmesidir (Yılmaz, 2014: 1703).

Burada bahsedilen göçler kişilerin arzusuna uygun gerçekleşen faaliyetler olmayınca yüz yüze gelinen başka bir sorun da işin psikolojik tahribatıdır (Taşçı, 2009: 181). Büyük Mübadele sonrasında gelenlerin durumu da aynı olmuştur (Arı, 1995: 198). Bu insanların Anadolu’da öncelikle Ege Bölgesi ağırlıklı olarak yerleştirilmeleri sonrasında toplumsal çevreye uyumları konusunda siyasi, ekonomik ve kültürel uyumlarını göz önüne alan araştırma ve çalışmaların, devletin mali gücünün kısıtlı olması, devletin bunu bir kanayan yara olarak görmesi gibi nedenlerle yapılamaması sonucunda konu yalnızca zamana havale edilmiştir (Arı, 1995: 127). Bu insanların yıllarca yaşadıkları ve yurt bildikleri topraklardan yeni bir vatana getirilmeleri çok da kolay olmadı. Çünkü insanları bu topraklara bağlayan toprak ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakları, tabiat ve toplumsal yapıyla kurduğu iletişim, o ana kadar kazandığı kültürel değerler ve hüner birikimi göz ardı edilemeyecek değerlerdir. Bu yüzden kişinin bu şekilde bir göç ve yer değiştirme hareketine maruz kalması, zarar görmesi, bu zararının ne kadarının görmezden gelineceği ve ne kadarının karşılanacağı cevap bulunması gereken bir gerçektir (Yılmaz, 2014: 1699).

Büyük Mübadele sonrasında Anadolu’dan Yunanistan’a göç edenler içerisinde farklı sorunlar görülmektedir. Bugün bile özellikle Trakya bölgesinde yerleşmiş göçmen ailelerinde kendilerinin Avrupa’dan kalkıp geldiklerini, Avrupa’da yaşadıklarını ve o dönemde kendi ellerinde bulunan pek çok imkânın Türkiye’ye daha yeni geldiğini ifade eden, hafif alaycı ve kendini beğenmiş bir hava bulunmaktadır. Bu göçmenlerin yaşadıklarını neredeyse aynı şekilde şu anda KKTC’deki göçmenler de yaşamaktadır. Bu durum bireylerin kendi kültürel dokularını göç ettikleri topraklara taşımak istemeleriyle doğru orantılıdır ve ortaya “*etnomerkezcilik*” olarak adlandırılan bir yapı ortaya çıkmaktadır (Aksoy, 2012: 294). Durum böyle olunca da göç ettikleri KKTC’de belki de kolaylıkla kültürel ve sosyal uyum sağlayacak ve entegrasyonu gerçekleştirecek, kendi bireysel gelişimlerini sağlayacak ve o kültürü tanıyarak bir parçası olacak yerde, kendi kültürlerini dayatma, empoze etmeye çabalama ya da ikisinin arasında bocalama şeklinde kendisini gösterir (Aksoy, 2012: 295). Şüphesiz “*göçmenlere karşı etnik kökenleri, milliyetleri, sosyal statüleri*” (Aksoy, 2012: 299) gibi nedenlerle ayrımcılık yapmak söz konusu olmamalıdır. Burada belirtilmesi gereken

husus; KKTC’de planlı olarak bu yönde negatif bir ayrımcılık olmadığıdır; ancak yine de sorun orta yerde durmaktadır. (Arı, 1995: 91).

2011 senesinde DPÖ tarafından nüfusu 286.255 olarak belirlenen KKTC’de T.C. vatandaşı olanların sayısı da 80.550 kişi olarak açıklanmıştır. Buna göre nüfusun %28.13’lük kısmı doğrudan Türk vatandaşdır. KKTC’nin Türkiye’ye olan nispi yakınlığı, adada Türkçe dilinin konuşulması, insanlarda “yavru vatan” olgusunun hala geçerliliğini koruması, KKTC’ye gidişin/girişin herhangi bir yabancı ülkeye gitmekten/girmekten çok daha kolay olması, pasaport zorunluluğu bulunmaması ve yalnızca nüfus cüzdanıyla ülkeye giriş yapılabilmesi de adayı cazip hale getirmektedir.

1.4. GÖÇÜN EKONOMİK, SOSYAL VE SİYASİ SONUÇLARI

Türkiye gibi Asya-Avrupa arasında geçiş noktası durumunda olan bir ülke ya da Kıbrıs gibi Akdeniz’in ortasında bir sıçrama tahtası olarak görülen bir ada; göç hareketliliğinin en yoğun yaşandığı coğrafyalar arasındadır. Bu durum hayatın her alanında olduğu üzere ekonomik, sosyal ve siyasi bazı değişikliklere, sosyal çalkantılara, tereddütler yaşanmasına ya da yeni adli, idari ve güvenlik tedbirlerinin alınmasına neden olmaktadır(Aksoy, 2012: 294).

Esasında bu noktadan bakıldığında özellikle Suriye krizinin patlak verdiği Mart 2011 tarihinden itibaren başlayan, Türkiye sınırına yığılan ve bir kısmı Türkiye’yi ara bölge olarak gören ve başta Avrupa olmak üzere değişik coğrafyalara gitme düşüncesinde olanlar haricinde Türkiye’de 5 milyona varan sayıda geçici koruma statüsünde Suriyeli yaşamaktadır (Kirişçi, 2014: 121). Ocak 2015 verileri baz alındığında Türkiye’de resmi verilere göre 1.625.000 Suriyeli sığınmacı bulunduğu belirtildiğine ve bu 2018 itibarıyla 4 milyon, Temmuz 2019 itibarıyla 3 milyon 630 bin 575 civarında olduğuna göre artış hızı da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.(Kirişçi, 2014: 142). Özellikle AB ülkelerinin sınırlarını kapattığı ve kendi memleket sınırlarına pek de yaklaştırmadığı bu günlerde, bazı finansal destek ve diplomatik yardımlarla bu insanların Türkiye’de iskân edilmesi talep edilmektedir. Bu durum örneğin Gazi Antep, Şanlı Urfa, Kilis, Adana gibi kentlerde Suriyeli mahallelerinin oluşmasına, burada komün hayatı yaşayan bu insanların toplumsal hayattan genellikle tecrit edilmesine, daha içine kapanık hayat tarzı nedeniyle karşılıklı ötekileştirme davranışlarına neden olmaktadır.(Kirişçi, 2014: 158).

Bugün Türkiye'nin sınır hattında bulunan bazı kasaba, ilçe ve köylerde Türk nüfus azınlık durumundadır ve bu durum bölgede yaşayan insanların pek de hoşlandıkları bir durum değildir (Kaya, 2015: 121). Bununla birlikte bölgeye gelen Suriyelileri bahane ederek BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)'nin yanı sıra, birçok çok uluslu yapının ve sivil toplum örgütü ve değişik ülke temsilcilerinin Gazi Antep, Kahraman Maraş, Adana, Hatay, Şanlı Urfa gibi illerde çeşitli isimler altında bürolar ya da temsilcilikler açmıştır. Bu durum ülke güvenliği, istihbarat, istihbarata karşı koyma ve asayiş bağlamında problem yaratmaktadır (Kaya, 2015: 122). Yerel yönetimlerden resmi kurum ve kuruluşların faaliyetlerine kadar hemen hepsinin bu yabancı misyonlar tarafından takip edilmesi, izlenmesi, zaman zaman iç işlerine müdahale noktasına ulaşan “telkin ve tavsiyeleri” diplomasi açısından sorun yaratan durumlardır (Yılmaz, 2014: 699).

Türkiye'ye akın eden başta Suriyeliler olmak üzere değişik coğrafyalardan sığınmacılar, mülteciler, göçmenler kaçınılmaz olarak geldikleri bölgelerin demografik özelliklerini altüst etmekte, kültürel ve sosyal yapıda olumsuz pek çok değişikliklere neden olmaktadır (Kaya, 2015: 123). Dünya genelinde ortaya çıkardığı sorunlar yanında Türkiye özelinde bakıldığında son dönem geçici koruma statüsündeki Suriyeli akınıyla (Emin, 2016: 99) birlikte yaşanan sorunlardan bazıları şu başlıklar altında irdelenebilir (Emin, 2016: 99);

- *Yerel işgücü ve istihdam imkânlarını ucuz işçi ve ucuz maliyet nedeniyle ortadan kaldırması*
- *Kültürel dokuda değişiklikler, zafiyetler ve farklılıklar yaratması*
- *Türkiye'de ve KKTC'de olduğu üzere vatandaşlık verilmesi durumunda seçme-seçilme bağlamında yerel halkın siyasi iradesinin engellendiği düşüncesinin oluşması*
- *Dış güvenlik ve asayiş sorunlarının yaşanmaya başlanması*
- *Uluslararası alanda göç olgusunun ülkeler arasında sorunlara, ihtilaflara ve çatışmalara neden olması*
- *KKTC'de olduğu üzere sosyal hayatta çok eşlilik, kadın istismarı, çocuk istismarı, çarpık yapılaşma gibi olguların ortaya çıkması ya da yaygınlaşması*
- *Hayat standartlarının değişkenlik göstermesi ve sınıflar arasında ekonomik sınırların kapanmayacak şekilde iyice açılması*
- *Yaşanan huzursuzlukların göç edenlerin kendi içlerinde kenetlenerek kendi adalet duygularını yaratmaya çalışmaları, göç edilen yeri ötekileştirmeleri ya da bunun tam tersi olarak ortaya çıkan durumlar*
- *Yerel yönetimler bağlamında aşırı nüfus, eğitim, sağlık, hijyen ve asayiş ihtiyaçlarının artış göstermesi*

Bugün KKTC'de Pakistan, Çin, Vietnam, Filipinler, Türkmenistan, Bangladeş, Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan başta olmak üzere değişik memleketlerden ve pek

çok Afrika ülkesinden mülteci, göçmen, kaçak işçi bulunmaktadır (Gündem Kıbrıs, 20 Eylül 2018). KKTC’de istihdam edilecek üçüncü dünya ülkelerinden kimselerin ülkeye pasaportlarıyla giriş yapmaları ve giriş limanlarında giriş vizelerini almaları şöyle bir ibareyle karara bağlanmıştır(Alibaba, 2010; 128):

“ herhangi bir fakir, temyiz gücü bulunmayan ve bu nedenle kendi ihtiyaçlarını göremeyen birey, kamu sağlığını riske atacak bulaşıcı bir hastalıkları olan ya da kamu sağlığı menfaatine yayımlanan tüzüklere riayet etmeyi kabul etmeyen herhangi bir kimse, cinayetten hüküm giymiş ya da hapse çarptırılmış ve bu yüzden Muhaceret Memurunca istenmeyen göçmen kabul edilen herhangi bir birey, ahlaka mugayir davranışlarda bulunan ya da bu yönde girişimleri bulunan herhangi bir birey, Bakanlar Kurulu kararıyla “persona non grata” ilan edilen bir birey, daha önce KKTC’den sınır dışı edilen bir kimse, KKTC’ye girişi yasaklanmış herhangi bir birey, kanuni koşul, kısıtlamalara hilafına ülkeye gelen veya yaşamaya başlayan herhangi bir kimse, ülkeye göçmen sıfatıyla nüfuz etme arzusunda olan fakat buna müsaadesi olmayan herhangi bir birey; ayrıca yasaklı göçmenler, çalışma izni almamış olanlar ülkeye giremezler.”

Burada belirtilen yasaların ve uygulamaların sağlıklı, etkili ve caydırıcı bir şekilde uygulanması, denetleme ve kontrollerin sağlıklı, etkin ve hızlı yapılması halinde KKTC’deki kaçak sorununun çözüleceği de açıktır.

Göç alan ve göç veren son derece dinamik bir yapıya sahip olan ve yabancı işgücüne dayalı bir yapısı olan KKTC’de devletin Türkiye’den gelenlerin dışında ne kadar göçmen işçiye sahip olduğuyula ilgili de resmi bir çalışması ya da açıklaması söz konusu değildir. Bu insanlar çocuk ve yaşlı bakımından Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye’den göç edenlerin yapmadıkları, yapmak istemedikleri son dönemde çok büyük büyüme hızı gösteren inşaat işçiliği gibi ağır ve zor işlerde çok daha maliyetsiz ücretlerle çalışmakta, ucuz iş ve ucuz iş gücü bağlamında istihdamı sekteye uğratmakta, sigortasız ve genellikle kaçak çalıştıklarından KKTC ekonomisi anlamında vergi kaçağına da neden olmaktadır (Havadis, 3 Mayıs 2019).

1.5.GÖÇ, GÖÇMENLER VE ENTEGRASYON SORUNU

Hemen herkes kabul eder ki ne kadar gönüllü yapılırsa yapılısın göç olgusu beraberinde hoşnutsuzluğu, sorunları ve sıkıntıları da taşır. İnsanların savaş, çatışma ortamı gibi çok zorunlu haller dışında doğup büyüdükları toprakları bırakması çok çabuk ve kolayca kabul edilebilecek bir durum değildir. Ortaya çıkan bu yeni süreç göç eden kadar göç edilen yerdeki insanlar açısından da hassas bir konudur (Martikainen, 2010: 266):

“Göçün nedeni, yerleşim sürecini etkileyen en önemli unsurlardan biridir. İsteğe bağlı gerçekleştirilen göçlerde, söz konusu insanlar çoğu kez, ekonomik statü ve sosyal refahlarını daha iyileştirmek için son derece motive olmuşlardır. Ev sahibi toplumda hedefledikleri

ilerlemeyi başaramadıkları takdirde, genellikle çocuklarına daha iyi hayat şartları sağlamak için harekete geçerler. İstekli göçmenler, sonraki göç dalgaları onların ailelerini getirir de, ilk başta genellikle genç olduklarından en verimli çalıştıkları yıllarındadırlar.”

Bu durum 1960’lardan itibaren başta Almanya olmak üzere Hollanda, Belçika, Fransa ve hatta Avustralya’ya göç etmek zorunda kalan ve gittikleri bu memleketlerde geleceklerini kurtarmak maksadıyla en ağır ve zor şartlarda çalışan Türk işçileri için de (Yıldırımoglu, 2005: 18), 1975 senesinden itibaren Kıbrıs’a gelmeye başlayan insanlar için de geçerlidir. Bugün neredeyse 40 yılı aşkın bir süredir KKTC’de yaşayan bu insanlar ikinci, hatta üçüncü nesli yetiştirirken 30-40’lı yaşlara geldikleri bu adada kendi kültürel dokularını, geleneksel yapılarını ve bütün anane, töre, alışkanlık ve inançlarını da yaşatmaya çabalamaktadırlar. Bu durum kendi içinde pek çok sorunu beraberinde getirirken göçmenlerin yaşadıkları topraklara entegrasyonunu da zorlaştırmaktadır.

1.5.1. Sosyal Ve Kültürel Entegrasyon Sorunu

Sosyal entegrasyon; içinde yaşanılan toplumsal hayatı meydana getiren bütün bireylerin, bunların oluşturduğu sosyal grupların ve çeşitli sivil toplum örgütleri ve kurumların birbirleriyle karşılıklı bağımlılık ve ahenkli bir sistem meydana getirerek birbirlerini destekleme ve tamamlama süreci olarak tanımlanabilir. Sorokin’e göre, sosyal bütünleşme modelleri 4 grupta ifade edilir. Fakat özellikle fonksiyonel ve kültürel bütünleşme başlıklarını ön plana alır (Kaya, 2008: 72). Fonksiyonel bütünleşme hayatın her alanında ve coğrafyasında şöyle ya da böyle ortaya çıkmıştır (Kaya, 2008: 70). Kültürel bütünleşme ise bahsedilen faktörlerin bütünleşince ortaya anlam çıkartarak bütünü parçalarını oluşturma ve netice olarak, bütünü tamamladıkları bir modeldir (Kaya, 2008: 69). Kültürel entegrasyon bir anlamda mükemmel bütünleşme modeli olarak karşımıza çıkar (Bilgiseven, 1995: 43). Göç eden insanların göç ettikleri yerde entegrasyonu sağlanmaya çalışılırken geride bıraktığı ana yurdunu unutması ve bütün bağlarını koparması ise beklenemez (Özmen, 2011: 397):

“(...)Göçün etkilerinin çok yönlü olduğu bilinmektedir. Çünkü göç edenlerin kendi memleketleriyle sosyal bağları sona ermemektedir. Bilhassa ulaşımın ve iletişimin hızlı ve ucuz olduğu günümüzde bu ilişkiler daha da yaygınlık ve yoğunluk kazanmıştır. Öyle ki göç eden topluluklar yurtdışında yerleşip siyasi, toplumsal ve ekonomik örgütlenmelere de kavuştuğunda gittiği ülkedeki kendi hayat şartlarını düzeltme çalışmalarıyla yetinmeyip kendi yurdunun sorunlarına da müdahale etmeye başlamaktadır. Çoğunun ülkesindeki sosyal, politik ve kültürel sorunlarla ilgilenmesi ya da yakınlarıyla ilişkileri göçten önceki duruma nispetle daha sıklık kazanmaktadır. Bazen bu durum anayurdunun problemleri ile ilgilenmek ve çözüm bulma çabalarının ötesinde müdahale ve baskılara da varmaktadır(...)”

Bu durum artan nüfusla birlikte sosyal entegrasyonu daha da zor hale sokarken göç edenle göç edilen yerdekilerin asgari müştereklerde buluşmasını engeller. Bu durum, şüphesiz değişik nedenlerle birbirinden uzaklaşmaya ve dolayısıyla ortak noktalarda buluşulmanın zorlaşmasına neden olmaktadır.

Kıbrıs’la ilgili en önemli sorulardan birisi de adaya 1974 sonrasında Türkiye’den gelen insanların kültürel bütünleşmeyi sağlayıp sağlamadıkları konusudur. TDK’ye göre kültür; *“Toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü.”* (Özmen, 2011: 397) olarak ifade edilmektedir. Bu araştırmanın değişik bölümlerinde de belirtildiği üzere göç ister bireysel anlamda ister topluluk bağlamında olsun bir yeri terk ederek başka bir yere göç edenler yanında bu kimselerin göç ettikleri ve kendilerine yeni bir vatan edindikleri yer açısından da bir kültürel entegrasyon sorunudur (Martikainen, 2010: 266):

“(…)Kültürel entegrasyon, hem göçmenlerin ve göçmen topluluklarının yerel değerlerle, kurallarla ve davranış modelleriyle ilişkisi ve uyumu, hem de ev sahibi toplumun göçmenlerin kültürel hayatlarının tezahürlerine yönelik oluşturduğu reaksiyonlarla alakalıdır. Kültürel entegrasyonun mekânı sivil toplumdur ve günümüz dünyasında gitgide artan medyadır. Başarılı ve olumlu kültürel entegrasyon kendini açıkça güçlü etnik ilişkilerde gösterir.”

Durum böyle olunca da özellikle göç edenlerin sıradan günlük hayatlarını aksaklık olmadan ve herhangi bir problemle karşılaşmadan yaşayabilmeleri açısından dâhil oldukları toplumla bütünleşmeleri ve ona entegre olmaları şarttır (Kaya, 2008: 387). Özellikle Kıbrıs’ta yaşanan durumsa çok daha farklıdır ve ortaya çıkan durum genel anlamda kültürel entegrasyonla ifade edilir. Bu noktada kültürel entegrasyonu da bir çeşit bütünleşme, uyum ya da toplumsal çevre veya duruma uyma olarak kabul etmek gerekir. Toplum içerisinde daha önceden kazanılmış özelliklerine, yeni dâhil olduğu toplumsal çevrede belli bir sürecin sonunda yabancılaştan insanlardan bahsedilirken kültürel entegrasyon bağlamında bakıldığında burada sözü edilen kazanılmış/sahip olunan özelliklerin taşınması ve korunması yanında bunları ileriye götürmek söz konusu olacaktır (Özmen, 2011: 394). Bu noktada toplumsal yapının çok kültürlülüğü, o toplumsal yapıyı oluşturan bütün grupların ve özellikle de azınlık grupların kültürel bütünleşmesini gerçekleştirmek suretiyle zenginlik, çok renklilik, hoşgörü ortamı, hak ve özgürlüklere karşılıklı saygı ve anlayış çerçevesinde değerlendirilir ve her bir birey de sosyal yapıda kendi karakterine uygun bir yer edinir.

Toplumsal hoşgörü, sevgi ve saygı temelini olduğu, buna bağlı olarak da son derece keyifli bir ortamın meydana getirildiği sosyal hayatta yaratılan sinerjinin ve çıktılarının da son derece olumlu olması beklenir.

1.5.2. Dini Entegrasyon Sorunu

Göç edenler açısından olduğu kadar göç edilen yerdekiler açısından da gelenlerin topluma ayak uydurması, adaptasyon ve bütünleşme sürecinin hızlı ve sorunsuz geçmesi ideal olmalıdır; ancak bu her zaman gerçekleşmeyebilir. Kıbrıs'ta ise durum biraz daha farklıdır. Aynı kök ve soydan olan, dilleri aynı ve ağırlıklı olarak aynı dinden insanların, uyum sağlaması ve ahenkli bir sosyal çevrede birlikte yaşaması çok daha kolaydır (Özmen, 2011: 397). Bu açıdan bakıldığında KKTC'de de din olgusu etrafında çok ciddi bir sorun tespit edilememiştir. Ancak Lefkoşa'da Türkiye'deki imam-hatip liseleri ile eşdeğer olan ve halen faaliyette bulunan Hala Sultan Koleji eksenli bazı sıkıntılar, bu okulda görev yapan Türkiye'den gelen bazı öğretmenlerin kamuoyu ve basına yansıyan istenmeyen davranışları, KKTC Din İşleri Başkanlığı'nın bazı icraatları (Akşam, 25 Ekim 2017) ve bu başkanlık bünyesinde yapılan bazı atamalar vb. kamuoyunda tartışmalara ve tepkilere neden olmuştur. Buna rağmen göçün yarattığı diğer sorunlarla mukayese edilecek olursa kolay aşılacak ya da çoktan çözüme kavuşmuş meseleler olarak algılanabilir(Kaya, 2008: 406).

İKİNCİ BÖLÜM

KIBRIS'TA GÖÇ HAREKETLERİ

2.1. KIBRIS'TA GÖÇ HAREKETLERİ

Venediklilerin Doğu Akdeniz'de Türk gemilerine saldırılarının yanında Maltalı korsanların da Kıbrıs'ı bir üs olarak kullanmaları (Gazioğlu, 1994: 99) üzerine, Akdeniz'i bir iç deniz haline getirerek güvenli bir üs olarak kullanmayı düşünen Osmanlı İmparatorluğu, 1571 yılında 70.000 şehit vererek Kıbrıs'ı idaresi altına aldı. Bu sayede Akdeniz'de dirlik ve düzeni tesis etti. (Öztuna, 1970: 224). Venediklilerin kendileri gibi Hristiyan olan Kıbrıslı Rumlara karşı uyguladıkları zulüm sonrasında adada yaşayan insanların adayı fetheden Türklerden hoşgörü ve saygı görmeleri Kıbrıslı yerli halkın da aynı şekilde dostane davranmasına neden olmuştu (Gazioğlu, 1994: 198).

Anadolu, Suriye, Mısır ve Kuzey Afrika'yı sınırları içine alıp Doğu Akdeniz'i bir iç deniz haline getiren Osmanlı İmparatorluğu (Uluslararası İlişkiler Ajansı, 1992: 23) 16. yüzyılda Kıbrıs ve Girit'in Venedik idaresinde olması yüzünden (Çay, 1989: 126) Akdeniz'deki hâkimiyetini risk altında olarak değerlendirdi. Bu nedenle Venedikliler tarafından askeri bir üs olarak kullanılan Kıbrıs'ı savaşa girmeden alabilmek düşüncesiyle Kıbrıs'a elçiler gönderdi. Ticari bağlamda da çok stratejik bir konumda bulunan Kıbrıs'ın, Türk gemilerine düzenlenen saldırılarda üs olarak kullanılması (Fedai, 1997: 18), ayrıca Türk ticaret gemilerinin Akdeniz'de serbestçe dolaşamaması fethedilmesini gerektirmişti (Roberts, 1993:145).

2.1.1. 1571 Sonrası Kıbrıs'ta Göç Hareketleri

Kıbrıs Türkler açısından yabancı bir ülke olarak görülme bile tarih içerisinde karşılıklı göç hareketlerinin en yoğun yaşandığı yer olmuştur. Adaya 1975 yılından itibaren Anadolu'dan başlayan göçler haricinde hemen hemen bütün göç hareketleri zorunlu göç kapsamındaydı ve can, nispeten mal güvenliğini korumaya yönelik olarak yapıldı. 1570 yılı Temmuz ayındaki Kıbrıs'ın fethiyle ilgili mücadelenin devam ettiği günlerde, adanın yerli halkından bir kısmı da savaş korkusu nedeniyle evlerini terk ederek dağlara kaçtı. Bu insanların büyük bir kısmının savaştan sonra da geriye dönmemesi üzerine pek çok yerleşim merkezi boş kaldı. Bütün bunlara ilaveten bazı çiftlik ve tarla sahiplerinin de yaşadıkları toprakları bırakıp adayı terk etmeleri üzerine adada ciddi bir nüfus kaybı yaşandı (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1971: 99). Bu

şekilde adayı bırakıp giden zengin ve varlıklı Latinlere, aynı şekilde sahip oldukları her şeyi bırakan ve adadan ayrılan Venedikli tüccarlar da eklendi.(Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1971: 94). Burada söz konusu olan durum adanın sömürgeleştirilmesinden ziyade ihtiyaç duyulan meslek gruplarına dâhil zanaatkârların adaya gönderilmesiydi (Barkan, 1949: 555). Ayrıca atıl durumda bırakılan arazilerin işlenmesi, bakımı, boşalan köylerin, çiftliklerin doldurulmasıyla ve yeni fethedilen bire elli-altmış verebilen bu toprakların ekilip dikilmesiyle kalkınma sağlanmış ve havası son derece uygun olan bu alanlarda kalelerinde askerler de bırakıldığı için düşman saldırısı korkusu yaşanmadı. Kıbrıs'a göç faaliyetini özellikle ilk etapta gitmek isteyenler yönünden daha arzu edilir bir kimliğe büründürmek maksadıyla Kıbrıs'a gitmek ve adada yerleşmek isteyenlerden ilk 2 sene vergi muafiyeti söz konusu olmuş (Barkan, 1950: 557) ve adaya bu şekilde gidenler büyük bir vergi muafiyeti elde etmişlerdi(Fedai, 1997: 25). Osmanlı İmparatorluğu namına iktisadi bir mana taşıyabilmesi amacıyla Kıbrıs'a göç etmek arzusunda olanlara onay verildi.

Bu süreçte 20.000'e yakın istekli çıkmasına rağmen (Stephens, 1966: 165) bunun yeterli olmaması üzerine Karaman ve Dulkadir kadılarına ferman yazılarak toprakları bereketli olmayan köylüler, ortakçılar, bunların isimleri henüz vergi kayıtlarında olmayan evlatları, yaz ve kış otlakları, bağlar ve geriye kalan diğer taşınmazlarla ilgili olarak devamlı sorun yaratan kimseler, tarım yapacak arazisi olmayan köylüler, sorunlu köylüler, kendilerine müsaade edilmemesine rağmen yerleşim merkezlerine göç etmiş olan evsizlerle, birçok zanaatkârın adaya gönderilmesi talimatı verildi(Stephens, 1966: 165, Uluslararası İlişkiler Ajansı, 1992: 33, Nesim, 1994: 77).

Göç ettirilenler Kıbrıs'a vardıklarında kendilerini karşılamak için gerekli hazırlıklar yapıldı ve bu ailelere ayrıca iki yıl boyunca vergi muafiyeti sağlandı(Oberling, 1987: 47).

2.1.2. 1878 İngiliz Döneminde Kıbrıs'ta Göç Hareketleri

Tarihte 93 Harbi olarak bilinen 1878 tarihli Osmanlı-Rus Harbi'nin ardından Kıbrıs'ta işler değişmişti(Stephens, 1966: 23). Kendilerine çeşitli imtiyazlar, haklar ve serbestiler verilen Ortodokslar yönetimden hoşnut olmadıklarını söylemeye başladılar. Bu arada 4 Nisan 1881 tarihli nüfus sayımında adada Türk nüfusu 45.458, Rum nüfusu 137.631 idi. (İsmail, 1992; Güvenç, 1984; Sönmezoğlu, 1991; Uçarol, 2000; Sarıca,

1975; Gürel, 1993). Adanın 12 Temmuz 1878 tarihinde İngiliz İdaresi'ne geçmesinin ardından İngiltere'nin adayı elinde tutma karşılığında Osmanlı İmparatorluğu'na yılda 92.000 Osmanlı lirası ödemesi kararlaştırıldı (Gazioğlu, 1997: 196). Adadaki Türk nüfusun 1877 yılından 1878'e kadar 67.000'den 45.000'e düşen nüfusu Kıbrıslı Türklerin dış göçe müracaat etmesi şeklinde açıklanabilir. İngilizlerin 1878 senesinde "icarci" kimliğiyle Kıbrıs'a gelmesinden sonra 22.000 civarında Kıbrıslı Türk de Anadolu'ya göç etmişti(KTMA Klasör No 48). 6 Nisan 1891 tarihli resmi nüfus sayımında Türk nüfusu 0,5 artış hızıyla 2.468 kişi artarak 45.458'den 47.926'ya ulaşmıştı(Barkan, 1949: 564).

2.1.3. 1924 Lozan Antlaşması Sonrasında Göç Hareketleri

31 Mart 1901 tarihinde yapılan nüfus sayımının çıkardığı sonuçlara bakılacak olursa Kıbrıs'ta toplam 274.108 kişi yaşamaktaydı ve bunun 51.309 kişisi Türklerden oluşurken 182.739 kişi de Kıbrıslı Rumlardı. Öte yandan 10 yıl sonra ve 2 Nisan 1911 tarihinde yapılan nüfus ölçümünde ise Kıbrıslı Türklerin sayısı %1 civarında artış göstermiş ve 56.428 olmuştu (KTMA, 1926 Colonial Reports, Report For 1926, No.1366, Londra, 1928). 24 Nisan 1921 tarihinde gerçekleştirilen ölçümde ise bu oran yaklaşık %0.8 oldu ve toplam artış 4.911 olarak gerçekleşti(KTMA, 1926 Colonial Reports, Report For 1926, No.1366, Londra, 1928). Buna göre Kıbrıslı Türklerin sayısı 61.339'du. 1921 senesinde Kıbrıs'taki sayı 310.709'du. Bu nüfus yaklaşık 5 yıl sonra 335.000 civarına yükselmiştir. Belirtilen bu sayının 61.422'si Türklerden ve 244.887'si Rumlardan meydana gelmekteydi (KTMA, 1926 Colonial Reports, Report For 1926, No.1366, Londra, 1928).

Öte yandan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin de katıldığı 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın 16, 20 ve 21.maddeleri doğrudan Kıbrıs'la alakalıdır ve 20. madde itibarıyla Türkiye, İngiltere'nin 5 Kasım 1914 günü ilan ettiği Kıbrıs'ın kendilerine ait olduğu kararını kabul etmiştir.

Belirtilen hüküm uyarınca Kıbrıs, "*Crown Colony-Taç Kolonisi*" ilan edilirken aynı antlaşmanın 21.maddesi itibarıyla da adada yaşayan Kıbrıslı Türklere adada kalmak ya da ada dışına ve büyük ihtimalle de Türkiye'ye göç etme hakkı verilmişti (BCA., Tarih: 2.12.1924, Sayı: 1188, Fon Kodu: 30..18.1.1). "*Hakk-ı Hıyar*" denilen bu seçme durumu ve adı geçen antlaşmayla istedikleri tabiiyeti seçme hakkı kazanan Kıbrıslı Türklerin bazıları İngiliz uyruğunu reddedip Kıbrıs'tan Anadolu'ya göçe

başlamışlardı (BCA. Tarih: 2.12.1924, Sayı: 1188, Fon Kodu: 30..18.1.1). Türkiye'ye gelen Kıbrıslı göçmenler-mülteciler, Mersin-İçel (BCA, Tarih: 20.11.1926, FK: 272..0.0.12/50.106.1) ve Muğla (BCA, Tarih: 25.11.1925, Fon Kodu: FK: 272..0.0.14/77.40.19) başta olmak üzere çeşitli illere yerleştirilmiş ve Lozan Antlaşmasıyla Türkiye; resmen tanınmış olmakla birlikte Antlaşmanın 16, 20 ve 21. maddeleriyle adanın İngiliz toprağı olması da tescillenmişti (Erim, 1975).

Lozan Antlaşması'nın 21. maddesine göre İngiliz yönetimi altında adada kalmak arzusunda olmayanların Anadolu'ya göçe başlamaları ve 1924 yılında Konya civarına gelmelerinin ardından, mesele Konya İmar ve İskân Müdürlüğünce Bakanlığa aktarılmıştı. Bilhassa savaşın ardından perişan bir dönem geçiren adada göç hazırlığına başlayan Türklerin bu amaçla ellerinde ne varsa harcamalarının ardından bazı sorunlar ve şikâyetler söz konusuydu. Benzer sorunlar göç hazırlığı yapanların evraklarıyla ilgilenen Larnaka Konsoloslugu için de söz konusuydu (BCA. 030.18.1.1.012.59.3). Larnaka Başkonsoloslugu tarafından TC Dışişleri Bakanlığına gönderilen bir belgede 24 Haziran 1925-30 Eylül 1925 döneminde Türkiye'ye göçenlerin değişik harcamalarını karşılamak maksadıyla 52 İngiliz lirası harcandığı ifade edilerek göçmenler için harcanacak paralarla ilgili 15 Lira destek talep edilmişti (Demiryürek, 2003: 90). 26 Ocak 1926 tarihinde bu talebi yanıtlayan İskân Müdüriyet-i Umumiyesi ise “341 senesi *iskân bütçesinde Kıbrıs Müslümanlarının sevk ve iaşelerine dair bir nüsha tahsisat*” olmadığından talebin reddedildiğini belirtti.

Bunun üzerine, Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın alakasıyla, Kıbrıslı Türklerin Türkiye'ye gelmelerinin ardından yüz yüze geldikleri problemler halledilmeye çalışılmıştı (BCA, Tarih: 28.1.1925, FK: 272.0.0.12/43.63.8). 1925-26 sürecinde Kıbrıs'tan göç eden Kıbrıslı Türklerin iskânlarının gerçekleşmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması için süren çalışmalara rağmen sorunların süregeldiği de 2 Ekim 1926 tarihli kaynaktan görülebilmekteydi (BCA, Tarih: 2.11.1926, FK: 272..0.0.12/50.104.2). 15 Kasım 1925 günü Mağusa Kaleburnu Rüştüyesi Baş Muallimi Ahmet Celal tarafından Başbakan İsmet İnönü'ye gönderilen mektupta Kıbrıslı Türklerin Türkiye'ye göç etme hususundaki istekleri dile getirilmişti (BCA. 030.18.1.1.16.77.6). Buna göre adanın İngiltere'ye bırakılması ve Kıbrıslı Türklerin baskı altında yaşamaya başlamalarının ardından Lozan'da İsmet İnönü'nün bu durumu son derece üzgün bir şekilde kalbi onaylamak zorunda kaldığı, ancak Lozan'da

antlaşmaya eklenen maddelerle Kıbrıslı Türklerin Türkiye'ye göç etmelerine imkân verilmesi muazzam bir coşkuya sebep oldu.

1914-1940 sürecinde pek çok Kıbrıslı Türk de adadan ayrılmak zorunda kaldı. Bu şekilde göç edenler arasında öğrenciler ve öğretmenler de söz konusuydu ve bu sayının yaklaşık 20.000 olduğu belirtilmekteydi(Oberling, 1987:49). Aynı şekilde Türkiye'de adadan göç edecek Kıbrıslı Türklerin sayısını 1 Aralık 1925 tarihinde 20.000şeklinde vermişti(Demiryürek, 2003: 91). Bu şekilde Kıbrıs'tan göç edenler genellikle Mersin, Bursa, İzmir, İstanbul, Muğla ve Konya başta olmak üzere çeşitli bölgelere iskân edilmişlerdi(Demiryürek, 2003: 91). Kıbrıslı Türklerin Türkiye'ye göçleriyle ilgili olarak 7 Aralık 1925 tarihli 2871 sayılı “*Kıbrıs'tan Gelecek Muhacirlerin İskânlarına Tahsis Olunan Arazi Hakkında Kararname*” gereğince bu insanların Türkiye'ye gelmelerinin ardından iskan edilecekleri bölgelerse Kozan 3.000, Muğla 3.000, Osmaniye 3.000, Adana 3.000, Silifke 3.000, Antalya3.000 ve Mersin 2.000 Kıbrıslı Türk şeklinde belirlenmişti(Demiryürek, 2003: 91). Bu bağlamda Türkiye'yle sıcak ilişkiler içerisinde olan kişi ve kuruluşlar Kıbrıs'ta olup bitenler konusunda Türkiye'yi devamlı surette bilgilendirdi(BCA.030.10.57.66.14). Aynı günlerde Kıbrıs'tan Başbakan İsmet İnönü'ye gelen bir başka rapor ise Kıbrıs Türk Milli Kongre Heyeti Merkeziyesi adına 26 Nisan 1937 günü gönderilen M. Necati Özkan, M. Remzi Okan ve H. Said imzalı rapor olmuştu (BCA.030.10.124.886.19). Böyle olmakla beraber özellikle Lozan sonrasında başlayan ada dışına göç dalgası yine de durmamış ve Kıbrıslı Türkler gelecek endişesiyle adadan ayrılmanın ve Türkiye'ye göçmenin hesaplarını yapmışlardı (Kasımoğlu, 1987: 53).

2. 1.4. İkinci Dünya Savaşı Süreci Göç Hareketleri

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla beraber Kıbrıs için yeni bir tarih sayfası söz konusu olmuştu. Genel anlamda savaş başladığında pek de savaşa ilgili bir durumu yokmuş gibi görünen ada daha sonraki süreçte savaşın şiddetlenmesi ve özellikle İngiltere'nin artan lojistik destek ve personel kayıpları nedeniyle bir anda savaşın merkezinde yer almaya başlamıştı. Kıbrıs şüphesiz doğrudan savaşa dahil olmamakla birlikte savaş şartlarının getirdiği mecburiyetlerle bir anda Akdeniz'in ortasında bir savaş merkezi haline gelmişti. Bu dönemde acil askeri personel ihtiyacını karşılamak isteyen İngiltere, Kıbrıs'ta da Kıbrıslı Rumları ve Kıbrıslı Türkleri askere almaya, onları

cazip tekliflerle ikna etmeye ve adadaki ekonomik iş alanlarını tasfiye ederek de insanları zorlamaya başlamıştı (Vakit, 26 Nisan 1939).

Kıbrıs'ta hiç ummadıkları bir istekle yüz yüze gelen İngiliz hükümeti gönüllülerin askerliğe alınmaları konusunu sıkı bir kontrol ve denetim mekanizması içinde yapmaya başladı(Ali Tilki, 10 Temmuz 2018).Tam da bu günlerde Sir William D. Battershill de yeni Kıbrıs Valisi olarak adaya gelmişti (Kıbrıs Postası, 11 Ağustos 1939). Kıbrıs Valisi Battershill'in Kıbrıs'a gelmesinin ardından halk yeni valiyi görmek amacıyla Lefkoşa'ya gelirken (Kıbrıs Postası, 11 Ağustos 1939) yapılan duyurulara rağmen İngilizlerin aradığı şartlara haiz gönüllü sayısı arzu edilen seviyeye çıkmamıştı. Hemen ardından kamuoyunu bilgilendirmek ve insanları asker yazılmaları konusunda teşvik etmek amacıyla yeni kampanyalar başlatılmıştı (Vakit, 14 Eylül 1939). Bu dönem adada savaş ekonomisinin en yoğun yaşandığı, ihracatın sıfırlandığı, karaborsanın arttığı, hayat pahalılığının tırmandığı (Halkın Sesi, 29 Nisan 1942) ve bunları engellemek üzere İngiltere tarafından sert tedbirlerin alındığı bir dönem oldu. Çalışma hayatı ise askere yazılma dışında neredeyse durmuş durumdaydı (Morgan, 2010: 153).

Öylece adada çalışma hayatı tamamen durmuş, enflasyon tırmanmış, iş gücü sadece İngiliz yönetiminin isteği doğrultusunda askere yazılmaya yönlendirilmişti. Türk ve Rumlardan oluşan yeni askeri gücün Kıbrıs'tan sevk edilecekleri cepheler arasında ilk etapta Fransa da vardı(Ali Tilki, 10 Temmuz 2018). Savaşın ardından terhis edilen bu insanlara İngilizlerce bir takım haklar ve imtiyazlar sağlanmış ve bu eski askerler memur, polis, gardiyan, işçi, işçi başı olarak çalışmaya başlamışlardı(Ali Tilki, 10 Temmuz 2018).

2.1.5. 1955 EOKA Süreci Göç Hareketleri

24 Eylül 1954'de toplanan ilk BM Genel Kurulu'nda Kıbrıs Türk Toplumu'nu temsilen Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu (KTKF) Başkanı Faiz Kaymak, yardımcısı Ahmet Mithat Berberoğlu ve Ahmet Zaim hazır bulunmaktaydı (Avrupa, 2 Şubat 1998). 93 Harbi adı verilen 1878 savaşının ardından kanlı Noel olarak adlandırılan 21 Aralık 1963 Rum saldırılarına kadar devam eden dönem(Keser, 2019: 235) Türk nüfusun yurtdışına göçmesine de yol açmıştı(Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 1971). Genellikle topraklarını Rumlara satarak adayı terk eden Kıbrıslı Türkler yanında; adada kalmayı tercih eden ancak ticarete varlık gösteremeyen ve çalışma hayatında ne yazık ki Rum toplumunun gerisinde kalan Kıbrıslı Türkler de bulunmaktaydı. Bunlar

Ekonomik kalkınma bağlamında bir proje ya da program geliştiremediklerinden ikinci planda kalmaya, mali varlığını katlayan Rumlar karşısında geriden gelmeye devam ettiler(Plümer, 2008: 3). EOKA'nın 1 Nisan 1955 günü düğmeye basması ve ardından adayı kan gölüne çevirmeye başlamasıyla birlikte özellikle 21 Aralık 1963 tarihinde başlatılan ve Akritas Planı denilen kanlı plana göre adada Türk bırakmamayı hedefleyen döneme kadar Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıs'ı terk etme ve Türkiye ve İngiltere başta olmak üzere çeşitli ülkelere göç etme süreci de hızlandı(Keser, 2019: 83). Bu dönemde Rumların Atina Bankası karşısında bir Türk bankası açma projesi de maalesef hayata geçirilemedi; ancak Lefkoşa'da 56 Türk esnafın bir araya gelmesiyle Türk Tüccarlar Birliği hayata geçirildi (Plümer, 2008: 2). Kıbrıs'ta açılan ilk Türk Bankası ise 1955 yılında Türkiye İş Bankası oldu.

Aynı süreçte yaşanan ilk göç faaliyetleriyse bir dönem İngiltere tarafından EOKA'ya karşı kullanılan Kıbrıslı Türk polislerin göçleridir. Yardımcı Polis (Auxiliary) ya da Komando sınıflarında görevlendirilen bu polis birliklerinin 1959 senesi biterken lağvedilmesi ve görev yapanların yaklaşık 400 Sterlin ikramiyeyle emekliye ayrılması yeni sorunlara neden oldu. Bu polislerden bazıları ekonomik sebeplerle adada tutunamayınca İngiltere'ye göç etmeyi tercih ederken (Ortam, 15 Kasım 1991) bazıları da yeni kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti askeri gücüne geçiş yaptı (Fellahoğlu, 1995: 91). Aynı süreçte Yunanistan destekli EOKA'ya karşı mücadele etmiş 10.000 civarında insan da aynı yolu tercih ederek adadan ayrıldı ve başka ülkelere göç etti(Armaoğlu, 1998: 58). Özellikle 1958 yılında artan EOKA saldırıları nedeniyle nispeten daha güvenli yer bulma derdindeki Kıbrıslı Türklerin yaşadıkları toprakları terk edip başka yerlere göç etmelerine neden oldu (Nacak, 6 Ocak 1961). Bu bağlamda örneğin 28 Temmuz 1958 tarihinde Dr. Fazıl Küçük'e Baf ve Limasol yakınlarındaki 15 köyden göçle ilgili talepler geldi (Oberling, 1987: 55; Gazioğlu, 1997: 125).

1958 yılında toplam 548.000 olan ada nüfusunun çalışan nüfus oranına göre % 41,7'lik kısmı tarım sektöründe çalışmaktaydı ve bunların da büyük bir kısmı vahşi sulama denilen yağmur sularına bağlı olarak tarım yapan arpa, buğday üreticileriydi (Plümer, 2008: 4). Buna göre tarım sektöründe 136.000, imalat ve sanayi alanında 37.000, inşaat sektöründe 20.000 ve madencilik alanında da 6.300 kişi bulunmaktaydı (Plümer, 2008: 4). Tarım ve madencilik sektörünün vasıfsız ağır işçi istihdamının büyük bir kısmı ise Kıbrıslı Türler tarafından karşılanmaktaydı(Plümer, 2008: 4). Bu arada

Kıbrıs'ta da daha güvenli olan bölgelere kaçarak evlerini terk eden Kıbrıslı Türk göçmenler için bir takım kampanyalar düzenlenmeye çalışıldı(Halkın Sesi, 10 Eylül 1958). 1960 senesinde 573.566'lık ada nüfusunun 104.942'si Kıbrıslı Türk, 468.624'ü Rum'dur ve %18.3Kıbrıslı Türk'le %81.7 Kıbrıslı Rum'a tekabül etmekteydi (Halkın Sesi, 17 Şubat 1979).

Buna göre Türkiye'nin geleceği bağlamında ve Kıbrıs'ın tamamen Türkiye'nin kontrolünde olması amacıyla; Kıbrıs'ta Türklerin nüfusunu arttırmaya yönelik girişimlerde bulunulması, halen Türkiye'de çeşitli devlet görevlerinde bulunan Kıbrıslı Türklerin bu hizmetlerinin ardından Kıbrıs'a dönmelerinin sağlanması, özellikle 1924 sonrasında Türkiye'ye göç etmiş olan Kıbrıslı Türklerin, adadaki şartlar Kıbrıslı Türklerin lehine oluncaya kadar geçici de olsa adaya dönmeleri arzu edilmekteydi. Ayrıca dünyanın farklı ülkelerinde yaşayan Kıbrıslı Türklerin memleketlerine dönmelerine destek olunması, Kıbrıs'ta Vakıflar İdaresi'nin herkesi sarıp sarmalayacak ve destek verecek bir pozisyona getirilmesi önemli bir adımdı. Hem adada ve hem de Türkiye'de kurulacak Kıbrıslılar Yardımlaşma Teşkilatı isimli bir dernek ya da vakıf aracılığıyla Kıbrıs'a göç etmek isteyenlere her türlü ayni ve nakdi desteğin sağlanması, bu insanların adaya gelmelerinin ardından iskân faaliyetlerinin de Kıbrıs Vakıflar İdaresi tarafından yerine getirilmesi planlandı. Özellikle meyve üretimi, tarım ve hayvancılık alanlarında Kıbrıslı Türk çiftçilerin eğitilmesi de başarmak istenilen hedeflerden bazılarıdır(Küçük, 2002: 20).

1955 Nisan ayında başlayan EOKA saldırılarının ardından çalışma hayatının ne halde olduğuna da örnek vermek gerekmektedir. Örneğin bu dönemde Lefkoşa'da ve adanın diğer bölgelerinde çalışma hayatının içindeki bütün un fabrikaları Kıbrıslı Rumlara aitti (Plümer, 2008: 10). 1959 yılında un fabrikası açmak üzere müracaatta bulunan Ahmet Raşit Mustafa Şirketi'ne Rum makamlarınca inanılmaz engeller çıkartılmıştı. Tamamen Türk sermayesi, Türk iş gücü ve şüphesiz çalışanlarının tamamı Kıbrıslı Türklerden meydana gelecek bu un fabrikası için ekipman ve malzeme alımında kullanmak üzere gerekli olan 40.000 Kıbrıs Lirası karşılığı izin yazısı dönemin Rum Ticaret ve Sanayi Bakanı tarafından reddedilmişti(Plümer, 2008: 11). Aynı durum farklı Avrupa araba markalarının Kıbrıs Türk acentesi olmak üzere müracaatta bulunan Kıbrıslı Türk müteşebbislerin de başına gelmiş ve bu piyasayı kaptırmak istemeyen Rum yetkililer tarafından bu talepler de reddedilmişti(Plümer, 2008: 11). Bununla

birlikte 1955-1960 döneminde EOKA mensuplarının İngiliz polisi tarafından yakalanmasına yardımcı olan Kıbrıslı Türk polislerle (Papadakis, 2009: 38) sivil halk da korku ve endişe nedeniyle İngilizlerin sağladığı imkânlarla İngiltere'ye göç etmişlerdi.

2.1.6. 1963 Kanlı Noneli, Göç Hareketleri ve Göçmen Evleri

1960 senesine gelindiğinde Kıbrıs'ta 104.350 Türk ve 441.656'sı da Rum 573.566 kişi yaşamaktaydı(Dr. Fazıl Küçük Vakfı Arşivi).Bu dönem Kıbrıs Türklerinin, özellikle de savaşın dışındaymış gibi görünen kadınların ve çocukların anılarına kazanmış travmalar olarak ortaya çıkmıştır. Esaret hayatı, yıllarca yaşadıkları doğup büyüdükları evlerden ve köylerden ayrılarak daha güvenli bölgelere kaçış ve muhtemelen bir çadır kentte yıllarca devam edecek yokluk, acı ve sıkıntılarla dolu bir hayat olur yaşadıkları. 21 Aralık 1963 sürecini Lefkoşa'da yakından hissedenlerden birisi de kocası Kemal Maşera cephede görev yapan Sema Maşera olmuştu (Sema Maşera,15 Nisan 2018) :

“(...)1963 senesinde Gönyeli'nin girişinde Şifa Ebe vardı. Aldıydı bizi de yakındaki bir evde misafir ettilerdi. Daha başka misafirleri de vardı. 1963'de ilk defa kaç gün sonra pilav pişirmişlerdi mücahitler için. Evimizden çıktık, Kemal'in başka bir akrabasının evine gittik. Oraya gittik ama açız. Çocuklar aç, biz aç. 'Pilav yapalım.' dediler. Ne pişirecekler? Evde olanı pişirecekler. Yaptılar, tencereyi söndürdüler. Oradan da kaçtık. Yürüyerek kaçıyoruz. Çocuklar var, annem var yaşlı, babam var.Hepsimize dediler 'İşte bu koltukların üstüne yatabilirsiniz.'”

21 Aralık 1963 saldırılarının ardından ilk önce TCM Başkanlığı'na gelen bilgiye istinaden Lefkoşa'da 14 bölgeye 2.109, Lefkoşa yakınlarına 3.800, Hamit köy'e 4.200, Gönyeli Ovası'na 400 Kıbrıslı Türk sığınmak zorunda kalmıştı. Evlerinden olan Kıbrıslı Türklerin barınma, giyecek, yiyecek ve sağlık problemlerinin halledilmesi amacıyla TCM Başkanı Rauf Denктаş tarafından Lefkoşa Büyükelçisi Mazhar Özkol'a da bir yazı gönderilmişti (Denктаş, 1996: 194). 21 Aralık 1963'ün ardından doğup büyüdükları toprakları terk etmek mecburiyetindeki Kıbrıslı Türkler nispeten can, mal ve namus güvenliği peşine düşmüştü.

İnsanlar öncelikle güvenli, akrabaları, tanıdıkları ya da tanımasalar bile Kıbrıslı Türklerin yaşadıkları yerlere akın akın göç etmeye başlamışlardı. Böylece köylerin nüfuslarında patlama yaşanırken bugün Lefkoşa'nın semtleri haline gelen o günkü ismiyle Hamitmandirez (Hamitköy) ve Mesarya'nın boş ovaları halindeki bugünkü Göçmenköy, Taşköy civarı göçmen durumuna düşmüş Kıbrıslı Türklerle doluydu

(Denktaş, 1999: 446). 1966 senesinden itibaren Planlama ve İnşaat Dairesi tarafından başlatılan çalışmalarla “Kıbrıs’ta Göçmenlerin İskânı Projesi” de 7 Mart 1966 günü nihayetlendi (Atun, 2018: 121). Buna göre 18.860 nüfusuyla evlerinden olmuş 4.750 aileden 1.673’üne ilk etapta prefabrik bir ev inşa edilmesi, 418 ailenin de içinde yaşadıkları evlerinin tadil edilmesi kararı çıktı (Atun, 2018: 99).

16 Ağustos 1960 tarihinde kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti’nin silahlı Rumların saldırılarının ardından 21 Aralık 1963 gününden itibaren ortadan kalkmasıyla beraber 1974 senesine kadar 21. 439 Kıbrıslı Türk adayı terk etti (Riesen, 1987: 82). Bu arada 1964-1974 sürecinde yaşadıkları sıkıntılara ve esaret hayatına dayanamayarak özellikle İngiltere’ye göç eden Kıbrıslı Türkler 15.184’ü bulurken Kıbrıs’tan toplam nüfus 96.968, Kıbrıslı Türkler 17.106, Rumlar 73.312’ydi ve 73.004 kişi İngiltere’ye göç etmeyi tercih etmişti (KTMA. Klasör No. 48).

2.2. 1974 KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI SÜRECİ

Kıbrıs konusunda özellikle Yunanistan’ın bitmek tükenmek bilmeyen Megali İdea düşüncesi bölgeyi her daim kan gölüne çevirmeye yetmiş durumdadır. 15 Temmuz 1974 günü Nikos Sampson tarafından Atina’daki Yunan Cuntası adına girişilen darbe de (Papadakis, 2009: 109) bunun tezahürüydü (Kıbrıs Yunan Kuvvetleri Alay Komutanlığı (ELDİK) 1969). Öte yandan 1960’lı yılların ardından başlayan yeni dönemde de Türk-Yunan ilişkisi Kıbrıs eksenli olmak üzere farklı sorunlarla evrilmiş durumdaydı (Kıbrıs Yunan Kuvvetleri Alay Komutanlığı (ELDİK) 1969). Aynı dönemde 1967 yılından itibaren Yunanistan’ı yöneten faşist Albaylar Cuntası da EOKA’nın tedhiş faaliyetlerini Megali İdea yolunda atılan adımlar olarak değerlendirirken Kıbrıs Cumhuriyeti’ni de bu yolda önemli bir fırsat olarak değerlendirdi (İsmail, 2000: 92).

Hemen ardından ortaya çıkansa 21 Nisan 1967 günü işbaşındaki Yunan Cuntası (CIA 1967)’nce adada gerçekleştirilen oldubitti darbe ve Türkiye’nin garantör devlet sıfatıyla Kıbrıs’a müdahil olmasıydı. Kıbrıs’ta EOKA tedhiş örgütüyle onlarca masum insanı öldüren Grivas’ı (Jones, 1964: 33, Bayülken, 1983:126, Foley, 1964:43, Oberling, 1982: 121) koruyup kollayan Yunan Cuntası’nın EOKA’ya Makarios’a karşı düğmeye basılması emrinin ardından askerlik mecburiyeti daraltıldı (Cumhuriyet, 22 Mart 1970). Bütün bu olup bitenlerin sonrasında Makarios da Çekoslovakya’dan da

askeri malzeme ve silah satın alarak kendine bağı bir güç oluşturma derdine düştü(Kıbrıs Bülteni, 1973: 27).

Bütün bu hadiseler cereyan ederken bilhassa Sovyetler Birliği'nin desteklediği Başpiskopos Makarios'a karşılık Yunan Cuntası da “*her iki tarafın ayrı ayrı kendi sorumluluğunu taşıyacağını*” (Şahinler, 1979: 33) ifade eden bir karşılık verdi. 25 Nisan 1974 günü Makarios yayımladığı bir duyuruyla Yunan Cuntası'nın desteklediği EOKA'yı kanundışı ilan etti ve ardından da 26 Haziran 1974 günü yaptığı açıklamayla da “*Yunan istihbarat servislerinin EOKA'yı yönlendirdiğini*” (KTMA. Nikos Sampson'un Anıları) belirterek Kıbrıs Rum Ordusu'nun yönetiminin kendisine bağlanacağını da duyurdu. Bununla birlikte Grivas'ın Kıbrıs'a bir kere daha ve gizlice gelmesinin ardından EOKA olarak organize edilmiş ve Makarios'a karşı harekete geçmişti(Türkay, 1973: 89). Makarios'un güvendiği bir diğer güç ise Sosyalist EDEK Partisi Başkanı olan Lyssarides'in oluşturduğu gayri nizami milis kuvvetiydi (Kıbrıs Yunan Kuvvetleri Alay Komutanlığı(ELDİK)1969). Bununla birlikte Makarios bu davranış karşısında eğilmeyeceğini ve Kıbrıs'ın Yunanistan'ın bir bölgesi olmadığını ima etti (Kıbrıs Yunan Kuvvetleri Alay Komutanlığı(ELDİK)1973).Yunanistan darbeyi organize etmek üzere 14 Temmuz 1974 tarihinde Tuğgeneral Mihail Georgitsis komutasında bazı askeri personeli Lefkoşa'ya sevk etti (Oberling, 1989:95). Afrodit-3 Harekâtı, 15 Temmuz 1974 saat 08.00'de “*Makarios Hastaneye Girdi.*“ mesajıyla da başlatıldı (Solomonidou, 1987:74).

2.2.1 1974 Birinci ve İkinci Kıbrıs Barış Harekâtı

15 Temmuz 1974 tarihinde Nikos Sampson'un gerçekleştirdiği darbenin ardından Kıbrıs bir kere daha kaotik bir ortama sürüklendi, can, mal ve namus güvenliği ortadan kalktı. Harekâtın yürütüldüğü Girne-Lefkoşa-Mağusa hattı dışında kalan Larnaka, Baf ve Limasol gibi bölgelerde yaşayan Kıbrıslı Türkler ise bir kere daha göç olgusuyla yüz yüze geldi ve doğup büyüdükları yerleri terk etmek zorunda kaldılar (Sadrazam, 2017: 3).

Türkiye'nin Kıbrıs'ta yaşanan oldubitti darbeye karşı başlattığı diplomatik girişimlerin sonuçsuz kalması üzerine 20 Temmuz 1974 sabahı harekât Girne yakınlarındaki Pladini Plajı'nda başlatıldı (Demirel, 1974: 64). 20 Temmuz 1974 günü ve daha harekât henüz başlamadan önce adada bulunan İngiliz askeri yetkilisi Tuğgeneral Francis Henn, Lefkoşa merkez karargâhına çok ivedi olarak telefon açtı ve

Kanadalı Albay Clayton Beattie'ye “ziyaretçilerin” Kıbrıs'ın kuzeyinde gelmekte oldukları konusunda bilgi verdikten sonra Kanada birliğinin harekete geçmek üzere hazır olmasını istedi. (Kielstra, 2009: 8). Aynı saatlerde İngiltere'nin Atina Büyükelçisi Sir Robin Hooper ise Yunanistan Dışişleri Bakanı Kypraios ile bir görüşme yapmış ve Kypraios'un “(...)Yunan taleplerine bağlı olarak asıl mesele ateşkestir. Bununla birlikte Yunan askeri yetkilileri Türk askeri gücü üzerine de yoğun mesai harcamışlardır. Bununla birlikte saat 14.00'de kadar tamamlanması beklenen bir operasyon konusunda ısrarcı olmayacaklarını da harekât önümüzdeki 24-48 saat içinde gerçekleştirildiği müddetçe zannetmiyordu(...)” (Denktaş, 1988: 2) sözlerine de dikkat çekti.

Aynı dönemde 65.000 kadar Kıbrıslı Türk de daha güvenli olarak değerlendirilen adanın kuzeyine kaçma hesapları içerisindeydi(Ünsaldı, 2005: 42). Bu arada gerçekleştirilen en önemli faaliyetse adanın güneyinde mahsur kalan Kıbrıslı Türklerin kuzeye geçmesini sağlamak ve aynı şekilde kuzeydeki Rumların güneye geçişine müsaade etmek için yapılan nüfus mübadelesiydi. Kıbrıslı Türkler bu sayede Kıbrıs tarihinde bir ilk olarak daha güvenli, emniyetli ve sınırları belirlenmiş bir Tük bölgesine göç etmişlerdi (New Bulletin, 1977). BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim, 1974 Ağustos ayında Türkiye, Kıbrıs ve Yunanistan'la sıkı bir mekik diplomasisi gerçekleştirdi. Bunun neticesinde insani sorunları çözmek maksadıyla Rauf Denktaş ve Kıbrıs Rum lideri Glafkos Klerides de 26 Ağustos 1974 gününden itibaren her hafta toplanma kararı almışlardı. Aynı günlerde Rumların Atlılar, Muratağa ve Sandallar'da gerçekleştirdikleri vahşetin öğrenilmesinin ardından adanın kuzeyine gelmek isteyen yaklaşık 42.000 Kıbrıslı Türk'le ilgili faaliyetler de hız kazandı ve kuzeyden güneye geçmek isteyen Rumlarla bu insanların mübadelesi konusunda mübadelenin 13 Eylül 1974 günü yapılması kararlaştırıldı (Denktaş, 1999: 429).

Göçmenlerin adanın kuzeyine geçmeleri hayatta kalmak bağlamında çok önemli ve büyük bir hadisedir fakat böylesine bir göç hareketinin ardından göçmenlere sığınacak bir yuva, yatacak bir yatak, sıcak yemek, çocuklara okul ve yetişkinlere istihdam sorunu da kendini göstermiştir (Denktaş, 1999: 83). Burada bahsedilmesi gereken en önemli özelliklerden birisi de daha sonra KTFD'nin de işgücü anlamında temelini oluşturan ve istihdam yaratan bütün büyük kaynak ve sermayenin genel anlamda Rumlardan kalmış olmasıydı (Türkoğlu, 2019: 90). Buna göre çeşitli endüstriyel tesislerin yanında Rumlardan kalan taşınmazların ve endüstriyel tesislerin

toplam değerinin 2.5 Milyar Sterlin, bütün bu sanayi tesislerinin donanım ve ekipmanlarının toplam değerininse 36 Milyon Sterlin ve buralarda her an satışa hazır ürünlerin de 19 Milyon Sterlin olduğu belirtilmişti. (Türkoğlu, 2019: 90). 1974 sonrası KTFD yzlm ve adadaki Türk nüfus düşünüldüğünde ortadaki mali zenginliğin nüfusun neredeyse iki katı olduğu ortaya çıkmaktaydı. Ne yazık ki bu güç iyi değerlendirilememiş, vasıfsız işgücünün adaya gelmesinin ardından sadece tarım sektöründe ve belirli bir noktaya kadar kullanılması sonucunda arzu edilen hasıla elde edilememişti.

2. 2. 2. 1975 KTFD Süreci ve Kıbrıs'a Göç Hareketleri

13 şubat 1975 Kıbrıslı Türkler adına önemli bir dönüm noktasıydı çünkü özellikle dönemin Dışışleri Bakanı Melih Esenbel'in bakanlıkta Yunanistan-Kıbrıs Dairesi'nde deneyimli iki diplomat olan Ecmel Barutçu ve Ekrem Gvendiren'le yaptığı bir dizi toplantının ardından KTFD'nin ilanına karar verildi. Uluslararası kamuoyunda Türkiye zerindeki diplomatik baskıların yoğunlaştığı ve garantör devlet olarak adaya müdahil olan Türkiye'nin neden hala adada olduğu sorgulanırken Kıbrıs'ın kuzeyinde yaklaşık 234.000 nüfustan geriye kala kala 70.000 kadar insan kalmış durumdaydı ve bunun da yaklaşık 1/3' güneye geçemeyen Rumlardı. Bu sıkışık ortamın içerisinde adada yaşanılan düzensizlik, yağma ve ganimet faaliyetlerini durdurmak, tüketim ekonomisini üretim ekonomisine çevirmek ve en önemlisi de Kıbrıs'ın kuzeyinde potansiyel bir işgücü yaratabilmek maksadıyla başkanlığını Ziya Müezzinoğlu'nun yaptığı Kıbrıs Eşgüdüm Kurulu tesis edildi (şahin, 2013: 23). Kurulan ve devlet başkanlığı görevine de Rauf R. Denktas'ın getirildiği KTFD'nin, meşruiyetini kanıtlaması, ekonomik ve siyasi anlamda güçlenmesi ve varlığını devam ettirebilmesi için gerekli siyasi ve ekonomik g maalesef o aşamada gsteriledi. Ferit Melen hükümeti sürecinde daha sonraki dönemlerde de olduğu üzere tamamen Türkiye'ye bağımlı, tam anlamıyla Türk ekonomisiyle i ie geçmiş yeni bir düzen yaratıldı. Buna bağlı olarak Eşgüdüm Merkezi'nin sağlıklı kararlar veremediği söylenebilirdi. 1974 Kıbrıs Barış Harekatı'na imza atan Bülent Ecevit-Necmettin Erbakan koalisyon hkmetinin ardından kurulan yeni hükümetin de KTFD'yi diplomatik anlamda uluslararası kamuoyuna kabul ettirmesi ya da ekonomik anlamda elini güçlendirmesi söz konusu olamayınca yeni kurulan devlet kendi içinde de g gibi muazzam bir sorunla baş başa kaldı.

KKTC DPÖ İstatistik ve Araştırma Dairesi tarafından yapılan sayıma göre 1978 senesinde 146.740 olan nüfus 1982 senesinde 153.239 kişiydi. Bununla birlikte 1982-1996 sürecine ait KKTC Devleti tarafından nüfusla ilgili yapılan resmi bir açıklama söz konusu değildi. Kıbrıs'ta yaşamaya devam eden Türkler bu arada Rumların ekonomik baskılarını göğüsleyerek, askerliği öğrenerek, Türkiye'nin yardımlarına dayanarak ve Türkiye'nin kendilerini kurtaracağı ümidini elden hiç bırakmayarak direnmeye devam etmişlerdi (Nesim, 1990: 49). Bununla birlikte Kıbrıs'ın kuzeyine 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında göçü düzenlemek üzere hazırlanan ve dönemin CHP-MSP Koalisyon hükümeti tarafından TBMM'ye sunulan, muhtemelen Dışişleri Bakanlığı'nda Ziya Müezzinoğlu denetiminde hazırlanan, "Çok Gizli" ibaresi taşıyan ve yalnızca 50 kopya basıldığı belirtilen 2 Mayıs 1975 tarihli yönetmelik şu şekildedir (Şahin, 2013: 599);

"KTFD'nin İsteği Üzerine Kıbrıs'ın Türk tarafındaki İşgücü Açığının Türkiye'den Gönderilecek İşgücü İle Kapatılmasına İlişkin Yönetmelik

BÖLÜM / GENEL ESASLAR / AMAÇ

Madde1- Kıbrıs'ın Türk bölgesinin ekonomik açıdan kalkındırılmasının temini maksadıyla KTFD'nin isteği üzerine bölgedeki işgücü gereksinmesinin hızla ve planlı bir şekilde karşılanmasıdır.

KAPSAM

Madde2- Bu yönetmelik Kıbrıs'ın Türk bölgesine gönderilecek işgücünün ve önceliklerinin saptanmasını, seçimini değerlendirilmesini ve gruplandırılmasını, Bu görevi yapacak örgütün kuruluş ve işleyiş esaslarını, uygulamada izlenecek yolları, uygulamada kullanılacak finansal kaynakları ve sarf esaslarını, gönderilecek işgücü için bölge ve aile seçimi kriterlerini ve tarım sektöründen gidecek işgücünün seçiminde öncelikli yöreleri kapsar. Gönderilecek işgücü, bölge ve aile seçimi ölçüt ve genel öncelikleri(...)

İŞGÜCÜ

Madde 3- Tarım, sanayi, turizm ve diğer hizmet sektörlerinde istihdam edilmek üzere Türkiye'den Kıbrıs'ın Türk bölgesine gidecek olan işgücü aşağıdaki gruplardan oluşur.

GÖNDERİLECEK İŞGÜCÜNÜN SAPTANMASI

Madde 4- 3. maddenin b, c ve e fıkralarında kayıtlı işgücü için aşağıdaki koşullar aranır: aile başkanı veya aile sayılan kişi olmak, medeni haklarını kullanma ehliyetine haiz olmak, kendisine gösterilecek bölge ve sektörde istihdam edilmeyi kabul ve taahhüt etmek.

BÖLGE VE AİLE SEÇİMİ ÖLÇÜTLERİ

Madde 5- 3. maddenin b, c ve e fıkralarında kayıtlı işgücü için bölge seçimi kriterleri ve öncelikleri: sosyal uyum yeteneği yüksek olan nüfusun yaşadığı yerler, Kıbrıs'taki istihdam dallarına yatkın bilgi ve beceriye sahip nüfusun yaşadığı yerler, nüfus yoğunluğu fazla ve iskân sorunu büyük olan yerler, deniz yakını, dağlık ve ormanlık yerler, iklimi Kıbrıs'a benzer yerler.

Madde 6- 3. maddenin b, c ve e fıkralarında kayıtlı işgücü için aile seçimi kriterleri: ailelerin Türk vatandaşı, anadillerinin Türkçe olması, aile reisinin okuryazar, askerliğini yapmış bulunması, 45 yaşından büyük olmaması ve sağlık durumunun verilecek işi yapmaya uygun bulunması, aile reisi ve üyelerinin yurtdışına çıkmasına mani bulunacak yasal sakıncalarının olmaması(...)

Madde 8- Aileler açısından: topraksız veya kafi toprağı olmayan ailelere, yeterli gelir getiren bir işe veya mülke sahip bulunmayanlara öncelik tanınır.

BÖLÜM III

MERKEZİ ÖRGÜT

Madde 9- Türkiye'den Kıbrıs'ın Türk bölgesine aktarılacak işgücü ile ilgili politikayı saptamak, planlamak ve koordinasyon hizmetlerini yürütmek üzere Kıbrıs Koordinasyon Komitesi bünyesinde bir 'İşgücü Planlama Komisyonu /İPK' kurulur(...)

Madde 10 – İşgücü planlama komisyonunun görevleri şunlardır:

Komisyonun çalışma ilke ve yöntemini saptamak, işgücü aktarmasında takip edilecek genel uygulama politikasını tespit etmek, KTFD'den işgücü ihtiyacı hakkında gerekecek bilgi ve istekler doğrultusunda lüzum eden değerlendirmeleri yapmak ve uygulama birimlerine değerlendirme sonuçlarını iletme(...)

UYGULAMA BİRİMLERİ VE GÖREVLERİ

Madde 11 – Uygulama birimleri ve bu birimlerin görevleri aşağıda belirtilmiştir. Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı (TİİGM): Kıbrıs'ın Türk tarafında tarım işkolundaki işgücü gereksinmesini karşılamak üzere Türkiye'de tarım sektöründe çalışıp da Kıbrıs'a gitmek isteyenlerden talep ve taahhütname almak, değerlendirmek, sonuçlarını işgücü planlama Komisyonuna bildirmek ve Kıbrıs'a gönderilmelerine karar verilenlerin Mersin'e intikallerini sağlamak üzere gerekli tüm tedbirleri almak.

Çalışma Bakanlığı (İş ve İşçi Bulma Kurum Gen. Müd.): Kıbrıs'ın Türk Bölgesinde sanayi, turizm ve diğer hizmet sektörlerinde istihdam edilmek üzere Türkiye'den Kıbrıs'a gitmek isteyenlerin talep ve taahhütname alıp değerlendirmek, sonuçlarını İşgücü Planlama Komisyonu'na iletmek ve Kıbrıs'a gönderilmelerine karar verilenlerin Mersin'e intikallerini gerçekleştirmek amacıyla gerekli tüm tedbirleri almak.

Madde 12 – Kıbrıs'ın Türk bölgesine gönderilmesine karar verilen ve bu maksatla Mersin'e getirilecek olan işgücünün Mersin'de kalacağı süre içinde iase ve ibatelerini yürütmek ve eksik kalan formalitelerini de tamamlayarak adaya intikallerini gerçekleştirmek üzere Mersin İİBK Şubesi çerçevesinde bir 'İş Gücü Gönderme Komitesi' tesis edilir(...)

BÖLÜM V

UYGULAMADA İZLENECEK YÖNTEM

GENEL ESASLAR

Madde 16 – İşgücü aktarması süreci içinde görev alacak mülki amirler, Toprak ve İskân müdürleri, İİBK şube müdürleri ve alakalı diğer yöneticilere, uygulamaya geçirmeden önce, işgücü gönderilmesine ilişkin politik hedef ve yöntemler açıklanır.

İŞGÜCÜ GÖNDERİLMESİNE İLİŞKİN İŞLEMLER

Madde 17- Tarım Sektöründen Gönderilecek İşgücü:

a) 2510 ve buna ilave 1306 sayılı yasadahilinde ve daha önce TİİGM'ye Türkiye'de yerleştirilmeleri ve istihdam imkanlarına kavuşturulmaları için başvurmuş olan göçebe grupları ve köy topluluklarına öncelik tanınır(...)

Madde 18 – Sanayi, Turizm ve diğer hizmet sektörlerinde gönderilecek işgücü Sanayi, turizm ve diğer hizmet sektörlerinde ilişkin işgücü müracaatları isimli veya isimsiz olarak, İş koşulları da belirtilmek suretiyle, KTFD'nin yetkili mercilerine İİBK'ye ulaştırılır(...)

BÖLÜM V

DİĞER HÜKÜMLER

Madde 20 – Kıbrıs'a çalışmak üzere gidenler, Kıbrıs'ın Türk bölgesinde mevzuata uymakla yükümlüdür(...)

BÖLÜM VII

İSTİSNAİ HÜKÜMLER

Madde 26- Birinci ve İkinci Barış Harekâtının fiilen katılan TSK mensuplarından şehit aileleri ve ebeveyni, malul gaziler ve gazilerden Kıbrıs'ın Türk tarafına gitmek isteyenlere, bu yönetmelik kapsamına giren gruplara nazaran öncelik tanınır. Bunlarla ilgili başvurular MSB'ce alınan ve gönderilmeye aday olanların isimleri, Kıbrıs'ta istihdam alanları da belirtilerek işgücü planlama Komisyonu aracılığı ile KTFD yetkilileri makamlarına iletilir(...)"

İşgücü Nakli Operasyonu çerçevesinde esasında ilk planda düşünülen tarımsal alana 30.000, sanayiye 10.000, turizm alanına 10.000 olmak kaydıyla 50.000 kişilik bir istihdam yaratmaktı(CFKA 6/5-13/2250-4). Bu kapsamda başlatılan operasyonda 31 Mayıs 1978 itibarıyla 6.570 aile ve toplam 29.153 Türkiyeli göçmen istihdam edilmiş ve çalışma hayatına kazandırılmıştı. Karşılaştırma yapıldığında hedeflenenle fiiliyata dökülenin birbirini karşılamadığı çok açık bir şekilde görülmekteydi. 1974 Barış Harekâtı sonrasında altyapının savaş nedeniyle tahrip olması, sanayi ve turizm alanlarının daha kaliteli ve daha nitelikli kalifiye eleman eksikliği nedeniyle canlanamaması nedeniyle sadece tarımsal alana yönelik iş gücü söz konusu olmuştu (CFKA 6/5-13/2250-7). Bu bağlamda ülkede kimya sanayi, ormancılık ve madencilik neredeyse hiç söz konusu değildi. Buradan net olarak anlaşılsa tarım sektörüne yönelik olarak Mayıs 1978 itibarıyla hedeflenen 30.000 kişilik iş gücü hedefine çok yaklaşıldığı sonucuydu.

Bu yönetmelikte anlaşılan Kıbrıs'ın kuzeyinde acilen bir nüfus takviyesine ihtiyaç duyulduğuydu. Güneyde ve özellikle İngiliz Üsler Bölgesi'nde bulunan Kıbrıslı Türkler kuzeye derhal geçseler dahi Kıbrıs'ın bu bölgesini arzu edildiği üzere doldurabilmek ve açığı kapatabilmek mümkün değildi. Barış Harekâtı nedeniyle adaya çıkan 40.000 asker kanalıyla nüfusu artırabilmek ise akılcı bir yol değildi ve diplomatik anlamda da çok büyük sıkıntılara yol açtı. Tam da bu noktada emekli büyükelçi Ercüment Yavuzalp'ın Kıbrıslı Türklerle ilgili tespitine bakmakta fayda vardır. Bu tespitin iyi anlaşılması Kıbrıs'ta yıllardır yaşanan sorunun da iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır (Yavuzalp, 1993: 218):

“(...)Kıbrıs Türk'ü iyi eğitim veren okullar, iyi işleyen hastane ve kamu kuruluşları, velhasıl temelini geliştirmiş İngiliz sistem ve geleneklerinden alan bir düzenden uzun süre yararlanan gelmiş ve ona alışmıştır. Türkiye'ye sevgi ve bağlılıkları tartışılmaz olmakla beraber Türkiye'de yaşamış veya eğitim görmüş olanlar hariç bir asırdan fazla bir süre ayrı kaldıkları anavatanlarındaki yaşama yabancı kaldıkları ve buna intibakın da birtakım sorunlar yarattığı gerçektir(...)

Türkiye Cumhuriyeti devletinin Lefkoşa'da bulunan büyükelçiliğince tamamlanan bir çalışmada ise 1974-1978 süreciyle ilgili olarak şu bilgi yer almaktadır (TC Büyükelçiliği, 1978: 25):

“(...)1978 Mayıs ayında 11.077 aileden 43.860 Kıbrıslı göçmenin ve 6570 aileden 29.153 Türkiyeli göçmenin iskânları yapılmıştır. Tarım alanında iskan edilen göçmenlerin ve yerleşik olmakla beraber ekonomik anlamda kuvvetlendirilmesi gereken nüfusun asıl ihtiyacı olan tarımla ilgili ekipmana sahip olması maksadıyla 1976 Eylül ayında belli bir program ve plan çerçevesinde toprak dağıtım faaliyetlerine başlanmış ve 1978 Mayıs ayına kadar 14.895 aileye tamamen ya da kısmen norm çerçevesinde arazi dağıtılmıştır(...)

Göçmenler tahsis edilen konutların çeşitli nedenler sonucu değişik ölçülerde hasar görmüş olmasından dolayı gereksinme duyulan konut onarımlarına ilk yıllarda emanet ve ihale usulüyle, 1976 yılından itibaren de kendi evini yapana yardım metoduna göre devam edilmiş ve bugüne kadar konut onarımları %80 oranında gerçekleştirilmiştir. Diğer yandan göçmenlere üretici duruma geçinceye kadar ve muhtaç olmaları koşuluyla nakdi ve gıda yardımları yapılmaktadır. Özellikle nakdi yardımlar 1977 Haziran'ından itibaren sadece yaşlı ve güçsüzlere münhasır kılınmış, gıda yardımlarına ise giderek azalan bir nüfus sayısı içinde devam edilmiştir.”

Aynı konuyla ilgili TC Cumhurbaşkanlığı Fahri Korutürk Arşivi'nde ise adanın güneyinden kuzeye geçen Kıbrıslı Türk 11.077 ailede 43.860 göçmenle Türkiye'den adaya göç etmiş olan 6.570 ailede 29.153 kişiye iş gücü iskânı yaratıldığı, iskân edilmiş olan bu göçmenlere ekonomik destek olmak ve iktisadi yardımda bulunmak amacıyla toprak dağıtımına da devam edildiği 1976 Eylül-1978 Mayıs ayı döneminde 14.895 aileye toprak dağıtıldığı belirtildi (CFKA 6/5-13/2250-4). Aynı dönemde Rehabilitasyon Kredi Fonu'ndan 3.162 göçmen ailesi ve 145 tarım kooperatifine de 138 milyon kredi desteği sağlanmış durumdaydı (CFKA 6/5-13/2250-4).

Savaşın sona ermesinin ardından istihdam yaratmak, özellikle güneyden gelen Kıbrıslı Türklerle Türkiye’den gelen vasıfsız iş gücünü KTFD’ye kazandırmak, tarımsal üretim düzeyini arttırmak, buna bağlı olarak yıllık üretim düzeyini yükseltmek ve şüphesiz doğrudan Türkiye anlamına gelen dışa bağımlılığı azaltmak amacıyla yeni çalışmalara başlandı. Bu kapsamda 1975 yılından itibaren Ercan Havalimanı modern tesis ve teknolojilerle donatılarak faaliyete geçirildi (Yılmaz, 2013: 96). Hemen ardından Lefkoşa çevre ve bağlantı yollarıyla Güzelyurt-Mağusa yolu bağlanarak ülkenin en önemli gelir kaynağı olan narenciye’nin Güzelyurt’tan Gazi Mağusa limanına hızlı nakliyesi sağlandı. Haberleşme ve telefon şebekeleri yenilenirken telekomünikasyon ağları yeniden ve Türkiye’nin desteğiyle tesis edildi (Yılmaz, 2013: 97). Elektrik şebekesi, Teknecik Elektrik Santrali ve akaryakıt depoları hizmete girdi. Türkiye’ye ithalinde gümrük resimleri kaldırılan 13 farklı emtianın satışıyla küçük ölçekli sanayinin canlanması ve çalışma ekonomisine kan pompalanması sağlandı. Merkez Bankası yanında Gazi Mağusa’da Serbest Bölge tesis edildi. Bütün bunlara rağmen KTFD’nin Birinci Beş Yıllık Planı’na göre savaş yıllarının anormal koşullarına bağlı olarak kamu gelirlerinin kamu giderlerini karşılayamadığı da açıkça belirtildi. Bu durum ne yazık ki bugün de geçerliğini korumaktaydı (Yılmaz, 2013: 98).

2. 2. 3. Kıbrıs’ta Göç, Çalışma Hayatı ve İş Gücü

1955 yılında başlayan EOKA saldırıları Kıbrıs Türk toplumunu tamamen içine kapanık bir hale sokarken özellikle gayri resmi hükümet gibi faaliyet gösteren KTKF tarafından çalışma hayatının canlandırılması açısından “*Türk’ten Türk’e Kampanyası*”, “*Çarşımızı Boşaltmayalım*” ve “*Yerli Malı Kullan*” (Nacak, 10 Temmuz 1959) gibi kampanyalar düzenlendi. Böylece Kıbrıslı Türklerin Rumlar yerine sadece Kıbrıslı Türklerden alışveriş yapmak suretiyle ekonomiyi bir nebze de olsun güçlendirmesi amaçlandı (Nacak, 17 Temmuz 1959). Tohumdan ekime, hasattan pazardan satışa kadar kooperatifçilik, imece, dayanışma ve işbirliği uygulamaları hayata geçirildi (Nacak, 22 Temmuz 1960). Aynı dönemde yaklaşık 6.500 Türk işçinin bağlı olduğu Kıbrıs Türk İşçi Birlikleri Sendikası’na bütün işçilerin üye olması da istendi (Nacak, 5 Eylül 1959). Aynı dönemde Türkiye’den Tekel Genel Müdürlüğünün iştirakı ve katkılarıyla faaliyete geçecek Yüksel İspirtolu İçkiler ve Şarap Fabrikası da Kıbrıs Türk ekonomisine katkı sağlayacak kurumlar arasındaydı (Nacak, 4 Eylül 1959). Aynı dönemde Lefkoşa’da Kooperatif Sütçülük Şirketi ve 18 hissedarlı Kıbrıs Türk Kundura Şirketi de kuruldu ve

özellikle Ermeni ve Rum piyasasıyla rekabete başladı (Plümer, 2008: 12). Şüphesiz özellikle 21 Aralık 1963 tarihiyle birlikte Kıbrıslı Türklere yönelik Rumların saldırı, taciz ve öldürme vakalarının ardından Kıbrıslı Türklerin ekonomik, sosyal, kültürel hayatı da sekteye uğramış durumdaydı. Bu dönemde Kıbrıslı Türklere yönelik uygulanan ambargolar neticesinde çalışma hayatı neredeyse sıfırlanmış durumdadır.

Rum saldırılarının yoğun bir şekilde yaşandığı bu günlerde Kıbrıslı Türklerin birlik ve beraberliklerini sağlamak, işbirliği tesis etmek, dayanışma ruhunu arttırmak, bozulan sosyal, siyasi ve kamusal düzeni yeniden hayata geçirmek, Kıbrıslı Türklerin Rum saldırıları ve Rum propagandası karşısında sesini ada içinde ve dışında duyurabilmek maksadıyla 1964 yılı Mayıs ayında yeni bir oluşuma gidildi. Genel Komite adı verilen bu organizasyona Dr. Fazıl Küçük başkanlık etmekteydi. Kuruluşunun ardından vakit geçirmeden 21 Mayıs 1964 tarihinde toplanan Genel Komite, aslında anılan tarihten sonra Kıbrıslı Türklerin görünmeyen hükümeti olarak görev yaptı. Genel Komite'nin kuruluşunun ardından Türk Cemaat Meclisi de evsiz barksız ortada kalan, göçmen durumuna düşen ya da yardıma muhtaç durumdaki Kıbrıslı Türklere yönelik faaliyetleri organize etmek üzere farklı birimler oluşturdu. Bunların arasında en önemlilerinden birisi de mücahitlerle ve ailelerinin sorunlarıyla alakadar olmak amacıyla kurulan ve başkanlığını da Hatice Tahsin'in üstlendiği Özel Yardım Dairesi'ydı(Akkurt, 2000: 138). Bu kapsamda Kıbrıslı Türklerin acil gereksinimlerini tespit etmek, bunları ivedilikle organize etmek ve ihtiyaç duyanlara yardımcı olmak üzere “*Çarşı Murakabe*” adı verilen birimler tarafından da özellikle evsiz yurtsuz kalmışların barınma ve yemek ihtiyaçları karşılanmaya çalışıldı (Feridun, 1998: 555).

16 Ağustos 1960 günü tesis edilen Kıbrıs Cumhuriyeti'nden 21 Aralık 1963 günü dağıtılan Kıbrıslı Türk toplumunun Kıbrıs'ın her bir köşesinde birlik ve beraberlik içerisinde olması, kapanan okulların eğitime devam etmesi, öğretmenlerin okullara görevlendirilmesi, Rum saldırılarının ardından toplumsal yapıda ortaya çıkan psikolojik, ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal yaraların kapanabilmesi, günlük yaşamın bir an evvel normal şartlara geri döndürülmesi için prefabrik konutların tesisi de bu dönemde başladı.

1963 sonrası süreçte Kıbrıs'ta toplam 112.9 milyon Kıbrıs Lirası gayrisafi yurtiçi hâsıladaki yeri 20.2 milyon Kıbrıs Lirası ile yaklaşık %17.9 olmuştu(Plümer,

2008: 13). Bunun içinde en büyük payı şüphesiz tarım, orman ve balıkçılık 5.1 milyon Kıbrıs Lirası ile almaktaydı(Plümer , 2008: 13). Bu da Kıbrıslı Türklerin ticari rekabet ve sermaye gücü anlamında Rumlarla mücadele etmesinin imkânsızlığını ortaya koymaktaydı. Bu bağlamda sanayi 2.4, madencilik 0.9, inşaat 1.5, ticaret 2.3, ulaşım 2.0, turizm 4.3 ve Türk Cemaat Meclisi'nin idari sermayesi de 1.7 milyon Kıbrıs Lirası olmuştu (Plümer, 2008: 13). Bu dönemde adanın tamamında 443 sanayici olmakla birlikte 50'den fazla işçi istihdam eden fabrika ise ancak 40 kadardı. 1960-1963 sürecinde Kıbrıs Türk toplumunun tarım, ihracat, turizm, kamu sektörü, İnkişaf Sandığı kaynakları, İngiliz üslerinde çalışanlar ve maden işçileriyle Türk Cemaat Meclisi bütçesinden elde ettiği gelir yaklaşık 6.410.000 Kıbrıs Lirası kadardı (Plümer ,2008: 22). Aynı dönemde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin öngörülen harcamalarının ise 62 milyon Kıbrıs Lirası olduğu göz önüne alınacak olursa Kıbrıslı Türklerin içinde olduğu darboğaz kendiliğinden ortaya çıktı (Plümer, 2008: 22). 1963-1974 sürecinde yaşanan mali pozisyon, iş gücü ve çalışma hayatı konusunu Nazif Borman yıllar sonra şu sözlerle aktardı (Havadis, 26 Aralık 2012);

“(…)1966'da Bayraktarlığa bağlı bir Savunma Komptrolörlüğü kuruldu. Erdoğan Olguner diye bir yardımcı vardı. İkimiz bütün askerin maliyesini yürüttük. BRT, Polis Teşkilatı, Sivil Savunma ve bütün mücahitlerin bütçesi içindeydi. 10 Nisan 1972'ye kadar bunu sürdürdüm. Sonunda Rüstem Bey Maliye Üyesi (Bakanı) oldu. Bu kez Maliye'ye de bir Murakabe Şubesi kurdular, onun başına da beni getirdiler. Bir büyük dairenin yapacağı işi yapıyorduk.

Bu iş 1972'ye kadar devam etti. Bütün polis teşkilatının atamalarından tutun da emekliliklerine kadar bütün bütçenin kontrolü, Bayraktarlık, BRT ve Sivil Savunma hepsi bize bağlıydı. Bunlar için bir de daire kurduk. 'C-Fonu' hesabı diye pembe renkli özel çeklerimiz vardı. Halk bu özel çeklere itibar ederdi. Çünkü gününde ödeme yapardık. Çarşıya gidip bir şey almaya kalktığınızda size 'Yeşil mi, pembe çek ile mi ödeyeceksiniz?' diye sorarlardı. 'Pembe çek.' deyince 'Buyur al, her şeyi götür.' derlerdi. İtibarımız o kadar yüksekti(...) Sonra 10 Nisan 1972'de Kooperatif İşleri Müdürlüğüne atandım. İsmet Bey'le çok güzel işler yaptık. Zaten milli mücadelenin direnişi destekleyen örgütlerinden biri de kooperatiflerdi(...)Bizim bankanın kasasını sabahleyin açabilmek için paraya ihtiyacımız vardı. Bunun için bütün gece köy köy kooperatifleri gezer, para bulmaya çalışırdık. İki türlü bütçemiz vardı. Bir örtülü bütçemiz vardı ki bu Türkiye'nin %100 denetimindeydi. Bir de bu saydığım dairelerin bütün masrafları kuruşuna kadar Türkiye'den ayrıca geliyordu(...)

(...)O dönemde piyasada faizle ödünç para veren bir tek kişi bulamazdınız. Kooperatiflerde öyle bir sistem kurmuştuk. Köylü yeter ki ihtiyacı olsun, istediği an o krediyi biz kendisine temin ederdik. Bütün teşkilatı bütün köylerde de kurduk. 1974'te göç ettiğimizde bütün mallarımız paralarımız güneyde kaldı ama kuzeyde toparlandık. Bir kısmını getirtebildik. Bu defa her köye 1974 Harekâtı ile birlikte rehabilitasyon ekipleri kurduk. Daha göçmenler yerleştirilmeden biz gidip kooperatifleri kurduk. Kalkınma kooperatifi modelini Kıbrıs'ta ben kurdum. Bütün stoklardan ganimet olsun, paramızla olsun her köye tüketim kooperatifini çalıştıracak şekilde sermaye koyduk. Tefecilik yoktu, faiz %9'du. %10 vereni biz hapse atardık. %9, eğer ödemezse, bir problemi varsa 10 yıl sonra %18 olurdu. İki katından fazla da olamazdı. İşte bu kooperatifler sayesinde örgütlü bir ekonomiye gittik(...) 1974'ten sonraki bir tarihte Denktaş Bey kooperatifleri direk kendisine bağladı.”

Böylece Kıbrıslı Türkler 1963 sonrası dönemde rütbesi, mevki ve makamı ne olursa olsun erkeklerin 30 Kıbrıs Lirası, çalışan kadınların da 15 Kıbrıs Lirası maaş aldığı zorlu bir çalışma hayatından geçerek ayakları üstünde durmaya çabaladı(Güzide Tunç, 15 Ağustos 2018). Sosyal, siyasal, psikolojik travmaların yaşandığı, hayatın durma noktasına geldiği, varlıklı insanların dahi fakirleştiği ve çalışma hayatının neredeyse durma noktasında olduğu süreçte özellikle Türkiye'nin desteğiyle ayakta durulmaya çalışıldı. Çalışma hayatının sıfırlandığı, işsizliğin artış gösterdiği, piyasalara sıcak paranın Türkiye'den gelen yardım ve destek haricinde neredeyse hiç olmadığı bu süreçte 1963 ve 1974'te iki defa göç etmek zorunda kalan Kıbrıslı Türklerin ekonomik durumlarının parlak olduğunu söylemekse mümkün değildi. Örneğin Kıbrıslı Türklerin belirtilen süreçte mahrum kaldıkları ve Rumlarca el konulan bazı ekonomik hakları aşağıdaki gibiydi (Plümer, 2008: 84);

- “ 1- Anayasanın 88. Maddesine göre Türk Cemaat Meclisi'ne ödenmesi gereken yıllık 400.000 Kıbrıs Lirası yardım
2- Taşınmaz Mal Yasası'nın 4. Kısmı uyarınca Evkaf (Vakıflar İdaresi)'a ödenmesi gereken yıllık 2.230.000 Kıbrıs Lirası tazminat
3- Evkaf'a tekke istihkakı olarak ödenmesi gereken yıllık 244.000 Kıbrıs Lirası tazminat”

1963-1974 sürecinde her yıl aynı kalsa bile Türk Cemaat Meclisi'ne verilmesi gereken yıllık 440.000 Kıbrıs Lirası yardım 11 yılda toplam 4.840.000 Kıbrıs Lirası tutmaktaydı. Bunlara Gelir Vergisi Dairesi tarafından Türk Cemaat Meclisi adına 1963 ve 1964 yıllarında topladığı ve ne kadar olduğu bilinmeyen meblağla örneğin Larnaka'da Evkaf'a ait Bekirpaşa Sıra Kuyuları ve diğer su sistemlerinden toplanan yıllık 30.000 Kıbrıs Lirası gibi aralarla farklı yerlerden bu şekilde gelmesi gerekenler de eklenince Kıbrıslı Türklerin hanesinden zorla alınan ve Rumların hanesine 1974 yılı da dahil 11 yıl boyunca yazılan meblağlar çok ciddi bir seviyeye çıkmaktaydı (Plümer, 2008: 84). Sadece bu bile iki toplum arasındaki iş gücü, eğitim standartları ve çalışma hayatı bağlamındaki dengesizliğini ortaya koymaya yetmekteydi.

Öte yandan şüphesiz Kıbrıs'ta bugün karşılaşılan en büyük sorunlardan birisi işsizliktir ve bu durum 20 Temmuz 1974 sonrasında karşılaşılan durumla tezat gibi görünmekteydi. 600.000 kişiye yeteceği söylenen adanın güneyinde sadece 120.000 Kıbrıslı Türk vardı ve öncelikle narenciye bahçelerinin acilen hasat edilmesi ve ürünlerin toplanması gerekmekteydi. Böylece Türkiye ile KTFD arasında imzalanan Tarımsal İşgücü Protokolü sonrasında adaya vasıfsız iş gücü akını da böylece

başlamıştı. 1963-1974 sürecini ekonomik güçten yoksun geçiren Kıbrıslı Türkler bu dönemde hazır buldukları narenciye bahçeleri vasıtasıyla ekonomik güce kavuşmak üzereydi (Atun, 2018: 28). Ancak bunun için de iş gücüne ihtiyaç duymaktaydı ve bu da Türkiye’den gelen vasıfsız insanlarla oldu. Özellikle 1974 sonbaharından itibaren ilk etapta narenciye bahçelerinde ürünün toplanabilmesi için bilhassa ucuz işgücüne gereksinim duyulmasının ardından sorun Türkiye’den geçici/mevsimlik işgücü sağlanmasıyla aşılmaya çalışıldı. Bu durum maalesef bugüne kadar yaşanan sorunların da tetikleyicisi oldu. İlk etapta KTFD’nin, sonrasında KKTC’nin uluslararası kamuoyu tarafından tanınmaması emek ve işgücü bağlamında istenilen kalifiye elemanın değişik pazarlardan sağlanmasını engellediğinden bu işgücünün sağlanabildiği tek ülke olarak yalnızca Türkiye kalmış durumdaydı. Göçmen iş gücü hususu daha sonraki süreçte de ücret azlığı, çalışma koşullarının zorluğu gibi konularda olumsuzluklarla kendini gösterdi (Oğuz, 2018: 32)

1974 şartlarından devam edilecek olursa “işgücü” ifadesinin siyasi ve diplomatik bir amaçtan farklı olarak gereksinim duyulan tarımsal ihtiyaçları karşılamak üzere devletin sosyal ve iktisadi şartları göz önüne alınarak kullanıldığı da tartışmalı bir hal aldı. Her an geri gönderileceklermiş gibi davranılan, ikinci sınıf olarak değerlendirilen, vatandaş yapılmayan, kültürel, sosyal entegrasyonunu sağlayamadığı ifade edilen bu insanlar bu şartlar altında adada yaşamaya başladı.

2.2.4. Güneyden Kuzeye Göç

Yunanistan tarafından maşa olarak kullanılan Nikos Sampson’un adada Makarios’a karşı gerçekleştirdiği 15 Temmuz 1974 tarihli darbeye ada bir kere daha kan gölüne döndü ve Kıbrıs’ın güneyinde kalan Kıbrıslı Türkler de kuzeye kaçabilmenin yollarını aramaya başladılar. 20 Temmuz 1974 günü savaşı yaşadıkları Ergenekon Köyünde yakından hissetme şanssızlığında bulunanlardan birisi de Sevilay Büyüksoy’du. Sevilay Büyüksoy muhtemel Rum saldırılarına karşı namusunu koruyabilmek için görüncesi Nuray Piroğlu ile kendilerini çirkin ve pis gösterebilme çabasına girdi (Sevilay Büyüksoy, 15 Nisan 2018):

“(…)1974 senesinde harp çıktı. Çocuğum yoktu. Beyim de mevzilere giderdi gece. Çağırırlardı onu. Ben de yalnız olduğum için buraya Serdarlı’dan, Görneç’ten, köylerden hep buraya göçenlere yenmek yapıp götürürdüm kaldıkları yerlere(…)yakın komşu buraçta kız kardeşim vardı ve ona gider kalırdım. Geceleri böyle bir akşam ‘Rumlar köyü gelip teslim alacaklar.’ dediler. Gücümüz yoktu onlara karşı durmaya ve sabah teslim olacaktık. Sabahleyin bir ihtiyar

vardı ve onu yollayalım da teslim olacağız ve Rumlar atarak gelmesinler bize çünkü teslim olacağız(...)

Yani böyle kirli, terden üstünde kurumuş, tuz bağlamış urubalarla otururduk ki Rum bizi beğenmesin, almasın diye öyle yatar kalkardık. Saçlarımızı taramaya korkardık. Güzel görmesin bizi Rumlar çünkü Görneç'ten bir kız kaçmış. Güzel bir kızdı ve Rum gelmiş ararmış 'Nerededir o kız?' diye. Kız da bizim köydeydi(...)"

2.2.5. Türkiye'den Kıbrıs'a Göç

Ziya Müezzinoğlu başkanlığında yürütülen ve Kıbrıs'ın kuzeyinde yeni oluşturulan KTFD isimli yeni devleti ayağa kaldırabilmek, nüfus ve ekonomisini canlı tutabilmek maksadıyla başlatılan çalışmalar icraata dönüşürken devlet yönetimi de yönünü ve yüzünü Türkiye'nin iç potansiyeline döndü. 1571 sonrasında Kıbrıs'ın fethiyle birlikte Osmanlı tarafından başlatılan şenlendirme stratejisinde olduğu üzere Kıbrıs'ın kuzeyini Türkleştirme, nüfusu yükseltme ve işgücü yaratma düşüncesiyle adaya göç desteklenmeye başlandı. Ziya Müezzinoğlu bu aşamada DPÖ ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü ile eşgüdüm içinde çalışarak yeni bir strateji geliştirdi. *"senelerce baskı altında yaşayan, birkaç aile dışında kalanların dernek yönetimi tecrübesi bile olmayan Kıbrıslı Türkleri devletleştirmek"* (Birand, 1987: 86) maksadıyla çalışmalarını aralıksız sürdürdü. Şüphesiz Birand'ın buradaki *"dernek yönetimi tecrübesi bile bulunmayan"* yaklaşımını kabul etmek mümkün değildir. Çünkü Kıbrıslı Türkler mücadelelerini savaş alanlarında verdikleri kadar diplomasi ve müzakere alanında da vermeye çalıştılar, bir yandan iç siyaset ve çalkantılarla boğuşurken bununla birlikte siyasi arenada da var olduklarını ve yaşama haklarının bulunduğunu göstermeye gayret etmişlerdi. Kıbrıslı Türkler bu zor şartlar altında inanılmaz gayret ve dayanışma ruhu içinde oldu ve inançlarını kaybetmediler (Keser, 2010: 32).

1950'li yıllara gelindiğinde Kıbrıs'ı Yunanlaştıramayan Yunanistan'ın eski bir asker olan Georges Grivas'ı destekleyerek ve ona her türlü lojistik desteği sağlayarak Kıbrıs'ta EOKA terör örgütüyle dehşet saçması, sivil ve masum insanları katletmesinden sonra Kıbrıslı Türkler de TMT çatısı altında can, mal ve namus kavgasına tutuşmuştu. Bu mücadelenin siyasi ve psikolojik harp boyutunu ise Nacak gazetesi üstlenmiş durumdaydı. 21 Aralık 1963 sonrasında faaliyete geçen Bayrak Radyosu ve Kıbrıs'ın değişik noktalarındaki diğer sancak radyoları yanında (Keser, 2018: 53) Nacak gazetesi moral-motivasyonu en üst düzeyde tutmak, algı operasyonları gerçekleştirmek, dezenformasyon karşısında mücadele etmek ve siyasi mücadeleyi aralıksız devam ettirmek maksadıyla yayın yapmıştı(Keser, 2012: 305). Gazetenin

sahibi ise aynı dönemde Kıbrıs Türklerinin gayri resmi hükümeti pozisyonunda olan KTKF'di. Bu dönemde Türkiye'den Kıbrıs'a yönelik göç faaliyetleri şu şekilde sıralanabilir;

- *1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan ve harekâtın ardından isteğe bağlı olarak adada kalmasına ve ülke vatandaşı olmasına müsaade edilen TSK mensubu subay, astsubay ve Kıbrıs gazi aileleri*
- *Harekâtın ardından Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından Kıbrıs'ın kuzeyinde işgücü istihdamını sağlamak, Kıbrıs'ın kuzeyinde savaş sonrasında ortaya çıkan nüfus kaybını önlemek ve oluşan boşluğu tamamlamak maksadıyla Türkiye'den gelmelerine müsaade edilen aileler*
- *Savaş sonrasında ve tamamen kendi inisiyatifleriyle adaya göç etmeyi planlayan ve hemen tamamı ekonomik nedenlerle adaya gelmeyi düşünen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı insanlar.*

Genel anlamda devletin hukuki ve bürokratik yapısında vatandaşlık hakkı verilmiş, adaya gelmesine devlet tarafından onay çıkarılmış ya da devletin teşvikiyle adaya göç etmiş olan ilk ve ikinci grupta genel çerçevede bir sıkıntı görülmemekle birlikte daha kontrolsüz, devletin onayı ya da bilgisi olmadan gelmiş olan üçüncü gruptakiler asayiş, kültürel ve sosyal entegrasyon konusunda daha sorunlu bir tablo çizmişlerdi. Bu son gruptakilerin tamamı ekonomik nedenlerle adaya göç etmiş insanlardı. Bu insanlara gelmeden önce verilen sözlerse daha sonraki süreçte sıkıntı yarattı(Çanak, 2015: 153). Kıbrıslı Türklerin genel kültürel, sosyal ve ahlaki yapısından değişik bir dokuya sahip olan bu insanların uyum süreci de, ülkede yaşayan diğer insanlarla kaynaşması da sıkıntılı olmaktadır. Neredeyse 40 yılı aşkın sürede bu sorunlar hala daha çözülmüş değildir.

2.2.6. İngiliz Üsleri'nden Kuzeye Göç

O dönemde adanın genel yapısını değiştiren İngiliz hâkimiyetindeki Agrotur ve Dikelya egemen üs bölgelerine sığınan ve ancak Türkiye'nin müdahalesi ile Türkiye üzerinden aylar sonra Kıbrıs'a dönebilen Kıbrıslı Türkler de söz konusuydu (Ayten Berkalp, 15 Ağustos 2018):

“(…)Daha sonra sayıları 13.000'e kadar çıktı. Çünkü o bölgedeki bütün göçmen Türk köylerinde insanlar da oraya geçti ve orada bir grup oluşturdular. Bu grup aylar sonra Kızılây uçakları ile önce Türkiye'ye nakledildiler, sonra Türkiye'den de Kuzey Kıbrıs'a döndüler. Böyle açıkta kaldılar ve sonradan İngilizler bunlara çadırlar verdi. Bu çadırların içinde sayıları

yüzlerle ifade ediliyorlardı. Sabah bir çay veriyorlardı, akşam da çorba veriyorlardı. Fakat çadırlarda kalanlar kalabalıklaştıkça Ziya Rızkî Bey bizim serdarımızdı, yani TMT’ de komutandan sonra ilk Kıbrıslı Türk lideriydi. Çok iyi teşkilatlandırdı orayı. İşte aşçılar, temizleyiciler derken bir sağlık teşkilatı kurdu. Ben de biraz takviye ettim onları ilaç bakımından. Hakikaten ayrı kantonal bir bölge gibi buluştular orada. Hiç unutmuyorum, onlara gidebildiğim ilk günü hatırlıyorum. İleride geçecek bir konuyu söylüyorum şu anda ama sırf bu konuyla ilgili olduğu için. Bir baktım oraya gittiğimde Ziya Rızkî herhalde pantolonunu bir suya koymuş çıkarmış, belinde de kemer değil, kolan değil ip gibi bir şey bağlamış. Bir tek yakası kirli bir gömlek ve eniştemi ilk defa bu şekilde gördüğüm için çok üzıldüm(...)”

Bu insanların kendi köylerinde başlayan göç maceraları İngiliz üsleri üzerinden Türkiye’nin değişik yerlerindeki misafirhaneler, okullar ve toplanma yerlerinde geçen ayların ardından Kıbrıs’ın kuzeyinde sonlanmıştı (Berkalp, 2015: 9). Bu arada Kızılay Genel Müdürlüğü de gerek adadaki personeli ve gerekse Türkiye’nin Lefkoşa Büyükelçiliği vasıtasıyla sürekli olarak durum raporları aldı. Göçmenlerin sorunlarına müdahil oldu (KGMA.25/1982–4467). Aynı dönem içerisinde Kıbrıs’ın güneyinde yaşamakta olan binlerce Kıbrıslı Türk adanın kuzeyine geçmek ve can ve namus güvenliklerini sağlama telaşı içerisindeydi (KGMA, 1545). Güneyden kuzeye zorluklarla da olsa dağlardan Rumlara rüşvet vererek ya da kendi çabalarıyla kaçmaya çalışan Kıbrıslı Türkler yanında İngiliz üslerinde mahsur kalanların esareti de aynı şekilde sürmekteydi. Evlerinden, yurtlarından olup göçmen durumuna düşen Kıbrıslı Türkler konusunda Türkiye’de ise halk seferber olmuş durumdaydı ve gerek Kıbrıs’ta bulunanlara gerekse Kızılay vasıtasıyla Türkiye’ye getirilenlere her türlü destek sağlanmaya çalışıldı (KGMA, 594). Kızılay Genel Müdürlüğüne asıl yardım edilen ve üzerinde hassasiyetle durulan grupsa İngiliz üslerinde esaret hayatı yaşadıkdan sonra Türkiye’ye getirilen ve Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde okullar ve yuurlara yerleştirilen Kıbrıslı göçmenler konusunda olmuştu (KGMA, 1905/368). Bu bağlamda MSB, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Bayındırlık, Ticaret, Ulaştırma, SSYB, Enerji ve Tabii Kaynaklar, İmar İskân Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, ayrıca Gnkur.Bşk. lığı, DPT Müsteşarlığı, TRT, PTT ve Kızılay arasında haftalık olarak yapılan Kıbrıs Koordinasyon Komitesi toplantıları kesintisiz sürdü (KGMA, 27604).

2. 3. NÜFUS MÜBADELESİ, GÖÇ VE KUZEYDE İŞ GÜCÜ

1878-1974 döneminde İngilizler ve Rumların çeşitli taktikleriyle pek çok Kıbrıslı Türk de öncelikle Türkiye olmak üzere Avustralya, İngiltere ve Kanada’ya göçtü. Kıbrıs’taki Türk nüfusunun azınlık halinden çıkabilmesi ve Kıbrıs’ın kuzeyinde Rumların tahliye ettiği yerlere iskân edilecek Kıbrıslı Türklerin bu bölgeyi doldurmaya

kâfi gelmeyeceğinin ortaya çıkmasından sonra Türkiye’den göçmen alınmaya başlandı. Kıbrıs’ta bilhassa 1950’li senelerden itibaren artan, adaya dış göç hareketleri sonrasında Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs’taki sayısı azalmaya başladı. Bu düşük nüfusun artması için Türkiye hükümeti Anadolu’dan Kıbrıs’a yönelik resmi göç hareketini başlattı. Bununla beraber resmî olmayan ve turist kimliğiyle Kıbrıs’a muazzam bir göç akını da söz konusuydu. Osmanlı İmparatorluğu’nun fethettiği topraklarda Türk nüfusunu arttırmak için uygulamaya soktuğu ve dört değişik aşamadan geçen ‘Şenlendirme’ ismi verilen göçü teşvik ve göç hareketi ne yazık ki Kıbrıs’ta 1975 senesinden itibaren uygulanamadı (Yeniçağ, 6 Şubat 2007).

9 Haziran 1975 tarihinde Rumların yaptığı bir istatistiğe göre 182.000 Kıbrıslı Rum’un adanın güneyine geçtiği, göçmen durumundaki 36.000 Rum’unsu kendisine yetebildiği fakat 146.000 Rum’un devlet desteğine muhtaç olduğu ifade edildi. Buna göre Türklerin göçtüğü kuzeydeyse 10.500 Rum bulunmaktaydı. Öte yandan daha sonra Rumların bu rakamları sürekli arttırdıkları ortaya çıktı. 200.000 civarında insanın evlerinden kaçıp güneye göçmek zorunda kaldığını ifade eden Rumların bu söylemlerine karşın sayının 105.000 civarında olduğu belirtildi(Denktaş ,1999: 79). Rum baskılarının iyiden iyiye dozunun yükselmesi ve doğup büyüdüğü yerleri koruma imkanlarının bulunmamasından dolayı bilhassa Baf, Limasol ve Larnaka bölgelerindeki Kıbrıslı Türkler dağlardan, genellikle geceleri yürümek ve gün ağardığında saklanmaya çalışarak günler ve gecelerce yemeden, içmeden ve sefil bir hal içerisinde güneyden kuzeye doğru kaçmaya çabaladılar (Oberling, 1982: 49). Bu arada İngiliz özerk askeri üslerinde de buralara hayatlarını kurtarabilmek maksadıyla sığınmış; ancak İngilizler tarafından esir muamelesine tabii tutulan 5.000 kadar Kıbrıslı Türk vardı. BM’nin yaptığı açıklamaya göre 1 Eylül 1974 günü adada 225.600 göçmen bulunmakta ve bunların 200.000’i de Rumların elindeki güneyden kurtulmaya çabalamaktaydı. Öte yandan Kızılay da 7-9 Eylül 1974 tarihlerinde İstinco, Melandra, Akathu, üsler bölgesindeki Happy Valley’e, Çayönü, Beşevler ve Aydın gibi merkezlere 30 tonun üzerinde gıda yardımı yaptı(Zaman, 11 Eylül 1974).

1974 sonuna kadar zorunlu askerlik görevi yapan insanların 1975 yılıyla birlikte çalışmaya ihtiyaçları vardı ve daha önce pek çok Kıbrıslı Türk’ün iş imkânı bulduğu Lefke’deki İngilizlere ait Kıbrıs Madencilik Şirketi (Cyprus Mining Cooperation/CMC) ise artık çalışmamaktaydı(Bağışkan, 2018: 98). 1960 nüfus sayımına göre Lefke ve

civarında toplam 7.496 kişi yaşamaktaydı. Bu insanların neredeyse tamamının çalışma hayatı CMC yanında aynı bölgedeki Karadağ Maden Ocağı ve bunlara bağlı liman, doklar, maden toplama ve dağıtım alanları, demiryolu, maden sahasındaki su göleti vb. gibi çeşitli tesislerdeydi(Feridun, 2018: 220). Nüfus mübadelesinin başladığı ve kuzeyden güneye Kıbrıslı Rumların, güneyden kuzeye de Kıbrıslı Türklerin geçmeyi sürdürdüğü süreçte savaş şartları her ne kadar hissedilse de hayat normalleşmeye başladı. Bu dönemde Kıbrıslı Türklerin iş için tutundukları ilk dal Sanayi Holding oldu (Türkoğlu, 2019: 121). Fatma Türkoğlu da Sanayi Holding üzerine yaptığı çalışmada Sanayi Holding bünyesinde Kıbrıs Türk çalışma hayatına giren Kıbrıslı Türk ve Türkiye’den gelen göçmen işçilerin durumunu ve bakış açılarındaki farklılığı ise şu sözlerle ifade etmektedir (Yenidüzen, 9 Mayıs 2019);

“(…)Böyle bir algı var, genel olarak haklısınız ama genelleme yapmamız yine de çok zor çünkü konuştuğum Türkiyeli işçi sayısı çok da fazla değil. Belki daha fazla kişiyle konuşabilseydim ortaya farklı bir profil çıkardı. Yine de Türkiyeli işçilere dair değil de Sanayi Holding’de örgütlenen Kıbrıslı Türk işçilere baktığımda daha çok devlete giremeyen, torpili olmayan, biraz da fikirleri yüzünden devlette iş bulamayan, sistemin dışında kalan kişiler olduğunu fark ettim diyebilirim. Olaylara olan farklı bakış açıları ise Kıbrıs’ta ve Sanayi Holding bünyesinde sol düşüncenin Türkiye’de sol düşüncenin etkenliğine kıyasla daha güçlü olmasından kaynaklanıyor olabilir diyebilirim. Elbette bu benim gözlemim.”

Sanayi Holding 1974 Barış Harekâtı sonrasında Kıbrıslı Rumların kuzeyde bıraktığı tesislerin bir KİT altında toplanarak 17 Şubat 1975 tarihinde yeniden üretime geçilmesiyle başladı. Sanayi Holding faaliyete geçtiğinde %51 hissesi Kıbrıs Türk Cemaat Meclisi’ne, geriye kalan %49 hissesi ise Sümerbank, Makine Kimya Endüstri Kurumu, Petrokimya Anonim Ortaklığı, Türkiye Ziraat Donatım Kurumu, Türkiye Süt Endüstri Kurumu ve Et ve Balık Kurumu’nundu (Türkoğlu, 2019: 175). Sanayi Holding bünyesinde 57 fabrika ve yaklaşık 2.500 çalışan söz konusu oldu. Bu çalışanların bir kısmı da Türkiye’den gelen ve burada istihdam edilen Türkiyeli göçmenlerdi. 1980 sonrasında çeşitli şekillerde fabrikaların kapatılmaya başlamasının ardından plastik, gıda, yan sanayii, narenciye üretim tesisleri, metal, kimya, tekstil, kozmetik gibi farklı sanayi alanlarında üretim yapan Sanayi Holding pazar payının azalması, 1990 sonrası Türkiye pazarının ortadan kalkması, ardından özelleştirme furyasıyla 1998 senesinde resmen kapatıldı (Türkoğlu, 2019: 199). 1980’li yıllarda KKTC’deki bütün işletmelerin %72,4’ünün küçük ve merdiven altı olarak adlandırılan türden atölyeler olduğu da değerlendirilecek olursa kapanan Sanayi Holding’in değeri de ortaya çıkar.

Şüphesiz KTFD ve sonrasında da KKTC'yi vuran en büyük sorunlardan birisi göç-göçmen olgusunun yarattığı tahribat yanında ekonomi dünyasının da en büyük sıkıntılarından birisi olan ve *“milli gelir istatistiklerinde yer almayan, vergi, sosyal güvenlik ve diğer resmi istatistiklerde olmayan ve/veya kapsamayan yasal veya yasadışı tüm ekonomik faaliyetler ve onların sonuçları”* (Besim, Mungan, Gürpınar ve Saydam, 2013:13) şeklinde ifade edilen kayıt dışı ekonomidir. Ülkenin çalışma hayatında başta eğitim ve sağlık olmak üzere her alanda karşılaşılan bu durum tek başına ekonomik betimlemelerle tarif edilemeyeceği gibi sosyal ve siyasi yönleriyle de iyi irdelenmesi gereken bir husustur. Maliyetleri alabildiğince azaltma düşüncesindeki işverenle kazancı arttırıp gelir vergisi ve sosyal katkılardan kaçınan işçi tarafından tercih edilen bu alanda KKTC kaçak işçi yönüyle de son derece olumsuz bir etki yapmaktadır (Güryay ve Şafaklı, 2004: 36). Kayıt dışı ekonominin kaçak işçiler üzerinden yürütülmesinin 2000'li yıllarda %45 seviyelerindeydi. Bu da çalışma hayatının neredeyse yarısı anlamına gelmekteydi (Güryay ve Şafaklı, 2004: 36). Bugün KKTC'de yaşanan çalışma hayatıyla ilgili sorunların temelinde kayıtdışı ekonominin getirdiği yıkım da vardır ve bunun sebepleri arasında kaçak iş gücü, ucuz ve vasıfsız çalışanlara yönelik talep de belirtilmelidir. 7 milyarlık gayri safi milli hasıla bağlamında ulusal gelirinin yaklaşık %15'lik kısmını Türkiye'den gelen dış destek ve mali yardımlarla tamamlayan sosyal hizmet ağırlıklı küçük ada ekonomisiyle KKTC için yardıma dayalı ve dışa bağımlı ekonomi bağlamında bu önemli bir dezavantajdır (Besim, Mungan, Gürpınar ve Saydam, 2013:1).

KKTC'de para biriminin TL olması ve 1981, 1994 ve 2001 mali krizlerinde olduğu üzere her türlü ekonomik ve mali istikrarsızlıkların Türkiye'de ortaya çıkan olumsuz hava nedeniyle meydana gelmesi de çalışma hayatını olumsuz etkileyen ve kırılgan bir hale sokan etkenlerin başında gelmektedir (Şafaklı ve Şeşen, 2017:133). 1975 yılı itibarıyla ülkede faaliyette olan kamu kurum ve kuruluşları ise Sanayi Holdingin barındırdığı bütün fabrikalarla birlikte Kıbrıs Türk Sanayi İşletmeleri, narenciye alanında faaliyet gösteren Asil Nadir'e ait Cypfruvex, 2028 yatak kapasiteli Kıbrıs Türk Turizm işletmeleri yanı sıra alkollü içki üreticisi Taşel, Kıbrıs Türk Tütün Endüstrisi, Kıbrıs Türk Denizcilik Şirketi, Kıbrıs Türk Petrolleri, temel ihtiyaç maddeleriyle ETİ, Kıbrıs Türk havayolları, Vakıflar'ın inkişaf ve kredi ihtiyaçlarının sağlanmasında sigortacılık ve bankacılık hizmeti veren Efik Limited Şirketi'ydi (Süreç,

2014:82-83). Görüldüğü üzere çalışma hayatı son derece dar kapsamlı bir alandı, sanayi yok denecek düzeydedi, vasıflı işgücüne şüphesiz ihtiyaç vardı ve turizm sektörü yok denecek kadar küçük bir seviyedeydi.

2. 3. 1. Göçmenler ve Yaşanan Sorunlar

UKK tarafından gerçekleştirilen duyuruyla 1974 sürecinde, 184.500 civarında evlerinden olmuş göçmenden 56.500'ü son derece rahat barınma şartlarında yaşamaktaydı. 8.000 kişi resmi binalarda kalmakta, ayrıca bunların da özellikle okullardakilerin çadırlara geçmelerinin ardından azaldığı, 92.000 kişinin tanıdıklarının yanında uygun olmayan şartlarda kaldıkları, 10.500 kişinin barakalarda, 8.400 kişinin çadırlarda ve 9.200 kişinin de açıkta bulunduğu ifade edildi(KGMA, 15 Ekim 1974). Böylece derme çatma kulübelerde, okullarda, açıkta kalan yaklaşık 27.000 göçmen için ivedilikle kalacak yer gereksinimi ortaya çıktı. Bunca sıkışıklık ve sorunlar arasında ayrıca Kıbrıs'a Şubat 1975 tarihinden sonra Türkiye'den göçmenler sevk edilmeye başlandı. Adanın güneyinden bir şekilde kaçıp kuzeye gelebilen Kıbrıslı Türklere devlet, yürürlüğe giren bir uygulamayla emlak edinme hakkı sağladı; ancak bu da sağlıklı sonuçlar doğurmadı ve tartışmalara neden oldu. Güney Kıbrıs'ta çeşitli taşınmaz mal varlıkları bıraktıklarını, buna bağlı olarak Larnaka, Limasol ve Baf'ta üzüm bağlarını, bahçelerini, evlerini ve diğer mülklerini arkada bırakıp kuzeye geçtiğini belirten, 15 Temmuz 1974 öncesi yaşadığı topraklarda hiçbir ekonomik sıkıntı ve sorun olmadan son derece rahat bir hayat yaşadığını belirten bu puanlama sistemiyle birlikte mağdur olduklarını, zenginlerin fakir, tek dikili ağacı olmayan fakirlerinse çeşitli şekillerde zengin olduklarını ifade edip şikâyetle bulundu(Konuloğlu, 2005: 50):

"(...)Bizlere birer ev verdiler; ancak neyle geçineceğiz? Onu düşünmediler. Ev karın doyurmaz. Biz meyve bahçelerimizi bırakıp geldik. Şimdi ne yapacağız? Bize ekilecek arazi verilmeli(...)"

Öte yandan bu şikâyet ve serzenişlerle gelen güneyli göçmenlere verilen cevap "Durum değişti, katlanacaksınız." (Konuloğlu, 2005: 50) oldu. Bu durum daha o günlerde başlayan ve maalesef günümüze kadar gelecek güneyli göçmenler-Türkiyeli göçmenler tartışmalarının da fitilini ateşledi.

Bu olgu 20 Temmuz 1974 sonrasında tarımdan sanayiye savaş ekonomisinin ağır şartlarını taşıyan, uluslararası ambargolar altında sıkışıp kalan KKTC için çalışma hayatı bağlamında çok daha ağır sorunlar getirmiştir. 20 Temmuz 1974 Barış Harekâtı'nın ardından Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs'ın güneyinden kuzeye, Kıbrıslı

Rumların da adanın kuzeyinden güneyine göç etmeleri, Denктаş-Makarios Doruk Antlaşması neticesinde gerçekleşti. Aslında bu Doruk Antlaşması imzalanmadan önce de pek çok Kıbrıslı Türk son derece tehlikeli yollar kullanmak suretiyle Kıbrıs'ın kuzeyindeki güvenli Türk bölgesine geçti; ancak çoğu da güneyde mahsur kaldı. Bu noktada kuzeye geçen Türklerin boş Rum evlerine iskânı ise arzu edilen ve düşünülen neticeyi vermedi, düzensiz ve plansız, özellikle de hatır gönül işine bağlı yapıldı (Konuloğlu, 2005: 49). Aradan bunca yıl geçtikten sonra da güneyde taşınmaz mallarını, evini, barkını, bağını, bahçesini bırakarak kaçanlara, ayrıca 1963 sürecinde mücahitlik yapanlara puanlar verildi. Sonuçta göçmenlerle mücahitlerde bıraktıkları taşınmaz mal ve mücahitlik sürelerine uygun olarak puan almaya başladılar. Öte yandan adanın güneyinde hiçbir taşınmazı olmayan çıkarıcı insanlar da çeşitli oyunlarla ve bu olup bitenlerin ardında olmayan bürokratların zaaflarından faydalanarak kuzeyde mal sahibi oldular. Bütün bunlara ilaveten ayrıca “*Ganimet mal helaldir*” denilerek bir yağma düzeni ortaya çıktı. Bunların sonucunda ise savaş zenginleri çoğalmaya başladı (Oskar, 2015: 25):

“(...)Kuzeye geçtikten sonra annemle babama kendi eski yaşamlarına hiç de uygun olmayan eski bir ev verildi(...) Güneydeki servetine karşın da birkaç dönümlük bir portakal bahçesi verildi; ancak bahçenin suyu yoktu. Evdim’de asılacak dalı bile olmayan Davut Dunguli’ye ise içinde suyu hazır olan 8 dönümlük bir bahçe verildi. Babam bir gün kahvede Davut’tan ‘Uygun zamanlarda bahçenden bize de su ver de ağaçları sulayalım.’ diye ricada bulununca Davut ‘Hasan Efendi adam ol da bahçende suyun olsun.’ cevabını aldı(...) Kuzeydeki yağma ve ganimet günlerinde hakkı olanlara değil de yönetenlere yakın olanlara verilen bu avantalar birçok kişiyi de Davut gibi şımartmıştı(...)”

Yaşanılan sıkıntılı süreç ve gerek güneyden gelenler gerekse “*süreklilik arz eden göçlerle ilgili plansızlık ve kontrolsüzlük*” (Şahin, 2013: 610) içerisinde Türkiye’den göç edenler konusunda ciddi bir strateji takip edilmemesi bazı kesimlerce göçmenlerin geleceğe yönelik siyasi oy deposu olarak algılanmasına sebebiyet vermişti. Bununla ilgili olarak da Dr. Fazıl Küçük “*Takip edilen siyaset hangi kabadayıyı daha da memnun edebiliriz siyasetidir. Partiye yazılınız, istediğinizi vereceğiz diyorlar. Kamyonlar meydanlarda park ediyor. İçerisinde neler yok buzdolapları, gaz ocakları, lüks masalar, sandalyeler.*” (Halkın Sesi, 26 Mart 1976) şeklinde söylemde bulundu. Güneyden kuzeye geçen Türklerin çeşitli bölgelere iskân edilmelerinde de birçok yanlışlar yapıldı. Adanın güneyinde senelerce yaşamış, ailevi bağları kuvvetli ve iktisadi dayanışmanın bilhassa 1963-1974 sürecinde harika karşılığını gören, can ve mal kavgasının yanında onur ve haysiyet mücadelesinde de son derece hassas hareket

ederek, Rumların silahlı saldırılarına hep birlikte karşı durmuş ve savaşmış Kıbrıslı Türkler, adanın kuzeyinde farklı yerlere iskân edildi. Bu da Kıbrıs'ın demografik yapısında ortaya çıkan çürümelerle birlikte senelerce birlikte yaşayan insanların Kıbrıs'ın farklı yerlerinde alışık olmadıkları bir coğrafyada ve bilmedikleri insanların arasında yepyeni bir yaşama başlamak zorunda kalmalarına sebep oldu. Bu yanlış iskân politikası daha sonra çok daha büyük sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel zafiyetlerin ortaya çıkmasına da sebep oldu.

Ortaya çıkan bu olgudan olumsuz etkilenenler yalnızca güneyden kuzeye göç edenler de değildi. Aynı şekilde Şubat 1975'in ardından Türkiye'nin farklı yerlerinden Kıbrıs'a göçmeleri için çeşitli vaatlerde bulunulan Türkiye'nin farklı yerlerinden insanlar için de aşağı yukarı aynı sorunlar söz konusu oldu. Bütün yaşamı boyunca büyükbaş hayvanlarla uğraşmış, hayatını hayvancılıktan kazanmış Erzurum, Kars, Ağrı gibi hayvancılığın yaygın ve muhtemelen geçim kaynağı olarak yapıldığı bölgelerden göçenlere Güzelyurt ve Yeşilirmak gibi Kıbrıs'ın en mümbit topraklarının olduğu bölgelerde toprak tahsis edilmişti. Ayrıca hayatı narenciye, fıstık, buğday, susamla dolu dolu geçen Mersin, Adana ve Antalya'dan kopmuş bazı göçmenlere de tam tersine Beşparmak Dağlarında tahsis yapıldı. Bu durumu Dr. Fazıl Küçük de gazetesinde ağır bir şekilde eleştirdi (Halkın Sesi, 15 Eylül 1976):

“Rençber ancak toprağında başarı gösterebilir. Bahçeci sebze yetiştirmeyi becerir, onda muvaffak olur. Balıkçı deniz kıyısından başka yerlerde yaşayamaz, sandalının amiridir, hâkimidir. Ticaretle meşgul olmuş bir kimse, bir sanatkâr ekmeğini ancak çarşıdan çıkarabilir. Bir de her toplumun, her bölgenin kendine göre örf ve adetleri vardır. Bunlar da esas faktörler arasında yer alır. Yine öyle insanlar var ki yıllar boyu tabiat kuvvetleriyle savaşmış, onlara yenilmemeye çalışmıştır. Alışkanlık bakımından birbirine uymayan, yaşam tarzı birbirine inat insanları geliniz de bir çatı altında toplamaya çalışınız. İnsan olarak bir araya gelebilir ama daimi bir hayat sürdürmeye gelince o zaman gürültüler başlar. Hayatını denizde kazanan bir kimseyi tarlaya, bahçeye verdiğiniz zaman aç kalacağı muhakkak(...)”

Öte yandan adanın kuzeyine geçtikten sonra geride bıraktıklarına eşdeğer taşınmaz almaya çalışan insanlar ise maalesef genellikle bunu başaramadılar. Buradan ortaya çıkan durum ise iskân yanında taşınmaz mal dağıtımının da adil, yönetmeliklere uygun şekilde yapılmadığı yönündedir. Bu durum şüphesiz taşınmaz mal konusunda kendisine haksızlık yapıldığını düşünen insanların sayısında artışa neden olmuş, devlete yönelik itimat, inanç ve güveninde de zayıflama söz konusu olmuştu. Bu koşullarda ilan edilen KTFD ve hemen ardından KKTC'ye güvenmek ve inanmak konusunda göçmenler de tereddüt yaşadılar. Buna bağlı olarak göçmenler arzu etmemelerine

rağmen özgürlüğünü elde ettikten sonra kendi ülkesinde güvende, özgür ve coşku dolu hayatına devam ederken zaruretlar ve mecburiyetler neticesinde gruplara bölünmek zorunda kaldılar. Hemen sonrasında KTFD’de “Rum ganimetlerinden zengin olanlar” ve “Rum ganimetlerinden hakkını elde edemeyenler” şeklinde iki grup belirmiş ve toplum birbirine karşı negatif duygular beslemeye başladı. Kıbrıslı Türklerin 1974’e kadar taşıdığı birlik ve beraberlik duyguları da şahsi menfaat hesapları arasında küllenmeye başladı (Kombos, 2003: 87) :

“(…)Çektiğim onca acı dolu yıllardan ve geçirdiğimiz sıkıntılı savaş döneminden sonra bin bir sorunla bir ev alıp yerleştirdiğimiz Güzeyurt’ta bir düzen kurmak için uğraşıyordum. Bana güneyde bıraktığım malımın yarısını bile vermedikleri halde ses çıkarmadan toprakları tamir etmek, bahçeleri düzenlemek ve bakımını yaptırmak için uğraşıyordum ki bir gün yanıma 2 görevliyle 11 kişi geldi. Metin ismindeki memur bana verilen malın fazla olduğunu, bu nedenle bir kısmını beraberindeki kişilere vereceklerini söyledi. Ben de malımın karşılığını alamadığımı, bana bir o kadar daha mal vermeleri gerektiğini, üstelik çevrede kurumaya yüz tutmuş bir sürü bahçe varken niçin ille de bana verdiklerini dağıtma gereği duyduklarını sordum. Buna cevabı ‘Hüseyin Bey siz güneyde zenginsiniz diye yine de sizi zengin edeceğiz gibi bir kanun yok. Biz herkese mal vermek için görevlendirildik.’ oldu... Biz iyi niyetle herkesin hakkı olanı alabilmesi için Güneyliler Birliği diye bir birlik altında toplandık ama yine de umulanlar olmadı. Her şey tutanın elinde kaldı(…)”

Bununla birlikte T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği bünyesinde kurulan T.C. Yardım Heyeti kanalıyla göçmenlere yönelik yardım ve entegrasyon çalışmaları devam etmekle beraber istenilen sonuca ulaşmada bazı sıkıntılar söz konusu oldu (T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği,1978: 26). Hemen bunun ardından gelen eleştiri ise yardım ve destek faaliyetlerinin Kıbrıslı Türklere yönelik olmadığı, aksine Türkiye’den gelenlere yönelik iltimas ve desteklerin olduğu yönünde oldu. Kıbrıslı Türkler bunun yanında Türkiye’den gelenlerin kamuda iş bulmaları ve istihdamları konusunda ivedilik ve imtiyazlara sahip olduklarını, Kıbrıslı Türkler yaklaşık 2 yıl askerlik hizmeti yerine getirmelerine rağmen Türkiye’den gelen göçmenlerin sadece 1,5 yıl askerlik yaptıklarını ifade ettiler. Aslında benzer şikâyet ve sorunlar Türkiye’den göçenlerde de söz konusuydu. Hazırlanan iskân yasasının Kıbrıslı Türklerin muhtemel tepkileriyle karşılaşacağını düşünen hükümetin bunu meclise sunmaması da ortaya başka bir sıkıntı çıkmasına neden oldu.

1974 senesinde adanın güneyinde neyi var neyi yok arkada bırakıp kuzeye geçen Kıbrıslı Türklerin yaşadıkları travma, psikolojik durum, çektikleri onca acı ve ıstırap, senelerce devam eden mücahitlik yılları ve vatan belledikleri kendi topraklarından, evlerinden, köylerinden atılmaları neticesinde geldikleri yeni coğrafyalarda bekledikleri

sıcaklık ve aidiyet duygusunu bulamamaları, senelerce Rumlara karşı savaşılan hemen bütün Kıbrıslı Türk'ün de benzer şartlarda bulunması ve insanların birbirlerine yardım ve destekte bulunamayacak durumda olması, ilaveten izolasyon, ambargo ve iktisadi sorunların sebep olduğu problemler neticesinde güneyden gelen Kıbrıslı Türkler de kendilerini ikinci sınıf yurttaş şeklinde görmeye başladı. KKTC'de yargıç olarak görev yapmakta olan Melek Esendağlı ise konuyla ilgili şunları söyledi (Aciman, 2011: 159) :

“(…)Şu anda elimde resmi istatistik yok ama rahatlıkla söyleyebilirim ki KKTC vatandaşı olmayanların hükümlü tutuklu sayısı her zaman Kıbrıslılara oranla çok fazla. KKTC vatandaşı olmayanların da yüzde çoğunluğu T.C. uyrukludur. Göçün önüne geçemeyiz. Esas sorunumuz gelenlerle ilgili denetim güçlüğüdür. İnsanlar gemiyle nereye geldiklerini, ne yapacaklarını bilmeden bir umut kapısı görerek geliyor. Denetimsiz nüfus akışı küçük toplumları kısa zamanda derinden etkiler. Bizim de toplum yapımız aşikâr surette bu göçten etkilendi. Toplumda ciddi bir rahatsızlık var. Öyle insanlar var ki kim olduğunu bile ispatlayamıyor. Sınır ötesi bir yere elinde yalnızca bir kimlikle ve parasız olarak dolaşmaya gelmek inanıyorum ki dünyada hiçbir ülkede kabul görmüyor. Bu Kıbrıslı-Türkiyeli tabiri çok hassas ve önemli bir konu. Ne yazık ki kötü örneklerin gelmesi bizlerden çok şeyler aldı götürdü.”

Burada da belirtildiği üzere Kıbrıslı Türklerin kaygısı; gelen insanların hiçbir denetime tabii tutulmaması ve adada ortaya çıkan her türlü huzursuzluk, asayiş sorunu ve güvenlikle ilgili kaygılarda doğal olarak bu insanların hedef gösterilmesiydi (Konuloğlu, 2005: 52).

Adanın önde gelen Türk liderlerinden Dr. Fazıl Küçük'ün kıymetli eşi Süheyla Hanım da “*Biz Türkiye'yi kurtarıcı olarak biliyoruz. Biz onları bağrımıza bastık. Gelsinler ama kalitelileri gelsin. Siz hırsızdan, yankesiciden, katilden memnun olur musunuz? Bu tip olayları kontrol altına alsınlar.*” (Aciman, 2011: 186) dedi. Oysa Türkiye'den gelen göçmenlerin değişik bir pencereleri, geleneksel bir aile yapıları ve genellikle muhafazakâr bir yaşantıları vardı(Şahin, 2013: 613):

“(…)Öncelikle bu göçmenlerin çoğu Anadolu köylerinde yaşayan, geçim darlığı çeken, çok nüfuslu bir aileye ve sülaleye sahip, eğitim seviyeleri yok denecek düzeyde, devletin sunduğu kamusal ve altyapı hizmetlerinden faydalanmamış, bildiğimiz 1970'lerin standart Anadolu köylü prototipindeki kişilerden oluşmakta, sahip oldukları bu sosyolojik koşullar nedeniyle de büyük bir kısmı milliyetçi ve muhafazakâr bir düşünce yapısının içinde yer almaktadır. Yoksa iddia edildiği gibi bu insanlar geldikleri yerlerin toplumsal tabakasının en altında yer alan ‘işe yaramaz, hukuk tanımaz, çapulcu’ kimseler değildir. Günün koşulları içinde Anadolu köylüsünün karakteristik özelliklerini taşıyorlardı ve geçim sıkıntısı içerisindeydiler. İlaveten çoğu doğal ve yasal sebeplerden ötürü iskâna uygun olmayan köylerde yaşıyorlardı ve devlet tarafından Anadolu'nun başka yerlerinde iskân edilmeleri söz konusuydu.”

Yaşanılan bütün olumsuzlukların ardından bir de Türkiye'den gelenlerle ilgili olarak yaşanılan ve kulaktan kulağa yayılan asılsız laflar ve dedikodular da adada insanların daha da gerilmesine, ayrışmasına ve huzursuzluklar yaşamasına sebep

olmuştur. Yaşanan bütün sıkıntı ve sorunların temelinde yatan ana nedenleri 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na da katılan ve daha sonraki süreçte yine adada çeşitli görevler üstlenen Atilla Çilingir şu sözlerle ifade etmişti (Çilingir, 1997: 125):

“1-Daha 1974 Barış Harekâtı biter bitmez Rumlar büyük bir propaganda başlatarak kuzey kesimindeki en güzel yerlerin Türk Ordusu tarafından işgal edildiğini ve buraların hiçbir zaman için Kıbrıslı Türklere terk edilmeyeceğini, üstüne üstlük Türkiye’den getirilen T.C. uyruklu göçmenlerin zaman içerisinde daha da çoğalarak kuzeyde çoğunluğu ele geçireceklerini ve Kıbrıslı Türklerin azınlıkta kalacağı tezini işlemeye başlamışlardı. Sanıyorum bu propaganda kısmen de olsa başarıya ulaşmış gibi gözüküyordu. Hele hele harekâttan sonraki yağmalama olayları ve bu olaylara karışan subay, astsubay ve erlerin ortaya çıkışı bu güvenin daha da sarsılmasına yol açmıştı. Yine harekâttan sonra terhis olup da adaya yerleşen ve Kıbrıslı Türk kızları ile evlenerek yeni bir hayata başlayan askerlerimizin ve hatta subay ve astsubaylarımızın pek çoğunun Türkiye’de evli olduklarının ortaya çıkışı tam bir skandal yaratmıştı(...)

2- Bir de çok çarpıcı bir şekilde ortaya çıkan ve daha harekâtın sona ermesiyle birlikte söylenmeye ve temcit pilavı gibi defalarca tekrar edilen bir cümle vardı ki bu hiç söylenmemesi gereken ve Türklüğün öz varlığında yatan alçakgönüllülüğe hiç yakışmayan ‘Sizleri biz kurtardık. Bizler olmasaydık ne yapacaktınız? Ne çabuk unuttunuz o günleri?’ sözleridir. Diğer bir husus da Türkiye’den adaya yerleştirilen göçmenlerin bilgileri, gelenekleri, görenekleri açısından adada yaşayan topluma ayak uyduramamalarıydı. Kıbrıs Türk toplumu ne kadar baskı altında kalmış olursa olsun geçmişe dayanan bir İngiliz kültür ve terbiyesinin etkisinde olduğundan veya kendilerini öyle hissettiklerinden kültür düzeyleri adaya yerleşen göçmenlere nazaran çok üst düzeydeydi. Buna ekonomik üstünlükleri de eklenince iki topluluk arasında bariz bir farklılık ortaya çıkmıştı. Ayrıca ahlaki ve dini değerlerin, yargıların farklı uygulanması ve düşünülmesi ayrımı daha da kuvvetlendirmiş, aralarında sanki bir uçurum doğurmuştu(...)

1974 Barış Harekâtı’nın ardından Kıbrıs’a yerleşmeleri için teşvik edilen bazı askeri personelin nahoş davranışlarının olması ve terhis olan bazı askerlerin kendilerini iş sahibi, bekâr tanıtarak evlenmek vaadiyle Kıbrıslı Türk kızlarını Türkiye’ye götürmesi gibi olaylar gerçekleşti. Bunun aksine verilen sözlerin ve söylenenlerin boş çıkması, üstüne üstlük işsiz, mal-mülk sahibi olmaması, kuma alma ya da özellikle Çukurova bölgesindeki batakhanelere zorlama gibi kötü haberlerin yayılması ve bunların Kıbrıs’ta duyulmasının ardından “Türkiye” ve “Türkiyeli” olgusu da maalesef yaralandı (Keser, 2018: 311). Atilla Çilingir’in de yukarıda ifade ettiği üzere Kıbrıslı Türklerin araya mesafe koymaya başlaması, kafalarındaki Türk olgusuyla karşılaştıkları Türk olgusunun örtüşmemesi, Kıbrıslı Türk kızlarıyla ilgili Türkiye’den gelen olumsuz haberler bir araya gelince 2019 itibarıyla hala çözümlenememiş kültürel ve sosyal entegrasyon ve ayrışma sorunları da iyiden iyiye kemikleşmiştir.

KKTC’de bir dönem Sağlık Bakanlığı da yapan Fatma Ekenoğlu ise süreç içinde adaya göç eden herkesin adada kalmayacağını, bir kısmının geri dönmeyi düşüneceğini belirtti. Ayrıca adada doğup büyüyen yeni neslin artık kendilerini Kıbrıslı Türk olarak hissetmeye başlayacaklarını ve başta Avrupa ülkeleri olmak üzere çeşitli ülkelere

gerçekleştirilen göç hareketlerinde ortaya çıkan sorunların burada da görülmesini doğal karşılamak gerektiğini ve uzun vadede bunların da çözülebileceğini belirtti (Acıman, 2011: 91). KTFD ise “...*Türk toplumunun ulusal direnişi uğruna veya direniş sırasında göç eden veya doğrudan doğruya veya dolaylı olarak zarar gören yurttaşları korumak amacıyla gerekli sosyal, ekonomik, mali ve tazminat dahil diğer önlemleri*” almak üzere toplandı ve iskan haklarıyla ilgili hakların korunması amacıyla 41/77 sayılı İskan, Topraklandırma ve Eşdeğer Mal Yasası’nı çıkarttı (Atun, 2018: 25).

Dönemin göçmen stratejilerini uygulayan Hakkı Atun’un açıklamaları hilafına Türkiye’de bir yetkilinin yıllar sonra söyledikleri de plansız göçü açıkça ortaya koymaktaydı. Konuyla ilgili olarak gazeteci Can Ataklı’nın bir dönem Anamur’da kaymakamlık yapan ve Anamur’un Sesi Radyosu’na da destek veren Fahri Görgülü ile yaptığı röportaj maalesef gerçekleri acı da olsa yıllar sonra ortaya koydu (Sabah, 2 Ağustos 2000);

“(...)O sırada Anamur’da kaymakamdım, Mersin’e atandım. Kıbrıs’la ilgili koordinasyon çalışmalarındaydım. Ayrıca adaya insan gönderme programı yönetiyordum. O dönemde çok insan gönderildi ama iyi olmadı. Çünkü seçilerek gönderilmedi. Rastgele insan gönderildi. Daha çok felakete uğramış, evsiz kalmış insanlar seçildi. Deniz kıyısı diye Karadeniz’den gönderildi. Sonra Balıkesir’in kıyılarından insanlar gitti, depremde zarar görmüş falan. Yetişmiş insan gitmedi zaten hata da bu. Kıbrıs’a gidenler işsiz güçsüz ve yeteneksiz insanlardı. Adaya bir faydaları olmadı. Bir tek asker iyiydi. Gerisi yeteneksiz insanlardan oluşmuştu. Ne bileyim o kadar çok ki, mesela tapu memuru gönderdiler. Ne yapabilir ki? Türkiye’deki en kötü tapucular gönderildi.

O insanlardan Kıbrıs’ın tapu düzenini kurlmalarını istedik. Ne gezer? Adam doğru dürüst kalem tutmasını bile bilmiyor ki. Çok para gönderdik evet, hem de çok. Ama işe yaramadıktan sonra. Parayı gönderiyorsunuz ama ne yapıldığını takip etmiyorsunuz. Zaten biz Kıbrıs’ı hiç ciddiye almadık(...) Kıbrıs’ın varlığını öldürdük. 64 fabrika vardı, şimdi yok. Portakalını bile almadık adamların. Mesela oradan karton kutu gelirdi, engel oldular. Türkiye’de bu işi büyük sermaye sahipleri yapıyormuş, onları korumak için. Kıbrıs halkı Türkiye’yi tabii seviyor da bu sürekli olmayabilir. Onlar da görüyor bunu. Onlarla dalga geçiyoruz. Mesela dillerini eleştiriyoruz. Oysa Türkiye’de sayısız lehçe ile konuşan var. Kıbrıslının Türkçesiyle alay ediyoruz.”

Fahri Görgülü’nün burada bahsettiği 64 fabrikanın belli başlıları; Banu Şekerleme, Ece Un ve Bisküvi, Harika Margarin, Deterjan ve termal Plastik ile Alp Çikolata (Süreç, 2014: 66) gibi Sanayi Holding bünyesinde faaliyet gösteren fabrikalardı. Ancak 1998 yılı itibarıyla Sanayi Holding’in kapanmasının ardından hepsi kaderine terk edilmiş durumdaydı. Burada istihdam edilen vasıflı elemanlar yanında vasıfsız iş gücü de farklı iş kolları yanında KKTC’de faaliyet göstermekte olan çeşitli üniversiteler tarafından istihdam edildi ve çalışma hayatına kazandırıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti bir yandan Türkiye’de TKGM ve DPÖ gibi kurumlar kanalıyla işleri yoluna koymaya çabalarken Kıbrıs’a da konuyla ilgili uzmanlar göndermeye başladı. Adaya ilk etapta Türkiye’den 14 ilden gönderilmeye başlanan orman köylüleri, toprakları baraj vs. yapımı nedeniyle sular altında kalacak köylüler ve topraksız insanlara birincil öncelik verildi. Bu insanlar esasında daha öncede Türkiye’de yaşadıkları coğrafyalarda göç etmek ya da toprak sahibi olmak üzere devlete müracaat etmiş olan insanlardı. Türkiye’de hangi bölgeden, hangi şehir ve hangi köylerden kimlerin adada hangi boşaltılmış köylere ya da bölgelere yerleştirileceği Mersin ve Trabzon’dan başlanarak tespit edilmişti. Tam da bu noktada ikinci grup göçmenler ya da yönetmeliğin belirlediği tanımla “işgücü” Kıbrıs’a gitmeye hazırlanırken, İngiltere’nin egemen üs bölgelerindeki yaklaşık 8.000 Kıbrıslı Türk’ün bölgeden çıkmasına müsaade etmesi bir anda bütün planlamaları ters düz etti ve Mersin’den başlayarak devam edecek göç dalgasıyla ilgili planlamalar altüst oldu.

Özellikle 1974 sonbaharından itibaren ilk etapta narenciye bahçelerinde ürünün toplanabilmesi için işgücüne, özellikle de ucuz işgücüne ihtiyaç duyulmasının ardından sorun Türkiye’den geçici/mevsimlik işgücü sağlanmasıyla aşılmaya çalışıldı. Bu durum maalesef bugüne kadar yaşanan sorunların da tetikleyicisi oldu. İlk etapta KTFD’nin, 15 Kasım 1983 sonrasında ise KKTC’nin uluslararası kamuoyu tarafından tanınmaması emek ve işgücü bağlamında istenilen kalifiye elemanın değişik pazarlardan sağlanmasını engelledi. Bundan dolayı; bu işgücünün sağlanabildiği tek ülke olarak yalnızca Türkiye kaldı. Şubat 1975 günü Türkiye ile KTFD arasında imzalanan Tarımsal İşgücü Protokolü sonrasında adaya vasıfsız iş gücü akını da böylece başladı. Bu noktada siyasi anlamda ön kabul gören argümanlardan birisi Türkiye’nin adada oluşturacağı egemenlik olgusunu pekiştirecek ana faktörün Türkiye’den gelen vasıfsız insanlar olması, bir diğeri de Türkiye ile sıkı ve son derece yakın siyasi ilişkiler içerisinde olan Kıbrıs Türk siyasi üst yapısının, Kıbrıs’ta devamlı iktidarda kalmak düşüncesiyle adayı oy potansiyeli yüksek bir yer durumuna getirme arzusu oldu.

Burada bahsedilmesi gereken hassas bir nokta ise işgücü etiketiyle adaya getirilen Türkiye’den göçenlerin “*Türkiye’de yaşayan Kıbrıslı Türkler*” olarak algılanmadıkları ve böyle bir düşüncenin olmamasıydı. Bu insanların işgücü etiketiyle isimlendirilme sebebi bu çalışmanın değişik noktalarında aktarılmakla birlikte hiçbir şekilde “*Türkiye’de yaşayan Kıbrıslı Türkler*” ifadesi düşünülmedi ve konuşulmadı.

OKTY ve KTFD tarafından verilen KTFD vatandaşı olmayan kimselere yönelik kimliklerde doğum yeri hanesine adada yerleştirildikleri köyün yazılma sebebi bu değildi. Buna istinaden Kıbrıslı Türk devlet adamı, siyasetçi ve Sosyal İşler Bakanı merhum İsmet Kotak'ın aşağıdaki sözleri kaynak gösterilmekle birlikte burada kastedilen hiçbir şekilde Türkiye'den adaya getirilen göçmenler değildir (Milliyet, 27 Ekim 1975):

“(...)Senelerce ikinci sınıf yurttaş haline getirilip ekonomik yetersizliğe mahkûm edilen ve 1931 yılından sonra adayı terke mecbur bırakılan insanların yoğun bir şekilde Kıbrıs'a dönmeleri kimseyi tedirgin etmemelidir. Bu onların en tabii ve kanuni hakkıdır. Nitekim 1960 sonrasında Rumlar Afrika memleketlerinden, Mısır ve Yunanistan'dan benzer şekillerde binlerce Yunan'ı Kıbrıs'a getirmiş, bunlara anayasaya dayanarak vatandaşlık hakkı vermişlerdir(...)”

Bununla birlikte bu dönemden başlayarak OKTY, KTFD ve son olarak KKTC devletinin göçmenlere yönelik vatandaşlık dağıtmasının ardından özellikle 2004 Annan Referandumu sürecinde uluslararası hukuk ve şüphesiz BM'nin de kabul ettiği ve tanıdığı Kıbrıslı Türkler haline gelmişlerdi. Hemen ardından Annan Referandumu'nda oy kullanan bu insanlar halen her türlü seçme ve seçilme hakkına da sahipler.

2. 3. 2. Göçmenler ve Kültürel Sorunlar/Farklılıklar

Kültürel bütünleşme klasik anlamda bir toplumun inançları, değer yargıları, gelenek ve görenekleri gibi manevi değerlerdeki bütünlük/beraberlik olarak ifade edilir (Baskın, 2014: 343). Bununla birlikte bu tanım, bir toplumun sahip olduğu bütün kültür unsurları arasında tam uyumlu bir durum olarak düşünülmemelidir (Baskın, 2014: 343). Bu nokta bugün istendiği düzeyde değilse de KKTC'de de yakından görülebilmektedir (Dolunay, 2017: 517):

“(...)Kültürel çatışma çeşitli risk alma durumlarına daha açık olunmasına da yol açabilmektedir. Risk alma davranışlarının istenmeyen gebelik, kişisel şiddet, tütün bağımlılığı, alkol ve diğer ilaçların kullanımı da dâhil olmak üzere özellikle ergenlikteki bireylerin sağlık sorunlarıyla ilişkili olduğu kabul edilmektedir... Göçle birlikte oluşabilecek bir takım psikolojik sorunların da (dışlanmış hissetme, ne yapacağını bilememe, vb.) bu durumda etkisi söz konusu olabilmektedir(...)”

Fonksiyonel entegrasyon, kültür faktörlerinin toplumu “işleyen bir bütün” karakteristiğini vermek üzere birbirlerini tamamlama halidir ve çoğu defa iş bölümü ile ifade edilir. Fonksiyonel bütünleşmenin özü de iş bölümüne dayanır. İş bölümüyse bir üretim düzenindeki farklı görevlerin ve hizmetlerin toplum bireyleri arasında karşılıklı bağımlılık ilişkileri içinde bölünmesi anlamına gelir. Basite indirgenerek yapılan bu tarif, modern iş bölümünü izah eder. Modern iş bölümünün temelinde de mekanik

dayanışma vardır. İşler birbirine öylesine bağlıdır ki onlardan birinin yapılmaması durumunda sistemin önemli bir kısmı veya tamamı işlemez olur(Ritzer, 1992:67). Kültürel bütünleşmenin gerçekleştiği toplumun hâkim şahsiyet tipi; kendi çıkarlarından çok, toplumun refahını ve yükselmesini isteyen bir özelliğe sahiptir(Kurtkan, 1977: 170). Kültürel bütünleşmede, maddi kültür unsurları arasında olduğu kadar manevi kültür unsurları arasında da bir birlik söz konusudur. Fonksiyonel bütünleşmede böyle bir birlik şart değildir. Bununla birlikte fonksiyonel bütünleşme tipinde unsurlar arasında güçlü bir manevi birliğin olması gerekmez; bilakis birbirlerine karşı hissiz ve anlayışsız olabilir (Bilgiseven, 1995: 43).

Kültürel bütünleşmedeki manevi değerler, *“büyük bir sosyal grubun mensuplarının sırf başkaları tarafından tasdik edildikleri için değil, kendi idrak ve anlayışları ile doğruluğunu tasdik ettikleri için anlaşma halinde oldukları ve sübjektif olarak da kıymet takdir ettikleri değer hükümleri”* (Kurtkan, 1984:18) şeklinde tanımlanmaktadır. Kültürel bütünleşme ve toplumsal varoluşun gereği olan iletişimde (Kartarı, 2011: 48) toplumun bütün sosyal gruplarını, organizasyonlarını ve kurumlarını manevi değerler etrafında birleştirme söz konusudur. Gökalp bunu kültür birliği olarak ele almıştır. Ona göre toplumun bütün fertlerini birbirine bağlayan kültür; din, dil, ahlâk, hukuk, sanat, örf ve âdet gibi unsurlardan oluşur (Gökalp, 1995: 38). Kültürel bütünleşme, bir toplumun sahip olduğu bütün kültür unsurları arasında arızasız ve tam uyumlu bir husus şeklinde değerlendirilmemelidir. Maddi ve manevi uyumun gerekliliğine istinaden özellikle milli eğitim ve kültür politikaları yoluyla vatan ve millet sevgisi, demokrasi, insan hakları, yardımseverlik, çalışkanlık ve sorumluluk duygusu gibi manevi değerlerin topluma benimsetilmesi gerekir. Çünkü sayılan bu değerler kültürel bütünleşmenin özünü oluşturmaktadır(Gökalp, 1995: 38). Bununla birlikte dinin sosyal hayat üzerindeki yapıcı ve birleştirici özelliği, ihtilaf yaratıcı ve protesto özelliğine göre daha güçlü olduğu için, dinin sosyal bütünleşme fonksiyonu ağır basmaktadır. Örneğin Ankara’da Gazi Üniversitesi’nde okumakta olan Kıbrıslı Türk öğrencilerle yapılan bir çalışmada söz konusu öğrenciler KKTC ve Türkiye arasındaki kültürel farklılıkları şu şekilde ifade ederler (Er, 2000: 386):

“1- Türkiye’de gelenek ve görenekler fazla değişmeden kalmıştır. Oysa Kıbrıslılar küçük bir vatan toprağı üzerinde yaşadıklarından, ayrıca Rum ve İngiliz kültürlerinin etkisinde de kaldıklarından farklı bir sentez içinde yaşamaktadırlar. Kuzey Kıbrıs’ta ve Türkiye’de ağız tatları bir hayli farklılaşmış durumdadır. Türkiye’deki baharat bolluğu Kıbrıs’ta yoktur.

2- Kıbrıslı aileler çocuklarının eğitimi sırasında Türkiye'deki soydaşlarından daha farklı yöntemler izlemektedir. Kıbrıs'ta aileler çocuklarını çok az sorumluluk vererek yetiştirmektedirler. Bu da çocukları belli bir ölçüde tembelleştirmektedir. Kıbrıs'ta statü ilişkilerine pek fazla önem verilmemekte, insanlar yeni tanıştıkları biriyle ilk 5-10 cümleden sonra senli benli konuşmaya başlamaktadırlar. Türkiye'de ise statüye daha fazla dikkat edilmektedir.

3- Türkiye'de örf ve adetler insan yaşamı üzerinde oldukça etkili olmasına rağmen Kıbrıs'ta bunlarla fazla uğraşılmayıp çağın yaşanmasına çalışılmaktadır. Türkiye'de insanlar daha çabuk tecrübeler kazanıp olgunlaşabildikleri halde Kıbrıs'ta bu süreç daha yavaş işlemektedir.

4- Çarşı ve pazar alışverişleri sırasında Türkiyeli ve Kıbrıslı bireylerin davranışları da farklılık göstermektedir. Türkiye'de alışverişte satıcılar müşterilerin üzerine fazlaca düşmektedir. Türkiye'den Kıbrıs'a gelen ve alışveriş maksadıyla çarşı dolaşanların Kıbrıslı dükkân sahiplerinin ilgisizliğinden şikâyet etmesi bu konuda iki toplum arasında ortaya çıkan önemli bir farklılaşmayı göstermektedir. Türkiye'de hayat çoğunlukla apartmanlarda geçmektedir. Kıbrıs'ta bahçeli ya da iki katlı evlerde yaşamaya alışanlar için bu durum rahatsızlık vericidir.

5- Türkiye'de ve KKTC'de siyasete ve siyasetçiye karşı tutum da birbirinden farklılaşmıştır. Kıbrıs'ta karşıt partilere mensup bireyler Türkiye'dekinden farklı olarak birbirleriyle yakın dost olabilmekte, seçim öncesinde bahse girebilmekte ve seçim sonuçlarına göre birbirlerine yemek ısmarlayabilmektedirler. Ayrıca siyasetçiler halkla iç içedir. Kıbrıs'a göre Türkiye'de ulaşım zorlukları daha belirgindir. İnsanlar çevreye karşı daha az duyarlıdırlar ve kadınlar sokakta daha fazla rahatsız edilmektedir.”

Bu durum kültürel farklılıkların çok yoğun yaşandığı adada uzun vadede sorunlara yol açacak ve Kıbrıslı Türklerle Türkiye'den gelen göçmenlerin birbirlerini kabullenme safhasını da zora sokacaktır. Durum böyle olunca da ülkede aidiyet duygusu Kıbrıs ekseninde değil, tam tersine Kıbrıslı ve Türkiyeli ekseninde olacak, hitap ve konuşma tarzı “*onlar, Kıbrıslılar, Türkiyeliler*” şeklinde olacaktır. Bu durum genellikle ayrı ve müstakil köylere yerleştirilen göçmenlerle Kıbrıslı Türklerin sosyal ve kültürel entegrasyonunu zorlamakta, birbirini tanımayan insanların birbirlerini tanımalarını engellemektedir. Genellikle önyargı ve kulaktan dolma haberlerle de bu iyiden iyiye pekişmektedir. Örneğin Kıbrıs'ın batısındaki İskele bölgesinde ağırlıklı olarak Türkiye'den Karadeniz bölgesinden gelenlerle, güneyden Larnaka civarından göç eden Kıbrıslı Türkler yaşamaktadır. Özellikle Trabzon bölgesinden gelen göçmenler neredeyse bütün gelenek, görenek, adet ve kültürel değerlerini Kıbrıs'a taşımışlar, hukuki/adli herhangi bir soruna neden olmadan Karadeniz şivesinden mıhlamaya kadar her türlü özelliklerini korumuşlardır (Yakup Demir, 05 Eylül 2018). Bununla birlikte “*(...)İskele'deyken bir sorun yaşamadım; ancak ne zaman Lefkoşa'da Türk Maarif Koleji'ne okumaya gittim, sosyal ve kültürel entegrasyon konusunda çok sıkıntılar çektim. Trabzonlu/Türkiyeli olmam çok da kolay kabullenilmedi...*” (Yakup Demir, 05 Eylül 2018) diyenler de vardır.

Eski TAK müdiresi Perihan Aziz de bu bağlamda ortaya çıkan sıkıntılı durumu ekonomik güç ve özgürlüğe bağlamıştır. Ülke kendi imkânlarıyla kendi insanına yetemeyecek bir durumdaysa ve kontrolsüz bir şekilde ülke dışından nüfusu arttırmaya yönelik pompalamalarla nüfusu şişirilirse buna tepki gösterilmesi gerektiğini belirtir. Ayrıca mevsimlik işçilere bile Çukurova’da ya da Karadeniz havzasında zaman zaman tepki gösterildiğini, kendisi de İstanbul’a göç etmiş bir kişinin dahi daha sonradan gelenlerle ilgili olarak tepkisini ortaya koyduğunu ifade eder (Acıman, 2011: 48). Kıbrıslı Türklere yönelik ambargo ve izolasyonlar neticesinde Türkiye dışında hukuken tanınmayan KKTC’de yaşanan onca sıkıntı ve zorlukların aşılma noktasına geldiğini emekli büyükelçi, merhum Asaf İnhan’ın da aktardığı gibi söylemek mümkün değildir (İnanç, 2007: 41):

“(…)Kıbrıs’tan (göç konusunda) istek olmadı ama Ankara’nın yaklaşımı da biraz heyecanlı, biraz siyasi acelecilik içerisinde oldu. Başbakan Bülent Ecevit’in ve o zaman Maliye Bakanı olan Ziya Müezzinoğlu’nun hemen giriştiği, biraz da aceleyle sağdan soldan toplanan insanlarla toplum yapısının takviyesi düşüncesi üzerinde durdukları anlaşılıyor. Kıbrıs yetkililerinin böyle bir istemleri olmadığı gibi büyükelçilikten de bu yönde bir yaklaşım söz konusu edilmemişti. Türk toplumunun takviyesi gereğinin olumlu yönde işlenmesi hiç şüphesiz yapıcı bir yaklaşım olurdu. Fakat bunun planlanmasındaki yanlışlıklar ve eksiklikler hemen kendini gösteriverdi. Bu aceleci uygulamada bir nevi siyasi getiri isteği ağır bastı. Maalesef sonradan yaşanan bazı olumsuzlukların kaynağı da bu oldu. Fakat bu daha ziyade dolaylı ilişkiler çerçevesinde yürütüldü. Mesela büyükelçiliğe bağlı Yardım Heyeti düzenlemeleriyle yapıldı ve bunun zaman zaman yarattığı olumsuzluklar tabii iz bıraktı(…)”

1970-1976 sürecinde adada Türkiye Büyükelçisi olarak görev yapan ve dolayısıyla hem 1974 Barış Harekâtından önceki süreci, hem de harekât aşamalarıyla KTFD dönemini gözlemleyen Büyükelçi Asaf İnhan’ın Kıbrıs’a yönelik göç hareketleri bağlamında sarf ettiği özellikle “...*Bu aceleci uygulamada bir nevi siyasi getiri isteği ağır bastı...*” ifadesi son derece önemlidir. Bugün KKTC’nin yerleşmiş olduğu adanın kuzeyinde Osmanlı’nın şenlendirme stratejisi gibi bir anlayışla Türk nüfusunu artırmak ve Türk nüfusu takviye etmek maksadıyla başlatılan; ancak plansız, programsız ve günü birlik politikalarla yürütülen göç stratejisi, göç edenler kadar, göç edilen topraklarda yaşayanların kültürel dokusu, sosyal yapısı ve şüphesiz Kıbrıs’ın genel anlamdaki demografik özellikleri göz önüne alınmadan yapılmıştı. Bu durum da kaçınılmaz olarak sosyal ve kültürel sorunlara ve ayrışmalara neden oldu. Birazcık sosyoloji bilgisi ve karşılıklı söylemlerde yapılacak psikolojik analizler Asaf İnhan’ın da belirttiği üzere bazı sorunların kabuk bağlamadan çözülmesine yardımcı olacaktı. Ancak durum hiç de öyle olmadı ve sorun her geçen gün biraz daha derinleşti (İnanç, 2007: 41):

“(…)Kıbrıs Türk’ünün ‘Biz Kıbrıslıyız, biz farklıyız.’ yaklaşımı ne kadar anlamsız ve cahilce ise Türkiye’den göçenlerin ve hatta bazen ziyarete gelen seviyeli kişilerin ‘Biz ne kadar kan akıttık.’ demeleri de o kadar gereksizdir. Çünkü ilişkilerin gelişimi bu gibi söylemlerin ve davranışların çok ötesinde, üstünde bir ulusal hareket, ulusal bir dava çerçevesinde bir anlam taşır ve kendini Türk ulusuna bağlı gören herkesin bunu böyle görmesi şarttır.”

Kıbrıslı Türk seramik sanatçısı Ayhatun Ateşin de adada yaşanan kültürel farklılıklar ve ortaya çıkan sorunlar konusunda şunları ifade eder (Aciman, 2011: 31):

“(…)Şu anda adada kendi içimizde de sorunlar var, bir farklılaşma yaşıyoruz. Kendi adamıza, doğamıza, dokumuza farklılıklar oluşturduk. Bunu da hem biz hem siyasetler yaptı. İleriye dönük amaçlarımız olsaydı Türkiye’den arza göre insan geldiği için durum farklı olabilirdi. Türkiye’den gelen lahmacun kültürünü getirdi ama biz de kendi kültürümüzü yaşatacak şeyleri yapmadık. Yapmalıyız. Böylece hem bizler onların hem onlar bizlerin kültürünü tanıyabilir, tadabiliriz. Örneğin biz yeşile düşkün bir toplumuz, doğaya gider ot toplar, yeriz. Gelen insana bizim otlarımızı, gavulyayı tattırmamız, nasıl pişireceğini göstermemiz gerekir(...)Bugün Lefkoşa sokaklarında dolaşırken Mahmutpaşa kültürü yaşıyor. Mısır Çarşısı’nın arka sokakları gibi dükkânların stili değişti, yiyecek, içecek değişti(...)”

Bu süreçte çeşitli sebeplerle Kıbrıs’a gelen bazı kanundışı kişilerin sebep olduğu olumsuz vakalar da maalesef Türkiye ve Türk insanına yönelik bir suçlama haline getirildiğinden ortaya çıkan olgu ister istemez Kıbrıslı Türkler arasında Türkiye ve bu ülkede yaşayan insanlara yönelik olumsuz düşünceleri, kaygıları, ayrımcılık ve ötekileştirmeyi tetikledi. Her ne kadar Kıbrıslılık-Türkiyelilik ayrımının halk arasında yayılmasına Kuzey Kıbrıs’a göçmen göndermede yapılan bilinçsiz uygulamalar sebep olmuşsa da bunun bilinen bir başka sebebi azınlıkta da olsa bilhassa 1960’lı yıllardan itibaren Türkiye’deki üniversitelerde okuyan bazı Kıbrıslı Türk öğrencilerin farklı siyasi yaklaşımların ardından koşarak Rumlarla birlikte “*Kıbrıslılık*” olgusunu desteklemeleri ve bu şekilde yetişen pek çok üniversiteli gencin de daha sonraki dönemde Kıbrıs’ta devletin önemli kademelerinde görev yapan etkili insanlar olmalarıydı. Böylece Türkiye’den göçmen olarak adaya gelenlerin KTFD ve sonrasında KKTC’yi vatan olarak görmeleri maksadıyla lüzum eden planlamalar hassasiyetle gerçekleştirilmezken, Kıbrıslı Türklerin karşılaştıkları gayri adil mal-mülk dağıtımı Türkiye’den göçenlere de yapıldı. Adaya gelen bütün ailelere kendilerine yetecek oranda arazi ve taşınmaz tahsisi söz konusu olmasına rağmen üretim ve pazarlamadaki yetersizlik, bilgisizlik ve sorunlar toplumun büyük bir kısmını fukaralığa itti.

Bu arada 1975 senesinde Ziya Müezzinoğlu başkanlığında oluşturulan komitenin ortaya koyduğu ve T.C. Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan yönetmeliğe göre “*işgücü*” olarak adlandırılan Türkiye kaynaklı insanlar bir dönem “*mevsimlik işçi*” olarak değerlendirilirken daha sonraki süreçte kendilerine Rumların tahliye ettikleri

köyler ve bu köylerdeki evler ve taşınmazlar verilmek suretiyle ev sahibi duruma getirildi. Burada şüphesiz bu insanların tarımsal üretim bağlamındaki faaliyetlerinin hayvancılık alanında çalışanlarda da olduğu üzere belli ve kısıtlı bir süreyi kapsaması ve bu göçmenlerin yeni geldikleri ülkede ekonomik sıkıntıya girmelerinin de etkisi olmuştu. Bu sıkıntının giderilmesi için devlete müracaat eden tarımla ilgili göçmenler ve hayvancılar finansal destek yanında kalıcı iskân edilmeye başlamışlardı. Tüketici pozisyonundan üretici haline geçinceye kadar KTFD, bu göçmenlere erzak dâhil her türlü yardımı sağlamış ve üretime geçmeleri için her türlü altyapıyı tamamlamaya gayret etmişti. Hatta tarımla uğraşan bazı ailelere ek gelir elde edebilmeleri maksadıyla büyükbaş hayvan desteği bile söz konusu olmuştu (Çanak, 2015: 27).

Adada 1967'den beri devam eden, 1974 sonrasında yeni bir ivme kazanarak farklı bir kulvara giren Kıbrıs sorunda müzakere masasında tartışılacak bir unsur olarak değerlendirilen ve her an geldikleri Türkiye'ye geri gönderilebilecekleri kaygısı da yaşayan bu insanlarla ilgili olarak daha sonra yeni ve olumlu adımların atılması, uzun ve çetrefilli bir döneme yayılmıştır. Örneğin 1975-1976 döneminde Adana'dan Kıbrıs'a göçmeden önce Adana İskân Müdürlüğü tarafından bu insanlara “...*Geri dönmek üzere gidiyorsunuz. Oraya yerleşip hayatınızı orada devam ettirecek ve ne olursa olsun geri gelmeyeceksiniz. Kendinizi buna göre ayarlayın.*” (Çanak, 2015: 151) dendiği de ifade edildi. “İşgücü” ifadesinin siyasi ve diplomatik bir gayeden ziyade ihtiyaç duyulan tarımsal gereksinimleri karşılamak üzere devletin sosyal ve iktisadi şartları göz önüne alınarak kullanıldığı ise tartışmalıdır. 1975 Mayıs ayından itibaren Türkiye'nin farklı noktalarında toplanan göçmenler önce otobüslerle Mersin'e getirilmiş ve o dönemde adaya denizden tek ulaşımın olduğu Mersin Limanı'ndan Mağusa'ya kalkacak olan arabalı vapuru/feribotu beklemeye başlamışlardı ve geceleri süren bir yolculukla adaya getirilmiş ve planlanan bölgelere yerleştirilmişlerdi. Bu insanlar böylece adanın kuzeyinde Kıbrıslı Türklerin siyasi iradelerinin sandığa “doğru” olarak yansımaları engelleyen unsurlar olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Tam da bu noktada siyasi partilerin bu insanların kendi partilerine yönelik oy deposu ya da potansiyel seçmen olarak nitelendirmesi de başka bir tartışma yaratmıştı. Durum böyle olunca bir dönem CTP tarafından da “*elleri nasırlı emekçiler*” olarak adlandırılan bu insanlar partilerin adeta tenis topuna da döndüler.

İlginç bir nokta ise 1974-1990 arasında adanın güneyinde nüfus artışı %13.70 olarak ifade edilirken kuzeyde ise bu oran %48.5 olarak ifade edilmiştir (An, 2002: 121). Bununla birlikte 2006 senesinde KKTC genelinde 50 Kıbrıslı Türk ve 50 Türkiye göçmeni olmak üzere 52 erkek ve 48 kadın, toplam 100 kişi ile yapılan bir anket çalışmasında aşağıdaki sonuçlar alınmıştır (Kaya, 2008: 406):

“(...)KKTC’de %18’i kendisini yalnız hissetmesinden dolayı, %9’u pahalılık, %9’u sosyal yaşamın yetersiz olması, %18’i sağlık hizmetlerinin yetersiz olması, %27’si Türkiye’yi özlemesi nedeniyle, %18’i ise bu seçeneklerin hepsinden dolayı memnun olmadıklarını belirtmiştir. Buna göre Kıbrıslı Türklerin büyük çoğunluğunun Türkiye’den yapılan göçlere karşı tutumları olumsuzdur. Denilebilir ki K. Türklerin dörtte üçünden fazlası Türkiye’den göç eden Türkleri istememektedir. Bu durum kültürel bütünleşme önünde çok ciddi bir engel teşkil etmektedir. Türkiye’den yapılan göçlere olumsuz bakanların daha çok orta yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. K. Türklerin Türkiye’den göç edenlere göre daha fazla kültürel yabancılaşma içine düştükleri görülmektedir. Kültürel yabancılaşma içine düştüğünü düşünenlerin yaklaşık %53’ü K. Türk, %47’si Türkiye’den göç eden Türklerdir(...)”

2. 3. 3. Göçmenler ve Sosyal Sorunlar/Farklılıklar

İngiliz Üsler Bölgesi’nden başlayan göç hareketinin dışında sosyal entegrasyon bağlamında sorun yaratan ise Türkiye’den gelenlerle ilgili yaşananlar olmuştur. Tam da bu noktada sorulması gereken bazı sorular söz konusudur ve bu sorulara verilecek cevaplar bugün halen KKTC’de devam eden kimlik sorunu ya da sosyal uyum sorunu konusunda çok ciddi ipuçları da verecektir;

1- Kıbrıs’a göç eden/göç edecek olanlarla ilgili olarak Türkiye’de demografik özellikleri dikkate alan bir araştırma yapılmış mıdır?

2- Kıbrıs’a göç eden/göç edecek olanlarla ilgili olarak bu insanların yaşadıkları coğrafyanın özelliklerine göre (Akdenizli, Karadenizli, Doğulu, Güneydoğulu, vb.) bir çalışma yapılmış mıdır?

3- Gönüllülük esası dışında göç eden/göç edecek olan bu insanların ruh hali, psikolojileri, içinde bulundukları hissiyat gibi manevi dünyalarına yönelik bir çalışma söz konusu mudur?

4- Kıbrıs’a göç eden/göç edecek olanlarla ilgili olarak bu insanların yaşadıkları coğrafyalarda o güne kadar hayatlarını idame ettirdikleri mesleklerine ya da işgücüne bağlı olarak Kıbrıs’ta da aynısını yapabilmeleri konusunda hazırlanmış bir proje var mıdır?

5- Kıbrıs’a göç eden/göç edecek olanlarla ilgili olarak bu insanların Türkiye’yi terk etmelerinin ardından T.C. İçişleri Bakanlığı ya da ilgili farklı bakanlıklar tarafından

devam ettirilen, sürdürülen ve bu insanların gittikleri yeni ülkelerinde nasıl bir hayatla karşılaştıkları, ne işle meşgul oldukları yönünde sürdürülen bir proje söz konusu mudur?

Bu soruları arttırmak ve başka sorular da sormak mümkündür; ancak ne yazık ki Türkiye’de bu insanlarla ilgili olarak kısa, orta ve uzun vadeli hiçbir çalışma, planlama ve proje yapılmamış, geliştirilmemiştir. Yaşadıkları coğrafyalarda zorlukla hayata tutunmaya çabalayan, icarcı olan, topraksız, fakir, arazilerini (sel, deprem, baraj yapımı vb. nedenlerle) kaybetmiş bu insanların Kıbrıs’a yönlendirilmeleri yeterli görülmüş, böylece Türkiye’de bir sorun ortadan kalkarken, gidenlerin de sorunlarından kurtulacağı varsayılmıştır.

Bu arada adada 1975 yılıyla birlikte ortaya çıkan nüfus dalgalanmaları vasıtasıyla içe ya da dışa yönelmiş olan nüfusu ve kaç kişinin göç ettiğini ortaya koymak olanaksız olmakla birlikte Kıbrıs Türk toplumunun nüfus projeksiyonlarıyla seneler itibarıyla ortaya çıkan nüfus rakamları ve tabii artış (yıllık doğum-ölüm rakamları arasındaki fark) her iki sayım sürecindeki toplam nüfus arasında dengelendiğinde kesin sayıyı ve göç edenleri belirleyecek rakamlar elde edilmiştir (Rüstemli, 2000: 365):

“(…)Bir toplumu oluşturan sosyal gruplar arasındaki uyum bu grupların birbirlerini nasıl algıladıklarından ve birbirleriyle olan ilişkilerinden bağımsız değildir. Sosyal psikolojik içerikli araştırmalar kişilerin kendi gruplarından olanları diğer gruplara ait kişilerden daha üstün ve daha olumlu gördüklerini ortaya koymaktadır. Gruplar arası çatışma kuramı bu yanlılığı kıt kaynakların kullanımında gruplar arasındaki rekabete bağlarken sosyal kimlik kuramı bunun tamamen bilişsel bir olay olduğunu öne sürmektedir. Sosyal kimlik kuramına göre insanları yaş, cinsiyet, boy, din, meslek, yetenek ve benzeri gibi pek çok ölçüt kullanarak sınıflandırabiliriz. Bu sınıflandırma bilgi işleme süreçlerinde hız ve ekonomi sağlarken tutum ve davranışlarda bazı yanlılıklara yol açmaktadır. Bu yanlılık kişinin kendi grubu dışında başka gruplara karşı önyargılı davranması şeklinde ortaya çıkar(…)”

Bu durum tam da Kıbrıs’ta 1975 ve sonrasında yaşanan “Ben” merkezli yaklaşımları ya da “ötekileştirme” olgusunu net bir şekilde ortaya koymaktadır. H. Tajvel’in ifadesiyle bu yanlılık da güdüsel nedenlerden kaynaklanmaktadır ve “*kişi kendine karşı saygı duymak, öz değerini yükseltmek ve korumak için güdülenmiştir. Bu güdü kişinin ait olduğu yere veya kendini özdeş gördüğü grubu diğer gruplardan üstün görmesi şeklinde işlev görür.*” (Rüstemli, 2000: 365). Kıbrıs’taki tarihi dönem, yaşanan siyasi muğlâklık ve sorunun çözülmemesi, tabii kaynakların, ülke yüzölçümü ve coğrafyanın, iklim şartlarının, tarım arazilerinin kullanılması ve her ne kadar KKTC Su Temin Projesi hayata geçirilse de su konusunda sıkıntıların yaşanacak olması aslında Kıbrıs’ın çok da nüfus barındıramayacağını işaretidir (Acıman, 2011: 128):

“(…)Ailesi Türkiye’den göç etmiş ama kendisi burada doğmuş Türkiye kökenli arkadaşlarım var. Aynı okullarda yan yana okuduğumuz kişiler bunlar. Arada kalmış insanların halleri var üzerlerinde. ‘Türkiye’de, köyünüzde yaşayabilir misiniz’ diye bazen sorarım onlara. Yaşayamayacaklarını, tamamen farklı bir kültürün içinde yetiştiklerini, gezmeye gidip de gece 24.00’de eve dönemeyeceklerini söylüyorlar(…) Genelde Kıbrıslı Türkler çok fazla ötekileştirirler Türkiye kökenli göçmenleri ama bence böyle olmaması gerekir(…) Çoğu baraka gibi evlerde yaşıyor bu insanların. Kapısı, panjuru olmayan evler var. Bir evin içinde beş aile yaşıyorlar. Bu arada beş çocukla baraka gibi evde yaşarlarken diğer taraftan Değirmenlik’te beş katlı apartman yapılar da var tabii.”

Çaresizlikten aile hayatının mahremiyetinden çoktan vazgeçmiş bu insanların kalabalık aile nüfusu yetmezmiş gibi çoğunlukla aynı evi birkaç aileyle paylaşmak zorunda kalması da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkar. Şüphesiz bu durum eğitimden sağlığa sosyal hayatın çok farklı alanlarında hem toplumsal yapıya ve hem de kamu düzenine zarar verecek ya da sistemi aksatacak halkalar olarak da değerlendirilebilir. Okula gönderilmeyen çocuklar, “*yerli halk-belediye-devlet üçgeninde ikinci sınıf vatandaş muamelesi gören*” (Dolunay, 2017 : 505) insanların yaşadığı Lefkoşa’nın tarihi Suriçi bölgesinde okuma yazma bilmeyen özellikle kadınlar, vatandaş olamadıkları için ellerinde resmi hiçbir belgesi ya da kimliği olmayan bebekler ve sistemi tıkayan bürokratik hantallıkla bir araya gelince ötekileştirme bütün iyi niyetli çabalara rağmen soğuk yüzünü gösterir. Suriçi bölgesinde kendileriyle görüşme yapılan toplam 30 aileden 16’sı Hatay, 7’si Mardin, 3’ü Adana, 3’ü Mersin ve biri de Urfa’dan gelmiştir (Gür, 2018 : 632). Göç edilen yerin kültürüyle bazı olgular benzerlikler gösterse de göç edenlerin kültürlerinin ve sosyal yaşantılarının tam olarak uyuşmaması ya da örtüşmemesi de göç edenlerin kendilerine tamamen farklı bir sosyal dokunun içine girmelerine neden olmaktadır. (Dolunay, 2017: 516):

“(…)Her ne kadar Türk ve Kıbrıslı Türk kültürel yapılarının yakın ilişkileri olsa da bölgeye göç edenlerin genellikle kırsal kesimden gelen bireyler olması nedeniyle KKTC’de bir bölgeye değil, iç göç kapsamında Türkiye’de bir başka kente göç etmeleri halinde dahi kültür şoku ve çatışması yaşanması olağandır(…)Ekonomik amaçlarla kendiliğinden adaya göç eden üçüncü gruptaki Türk vatandaşlarından özellikle 1990 sonrası adaya göç edenler için henüz entegrasyon süreci tam anlamıyla sonuçlanamamış, bir bakıma kendi kültürlerini adaya yerleştirme girişimleri devam etmektedir. Bu yaklaşım, ilgili bireylerin tümü için genel geçerli olmamakla birlikte bu yönde eğilimler içeren yaklaşımlarla da sıklıkla karşılaşmaktadır(…)”

Bu son derece önemli, üzerinde hassasiyetle durulması gereken ve yerinde bir tespittir. Çünkü özellikle kırsal alandan gelen ve neredeyse hayata küsmüş bir halde şehirlerin genellikle terk edilmiş yerlerinde artık tercih edilmeyen izbe evlere, barakalara yerleşen, bölgeyi düşük gelirli insanların yaşadığı bir merkeze çevirerek şehrin çevresel faktörlerini değiştiren, hayata tutunmaya çabalayan, Türkiye’den göç

etmiş farklı sınıflara mensup insanlarla yeni bir kültürel doku yaratan bu insanların göç bağlamında uyum içerisinde olmaları zor görünmektedir. Bununla birlikte bugün Türkiye haricinde hiç bir ülkenin tanımadığı KKTC bir yandan beynelmilel camiada sanki hiç olmamış gibi değerlendirilmektedir. Başta BM ve AB tarafından “*adanın kuzeyini işgal eden Türkiye*” şeklinde isimlendirilmekte, öte yandan çeşitli yaptırım, izolasyon ve kısıtlamalara karşı savaşırken bir taraftan da 1975 yılından beri Kıbrıs’ı sarmalayan göç hareketleriyle uğraşmak zorunda kalmaktadır. Bu açıdan altyapı yatırımları ve finansal sorunlarını halledebilmek amacıyla başvurulacak tek kaynak da hep Türkiye olur (KTSO, 1995). Bununla birlikte 2018 senesinde Türkiye Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Suriçi bölgesinde 1.117 göçmenin katılımıyla yapılan bir çalışmada kişiler adaya göç nedenlerini işsizlik (676), evlilik (215), yoksulluk (57), eğitim (39), mevsimlik iş (12), sağlık (11), terör (10), kan davası (4) şeklinde vermiştir (Kulluk 2018: 16). Göç sebebi %60.5 ile işsizlik ve yoksulluktur. Katılımcılardan 108 kişi okuryazar bile değilken, 108 kişi okuryazar, 455 kişi ilköğretim mezunu, 141 kişi ortaokul mezunu, 189 göçmen lise mezunu ve 116 kişi de üniversite mezunu olarak kaydedilmiştir.

KTSO’nun yaptığı araştırmaya göre 1991 senesinde nüfus artış hızı %1.33, ortalama işsiz sayısı 1027, işsizlik oranı ise %1.4’tür. Bu oranlar 1994 senesinde nüfus artış hızı %1.18, ortalama işsiz sayısı 508, işsizlik oranı ise %0.77 olarak görülmektedir (KTSO 1995: 27). Bu arada 1996 senesinde yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre ülkede 200.587 kişi yaşamaktadır. Burada belirtilen toplam nüfusun %81.99’u (164.460 kişi) KKTC, %15.94’ü (31.977 kişi) Türkiye ve geriye kalan %2.07 de diğer ülke uyruğundadırlar. Halen KKTC’yi tanıyan tek ülke Türkiye’dir. Özellikle 21 Aralık 1963 sonrasında Kıbrıs problemine yönelik çabaların bir sonuç vermemesi ve şu ana kadar 6 BM Genel Sekreteri değişmesine ve değişik vesilelerle müzakereler devam etmesine rağmen soruna çözüm bulunamaması, göçün 1974 senesinden itibaren hızlanmasına neden olmuştur. Adada 20 Temmuz 1974 sonrasında çizilen Yeşil Hat’la beraber Mart 1964 tarihinde göreve başlayan BM Kıbrıs Barış Gücü’nün de görev ve fonksiyonlarında bir değişiklik ve artış söz konusu olmuştur.

1975 Şubat ayından itibaren T.C. İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak kaymakamlıklara kadar inilmek suretiyle Kıbrıs’taki Türklerin nüfusunu arttırmak, işgücünü büyütmek ve Kıbrıs’a göç etmek isteyenlere rahat ve uygun yaşam olanakları

sağlamak için ivedi ve maalesef planlama yapılmadan alınan kararlarla göç hareketine başlanmıştır. Bu konuda öncelik muhtemeldir ki köylerde yaşayanların topluca Kıbrıs'a sevk edilmesidir. Çünkü kuzeyde ortaya çıkan işgücü eksikliğini tamamlamaktan uzak olan güneyden gelen Kıbrıslı Türkler, Rumların bıraktıkları taşınmazları yeterince dolduramamış ve bu durum Dr. Fazıl Küçük'ün de belirttiği üzere yeni bir soruna neden olmuştur (Halkın Sesi, 24 Mayıs 1977):

“(...)En büyük hatalardan biri güneyden gelenler yerleştirilmeden sınırlarımız dışında yaşayanları davet etmek olmuştur. Güneyden gelenlere eklenen kalabalık belki bir insan yığını ortaya çıkarmış ama sefaleti de aynı ölçüde kabartmıştır. Ne güneyden ve kuzeyden ve ne de İngiltere'den ve Avustralya'dan gelenler kazanılan özgürlükten nasibini alıyordu. Geçen Pazar günü Atatürk Meydanı'nda toplanan binlerce güneyli 3 senedir gözyaşları dinmeyen kişilerdi(...)”

Bu noktada emekli büyükelçi Ertuğrul Kumcuoğlu ise nüfusa ihtiyacı olan adanın kuzeyiyle ilgili olarak bir başka tespitte bulunur ve “...Kıbrıslıların eğitim düzeyi yüksektir. Bu yüzden bazı işleri yapmazlar, yapmak istemezler. İsteseler de yapamazlar. Ne bileyim inşaat işçiliği, taş işçiliği, bahçıvanlık gibi. Bu tür işler için bir yerlerden insan gelmesi gerekir.” (İnanç, 2007: 135) demişti. Bu bağlamda ilk etapta Kıbrıs dışında bulunan ve bir şekilde yıllar içinde göçe zorlananlara “Geri Dön” çağrısı yapıldı (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 55). Söz konusu davet tam olmasa da bazı Kıbrıslı Türkler tarafından olumlu bir adım olarak değerlendirildi çünkü bilhassa Türkiye'ye göçenler yaşadıkları ortama nispeten daha kolay ısınmışlardı. Türkiye dışındakilerse ekonomik şartlarını zorlukla düzelttiklerinden ve neyle karşılaşacaklarını tahmin edemedikleri Kıbrıs'a dönmek fikri önlerinde zor bir dönemeç olarak belirmekteydi (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 55). Örneğin 1975 yılıyla birlikte işgücü bağlamında Adana'dan Kıbrıs'a getirilen 531 hanede toplam 2.767 kişinin tamamı ormancılık, hayvancılık ve çiftçilikle uğraşan tarım insanlarıydı (Çanak, 2015: 27). 20 Temmuz 1974'de başlayan Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Girne-Lefkoşa-Mağusa hattında cereyan ettiği ve tamamının bugünkü KKTC Devleti sınırları içerisinde gerçekleştirildiğinden hareketle ülkede 1975 itibarıyla muazzam bir istihdam açığı vardı ve bunların tamamı tarım için harcandı. Örneğin savaşın hemen ardından o zamanki Omorfo (Güzelyurt) bölgesinde narenciye ürünü eleman eksikliğinden tamamlanamamıştı (Atun, 2018: 29):

“(...)Ayrıca güneyde hatırı sayılır miktarda taşınmaz malı olan ve kuru veya sulu tarımla, bağcılıkla veya meyvecilikle uğraşan göçmenlere daha sonra kesinleştirilmek üzere geçici statüde toprak ve narenciye bahçesi dağıtıldı; ancak hala büyük miktarda narenciye bahçesi sahipsiz ve bakımsızdı. Bahçelerin kurumaması için önlem almak gerekiyordu. Bu aşamada DSİ Genel Müdürlüğü'nden Yardım Heyeti kadrosuna gönderilen uzmanların da yardımıyla mevcut

sulama sistemleri tespit edilip çalıştırılmış ve bir yere kadar kurumanın ve ürünün zayi olmasının önüne geçilmiştir(...)"

Halen KKTC’de Türkiye’nin farklı yerlerinden göç etmiş pek çok köylü anayurdu olan Türkiye’deki geleneklerini, adet ve göreneklerini toplumsal faaliyetlerin içerisinde devam ettirmeye çalışmakta ve sonuçta ortaya karmaşık bir durum çıkmaktadır. KKTC’deki Türk nüfusun artması ve iş gücü gereksinimi bağlamında ilk etapta Karadeniz’den başlayarak Türkiye’nin farklı yerlerinden göçmenlerin buraya sevk edilmesi neticesinde KKTC’de ilk başlarda neredeyse %50 oranında yepyeni bir nüfus dağılımı söz konusuydu ve bu durum ileriki yıllarda hep artış gösterdi. 1979-1984 döneminde adada büyükelçi olarak görev yapan İnal Batu ise Türkiye’den göç eden insanlarla ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapar (İnanç, 2007: 96):

“(…)Anadolu’dan Kıbrıs’a gidenler oraya milliyetçilik veya yüksek idealler uğruna değil, ekmek parası kazanmak amacıyla gitmişlerdir. Kıbrıs’a gidenler oraya yarı aç, yarı tok, topraksız, ekmek parası için gitmişlerdir, ‘Gideyim de Kıbrıslı kardeşlerimi kurtarayım.’ diye değil(…)Oraya çoğunlukla çok dar gelirli insanlar gitmiştir. (...)Bugün hala Kıbrıs’ın en fakir köyleri Anadolu kökenli olanların köyleridir. Mutsuzdurlar ve dönecek yerleri yoktur. Dönecek olsalardı zaten çoktan dönerlerdi. Köprüleri yakıp gelmişlerdir. Türkiye’de bir şey bırakmamışlardır ki. Yaşam savaşı için oraya gitmişler ve umduklarını bulamamışlardır(…)”

Emekli Büyükelçi merhum Asaf İhan’ın Kıbrıs’a göç eden insanlarla ilgili “...Oraya milliyetçilik ya da yüksek idealler uğruna gitmedikleri” yönündeki tespiti son derece yerinde ve doğrudur. Bu insanlar adaya göç ederken herhangi bir siyasi misyon ya da motivasyon üstlenmiş durumda değildiler ve özellikle kendilerini milliyetçi olarak betimleyen bazı siyasilerin düşüncelerinin aksine adada ekmek derdine düşmüşlerdir; ancak “KKTC’nin toplumsal yeniden inşasının yapısal unsurlarından biri yerine her an geri gönderilmeleri mümkün olan geçici bir sayısal politik unsur” (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 3) şeklinde değerlendirildikleri de meydandadır. Rauf Raif Denktaş ise ortaya çıkan bu durumun hep Rumların ve Yunanların kara propagandası olduğunu, Rumların ve Yunanların Kıbrıs’ta Kıbrıslı Türk nüfus bulunmadığı algısı yaratmaya çalıştıklarını ifade etmişti(The New York Times, 23 Ocak 1991).

Türkiye’den Kıbrıs’a yönelik göçü kabul eden Rauf Raif Denktaş bu sayının 1991 yılı itibarıyla 15.000’lik kısmının oturma izni aldığını ve ailesini getirdiğini, diğerlerininse KKTC yurttaşlığını almak için zorunlu olan en az 5 sene oturma izni olmayan turistler ya da mevsimlik işçiler olduklarını belirtmişti. Kıbrıs’a göçle ilgili ilk ayrıcalıklar 1974 Harekâtı’nda görev üstlenmiş askeri personele verilmişti. Kıbrıslı Türkler maalesef savaştan sonra Kıbrıs’a göçenler arasında çıkan hırsızlık, adam

öldürme, gasp, darp, cinayet, kundaklama yanında kan davası, namus cinayeti, kız kaçırma, berdel vb. olumsuz geleneklerle karşılaşınca şaşırmışlardı(Konuloğlu, 2005: 52):

“(…)Yatakta yatmaya alışık olmadığı için çocuğunu da yere yatırdı. Soğuk taşın üstünde uyuyan çocuk üşütüp hastalandıktan sonra kurtulamadı. Kendi ülkesinde yerde yatıyordu ama toprakta yatıyordu. Burada toprakla taşın farkını bilemedi herhalde. Misafirler için hazırlanmış yemek odasında duran güzelim vali masasının ayaklarını kesip yakmışlar; kalanı da hamur açmak için ya da yer sofrası olarak kullanmışlar. Evdeki mutfak eşyalarını tanımayanları mı istersin; modern odaları kümes olarak kullananları mı istersin hepsi burada. Termosun ne işe yaradığını bilmezler. Bu insanlarla Kıbrıslıların sorun yaşayacağı daha ilk günden bellidir(...)Oyun oynarken aralarında çıkan kavga sonucu iki çocuktan birinin başı yarılınca kana kan isteyen büyükleri kavgaya tutuşmuş. Kan davasını ancak Türk filmlerinde gören insanlar bu olay karşısında şaşıp kalmışlar... İşin en kötü yanı insanı korkutan olayların yaşanmasıydı. Taksi şoförünü boğazlama, dükkân sahiplerini vurma, çocuk kaçırma, saldırı, gasp, hırsızlık, yolsuzluk artık herkes kapısını kilitleyerek, penceresini kapatarak oturmak zorunda kalmıştı.”

Muhtemeldir ki Birinci Dünya Savaşı’ndan itibaren 1914-1974 sürecinde Kıbrıslı Türklerin bir yandan diplomasi masasında meşruiyet ve mevcudiyetlerini ispat etme mücadelesi devam ederken öte yandan hayatta kalabilmek için verdikleri silahlı mücadele de sürmekteydi. Bunun getirdiği birlik beraberlik, işbirliği ve dayanışma ruhu, onları muazzam bir şekilde kenetlemiş ve Kıbrıs’ı neredeyse büyük bir aile haline getirmişti. 1974 sonrası içinse bunu söylemek çok da kolay değildi. Asayiş bağlamında örneğin 1974 yılına kadar yalnızca Lefkoşa’nın değil, bütün adanın en saygın, prestijli ve önemli caddesi durumunda olan Şht. Salahi Şevket Caddesi’nin de içinde bulunduğu Arap Ahmet Mahallesi’nde yaşayan Türkiye göçmeni aileler bile burada yaşamının uygun olmadığını belirtirken “*Burası güvenilir bir yer değil. Burada uyuşturucu içiyorlar. Burada tiner içenler var. Burası tinerci doldu. Çevre düzeni yok. Her yer bakım istiyor. Ortalarda çöpler var.*” (Gür, 2018:635) gibi nedenler ileri sürmektedirler. Oysa bütün bunlara neden olanların tamamı Türkiye’den gelen ve sosyal hayata da, kültürel dokuya da ayak uyduramamış ve uyum sağlayamamış insanlardır.

Toplam 1.117 kişiyle 2018 senesinde yapılan ve çoğunluğu Hatay, Mardin ve Adana’dan gelenlerden oluşan bir çalışmada da bölgenin sorunları “*çöp, yol, madde satışı ve kullanımı, işsizlik, oyun parkı olmaması, çocukların sokaklarda dolaşmaları, üçüncü dünya memleketlerinden bölgeye yapılan göç, altyapı ve çevre, gürültü, kalabalık, güvenlik ve otopark*” (Kulluk, 2018: 43) olarak belirtildi. Bu insanların %42.5’lik kısmı ise yalnızca Türkiye vatandaşıydı. Bu durum sosyal güvenlik hakları olmayan, ekonomik durumları son derece yetersiz, çalışma hayatı ve sosyal hizmetlere

erişimleri kısıtlı bu insanların sosyal yardım ve hizmetlerden istifade etme imkânlarını neredeyse sıfırlamaktadır. 1974 sonrası süreçte de hiç değişmeden devam edecek bu durum kültürel ayrışmayı daha da derinleştirecektir (Eliçin, 2013: 41):

“(…)O zamanlar (1960’lı yıllarda) Kıbrıs’taki alayda (Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı) görevli askerlerin aileleri Kıbrıslılar tarafından çok saygı görürdü. Ancak 1974 sonrası Türkiye’den Kıbrıs’a yerleştirilen insan profili bizim bildiğimiz Türkiyeli profilinden çok farklıydı. O nedenle bir zamanlar duyulan bu saygının yerini 1974’den sonra olumsuz duygular aldı. Adaya yerleştirilenlerin eğitim seviyesinin düşük olması, kan davası gibi birçok sorunu beraberlerinde getirmiş olmaları, kültür olarak adadaki halktan çok farklı olmaları, en kötüsü de bu tarihten sonra adada yaşamaya başlayan hırsızlık, gasp, cinayet, ırza geçme gibi alışılmadık olaylar karşısında Kıbrıslı Türkler müthiş bir hayal kırıklığı yaşadılar. Bunlar Kıbrıslı Türklerle Anadolu Türklerini birbirinden soğuttu ve uzaklaştırdı. Hatta Türkiye’den Kıbrıslılara bakış ‘Biz onları kurtardık, onlar ise bize düşman.’ olarak şekillendi(…)”

KKTC Sağlık Bakanı Dr. Filiz Besim de konuyla ilgili olarak kendisiyle yapılan bir görüşmede şunları söylemişti (Acıman, 2011: 67):

“(…)Kıbrıs toplumu maalesef şu anda kendinin ne olduğunu bilmiyor. Ne olacağını da bilmiyor. Ben de tanıyamıyorum kendimi. Ne baktığım hastanın nereden geldiğini biliyorum, ne nereye gideceğini biliyorum. Yüzyıllar boyu bu ada buraya geleni hep kendi içinde soğuturdu. Bu ada almaya ve kendinin yapmaya çok müsait. Benim şu anda hemşirelerimin çoğu Türkiyeli. Hepsi yavaş yavaş bu adalı oluyor. Bu ne kadar zaman içinde olacak, bu yaşam tarzıyla nereye varılacak bunu bilemiyorum. Bu adanın büyümesine inanıyorum. Bu ülkede gerçekten yasal bir düzen olursa dışarıdan gelenleri fazla umursamam. Yeter ki mafya bize bulaşmasın(…)”

Kendi doğrularıyla yaşamaya alışmış bu insanlar bu mekânsal kapalılık da eklenince onlara farklı gelen her şeyi “ters ya da yanlış” olarak da değerlendirmeye başlamışlardı(Özer, 1983: 54).

Şüphesiz yerleştirildikleri bölgeler bağlamında mekânsal dışa kapalılık da (İnceoğlu 1993: 98) burada önemli bir etken olarak karşımıza çıkar. Son dönemde gazetelere yansıyan batakhanelerde çalışan bazı kadınların öldürülmesi, kumarhane mafyasının silahlı eylemleri ve adam kaçırmaları, tehditleri ve çeşitli gasp ve yaralama olaylarıyla silah kaçakçılığı vakaları, bazı kahvehane ve kafelerde fuhuşa zorlanan küçük çocuklar konusu vs. gibi haberler kültürel farklılaşmanın ötesinde iletişim bağlamında Kıbrıslı Türk ve Türkiyeli kavramlarının daha da kemikleşmesine ve iletişimsizliğin daha da içinden çıkılmaz hale gelmesine neden olmaktadır (Raif, 2004: 286):

“(…) Kıbrıs Türk toplumunun sosyal yapısına adadan göç eden beyin göçüyle adaya göç eden vasıfsız işgücünün büyük etkisi olmuştur. Her iki olay da şüphesiz ekonomik gereksinmelerin zorlamasıyla meydana gelmiştir. Okumuş elit iş bulamazken bilhassa tarım ve inşaat sektörlerinin işgücüne olan ihtiyaçları arttı. Şüphe götürmez bir gerçektir ki 1974’den sonra Anadolu’dan Kıbrıs’a göçen on binlerce nüfus hiçbir plan ve proje gözetilmeden ve/veya adanın sosyal yapısı incelenmeden gelişigüzel olmuştur. Kısa zamanda bunun Kıbrıs halkı üzerindeki

psikolojik etkileri görülmeye başlandı. Katillik vakaların hemen hemen hiç görülmediği, hırsızlık vakalarının çok nadir husule geldiği, sokak kavgalarının yaşanmadığı bir ülkede ansızın polisiye vakalar artmaya başladı. Halk hasretle bağrına bastığı Anadolu insanı yerine sırf çapulculuk yapmak için adaya gelen insanlarla karşı karşıya gelince büyük bir ikilem yaşadı. Hiç kilitlemedikleri sokak kapılarını kitlemeye, yaz güneşi altında camlarını açık bırakarak park ettikleri arabalarının camlarını kapamaya mecbur oldu. Tek katlı evlerin pencerelerine demir parmaklıklar ördüler. Bu ve benzeri zorlamalarla yeni bir hayat tarzına girmeye çalıştılar. Bu tip insanlardan bunaldıklarını dile getirdiklerinde ise ‘Kıbrıslı Türkler, Türkiye’den gelen Türkleri sevmiyorlar.’ propagandası yapmaya başladılar(...)
(...)Planlı, programlı bir iskân yapılsaydı bu denli sancı çekilmeyecek, Kıbrıslı-Türkiyeli ayrımı olmayacak, taşlar daha kolay yerli yerine oturacaktı(...)”

Bugün maalesef özellikle kumarhaneler ve gece kulübü adı altında faaliyet gösteren batakhaneleriyle de gündemde olan KKTC’de yaşayan Türkiye kökenli ve 1975 sonrası adaya yerleşmiş ailelerin adada doğup büyüyen çocukları bile kendilerini “*Kahraman Maraşlı, Adıyamanlı, Antalyalı, Trabzonlu, Mardinli*” olarak ifade etmektedir. Bunun sebebini de bilinçaltında Türkiye Cumhuriyeti’ne bağlılıktan ziyade KKTC’deki ulusal aidiyetin dışında tutulmaları olarak değerlendirmektedirler. Böylece bu insanların sosyal hayatın neredeyse bütün katmanlarından dışlayan iki önemli şey ön plana çıkar. Bunların ilki ve en önemlisi T.C. kimliği taşımak ve “*T.C.’li olmak*”, ikincisi ve hemen bunun peşi sıra gelen ise etnik kimliktir. Bununla birlikte bütün bu yaşanılanlar senelerce tamiri olanaksız sorunlara, gerginliklere ve sıkıntılara sebep olmuştur (İnanç, 2007: 79):

“(...)Barış Harekâtı’nın sonucunun meydana getirdiği bir ihtiyaca cevap vermek üzere oraya bazı Türkler gittiler. Bir kere bunu tamamen zihinlerden silmek lazım. İkincisi 1974’den sonra iki çeşit göç vardı; planlı ve plansız gidenler. Yerleştirme planları tamamen Kıbrıs yönetimiyle birlikte yapıldı, onların nezaretinde ve kontrolünde Yardım Heyeti’ndeki bir grup tarafından Kıbrıslı Türklerle müştereken yapılıyordu. Zaman zaman ‘Niye bu işler süratli yürümüyor?’ diye arkadaşlara sorduğum zaman ‘Efendim biz yürütüyoruz, Kıbrıs tarafı işi yavaştan alıyor.’ derlerdi. Bu yorumu Kıbrıslı arkadaşlara ilettiğimde onlar da ‘Buranın realitelerini bilmiyorlar, biz onları bu realitelere yaklaştırmaya gayret ediyoruz, çalışıyoruz. Onun için işler çabuk yürümüyor.’ derlerdi. Yapılan her şey, Kıbrıs’ta bu gibi konularda yapılan çalışmalar Kıbrıs toprağına, Kıbrıs insanına, Kıbrıs’ın tabii kaynaklarına, tarımına yardımcı olmayı amaçlıyordu. Alınan kararların hepsi Kıbrıslıların görüşleri alınmak suretiyle Kıbrıslılarla müştereken alınan kararlardır.”

Daha sonraki yıllarda T.C. Hükümeti’nin belli bir plan ve strateji çerçevesinde adaya göç etmek isteyenleri devlette öğretmen, doktor, sağlık personeli, askeri personel gibi görev yapmış olanlardan, ayrıca çeşitli sanat dalları ve esnaflardan seçerek daha kalifiye insanları buraya sevk etmeye başlaması, bu insanların ilk intibasını değiştirememiştir. Mütevazı, kendi halinde ve tipik Türk ailesi konumundaki bu göçmenlerin hal ve hareketlerini uzun süre takip eden Kıbrıslı Türkler sonraki süreçte

nispeten buzları eritmeye başlamış, bununla birlikte oluşan kötü durum ve olumsuzluğu ise tam anlamıyla engelleyememiştir. 1975 Şubatından sonra Türkiye’den KTFD’ye yönelen göç faaliyeti maalesef yanında birçok sorunda getirmiştir. Türkiye’den gelen göçmenlerin aynı şekilde güneyden gelenler ve adanın kuzeyinde yaşayan Kıbrıslı Türklerin gelir pastasından eşit oranda faydalanamaması uzun vadede ciddi sıkıntılara ve gerginliklere sebep olmuştur.

Bununla birlikte KKTC’nin 12 farklı noktasında toplam 918 kişiyle yapılan bir araştırmada Kıbrıslı Türklerin göçmenlere bakış açıları ve “*Kıbrıslılık*” ya da “*özgünlük*” bağlamında son derece kalın kırmızıçizgileri olduğunu da ortaya koymuştur (Konuk, 2018: 79):

“(…)Kıbrıslı Türkler göçmenlere karşı mesafelidir. Kıbrıslı Türkler kendi kimliklerini baskın bir kimlik olarak görmek istemekte ve diğer göçmen kimliklere kapalı bir tavır sergilemektedir. Kıbrıslı Türklerin gerek birlikte yaşama, gerek birlikte çalışma ve evlilik konularında ortak bir payda olacaksa öncelikle Kıbrıslı Türkleri tercih etmeleri; kendi kimlikleri dışındaysa Türkleri benimsemeleri bu kapalı tavrın göstergesidir. Kıbrıslı Türklerin kendilerini özgün olarak tanımlaması ve göçmenlerle yaşadıkları en önemli sorunun kültürel farklılıklar olması gibi faktörler göz önüne alındığında bu yaklaşım baskın kimlik olma iddiası şeklinde yorumlanabilir. Herhangi bir tarihi arka plan alınmaksızın diğer kimliklere kapalı tutum Kıbrıslı kimliği açısından araştırılmaya muhtaçtır. Kıbrıs’a ne zaman geldiği önemli olmaksızın diğer gruplarla bir arada yaşama isteğinin olmaması, bu düşüncenin herhangi bir tarihi altyapısının olmadığını göstermekte ve Kıbrıslı Türklerin kimlik analizini zorunlu kılmaktadır. Göçmenlere karşı mesafeli yaklaşım aynı zamanda diğer kimliklerin Kıbrıslı Türkler tarafından nasıl tanımlandığını ve bu tanımlamaların hangi nedenlere dayandığını da öğrenmeyi zorunlu kılmaktadır(…)”

Yapılan bir nüfus sayımı sonrasında 113.540’ı merkezlerde ve 87.047’si de köylerde yaşayan olmak üzere 200.587 (DPÖ, 1999: 35) olan KKTC nüfusunun 54.650 kişilik bir grubu Türkiye’de doğmuş olanlara aitti(Nesim, 1990: 348). Ancak bu rakamın ne kadarının 1974 sonrasında adaya göç edenlere ait olduğu sayım neticesinde ortaya çıkarılamamıştı.

KKTC’de CTP Genel Başkanlığı da yapan merhum Özker Özgür de adanın Türk tarafına Anadolu’dan yapılan göç hareketine tepki gösterenlerdendi ve Özgür bu durumun Kıbrıslı Türklerin tepkisini çektiğini de iddia etmişti(Avrupa, 9 Nisan 1998). Ancak 1974 sonrasında başlayan ekonomik kalkınma seferberliği şüphesiz iş gücüne olan ihtiyacı doğurmuş ve özellikle tarım, ayrıca “*son derece berbat şartlarda ve zorla çalıştırma sürecinin de hızlandığı*” (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 186) inşaat, turizm sektörlerindeki iş gücü açığı tabiidir ki Türkiye’den karşılandı.

Bunun yanında 1974 sonrasında yaşanan sermaye eksikliği, Türkiye dışında pazarlama imkânının olmaması, kredi ve sermaye bulmada çekilen güçlükler, göçmen aileleri ve savaş mağdurlarına yönelik devletin kasasından çıkan muazzam bütçe, dış yardım eksikliği, hava ve deniz ulaşımında yaşanan sıkıntılar, vergi ve grev yasası gibi pek çok mevzuat eksiklikleri, düşük kapasiteyle çalışan tesislerin rekabet gücünün olmaması, Türkiye’den gelen hibe, yardım ve desteklerde yaşanan düzensizlikler (Yılmaz, 2013: 92) gibi sebeplerle çalışma hayatı KKTC’de son derece kısıtlanmıştır. Sosyal reformların yapılması ve “Kıbrıslı Türk” kimliğinin yerleştirilememesi sosyal sorunları tetiklemekte ve rahatsız edici bir hal almaktadır. Türkiye’den göçenler konusunda iyimser ve yerinde tespitler yapmakla birlikte Dr. Latife Birgen de “...Bir gerçek var ki inkâr edemeyiz. Bir ara Türkiye’den gelenlerin eğitim düzeyleri, yaşam tarzları çok farklıydı. Ben bir memur olarak onların yaşadıkları yerlere gider ve yaşantılarını görürdüm. Onlar belki buraya adapte olamadılar ama onların çocukları, torunları, yani üçüncü nesil buralı oldu. Bizim de atalarımız Türkiye’nin çeşitli yerlerinden gelip bu adaya yerleşti...” (Acıman, 2011: 90) demişti.

Bütün bunlara ek olarak Türkiye’den Kıbrıs’a göçten “düşük gelir ve düşük hayat standartlarına sahip” (Gür, 2018: 630) insanların gelenek görenekleriyle, düşük eğitim seviyeleri ve farklı bakış açılarıyla Kıbrıs’taki Kıbrıslı Türklerin yaşantısına ayak uyduramamaları da ayrı bir faktör olarak değerlendirilir. Örneğin 1974 sonrasında Kıbrıslı Türklerin yerleşmekten sakındığı, oturmak, yaşamak istemediği ve belli bir saatten sonra terk edilmiş hissi veren durağanlığın dışında sürekli hareketli bir yapıda olan Lefkoşa Suriçi Bölgesi’nde toplam 59 anne ve babanın meslekleri 24 ev hanımı, 3 temizlik işçisi, 3 çocuk bakıcısı, 7 inşaat işçisi, 6 şoför, 3 garson, 1 aşçı, 1 kuaför, 4 esnaf, 3 boyacı, 2 kaportacı, 1 seyyar satıcı, 1 işsiz şeklindedir (Gür, 2018: 633).

Bölgede bulunan Kıbrıs Amerikan Üniversitesi’nin devreye girmesiyle özellikle Arap Ahmet Mahallesi’nde farklı bir hava esmeye başlamış, üniversitenin farkındalık yaratmak ve sosyal sorumluluk projeleri çerçevesinde önce bölgede yaşayan Türkiye göçmeni insanlara yönelik çeşitli kurslar, eğitim programları ve seminerler düzenlemeye başlamasıyla insanların bakış açısı değişmiş, ardından burada emlak sahibi olan Kıbrıslı Türklerin yavaş yavaş geri dönmeleriyle birlikte de ekonomik, kültürel ve sanatsal yapı değişmiştir. Bugün mahallede 10’u aşkın butik otel, bir o kadar kafe, kafeterya, sahaf, sanat galerisi, sanatçılara ait sergi salonları ve atölyeleri bulunmaktadır. Ekonomik

hayattaki farklılıklar, ahlaki ve dini değerlerle ilgili bakış açısı, yargı ve hukuk sisteminin değişik yorumlanması da eklenince süreç içerisinde ve acilen kapanmayacak türden uçurumlar meydana gelmiştir.

Durum böyle olunca da Kıbrıs'ta onca soruna paralel olarak Kıbrıslı-Türkiyeli ayırımı yaratılmıştır. Bu durum “bölgede ikamet etmekte olan bazı göçmenlerin önemli kültürel farklılıkları ve ekonomik sorunları da çekingenlik ve dışlanmış hissetme duygularıyla risk alma hususunu tetiklemekte ve saldırgan tavırlar göstermelerine neden olmaktadır (Dolunay, 2017: 529)

Bu durum esasında son derece küçük bir ada ülkesi olarak neredeyse hemen herkesin birbirini tanıdığı, sosyal, kültürel ve toplumsal ilişkilerin genel anlamda samimi ve sıcak olduğu, asayiş ve adli vakaların ise rahatsız edici boyutta olmadığı KKTC’de rahatsızlıklar yaratmaktadır. Genel anlamda vuku bulan her türlü adli vakayla ilgili olarak genel kabul gören bir önyargıyla “Türkiyeli” etiketi yapıştırılmaktadır. Bu arada Lefkoşa Merkezi Cezaevi’nde 2012 senesinde gönüllülük esasına göre 257 tutuklu ve hükümlüyle yapılan bir araştırmaya göre bu insanların %67.7’lik kısmı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, %26 ise KKTC vatandaşı olarak belirlenmişti (Dolunay, 2017: 529). Adada yaşanan bu sıkıntılarla ilgili olarak göç olgusunun en yoğun yaşandığı dönemde adada büyükelçi olarak görev yapan Asaf İnhan’ın da yerinde tespitleri şu şekildedir (İnanç, 2007: 59):

“(...)Kıbrıslı Türkler göç olayını kabullenmede zorlandılar. Zaman zaman da sessiz tepki yansımaları oldu... Bu ilk izlenim ve yeni yaşam dalgalanmalarında haklı oldukları taraflar da vardı. Zira göç olayı Türkiye’deki siyasi ortam gereği çok aceleci ve düzensiz bir girişim halinde gelişti. Çok isabetli bir yaklaşım uygulamalarda bazı huzursuzluklara neden oldu(...)”

Bu farklılıklara ve problemlere ilave olarak diğer bir sorun, adaya Türkiye’den gelen neredeyse hemen herkesin “*Sizleri biz kurtardık. Biz olmasaydık ne yapacaktınız? Ne çabuk unuttunuz o günleri? Biz sizi Rumların elinden kurtardık. Hala da beslemeye devam ediyoruz. Biz Kıbrıslıları kurtarmak isterken yüzlerce şehit de verdik. Bizim ülkemizde insanlar açlıktan çöpleri karıştırırken Türkiye buraya para pompalamaya devam ediyor.*” gibi cümleler sarf etmesidir. Adada hürriyet adına hayatlarını kaybetmiş onca Kıbrıs Türkünü yok sayarak Kıbrıs Türklerine tepeden bakan bir zihniyetin içine girilmesi de rahatsız edici bir nokta olarak ortaya çıkar (Kıbrıs, 16 Şubat 2007):

“(...)Anneleri Kıbrıslı olan çocuklarım kendilerini birer Kıbrıslı olarak görüyorlar ama ne yazık ki solcu etiketini yakalarından indirmeyen, anne-babası Kıbrıs doğumlu olanlardan bazıları ırkçı bir yaklaşımla işlerine gelmediği hallerde bunun tersini yüzlerine vurmaktan çekinmiyor(...) Aklına esenin yolgeçen hanı gibi adaya rahatça gelmesinin geçmişteki suçlusu UBP hükümetleri

idi. Peki, şimdi kim iktidarda? CTP neden aynı kolaylığı sağlıyor ipsiz-sapsız takımının KKTC'ye gelmesine? Kıbrıs'a yerleşmemin tek nedeni 'İstanbul'un da Anadolu'dan gelenler tarafından işgal edilmesinden duyduğum rahatsızlık' diye ama gelmelerine göz yumuyorsanız, insan gibi davranmak da halkın ve yetkililerin görevi olmalı.

(...)Girne'nin Anadolu kasabasına dönmesine en çok biz üzülüyoruz. Benim geldiğim Kıbrıs bu değil. 2-3 sene sonra güney kıyılarında eski Girne'ye benzer bir yere taşınmayı düşünüyoruz ailece ama bu ipsiz-sapsızların girişine göz yumup, sonra da hırsızlığı, uyuşturucu ticaretini, kapkaçı, sarkıntılığı, cinayeti tüm Türkiye insanına mal ederek kamuoyu yaratılırsa -ki yapılıyor- bu bizi hem kızdırıyor, hem de üzüyor. Bunları yıllardır Kıbrıs'ta yaşayan T.C. kökenli insanlara tercüman olmak için yazıyorum(...)"

Türkiye'den göç eden insanların zaman zaman dillendirdikleri son derece tehlikeli ve yanlış "*Sizi biz kurtardık.*" ifadesine karşılık bazı Kıbrıslı Türklerin verdikleri "*Bizi siz kurtardınız ama bizi sizden kim kurtaracak?*" yaklaşımı da bir o kadar yanlış, tehlikeli, gereksiz ve şüphesiz bir o kadar da maksadı aşan bir yaklaşımdır. Günlük hayatta sıradan insanların şaka ya da latife olsa dahi birbirlerine bu tarz yaklaşımları sorunu çözmekten uzak ve sosyal hayatın uyumunu zedeleyen bir unsur olarak değerlendirilmelidir.

Yaşanılan onca ulusal ve uluslararası soruna, göçün getirdiği sosyal, kültürel, ekonomik farklılıklara, ülkede yaşanılan uluslararası ambargo ve tecride rağmen bunların aşılması yönünde adımlar da atılmaktadır. Bu kapsamda T.C. ile KKTC arasındaki antlaşmaların ardından Kıbrıslı Türklerin Türkiye'de okuma ve okul sonrasında da Türkiye'de çalışabilme olanakları artırılmış, iki ülke arasında iş, eğitim, kültür ve sosyal birçok konuda karşılıklı menfaatleri gözeten önlemler söz konusu olmuştur. Kıbrıs'ın 2000'li yıllarla birlikte uluslararası sahneye çıkartılması ve dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın birbiri ardına gelen planlarıyla adadaki sorun en azından kâğıt üzerinde çözümlenmeye çalışılmıştı. GKRY'nin Londra ve Zürih antlaşmaları hilafına ve Kıbrıslı Türklerin onayı olmadan AB üyeliği için yaptığı başvurunun ardından Kıbrıs'la ilgili tartışmalar da 2004 yılı itibarıyla daha da hararetlendi. Aslında bu tartışmaların merkezinde sadece Kıbrıs değil, Türkiye'nin AB üyeliği meselesi de bulunmaktaydı ve AB yetkilileri bunu çok ince bir koz olarak kullanmaktaydılar. Annan Süreci olarak adlandırılan ve Kıbrıslı Türklerin "*Evet*", Kıbrıslı Rumlarınsa "*Hayır*" dedikleri referandum sürecinde de göçmenler konusu gündeme gelmiş ve Annan Planı'na göre bir antlaşmanın imzalanmasının ardından 1975 sonrasında adaya göç eden Türkiyeli göçmenlerin sınır dışı edileceği de açıklanmıştı (Sunday Mail, 11 Ocak 2004). Rumların "*Yerleşikler*" ya da "*Yörükler*" şeklinde isimlendirdiği bu insanlar son 45 yıldır siyasi anlamda da hep ortaya atılmış ve KKTC

devletin zayıf halkası olarak görülmüştür. Görülen odur ki burada halledilmesi gereken asıl sorun gruplar içindeki ayrışmayı ortadan kaldırmak ve KKTC ekseninde bir aidiyet duygusu yaratmaktır. 1975 senesinden bu yana böyle bir olgunun yaratıldığını söylemekse maalesef mümkün değildir (Rüstemli, 2000: 378):

“(...)Kişiler ait oldukları grubu yüceltirken bazı durumlarda da kendi gruplarını veya diğer grupları aşağılamaktadırlar. Bu yanlılığın kendimizi korumak gibi son derece önemli bir işlevi vardır. Farkında olmadığımız bu yanlılık yalnızca algısal ve duygusal boyutlarla sınırlı kalmayıp kişiler arası ve gruplar arası davranışlarda da kendini göstermektedir. Bu nedenle toplumsal barışın ve ahengin sağlanıp korunmasında bu psikolojik olgudan yararlanmanın yollarını bulmak gerekir. İlk akla gelen yol toplumdaki gruplaşmaları elverdiğince önlemek ve sosyal gruplar arasında var olan benzerlikleri arttırıp onları ön plana çıkaran politikaları uygulamaya koymaktır.”

Türkiye’de özellikle Dışişleri, Milli Eğitim Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı gibi uluslararası bağlantıları olan resmi kurumlar yurtdışına gönderecekleri personeline gidecekleri ülkeler hakkında brifingler vermekte, kurslar ve seminerler vasıtasıyla onların adaptasyon süreçlerini hızlandırıp kolaylaştırmaktadır. Bugüne kadar Türkiye’den göç edenlere yönelik böyle bir sosyal uyum projesi yürütülmemiş ve planlanmamıştı. 1960’lardan itibaren başta Almanya, Hollanda, Fransa ve Belçika’ya giden Türk insanı (Yıldırımoglu, 2005:11) bu ülkelerde sosyal uyum ve kültür programlarına alınmakta ve eğitimden geçirilmektedir. Oysa Kıbrıs’ta böyle bir faaliyet söz konusu bile olmamıştı. KKTC’de okullarda öğrencilere verilen kitaplar Türkiye’de de olduğu üzere son derece renkli, algı yoğunluğunu ve dikkati dağıtıcı türdendir. Eğitimcilerin üzerine yoğunlaştıkları hususlarla öğrencilerin aldıkları da çok farklı olmaktadır. Bu noktada Türkiye’den gelen ailelerin çocukları ikinci bir sıkıntıyı da okullarda yaşamaktadırlar. Aynı şekilde göçmenlere yönelik çevre gezileri, Kıbrıs’ın tarihi değerleri, kültürel özellikleri, inanç merkezleri (dini mekânları) gibi alanların gezilmesi ve yerinde öğrenilmesi, sosyal ve kültürel kaynaşmanın sağlanması ve asgari müştereklerde buluşulması noktasında hala eksiktir ve bugüne kadar hiç planlanmamıştır. Hiç tanımadığı bir ülkede hiç tanımadığı bir yere gelen bu insanlardan pek çoğu bugün bile yaşadıkları yerin dışına çıkmamışlardır.

2. 3. 4. Göçmenler ve Dini Bütünleşme/Uyum Sorunları

Din olgusuyla ilgili olarak ilk söylenmesi gereken çok boyutlu olmasıdır. Bu bağlamda teorik (inanç), pratik (ibadet) ve sosyolojik anlatım (cemaat) boyutunun dışında zamanla bunlara zihniyet ve ahlak da eklenmiştir (Yapıcı, 2015: 11). Bu süreç

konuyla ilgilenen araştırmacılar tarafından daha sonra duygu, inanç, ibadet, bilgi ve etki olarak da kategorize edilmiştir. Bu noktadan hareketle herhangi bir bireyi yalnızca inanç ve ibadetlere devamlılığı üzerinden değerlendirip dindar olup olmadığına karar vermek mümkün değildir. İslam dini ise bütün bunları iman, ibadet ve ahlak üzerinden ele almaktadır. Kıbrıslı Türklerin din anlayışı ve laiklik kavramı bağlamında 1970-1976 döneminde Adada büyükelçilik yapan Asaf İnhan da şunları ifade etmiştir (İnanç, 2007: 57):

“(…)Türk bölgesindeki halkta ve okullardaki eğitimde rahatlıkla Türkiye’deki laik ortamın bir örneği yaşanmaktadır. Büyük 2-3 cami Kıbrıs Türk Vakıflar İdaresi’nin himmetiyle düzgün şekilde cemaatin hizmetindedir. Halk milli günlerdeki coşkulu heyecan kadar dini günleri de kutlar ve sayar. Aile yapısı ve yaşam tarzı itibarıyla geleneklerine ve uygulamalarına bağlı bir hassasiyet içindedir(...)1974 Barış Harekâtı’na kadar Kıbrıs Türk toplumu içerisinde aşırı dinci eğilim ve örgütlenmeler yoktu. Olsa bile belirleyici veya toplumu ve yönetimi rahatsız edici bir seviyede değildi(…)”

Adada yaşayan Kıbrıslı Türklerin dine bakış açısı ve sorunlar konusunda seramik sanatçısı Ayhatun Ateşin’in de söyleyecekleri vardır (Aciman, 2011: 35) :

“(…)Sekiz kişilik aile aynı pansiyon odasında yaşadığında mahremiyet duygusu ortadan kalkar. Kıbrıs’ta ailelerde mahremiyet duygusu çok önemlidir. Ahlak ölçüleri de namusla alakalıdır ve dinle şekillendirilmiştir(...) Müslümanız, inançlıyız ama ahlak, örf ve ananede ölçü beyindedir(…)”

1996 senesinde KKTC’nin geleceğiyle ilgili olarak Kamil B. Raif tarafından hazırlanan “KKTC İçin Önemli Konular ve Bazı Öneriler” başlıklı raporda Kıbrıslı Türklerin dini duruşları şu sözlerle aktarılır (Raif, 2004: 103):

“(…)Psikolojik çöküntüye din faktörünün etkin bir şekilde toplum içindeki yerini almaması da neden olmaktadır... Bizim de aydın ve milliyetçi din adamları yetiştirmemiz ve bunları halkın hizmetine sunmamız gerekir. Camilerimiz elden geçirilmeli, yalnızca ölümlerde kullanılan yerler olmaktan çıkarılarak insana günlük hayatında huzur ve güç verecek yerler haline getirilmelidir. Müftülük müessesesi ve Evkaf Dairesi bugünün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmelidir(…)”

Eski Türk Ajansı Kıbrıs müdiresi Perihan Aziz ise Kıbrıs’ın dini açıdan tutucu bir yer olmadığını, inancı olduğunu, inancını koruduğunu, saygı gösterdiğini belirterek dini açıdan bağnaz olmadığını, inanç konusunda kimseye herhangi bir empoze yapmasının söz konusu olmadığını, camiye bayramdan bayrama gitse de kültürel kimliğinin bir parçası olarak dinle ilgili bağının da bulunduğunu belirtir (Aciman, 2011). Konuyla ilgili olarak KKTC’de 194 erkek ve 207 kadın olmak üzere toplam 401 kişiyle yapılan bir araştırmada KKTC vatandaşlarının dindarlık görüntüleri ve dinsel yaşamın değişik görüntüleriyle farklılaşma mercek altına yatırılmıştı(Yapıcı, 2015).Araştırmaya katılanlardan 188’i Kıbrıslı Türk, 203 kişi ise Türkiye göçmeniydi.

Bu bağlamda bir yaratıcının varlığına inanma, Allah'ın varlığına inanma, namaz, oruç ve dua gibi farklı görüntülerde Türkiye göçmenleri daha yüksek puan almaktaydı ve daha dindar bir görüntü sergilemekteydiler. Bu duruma şehirdeki yaşama tarzına göre daha geleneksel ve daha muhafazakâr bir yapıya sahip olan kırsal hayatla bağlantılı olarak *“1974 sonrasında Kıbrıs'a göçen Türkiyelilerin, çoğunlukla kırsalda yaşamasının söz konusu farklılığı beslediği söylenebilir.”*(Yapıcı, 2015: 28).

Araştırmaya göre dini değerler bağlamında da geleneksel ve daha muhafazakâr yapı kendisini daha net olarak göstermektedir. İkamete göre dini vecibelerin yerine getirilmesi hususunda açıktır ki kırsal kesimde yaşayan insanlar daha geleneksel, daha muhafazakâr ve toplumsal baskıyı daha yakından hissedenerlerdir. Bunda şehir hayatıyla ilgili en önemli etkenlerden birisi ise şehir hayatının kendine has dinamik ve durağanlıktan uzak temposudur. Allah'ın varlığını hissetme konusunda yaşla ibadet arasındaki uygunluk Türkiye'den göç eden insanlarda daha net görülmektedir ve uyumlu bir artış göstermektedir. Bu durum şüphesiz Türkiye'de de aynı seyri izlemektedir ve insanlar doğaldır ki bazen şaka da olsa yaş ilerledikçe *“Bir ayağım çukurda”* mantığıyla kendisini daha fazla dine ve ibadete vermektedir. Yapılan bu araştırmada Kıbrıslı Türkler arasında yaşla ibadet arasında anlamlı bir ahenk söz konusu olmamıştır. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'den göç eden insanlar Kıbrıslı Türklere göre dini değişkenlerin tamamında nispeten daha dindar bir profil çizmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE BULGULAR

3. 1. YÖNTEM

Kıbrıs hemen herkesin kabul edeceği üzere tarihin hiçbir döneminde barış, huzur ve sükunetin egemen olduğu bir ada olmamıştır. Bunda şüphesiz Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'de konuşlandığı jeostratejik pozisyonun çok büyük etkisi vardır. Dünden bugüne hemen her başat gücün bir şekilde hâkimiyet kurmaya çabaladığı bu coğrafyada muhtemeldir ki yarın da aynı çatışma, ihtilaf ve sorunlar devam edecektir. Buradan hareketle “1974 Sonrası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne Göç Hareketleri ve Sosyal Entegrasyon” başlıklı bu bilimsel araştırma kapsamında da Kıbrıs'ın sorunlarının en büyüklerinden birisi olan göç olgusu mercek altına alınmıştır. Araştırmanın hayata geçirilmesi sürecinde aşağıdaki düzen içerisinde bir yapılanma söz konusudur.

3.1.1. Literatür Taraması

Şüphesiz sosyal bilimciler ve sosyal disiplinlerle ilgili çalışmalarda üzerinde en fazla durulan konulardan birisi de göç olmuştur. Bugüne kadar Kıbrıs’a göç ya da Kıbrıs’tan göç eksenli olarak da pek çok bilimsel çalışma yapılmış, makaleler, tezler hazırlanmıştır; ancak konunun sosyal boyutu, uluslararası alanda Rumlar ve Yunanların başını çektiği gruplarca kimliksizleştirme ve ötekileştirme boyutu ve bunların tamamının ortaya çıkardığı KKTC ekonomisi ve işgücüne yönelik olumsuz yansımalar işlenmemiştir. Bu noktada öncelikle göç olgusu ve göç faaliyetleriyle ilgili literatür taraması yapılmış ve kaynakça kısmında da görüleceği üzere genelde göç ve özelde Kıbrıs’a/Kıbrıs’tan göç konusunda geniş bir literatür gözden geçirilmiştir. Şüphesiz burada da belirtildiği üzere mercek altına alınan kaynakların neredeyse tamamı göçün sayısal yönüyle ilgilenmiş, kimlerin ne zaman nereden nereye göç ettikleri gibi istatistiki bilgiler ortaya konmuştur. Bu araştırmanın çalışma alanına bağlı olarak bütün bunların önce KTFD ve daha sonra da KKTC ekonomisine yönelik yansımaları 1974 öncesi süreçten itibaren ele alınarak irdelenmiştir.

3.1.2 Kaynakların Tespiti

Kaynakların tespiti açısından Kıbrıs özelinde göçle ilgili araştırmalara bakıldığında niteliksel ve niceliksel olarak neredeyse tamamının Kıbrıs’a göç olgusunun

entegrasyon boyutunu, ortaya çıkan yabancılaşma ya da ötekileştirme kısımlarıyla istihdam edilenlerle işsizleri ortaya koyan işgücü yansımalarını son derece dar ve kısıtlı bir çerçevede ele aldığı görülmüştür. Bu araştırma kapsamında birincil kaynak olarak konuyla ilgili kişilerle çeşitli görüşmeler yapılmış, ayrıca Kıbrıs Türk Milli Arşivi (KTMA), Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi (KGMA), Dr. Fazıl Küçük Arşivi, Kıbrıs Yunan Kuvvetleri Alay Komutanlığı (ELDİK) Arşivi, ABD Merkezi Haberalma Teşkilatı (Central Intelligence Agency/CIA) Arşivi, TMT Mağusa Sancağı Arşivi, Dosya 17, Klasör 4 ve Cumhurbaşkanlığı Fahri Korutürk Arşivi (CFKA) gibi yurtiçi ve yurtdışı arşivlerden birincil ve resmi dokümanlar alınarak çalışmanın bilimselliği ortaya konulmuştur.

3.1.3 Uygulanan Metodoloji

Çalışma kapsamında görüşülen kişilerin tamamına yakını halen KKTC’de hayatlarına devam eden kimselerdir. Çalışmanın farklı bölümlerinde de belirtildiği üzere görüşülen bazı kimseler kimliklerinin açıklanmasını istemediğinden bunların ortaya koydukları fikirler genel bir düşünce olarak kabul edilmiş, çalışmaya aktarılmamıştır. Görüşülen kişiler genellikle telefonla aranmışlar ve fikirleri alındıktan sonra kendilerine çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bütün bu faaliyetlerin sonrasında elde edilen veriler görsel ve yazılı kaynaklarla da mukayese edilmek suretiyle anlamlı bir bütün oluşturulmaya çalışılmıştır. Şüphesiz nitel araştırma yöntemlerinin en klasik özelliklerinden birisi olarak çalışmanın devam ettiği süreç boyunca araştırmalar ve kaynak bulma çabaları da devam etmiş, olağan hareketlilik içerisinde farklı kaynaklara da yönelim söz konusu olmuştur.

3.1.4 Araştırmanın Yöntemi

Bu yüksek lisans tezinin araştırma ve tamamlanması safhalarında nitel araştırma yöntemlerine müracaat edilmiştir. Genel anlamda “kültür analizi (etnografi), antropoloji, durumsal araştırma, yorumlayıcı araştırma, eylem araştırması, doğal araştırma, betimsel araştırma, kuram geliştirme ve içerik analizi” (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41) gibi birçok disiplin ve anlayışla yakından ilintili olan nitel araştırma yöntemleri arasında söz konusu bu araştırmaya en uygun olansa “geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle tespit etmeyi amaçlayan” (Karasar, 2018: 109) tarama yöntemi olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda neredeyse her sosyal bilim dalı

tarafından tercih edilen tarama yöntemiyle göç faaliyetleri konusunda çeşitli fotoğraflar, daha önceden arşivlenmiş ya da araştırmacı tarafından kaydedilen çeşitli ses ve görüntü kayıtları, ayrıca geriye dönük olarak kaynak kişiler ve basılı kaynaklardan alınan olgularla eski veriler bağlamında çeşitli istatistiksel ve rakamsal durumla çeşitli raporlar ve şüphesiz makaleler öznel bakış açısı (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 49) ve empatik olgularla bezenen araştırmacı vasıtasıyla taranmıştır (Karasar, 2018: 109). Post modern ve yorumlamacı (hermeneutik) bilim felsefelerini esas olarak alan (Alacapınar ve Sönmez, 2018: 72) nitel araştırmalarda en çok müracaat edilen kaynaklardan birisi olan mülakatlar da Kıbrıs'ta göçle ilgili bu çalışmada istifade edilen kaynaklar arasındadır. Bu kapsamda geçmişe dönük veri toplama ve kaynak kişilerle görüşme safhasında tarama modelinin kontrol gücülüğüyle birlikte bir diğer sınırlılığı ve kısıt olan veri bulma, kayıtlara erişme ve yeterli veri/bilgi bulma sorunudur (Karasar, 2016:110). Bu durum farklı kaynaklar ve verilere ulaşmak suretiyle çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu aşamada nitel araştırma tekniklerinin en belirgin üç özelliği olan görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi safhaları da (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41) göç olgusu, entegrasyon ve KKTC çalışma hayatına yönelik etkileriyle ilgili olarak çalışmanın farklı safhalarında gerçekleştirilmiştir.

Bilindiği üzere tarama yöntemi belirlenen herhangi bir olguyu betimlemek üzere bununla ilgili çok fazla bilgi ve kaynağa ihtiyaç duyulduğundan genellikle çok fazla veriye/bilgiye dayalı olarak yürütülen bir yöntemdir. Bu araştırma kapsamında da konuyla ilgili kaynak kişiler yanında arşiv belgeleri ve çeşitli arşivler, ayrıca basılı kaynaklar ve gazetelerle dergiler gibi süreli yayınlardan da istifade edilmiştir. Tarama yöntemi uygulanırken karşılaşılan ve müracaat edilen bir özellikse genelleyici olmasına bağlı olarak elde edilen verilerden/bilgiden yola çıkılıp evren hakkında bir genelleme yapılmasıdır ve Kıbrıs'ta göç olgusuyla ilgili bu çalışma çerçevesinde ortaya çıkan durum da bu çerçevede irdelenmiş ve ortaya çıkan sonuç çalışmanın farklı bölümlerinde, bulgularda ve sonuç kısmında aktarılmıştır.

Çalışmayla ilgili tarama çalışması ise verilerin toplama/toplanma sürecinin bir defada yapıldığı kesitsel tarama çalışması değil tam tersine veri toplama sürecinin araştırmanın farklı dönemlerinde tekrarlandığı ve nitel araştırmanın insan bilgisinin her defasında yeniden yapıldığı, ayrıca hayat, birey ve olgular sürekli olarak değiştiğinden olgular arasında değişmez ve evrensel ilişkilerin olmadığı yönündeki

tezine paralel olarak (Alacapınar ve Sönmez, 2018: 73) veri toplama safhasının süreklilik arz ettiği boylamsal tarama şeklidir. Nitel araştırma yöntemleri bağlamında genellikle tarama yöntemine uygun olarak bu bilimsel araştırma konusu ele alınmış ve özellikle 20 Temmuz 1974 sonrasında Kıbrıs'a yönelik Türkiye'den göç faaliyetleri konusunda çeşitli tarama faaliyetleri yürütülmüş, bu konuyla ilgili yazılı kaynaklar derlenip toparlanmış, konuyla ilgili olarak çeşitli kaynak kişilerle de telefonla görüşmeye göre daha avantajlı olan ve en yüksek cevaplanma oranlarının bulunduğu (Kuş, 2012: 51) yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yapılan bütün araştırmalar ve değerlendirmeler sonucunda ulaşılan sonuçlar çalışmanın bulgular ve sonuçlar kısmında aktarılmıştır.

Bilindiği üzere nicel araştırma yöntemleriyle mukayese edildiğinde nitel araştırma teknikleri çok daha kapsamlı ve derinlemesine bilgi toplama bağlamında avantajlar sağlar. Şüphesiz araştırmaya başlamadan önce hangi yöntemin uygulanacağı hakkında bir soru da sorulması gerekmektedir. Burada öncelikle bahsedilmesi gereken husus göç olgusu ve KKTC'ye yönelik göç hareketlerinin adada yarattığı yeni hava konusunda nicel ya da nitel araştırma tekniklerinin birbirinden daha iyi ya da daha bilimsel olduğu gibi bir noktanın söz konusu olmamasıdır.

3.1.5 Araştırmanın Evreni

Bu araştırmanın evreni halen KKTC'de yaşamakta olan Kıbrıslı Türklerle 1974 Barış Harekatı sonrasında adaya göç etmiş olan Türkiyeli göçmenler ve güneyden kuzeye göçen Kıbrıslı Türklerdir.

3.1.6. Araştırmanın Varsayım ve Kısıtları

Araştırmanın varsayımları aşağıda sıralanmıştır;

- Mülakat esnasında sorulan soruların ve uygulanan araştırma yönteminin yapılan araştırmanın amacına ve sorunun çözümüne uygun olduğu,
- Mülakat yapılan şahısların sorulan sorulara doğru, hassas ve yönlendirmeden uzak şekilde cevap verdikleri, gerçek duygu ve düşüncelerini yansıttıkları,
- Mülakat yapılan şahısların yeterli olduğu ve hedef kitleyi oluşturan nicelikleri taşıyan ve temsil eden şahıslar olduğu,

- Yapılan araştırmanın sonuçları gönüllü olarak mülakatlara katılan ve araştırmaya katkı sağlama gayreti içerisinde olan verilere göre gerçekleştirilmiştir. Mülakatlara katılan gönüllüler genellenebilir.

Çalışma veri toplama amacıyla sorulan sorular ve gönüllülerin aktarmak istedikleri bilgiler ile kısıtlıdır.

3.1.7 Veri Toplama

“1974 Sonrası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne Göç Hareketleri ve Sosyal Entegrasyon” başlıklı bu yüksek lisans tezinin araştırma ve tamamlanması safhalarında veri toplama faaliyeti; konuyla ilgili yirmiden fazla kişiyle ses ve görüntü kaydı, 98 basılı kaynak, 67 yazılı makale, 58 süreli yayından istifade etmek ve 8 farklı arşivden çeşitli dökümanları kullanmak suretiyle gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırmaya başlarken doğaldır ki belli bir plan, en azından ana hatlarıyla belirlenmiş bir hazırlık stratejisi söz konusudur. Bu da çalışmanın genel planı ya da desenini oluşturmaktadır. KKTC’de hemen hemen herkes tarafından kabul edildiği üzere tam anlamıyla çözümlenememiş, aidiyet duygusu tam manasıyla yerleştirilememiş Türkiyeli göçmenler ve onların çeşitli sorunları konusunda bu tez çalışması başladığında hiçbir şekilde olumlu ya da olumsuz bir önyargı söz konusu olmadan harekete geçilmiştir. Türkiyeli göçmenlerin Türkiye üzerinden, Kıbrıslı Türklerin ise Kıbrıs üzerinden birbirlerine ya da yaşadıklarına yönelik ortaya koydukları nitel araştırmanın özüne uygunluk yanında bilimsel bir çalışmanın objektiflik karakteristiğine de uygun olarak dikkatle takip edilmiş, araştırma yapılan bu son derece sıkıntılı konuyla ilgili farklı ve ayrıntılı bilgilere ulaşıldıkça konu daha iyi ve net olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Mukayeseli bir analiz (comparative analysis) yapmak, konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgilere ulaşmak ve buna bağlı olarak da değişen ya da farklılaşan gerçeklikleri ortaya koyarken önceden belirlenmiş desenler söz konusu olmadığından, bu çalışmanın ileri safhalarında kendisini göstermiştir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus ise nitel araştırmaların genel özelliklerine uygun olarak araştırmanın başıyla sonuç kısmının birbirinden ayrı olarak değerlendirilmesidir. Kıbrıs’ta göç olgusuyla ilgili bu araştırmaya başladıktan sonra doğaldır ki araştırmanın farklı aşamalarında çalışmada çeşitli değişikliklere gidilmiş ve örneğin Kıbrıs’ta göçe neden olan ekonomik sebeplerin yarattığı yıkım yanında özellikle 1974 sonrasında buna

bağlı olarak ortaya çıkan işgücü, istihdam ve bunların çalışma hayatına yönelik etkileri mercek altına alınmıştır.

Bu durum da tez başlığı belirlenmekle birlikte kesin olarak bir araştırma deseninin masada olmaması anlamına gelmektedir. Şüphesiz burada genel anlamda esnek ve dinamik desenlerin ortaya çıktığını belirtmekte de fayda vardır. Genel anlamda 1974 öncesinde ortaya çıkan bazı sorunlar daha sonraki süreçte de yaşanmış, birbirini tetiklemiş ya da sonraki süreci etkilemiştir. Göçmenlere yönelik iskan, sosyal güvenlikten uzak ve kayıt dışı çalışma hayatı da dahil olmak üzere işgücü ve istihdam bağlamında Kıbrıs'ta bu durum çok net bir şekilde kendisini göstermektedir. Tarım, sanayi, inşaat ve hizmetler sektörü olarak dört ana başlıkta toplanabilecek KKTC'deki toplam işgücü ve istihdamın çok büyük bir bölümü hizmetler sektöründedir ve özellikle 2004-2015 sürecinde tarımın toplam istihdam içindeki oranı da %51.3 olmak üzere büyük bir düşüş göstermiştir (Şafaklı ve Şeşen, 2017: 143-144). T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Yardım Heyeti Başkanlığı tarafından hazırlanan 2014 tarihli “KKTC İşgücü Piyasasının Etkinliğinin Tespiti Çalışması” isimli rapora göre bu durum ekonomik büyümenin en önemli dayanağı durumundaki KKTC içi çeşitli taleplerin özel sektör tarafından yerine getirilememesi sonrasında kamu sektörüne olan talebin artması ve bu istihdamın tamamının devletten maaş alması nedeniyle kamu mali dengelerine de son derece olumsuz etkiler yüklemiştir.

Aynı dönemde sanayi ve inşaat sektörü de tarımsal alan kadar olmasa da ciddi bir düşüş göstermektedir. 2004 yılında %70.58 olan hizmetler sektörü 2015 yılında %78.29 olurken tarım sektörü 2004'de %8.37 ve 2015 yılında da %4.06 (Şafaklı ve Şeşen, 2017: 143-144) oldu. Ardından 2016 yılında T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Ofisi tarafından hazırlanan “2016 KKTC Ekonomi Durum Raporu'na” göre %3.6 ile 4.261 kişi ile ortaya çıkmaktadır. Bu da düşünülenin aksine KKTC'de tarımsal işgücü ve istihdamın genellikle suya bağlı olarak zaman içerisinde ciddi bir düşüş gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aynı rapora göre 2016 itibarıyla ülkede işsizlik oranı da %6.4 olmuştur. Hem T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Ofisi tarafından hazırlanan “2016 tarihli KKTC Ekonomi Durum Raporu'na” göre –rapora sonradan eklenen ilave bilgiye göre- hem de DPÖ tarafından yapılan 2017 tarihli ankete göre 128.451 kişilik işgücünün 120.999 kişisi istihdam edilmiş ve 7.453 kişi de işsiz durumda, işsizlik oranı %5.8 ve genç

nüfusun işsizlik oranı da %18.7 şeklindedir. Çalışma hayatı ve istihdam politikalarıyla ilgili gerekli düzenlemelerin yapılamaması ve tedbir alınamaması da sanayi sektöründe payın giderek küçülmesine neden olmakta, KKTC üniversitelerinden mezun genç ve kalifiye mezunlar bulunmasına rağmen bunların da işgücüne katılmasını engellemektedir.

Klasik anlamda alansal (grounded) yaklaşımı esasına göre yapılan nitel araştırmalar hiçbir ön hazırlık ya da planlamanın olmadığı, durum böyle olunca da kavramsal bir çerçeveye alınamayacak bir tür olmasına rağmen burada başından itibaren planlanmış, kabaca planlaması yapılmış bir nitel araştırma söz konusu olmuştur ve süreç içerisinde çeşitli değişikliklere uğrayan amaç, kapsam, içerik ve kaynakça ortaya çıkmıştır (Kuş, 2012: 132).

Araştırmanın hazırlık ve tamamlanması aşamasında adı geçen araştırma tekniğine uygun olarak doğal ortamdan istifade etmek ve buna bağlı olarak da bütünüyle doğal ortamda ortaya çıkan olay, davranış ve olgulara vurgu yapmak ve bunlar üzerinde konsantre olmak suretiyle çalışmayı tamamlamak fikri doğmuştur. Böylece sosyal, kültürel, siyasi ya da dini entegrasyon gibi önemli paradigmalardan meydana getirdiği, göçle ilgili çeşitli sorunların yaşandığı ya da entegrasyonun sağlanamadığı KKTC devleti doğal ortam olarak kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinin en önemli özelliklerinden olan doğal ortamın, KKTC ekseninde literatür taramasından “*durumun niteliğine uyan, olguyu ve bilgiyi yeniden oluşturan özne*” (Alacapınar ve Sönmez, 2018: 79) olarak etiketlenen kaynak kişilere ulaşılmaya kadar çeşitli şekillerde kullanılmasının ardından doğrudan veri toplama safhası da bilgiye/veriye kaynağından erişebilmek suretiyle gerçekleşmiştir. KKTC ekseninde yapılan bu çalışma doğal ortamdan istifade etmek suretiyle ortaya çıktığından esasında araştırmayı bir çeşit saha çalışması olarak da nitelendirmek mümkündür.

Kendileriyle görüşülmek istenen bazı insanların çekimser davranması, tereddüt göstermesi nedeniyle bazı girişimler neticesiz kalmakla birlikte görüşülen insanlardan bir kısmı açık yüreklilikle konuşmayı kabul etmişlerdir. Aynı olaya farklı öznel anlamlar yükleyen; ancak isimlerini vermekten ya da doğrudan konuşmaktan kaçınan bu insanların anlattıkları da göç gerçeği etrafında farklı gerçekliklerin olduğu ve bakış açısı ve pencerenin değişkenlik gösterdiği yönündedir. Örneğin Türkiye’den gelenler de Kıbrıslı Türklerin kendilerine karşı olumsuz davranışlarından “*Bize ikinci sınıfmışız gibi*

davranıyorlar. Rumların onlara yaptıklarını Kıbrıslı Türkler de bize yapmaya çalışıyor. Biz Kıbrıs'ı boşuna mı kurtardık?" (Ali Bakır, 18 Ekim 2018) sözleriyle şikâyet etmişlerdir.

Durum böyle olunca farklı kültürel değerler, farklı eğitim seviyeleri, sosyo-ekonomik pozisyonlar, yaşantı, dil, adetler gelenekler gibi pek çok farklılıklar 1975 Şubat ayı sonrasında adanın kuzeyinde bir araya gelmeye başlamış, bu da şüphesiz hiç de arzu edilmeyen sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Arkonaç, 2011: 40) :

“(…)Kıbrıs'ta doğup büyümüş katılımcıların (8 kişi) adada yerleşik olan Türkiyeli göçmenleri konumlandırılışları birçok açıdan olumsuzluk içermektedir. Kıbrıslı katılımcıların Türkiye'yi konuştukları sırada bazı Türkiyelilere yönelik yaptıkları konumlandırmalar; Kıbrıs'ın yaşam standartlarını bozdukları, işgücünü değersizleştirdikleri, hırsızlık yaptıkları ve tecavüz ettikleri, nüfus dengelerini bozdukları, çok çocuk doğurdıkları, kültürsüz oluşları yönündedir.(...) Diğer yandan Türkiyeliler, Kıbrıslılarla birliktelik kurmak istediklerinde 'Türk'üz.' diyerek beraberlik kurmaya çalışmakta, suçlamak ya da kendilerini ayrı tutmak istedikleri zaman 'Bunlar, onlar, bu insanlar', 'Öyle yasalar çıkartıyorlar ki seni kovmaktan beter ediyorlar.' şeklinde konuşabilmektedirler.”

Görüldüğü üzere yaklaşık 8.000 kilometrekarelik adanın sadece %33'lük kısmında yaşayan ya da iskân edilen insanların aynı olaya bakış açıları neredeyse taban tabana tezat teşkil etmektedir. Bu durum şüphesiz entegrasyon ve uyum sorunu yanında içselleştirme ve aidiyet duygusuyla ilgili eksiklerden kaynaklandığı gibi ülkenin ekonomik şartlarının ucuz ve “Türkiye'nin en yoksul, en az eğitim alabilmiş, vasıfsız kırsal nüfusundan Kıbrıs'a taşıdığı” (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 9) kalitesiz işgücü dışında işbaşı teknik eğitime alınmayan, yaptıkları işleri çoğu zaman kendi kendilerine öğrenmek ve kendilerini eğitmek zorunda kalan Kıbrıs'taki işgücü ve istihdamı arzu edildiği gibi gerçekleştirememesiyle de doğru orantılı bir durumdur (Nazmiye Hazar, 4 Ekim 2018):

“1975 yılının son zamanlarında Kıbrıs'a Türkiye'den yerleştirilen, göçmen olarak adlandırılan bir ailenin kızıyım. Annemlerle birlikte 150 aile İskele'ye, gelmiş. Bu aileler arasındaki çatışma sonucunda 75'i İskele'de kalmış ve 75'i de Vasilya'ya yerleşmişler. Annem ve babam geldiklerinde yeni evlenmişlerdi ve çok gençtiler. Babamların doğdukları yer şehre çok yakınmış ve köy yaşamını bildikleri gibi şehirde yaşamı da biliyorlardı. Babam araç kullanabiliyor ve bir meslek sahibiydi. Annem kırsal bir köyde büyümüş, 17 yaşında bir çocuktü. Türkiye'den buraya yerleşebilmenin de prosedürleri vardı ve babamın köyünden buraya insan gelmesi mümkün değilmiş. Çünkü onların köyü o kapsamda değilmiş. Seçilen bölgeler sanırım devlete problem olan, kurallara uymayan insanların yaşadıkları köylermiş. Daha önce de yaşadıkları yerde kurallara uymayan, problem yaratan, devlete zarar veren insanlar buraya sürgün edilmiş.

Bu nedenle babamlar annemin köyünden yazılmış. Yani çiftçi olarak yazılıp buraya gelmişler ama babam demirciymiş, amcam makinistmiş. Annemlerin köyündeki insanlar köyde oldukları için tarım ihtiyacını karşılayabiliyorlardı. Babam çiftçiliği Kıbrıs'ta Kıbrıslı Türklerden öğrenmiş. Buğday ve arpanın ekilmediği Karadeniz ikliminden Akdeniz iklim ve

coğrafyasına yerleşmek buraya göçmen gönderilmeden önce düşünülmesi gereken bir sorun olmalıydı. Babam çiftçiliği sora sora, arkadaşlıklar edindikçe, bu işi meslek edinip kazanç sağlayanlarla etkileşim halinde ekinler ne zaman ekilir, ne zaman biçilir, arpa, buğday nedir, vigo ekimi, biçimi, tarla sürme vs. öğrenmiş. Bizim köyümüz hep göçmendi, İskele'ye hem Kıbrıslı Türkler hem de Türkiyeli Türkler yerleştirildi. Babamın kamyonetleri vardı ve geceleri de taş ocaklarından taşımacılık yapıyordu amcamla. Bu yüzden bazen eve geç gelirdi. Babamla akşam yemeklerini birlikte yediğimizi pek hatırlamıyorum. Sadece ramazan sofrasında hatırlıyorum. Annem ev hanımı olarak biliniyor ama aynı zamanda kendi sebze ve meyvesini üretmek için bahçe işleri ve süt, peynir, hellim gibi gıdaları da kendi baktığı hayvanlardan temin ederdi. İlkokulda anneme yardım etmek için mandıraya gittiğimi hatırlıyorum ama ortaokula başladıktan sonra babam kızların mandıraya gitmesine izin vermezdi... Babam da, annem de kız erkek ayrımı yapmaksızın eğitim ve öğretim ihtiyaçlarımızı temin etmeye çalışıyorlardı(...)"

Şüphesiz doğal ortamda bazen *“ucuz işgücü yaratabilmek maksadıyla özellikle 1990’larda vatandaşlıktan dışlama”* (Ahmet Akçay, 17 Ekim 2018) konusunda anlatılan bir hikâyeyi dinlemek, bazen bir göçmenin anılarına kulak misafiri olmak bazen de olumlu ya da olumsuz göç faaliyetiyle ilgili bir şeyler paylaşan insanların anlattıklarını kayıt altına almak suretiyle nitel araştırmanın doğal ortamını yaratan KKTC’de çalışmalar bazen not tutmak, bazen de ses ya da görüntü kaydı almak suretiyle devam ettirilmiştir. Burada belirtilmesi gereken en önemli noktalardan birisi de durum, davranış, olgu ve olaylar arasındaki bağın göz ardı edilmemesidir. Örneğin bütün hayatı Kıbrıs’ta geçmiş, 1974 Kıbrıs Barış Harekatı döneminde kocasıyla birlikte Rumlara esir düşmüş ve uzun uğraşlar sonrasında serbest kalmayı başarabilmiş Kıbrıslı bir kadın 1974 öncesi ve sonrası değerlendirmelerinde resmi makamların yanlışlarına da vurgu yapmaktadır (Hülya Eseri, 4 Ağustos 2018):

“(...)Bizim Türkiye’yle ilgili bir derdimiz yok. Ancak 1974 sonrasında buraya gönderdikleri sıkıntılı ve sorun yaratan insanlardır. Bunun içinde (Kıbrıs’ta) huzurumuz kalmadı. Türkiye getireceği insanlar konusunda daha seçici davranırsa hiçbir sorun yaşamazdık sanırım(...)"

Şüphesiz *“1974 Sonrası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne Göç Hareketleri ve Sosyal Entegrasyon”* başlıklı çalışmanın hazırlık ve araştırma aşamasıyla tamamlanması safhasında konuyla ilgili verilerin toplanabilmesi amacıyla doğrudan yukarıdaki kaynak kişide olduğu üzere kaynağa müracaat edilmiş, konunun anlaşılabilmesi, sağlıklı analizler yapılabilmesi ve çalışmanın tamamlanabilmesi maksadıyla KKTC genelinde başta başkent Lefkoşa olmak üzere Gazi Mağusa, Girne, Lefke ve Güzelyurt bölgelerinde katılımcılarla, Kıbrıs Türk Milli Arşivi gibi kaynaklarda ya da farklı şekillerde toplanan çeşitli resmi belgelerle uzun bir mesai harcanmak suretiyle göç olgusu eksenli bu bilimsel çalışma tamamlanmıştır. Klasik anlamda duruma bağlı özellikleri değerlendirmeden bunun yarattığı davranışlar ve sonuçlar üzerinde bir

değerlendirme yapmak ya da sağlıklı bir sonuca varmak güç olacaktır. Bu noktada bu özelliğe bağlı olarak araştırmanın saha çalışması ya da doğal ortamı doğrudan KKTC ve burada yaşayan insanlar olmuştur. Bu noktada KKTC'nin çeşitli yerleşim merkezlerinde çeşitli kişilerle görüşmeler gerçekleştirilmiş ve fikirleri alınmıştır. Kendileriyle görüşülen kişiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Mülakat yapılan kişilerin bilgileri

MÜLAKAT YAPILAN KİŞİLERİN BİLGİLERİ
1. Ahmet Akçay ile 17 Ekim 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
2. Ali Bakır ile 18 Ekim 2018 tarihinde Girne'de yapılan görüşme
3. Ali Tilki ile 10 Temmuz 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
4. Dr. Ayten Berkalp ile 15 Ağustos 2018 tarihinde Girne'de yapılan görüşme.
5. Ayтуğ F. Plümer ile 25 Ekim 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
6. Erdoğan Bozkurt ile 18 Temmuz 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
7. Fırat Eseri ile 15 Eylül 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
8. Güzide Tunç ile 15 Ağustos 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
9. Hakkı Atun ile 15 Mayıs 2019 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
10. Hatice Tunga ile 6 Haziran 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
11. Hülya Eseri ile 4 Ağustos 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
12. Hüseyin Ramadan ile 15 Temmuz 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
13. Hüseyin Tilki ile 15 Ağustos 2018 tarihinde Girne'de yapılan görüşme
14. Mehtap Özmen ile 7 Ekim 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
15. Nazmiye Hazar ile 4 Ekim 2018 tarihinde İskele'de yapılan görüşme
16. Saadet Eseri ile 22 Temmuz 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
17. Sema Maşera ile 15 Nisan 2018 tarihinde Alayköy'de yapılan görüşme
18. Sevilay Büyüksoy ile 15 Nisan 2018 tarihinde Ergenekon'da yapılan görüşme
19. Tülin Akbıçak ile 11 Temmuz 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme.
20. Prof. Dr. Ulvi Keser ile 19 Ağustos 2018 tarihinde Lefkoşa'da yapılan görüşme
21. Yakup Demir ile 05 Eylül 2018 tarihinde İskele'de yapılan görüşme

Örneğin dönemin yetkili isimlerinden birisi olan ve KKTC'de Meclis Başkanlığı ve Başbakanlık makamlarına da ulaşmış bir kişilik olarak Sayın Hakkı Atun, döneminde göç ve vasıfsız, nitelsiz ve kalifiye olmayan göçmenlerin, sınıfsal pozisyonlarını da ortaya koyan “*ağırlıklı olarak yoksul, eğitimsiz ve beceriksiz*” (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 174-237) işgücünün istihdamı bağlamında son derece objektif bir tablo çizmiştir. Aynı dönemde Anamur Kaymakamı olarak görev yapan Fahri Görgülü de dönemin içinde yaşananları olumsuz bir hal olarak betimlemiş ve 1975 sonrası Adaya Türkiye'den gönderilen göçmenlerin içerisinde asker hariç nitelsiz, işgörmez

insanların olduğunu ve bunlardan Kıbrıs'ta yeni bir düzen kurmalarını beklemenin haksızlık olduğunu vurgulamıştır.

Şüphesiz çalışmanın yazım aşaması zengin betimlemeler zaman zaman Kıbrıs'a yönelik göç ve nüfus hareketlerini ortaya koymak üzere bazı istatistikî bilgiler ve sayılardan da istifade edilerek yapılmış olsa da bu betimler burada doğaldır ki kelimeler ve çeşitli cümlelerden istifade etmek suretiyle yapılmıştır. Bu kapsamda Türkiyeli ya da Kıbrıslı Türk “*görüşmeci yanlılığına*” (Kuş, 2012:51) da dikkat etmek suretiyle kendileriyle yüz yüze görüşmeler yapılan kişilerin göçle ilgili ortaya koyduğu tanımlamalar ve betimlemeler tamamen kendi doğal ortamında gerçekleştirilmiş ve katılımcıların göç ve göçmen sorunu konusunda ortaya koyduğu her ifade gerçekleştiği şekilde kayıt altına alınmış ve konunun hassasiyetine binaen de çalışmanın farklı yerlerinde kullanılmıştır. Şüphesiz nitel araştırma yöntemlerinin klasik özelliklerine uygun olarak burada Kıbrıs'a göç eden ve “*bir çeşit taşıma nüfus*” (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 216) olarak değerlendirilen Türkiyeli göçmenlerin durumları, 1974 sonrasında adaya yerleşen çeşitli göçmen gruplarının yaşadıkları olumlu ya da olumsuz tecrübeleri ve yaşantıları irdelenmiş ve bunlarla ilgili sosyal çevrenin son derece ayrıntılı betimlemeleri yapılmıştır(Nazmiye Hazar, 4 Ekim 2018):

“(...)İlkokul 3. sınıfta harika bir sınıf öğretmenim olmuştu. Kendisi şimdi emekli bir öğretmen ve aslında bu ayrım kültürü hep vardı ve o kültür okullara sülük gibi yapılmış ve bir okul kültürü oluvermişti. Biz aslında Türkiye kökenli ailelerin çocuklarının yoğun olduğu bir sınıf olarak okul idaresi ve öğretmenlerin akademik beklentisinin düşük olduğu öğrenci grubuyduk. O sınıfta az sayıda üniversite eğitimi almayan kişi oldu. Hepimiz üniversite eğitimi almış ve meslek edinmiş bireyler olarak bu ülkedeyiz. Göçmen çocukları bu ülkeye ekonomik katkı sağlayan, anne ve babalarından daha da fazla çalışma ve gayret gösterme çabasında ülkelerinin kalkınma ve gelişmesi yönünde uğraş içerisindeler. Pek çoğumuz evlenip yuva kurduk ve ailelerimiz değer yargıları ile tamamen aynı olmasa da her yerde kendimizi Türkiye kökenli olarak takdim etmek ya da bu tanımlama ile karşılaşmak durumunda kalabiliyoruz. Açıkçası ben bundan rahatsız değilim; ancak karşınızdaki herkes sizin kendinize olan saygınız kadar kendine saygı duyamayabiliyor. Bizim bir takım şeyleri başarmamızdan rahatsızlık duyan insanlar bizim birlikte bu ülkeyi kalkındırmayı hedeflediğimiz insanlar, eşinizin ailesi, iş yerinizdeki arkadaş grubunuz ve hatta her an tanıştığınız bir yabancı ile bile süreci yaşıyorsunuz. Oysa hepimiz Türk'üz ve hepimiz aynı dil, din ve toprakların yavrularıydık. Her şeyden önce hepimiz insandık ve biz toplum olarak adada barış olması rüyalarını kurarken kendi içimizde birbirimizi ayırıştırma kültürünü bir alışkanlık haline de getirdik.

Bir tarafta savaş gören ve bu savaş ve mağduriyet sonucunda çeşitli bahanelerle kendine, çocuklarına mal varlığı ve makam edindiren Kıbrıslı Türkler; şehit ailesi, gazi çocuğu deyip koşulsuz iş imkânı ile oldukça zor sınavlarda bile bu özel durumdan istifadeyle meslek sahibi olan öğretmenler, memurlar ve ardından nitelik bakılmadan seçilmiş bu kişilerdeki verimsiz performanslar ve Türkiye kökenlilerin ezilerek, emeğinin, alın terinin, namusun, şerefının, haysiyetinin mükâfatı sonucunda bir yerlere varma çabasında olan çocukların önlerinin tıkanması. İşinizde eğer Türkiye kökenliyseniz iş sahibiniz sizin adınız duyulmasın, reklamınız olmasın diye söylediğiniz doğruları kabul etse de size mal edilebilir bir reklam olacak endişesi ile önünüze takoz koyabiliyor. Bir sınav ya da münhalde yazılı sınavda başarılı olsanız da nitelik olarak aile kültürünüzde yalakalık, adam kayırma ve dahası aracı koyma âdeti olmadığı için hakkınızı rakibiniz olan bir Kıbrıslı rahatlıkla çatır çatır yiyebilir ve bunun tanımlamasında devletin üst yerlerindeki kişiler ‘Bu Türkiyelidir. Bunun tısı çıkmaz. Bunu aşağıya çekelim.’ diyebilecek kadar vicdandan çok çıkar ve adaletten soğutulmuş durumda kamu alanlarında bile

politik vatandaşlık yapılmaktadır. Ben bu ülkede bir şeylerin değişmeye başladığını görüyorum. Adaletin en adil olması gereken mahkeme salonlarımız bile ırk ayrımı yaparak aynı suçu farklı ceza ile yargılayabiliyorsa öğretmen eğitimde fırsat eşitliği ilkesini bilip kendi gibi olmayana özensiz, isteksiz davranarak eğitim veriyorsa ve gelenlerin eğitilmesinde devlete koyacağı katkıyı devlete verebilecek olduğu zarara tercih edebiliyorsa biz nasıl KKTC olarak tanınalım değil mi? Evlendiğimde eşimin ailesinin beni Türkiyeli olmamdan ötürü ezmeye çalıştığını defalarca hissettim. Her defasında farklı bir hayal kırıklığı ile karşılaşmaları, onlara tahammül etme nedenimin güçsüzlük değil de aile bütünlüğüne önem veriyor olmam olduğunu anlamasalar da bu süreçler bize de, onlara da bir takım şeyler öğretiyor(...)"

Çalışmanın tamamlanması aşamasında veri toplama konusu statik değil, süreklilik arz etmiş (Kuş, 2012:83) ve nitel araştırma tekniklerine uygun olarak araştırmanın her aşamasında veri/bilgi toplama faaliyeti devam etmiştir. Bu noktada nitel araştırma tekniklerinin bir başka önemli ve hassas özelliği olan araştırmacının katılımcı rolü de unutulmamış ve değerlendirmeler buna göre yapılmıştır. Göç olgusu, göç faaliyeti ve bunun yarattığı çeşitli sorunları irdeleyen bu çalışma kapsamında gerçeğe ulaşma çabası içerisindeyken sürecin bir parçası olmak faaliyetin doğal sonuçlarından birini oluşturmuştur. 1974 sonrasında Kıbrıs'ta yaşanan göç faaliyetine ilişkin görüşülen ya da çeşitli şekillerde kaynaklardan bulunan katılımcılar ve onların düşünceleri şüphesiz kendi bakış açılarına göre ve tamamen kendi pencerelerinden oluşmaktadır.

Bu aşamada araştırmacının rolü de araştırma ve inceleme için bir araç olduğuna göre araştırmacı olguların da içindedir (Alacapınar ve Sönmez, 2018:74). Örneğin göçle ilgili çeşitli sorunlar irdelenirken adaya Türkiye'den göç etmiş olanların göçe, adada yaşadıklarına ya da Kıbrıslı Türklerle olan ilişkilerine yönelik ortaya koydukları Kıbrıslı Türklerin aynı olaylar, olgu, durum ve davranışlarından tamamen farklıdır. Bu durum şüphesiz uyum ve bütünleşme bağlamında çeşitli sorunların hala devam ettiği ve kanayan bir yaranın söz konusu olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Ayrıca birlikte Akdeniz'in iki tarafından, yani Türkiye ve Kıbrıs'tan farklı insanların aynı olaya nasıl farklı baktıkları ve doğaldır ki bu duruma farklı öznel manalar yüklediklerinin de açık bir işaretidir(Nazmiye Hazar, 4 Ekim 2018):

"(...)Türkiye devlet olarak buraya bu kadar insanı gönderirken neyi hedefliyordu ve hangi hedeflerine ulaştı da burada aynı millet birbirine zaman zaman düşmanmışçasına hakaretler yapabiliyor? Bir tarafta yıllarca şımartılmış, koşulsuz yer ve makam edinme fırsatı veren bir düzende bu kültürü alışkanlık haline getirmiş bir kamu düzeni. Bakın 1983 yılından bu güne kamu alanlarında kaç tane Türkiye kökenli yurttaş kadrolu işe girebilmiş? Elbette sınavları Türkiye kökenliler geçememiş de olabilir ama bu kadar yıl bu çocuklara neden nitelikli eğitim sunulmamış bence düşünülmesi lazım. Ben ve benim gibi başarılı olanlar normalin üstü olduğumuz için çok başarılı olabildik. Orta düzey ya da normal olanlar ne yazık ki bir yerlerde tıkanıp ilerleyemediler. Bunda elbette aile faktörü de önemlidir ama Türkiye kendi yurttaşını buraya gönderdiğinde ne haliniz varsa görün dercesine başıboş ve sahipsiz bırakmıştır. Belli ki Türkiye Kıbrıs hükümetlerine uzun yıllar oldukça fazla güvenmiş ve bu güven bizi çok ama çok şımartmış,

arsızlaştırmıştır da. Yani açıkçası ekonomik düzeyi ve eğitim düzeyleri daha üst seviyede olan insanlar bu ülkeye gelseydi bugün Türkiye denilen devlet ile Kıbrıs arasında gram sevgi ve saygı bağı olmazdı.

Siz önem verdiğiniz bir ülkeye nasıl oluyor da orayı kalkındırması için gönderdiğiniz insanların uyum, adaptasyon ve entegrasyon süreçlerini vizyon belirleyip takip edemeyesiniz? Türkiye benim için güven ve huzur veren bir ülke ama bu duyguyu bana ailem aşıladı. Annem ve babamın yerinde olsaydım ben o ülkeden nefret edebilirdim. Yani bir ülke düşünün ki haklarını bilmeyen göçmenler ezilirken, onların haklarından haberdar olanlar bunu izleyip göz yumabiliyor. Bu ne kadar mide bulandırıcı bir durum değil mi? En zor, en emek gerektiren işlerde çalıştırılanlar her ülkede olduğu gibi göçmenler. Vatandaş olup, yasal olarak hak sahibi olduğunuz her hak bir yerde size hastanede sıra beklerken, okul kaydı yaptırarakken, muhacerette pasaport çıkararakken, bir sınavı yazılı olarak geçip mülakata girecekken, otobüste bir yere oturacakken ayırım içerikli ise bu ülkede ötekileştirme zehiri insanların ruhuna işledi demektir. Yani ayırım bu ülkede hep vardı ve bunu siyasetçiler oldukça güzel kullandılar.

Türkiye kökenlilerin çoğu maddi anlamda orta düzey ya da fakir aileler oldukları için çoğu zaman önlerine sunulan kötünün iyisine razı olmayı tercih etmek durumunda kalıyorlardı. Ben bu tür durumların hiç birini yaşamadım; ancak meslek hayatım boyunca sürekli haksızlıklarla karşılaşıyorum. Bunun zaman zaman kökenimden kaynaklı olduğunu dillendirip söyleyenler oluyor ama ben bunun babamın ve annemin bizi eğitime şekli ve farkındalıklı oluşumuza bağlıyorum. Yani kişiliğimiz, karakterimiz bizi biz yapar ve ben doğru bildiğim yolda ölmeye razı olanlardanım. KKTC devleti acilen kendine çekidüzen vermeli ve küçük şeylerin peşine düşerken ülkeye daha çok katkı sağlayacak öğretmenler, doktorlar, mühendisler, mimarlar ve avukatların önüne kökeni Türkiyelidir deyip takoz koymamalıdır. Bu ülkenin kalkınması için en iyi verimi sağlayacak olan ancak ve ancak bizden birileridir ve bunun Türkiyelisi, Kıbrıslısı, Azeri'si, Türkmen'i gibi bir ayrımı yapılacak bir lüksümüz yoktur. Bizim güçlü erkeklere, güçlü kadınlara ve güçlü evlatlara ihtiyacımız var. Kimseden iş istemeyecek kadar onurlu, çalıştığının karşılığına güvenip kendinden emin olup hiçbir bakanı aracı koyup torpil istemeyecek kadar kendinden emin yüreklere. Kısaca devletine güvenen insanlara ihtiyacımız var.

Bu ülkede topraklar çatır çatır yabancılara satılırken bu insanların çocuklarının yarın, öbür gün bu ülke vatandaşı olarak bizlerle aynı haklara sahip olmaları halinde bizi yönetebilecekleri kısmındaki korkuyu 1974 sonrası göç edenlerle aynı kefeye koyarak düşünmemeliyiz. Yani acilen eğitim politikalarımızda başta Güney Kıbrıs ile rekabet edebilecek kalitede, dünya ile rekabet ederken Türkiye ile sıcak ilişkiler halinde kendi ülke ihtiyaçlarımıza uygun, farklılıklarımızı da göz önünde bulundurarak çok kültürlülük, Türk dili ve kültürünün yanı sıra çevre eğitimi ve değerlerimiz adı altında yaygın eğitim uygulamasında program ve hedefler belirlemede bizden daha gelişmiş ortak dil, din ve kültürel değerlere sahip olan Türkiye'den destek almalıyız. 10 yıl sonra güçlü bir Kıbrıs için güçlü bir nesil yetiştirmek istiyorsak sivil toplum örgütlerinin yapmakta olduğu tüm işlevler devletin denetim mekanizmasına dâhil edilip devletin kontrolünde amaçlı ve gerçekçi hedeflerle yol alma süreçleri takip edilerek sağlanabilir.”

Sosyal Entegrasyon konusundaki sorunları örnek vermek gerekirse; KKTC'de neredeyse bütün Kıbrıslı Türklerin dilinin pelesengi olan “*Eskiden kapılarımızı kapatmazdık. Kapılarımız, pencerelerimiz açık yatardık.*” (Fırat Eseri, 15 Eylül 2018) cümleleri de bugün yaşanan sıkıntıların anahtar cümleleri haline gelmiştir. KKTC'nin önemli iş insanlarından Ramadan Cemil'in eşi Havva Ramadan Cemil de adada yaşanan güvenlik sorunu konusunda “*Bir zamanlar kapılarımız açık uyurduk bu memlekette. Hiç hırsızlık yoktu. Kapıları kapayalım da hırsız girmesin diye bir düşüncemiz yoktu ama yılların getirdiği nüfus artışıyla şimdilerde ‘Aman kapı, pencere açık kalmasın.’ diyoruz.*” (Acıman, 2011: 124) demiştir. Günlük yaşamda örneğin kapı önünde bırakılan ayakkabılar, bilhassa çok çocuklu ya da birkaç ailenin birlikte paylaşmak zorunda kaldıkları küçük ve elverişsiz evlerde onlarca ayakkabının kapı önlerinde olması da

görüntü estetiği dışında Kıbrıslı Türkleri rahatsız eden ve kültürel entegrasyon bağlamında sıkça şikâyet ettikleri bir husustur (Fırat Eseri, 15 Eylül 2018).

İlginç bir nokta ise Türkiye’den göç eden insanların Kıbrıslı Türklerle ilgili şikâyet ettikleri ve ayakkabı merkezli sorun ise genellikle Kıbrıslı Türklerin evlerinde ayakkabı çıkarılmaması hususudur. Özellikle yaz aylarında neredeyse hiç ayakkabı çıkarılmayan evlerde kış döneminde ise bu durum değişkenlik göstermektedir. Bununla birlikte Türkiye’de de olduğu üzere bazı Aristokrat ailelerin evlerinde misafirin evde ayakkabı çıkarması söz konusu değildir (Tülin Akbıçak ,11 Temmuz 2018). Doğup büyüdüleri çevreden, memleketlerinden ayrılan insanların hiç bilmedikleri bir çevre, kültür ve sosyal hayata girmeleri doğaldır ki beraberinde birçok çekingenlikler, tedirginlikler, korku da barındırmaktadır. Bir ülkenin geleceği o ülkenin yaslandığı kamuoyunun sadece belli bir mekân beraberliğinden esinlenen entegrasyon değil, ayrıca o insanların diğer toplumlarla ilişkisi ve bulundukları çevrede kendi aralarında ve ortak bir kültür etrafında entegrasyonu ve milli kimliğe sahip olmasıyla da yakından ilgilidir.

Bu noktada “...*Türkiyeliler 40 yıllık Girne Kapısı’nı Girne Kapı, Mağusa’ya Magosa ya da Magusa yaptılar...*” (Hüseyin Ramadan, 15 Temmuz 2018) tepkisi de yaşanan farklılıkları biraz daha perçinleyen türdendir. Bu durum şüphesiz Akdeniz’in her iki yakasında göç eden insanlarla ilgili olarak sorunu temelden çözemeyen Türkiye ve KKTC Devletleri yerine sıradan insanların birbirleriyle ilgili ayrışmayı körükleyen basit; ancak mozağin parçalarını bir araya getiren ve bütününe bakıldığında hoşgörü ve anlayış bağlamında karşılıklı sıkıntı yaratan pek çok unsur olduğunun da açık göstergesi gibidir

Türkiye’den göç etmiş bir kişinin Kıbrıslı Türklerle ilgili eleştirisini “*Direksiyonları bile soldan.*” diyerek yapması da kamuoyunda yaşanan sorunun derinliğini ortaya koyması açısından manidardır. Bu noktada bir başka Kıbrıs Türk’ünün “...*Lefkoşa’da Girne Kapısı-Sarayönü arasında eskiden Kıbrıs yemekleri yapan lokantalar vardı. Şimdi lahmacuncular, kebabçılar ortalığı kapladı...*” (Erdoğan Bozkurt, 18 Temmuz 2018) yaklaşımı da sahip olunan kültürel değerlerin yavaş yavaş kaybolması ya da dejenere olmasıyla ilgili başka bir kaygıyı ortaya koymaktadır. Kıbrıslı Türklerin kendilerine ait değerlerin yok olması karşısında bilinçaltında yerleşen tepkilerini ortaya koyması açısından da düşündürücüdür. Şüphesiz 1975 yılıyla birlikte küçük ölçekli de olsa atölyelerde ve fabrikalarda çalışan iş tecrübesi olan mühendis

sayısı da bir elin parmaklarını geçmeyecek kadardır. Bu fabrikalarda görev alacak üst düzey yöneticiler yanında kalifiye işçi, nitelikli eleman, usta ve ustabaşı bulmak da bir o kadar zordur. 1977 yılına gelindiğinde bile sıradan tornacı ve frezeci bulabilmek için gazetelerde çeşit çeşit ilanlar söz konusudur (Halkın Sesi, 7 Ocak 1977). Bu durum Türkiye’den gelen vasıfsız göçmenler de eklenince huzursuzluğa, çalışma hayatında gereksiz bir rekabete ve dar çalışma hayatında istihdamın farklı şekillerde ve genellikle “*ahbap-çavuş*” ilişkisiyle mülakatlarda ya da kartvizitlerle yapılmasına neden olmaktadır.

Bu durum da şüphesiz göçle ilgili farklı pencereler, farklı bakış açıları ve sonuç olarak farklı gerçeklikler anlamına da gelmektedir. Temel özelliği “*araştırma öznelerinin bakış açılarını, anlam dünyalarını ortaya koyma, dünyayı araştırma öznelerinin gözleriyle görme*”(Kuş, 2012:87) olduğuna göre nitel araştırmanın bir sonucu olarak bu kaynak kişilerin ortaya koydukları, anlattıkları ya da ifade ettikleri durumlar onların kendi ifadeleri ve cümleleriyle bu bilimsel çalışmaya aktarılmıştır. Bu araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak konu merkezli (topical) görüşme usullerine de dikkat edilirken ayrıca sözel tarih (oral history) eksenli olarak belli bir zaman aralığında olayı ve dönemi yaşamış kişilerden (Kuş, 2012:88) oldukça informal bir yapı içerisinde neler olup bittiğini betimlemeleri de istenmiştir. Örneğin Kıbrıs’ta hem 1963 ve hem de 1974 sürecinde acılar çekmiş, evsiz ve işsiz kalmış bir kişi olan Saadet Eseri durumunu şu sözlerle aktarır (Saadet Eseri, 22 Temmuz 2018):

“(…)Çok acılar çektik oğlum, çok cefa çektik. Evimizi, barkımızı bırakıp kaçmak zorunda kaldık Rum gavurundan. 1963’te Gönyeli ovalarına kaçtık. Varımız yoğunuz her şeyimizi kaybettiydik o vakit. Çok şükür hayatta kaldık ama çok çektik be oğlum. İş yok, aş yok, ev yok, bark yok. Merdiven altı işlerde çalıştım. Terzi ustasıydım ben mahalle arasında. Küçük ölçekli bir iş idi ama geçinir giderdik bütün mahallenin kadınlarıyla. 1974’de evimizdeydik ama dibelik zorudu halimiz. Beklerdik sonra hep iyi olalım ancak olmadı be gavvolem(…)”

Bu arada Kıbrıs’a Türkiye’den göç eden ve Kıbrıs’ta genellikle olumsuz bir durumla karşılaşmadığını belirtenler de vardır ve Mehtap Özmen de onlardan birisidir (Mehtap Özmen, 7 Ekim 2018):

“Benim kayınbabam 1964’de Kıbrıs’ta askermiş. Burada kalıp evlenmiş ve sonra Türkiye’ye gitmişler, Samsun’a. Biz de yıllarca İstanbul’da kaldık ve ardından Kıbrıs’a göçtük. Ben İstanbul’da çocuklarımı parka bırakamazdım ama buraya gelince çocuklar da, ben de çok rahatladım. Burada en çok dedikodudan şikayet ettim, özellikle de ilk geldiğim yıllarda. Mahallemiz genellikle Hataylılarla dolu ama iki tane Kıbrıslı komşum var. Çok iyi insanlar. Vatandaşlık konusunda da hiç sıkıntı çekmedik ama tanıdığım insanlar var çalışma izni, vatandaşlıkla ilgili boğuşup duruyorlar yıllardır.”

Araştırma kapsamında 1974 öncesinde de “*göçler ve savaşlar adası*” olarak betimlenen Kıbrıs’ta özellikle Kıbrıslı Türklerin göçe bağlı hayatları ve yaşayışları aktarıldı. Ardından 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında ortaya çıkan yeni göç dalgası, buna bağlı olgu ve davranışların 1974 sonrası dönemde sürece yönelik olarak nasıl ve neden meydana geldikleri konusuna vurgu yapılmıştır. Saadet Eseri’nin de yukarıda belirttiği üzere 1974 öncesinde Kıbrıslı Türklerin ufak çaplı da olsa işgücü yaratma açısından çeşitli fırsatları söz konusudur; ancak daha sonraki süreçte Sanayi Holding gibi bir güç oluşturmalarına rağmen bunu devam ettirmeleri çeşitli nedenlerle pek mümkün olmayacaktır. Vasıflı ve nitelikli eleman sıkıntısı o kadar büyük bir hal alır ki adanın kuzeyinde ihtiyacı fazlasıyla karşılayacağı tahmin edilen Türkiyeli göçmenlerin istihdamında ortaya çıkan sorunlar ve iş kalitesinin düşmeye başlamasıyla birlikte Kamu İktisadi Teşebbüsleri de çareyi Türkiye’den uzman personel getirmekte bulur. Ancak bunlar da zaman içerisinde ortaya çıkan çeşitli mali sorunlar nedeniyle adayı terk etmek zorunda kalırlar(Türkoğlu, 2019:106). Kıbrıs’ta nitelikli işgücü bağlamında sıkıntı o kadar büyüktür ki “*yeterli sayıda tecrübeli eleman ihtiyacı hiçbir zaman karşılanamayan ve çalışanları tarafından sadece bir sanayi tesisi değil, okul*” (Türkoğlu,2019:107) olarak da ifade edilen Sanayi Holding de çareyi elindeki personeli uzmanlık eğitimine göndermekte bulur. Örneğin 1976 yılında 29 ve 1977 yılında da 23 çalışanını eğitim almak üzere Türkiye’ye gönderdi (Türkoğlu, 2019:106). Bu durum neredeyse Sanayi Holding kapanıncaya kadar devam etti ve çeşitli iş kollarında çalışan vasıfsız personel çeşitli sanayi tesislerinde ve fabrikalarda işbaşı eğitimi görmek ve uzmanlaşmak üzere Türkiye’ye gönderildi.

Bunun yanında Lefkoşa Haspolat’taki Endüstriyel Eğitim Merkezi de vasıfsız işçilere yönelik eğitimlere ara vermeksizin devam etmekteydi. Bu bağlamda Türkiye’den Makine ve Kimya Endüstrisi, Sümerbank, Konya Horozlu Un Fabrikası gibi yerlerden uzmanlar gelerek işbaşı eğitimleri verdiler. Burada trajikomik bir husus ise, vasıfsız personelin çalıştıkları yerlerde o makinelerin nasıl çalıştığını bilmemelerinin ötesinde bazı ham madde ve ekipmanı da pazarlanacak ürün olarak değerlendirip satışa koymalarıdır (Türkoğlu, 2019:109). Yaptıkları işlerle eğitim düzeyleri son derece doğru orantılı olmakla beraber burada adı geçen “*ekmeğin kazanıldığı yerde istenmeyen yabancılar*” (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 273) olarak nitelendirilen vasıfsız işgücü çerçevesinde eğitim seviyesi ilginç bir şekilde yükselse

bile bu insanların işgal ettikleri en büyük kategori; düz, sıradan işçilik/ameleliktir (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 176). Bu arada Sanayi Holding çalışanı Şerife Yetenekli'nin *“Burada Kıbrıslı Türk gençleri işsizlik yaşarken oradan (Türkiye’den) emeklilerin getirilip istihdam edilmesi çok ciddi bir haksızlıktı. Aramızda Türkiye’den emekli olmuş elemanlar, memurlar vardı.”* (Türkoğlu, 2019:117) sözleri de meselenin bir başka boyutunu ortaya koymaktadır. Bu bile 1974 sonrasında ortaya çıkan göç-entegrasyon-vasıfsız işgücü üçgeninde yaşananları gözler önüne sermeye yetecek türdendir. Bu noktada *“ekonomik ve toplumsal hareketlerinin kapalılığı, kültürel uyuma zorlanma, sosyal dışlanma ve etnik kimlik ve tabiiyetlerine bağlı olumsuz damgalamalar karşısında hak aramaktan bile mahrum”* (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 217) göçmenlerle ilgili olarak özellikle Türkiye’de yaşayan işsiz, yoksul ya da çeşitli sorunlar yaşayan Türk insanına yönelik devlet mekanizmalarının göç olgusunu ne şekilde ve nasıl cazip hale getirdikleri de çeşitli kaynaklar vasıtasıyla aktarılmıştır.

Yazılı ve basılı kaynaklardan süzülen çeşitli bilgiler yanında yapılan mülakatlar vasıtasıyla elde edilen çeşitli bilgiler de sağlıklı bir sentez yapılmak suretiyle genel anlamda kamuoyunu ya da okuyucuya ikna edici türden tümevarımcı veri analizleri yapılmıştır. Bu noktada bahsedilmesi gereken bir başka önemli husus ise göçün yarattığı sorunlar ve KKTC’de işgücü bağlamında yaşanan sıkıntıları vurgulamak üzere verilerin/bilgilerin toplandığı kaynak kişilerin bu araştırmanın örneklemini oluşturmasıdır. Ayrıca araştırmacı bu bilimsel çalışmayı tamamlarken *“uzaktan ve ikinci elden bilgi toplayan bir kişiden çok, ilgili alanda zaman harcayan, alanı yakından tanıyan, alanda olup bitenleri takip eden ve araştırmaya dahil olan kaynak kişilerle yakın bir iletişim kuran”* (Yıldırım ve Şimşek, 2016:85) bir rol üstlenerek kaynak kişilerin ortaya koyduğu düşünceler doğrultusunda basılı ve yazılı kaynaklarla arşiv belgelerinden de yerindelik ve uygunluk bağlamında istifade edilmiş ve bir tür çapraz sorgulamayla doğrulukları teyit edilmiştir. Araştırma kapsamında kaynak kişilere KKTC’de entegrasyon sorunu, adaya gelmelerinin ardından yaşanan sıkıntılar ve Kıbrıslı Türklerin Türkiye’den gelenlerle yaşadığı çeşitli uyumsuzluklar sorulmuştur. Ayrıca kaynak kişilere ifade ettikleri bu sorunların nasıl ve hangi yollar kullanılarak çözümlenebileceği yönünde kişisel fikirlerini de açıklamaları istenmiştir.

Araştırma dahilinde daha derinlemesine ve daha ayrıntılı bilgilere ulaşabilmek ve sağlıklı sonuçlar çıkarabilmek amacıyla (Yıldırım ve Şimşek, 2016:55) çalışmanın

kapsamına uygun olarak göç olgusunu etken ya da edilgen olarak tecrübe etmiş kişiler uygun örneklem olarak ele alınmıştır. Bu da genellikle göç edenler, göçle ilgili etkin resmi görevlerde bulunanlar ya da konunun uzmanları olarak belirlenmiştir. Örneğin konuyla ilgili etkin kimselerden birisi dönemin Çalışma ve İskan Bakanı olarak görev yapan Hakkı Atun olmuştur. Bu bağlamda Atun'un gerek çeşitli vesilelerle aktardığı bilgi ve deneyimlerden, gerekse doğrudan kendi anlatımlardan ya da anılarını kaleme aldığı basılı kaynaktan istifade edilmiştir. Örneğin 1976 senesinde KTFD İmar İskân ve Rehabilitasyon Bakanı olan Hakkı Atun göçmenlerin iskânı konusunda yapılanları şu sözlerle ifade etmiştir (Hakkı Atun, 15 Mayıs 2019) :

“(…)Güneyden özgür ve güvenli bölge olan kuzeye geçen göçmenlere güneye kaçan Rumların boşalttığı evlerin tahsisi en öncelikli konuydu. Konut tahsis işleri güneyden münferit ve gayri muntazam geçişlerden sonra gelişigüzel uygulanmışsa da işler kontrol altına alındıkça ve göçmenler gruplar halinde kuzeye taşındıkça daha disiplinli ve sistemli tahsis yapma yoluna gidilmiş ve koşullar oluşturulunca kura çekimi yöntemine başvurulmuştu. Göçmenleri yeniden yerleştirmede imkânlar ve şartlar ölçüsünde köyleri bir bütün olarak kendi ekonomik ve tarımsal yaşantılarına uygun düşecek köylere yerleştirmeye gayret edildi. Örneğin denizi olan Limasol göçmeni Girne'ye, bağcılıkla uğraşan Baf göçmeninin büyük bir kısmı narenciye bölgesi Güzelyurt'a, Larnakalılar denize yakın İskele'ye, Aynikola göçmenleri Esentepe'ye, sultani üzüm köyü Alehthora sakinleri Yeşilyurt'a, Kandu köylüleri Aydıncöy'e yerleştirildi. Taşınmada en sona kalan Limasol ve Baf göçmenlerinin bir kısmı zorunlu olarak Gazi Mağusa'ya yerleştirilince maalesef aile parçalanması kaçınılmaz olmuştu.

Bu uygulamalara karşılık Türkiye'den deniz yoluyla ve bir program çerçevesinde getirilen işgücü niteliğindeki göçmenler planlı biçimde ve önceden temizlenip tamir edilen boş köylere yerleştirildi. Yine göçmenlerin Türkiye'deki yaşantılarına en uygun olabilecek köylere yerleştirilmelerine dikkat edildi. Örneğin Trabzon, Çaykara, Samsun, Bafra yöresinden getirilenler sahil boyundaki köylere yerleştirildi. Antalya, Mersin bölgesinden getirilenler göçebe-Yörük, sebze yetiştiricisi, yani tarımcı kırsal nüfus olmalarına rağmen Maraş'ın şimdiki açık bölgesine yerleştirilmişler, orada sebzecilik, seracılık yapmaya yönelmişlerdi. Kentsel karakterdeki çevreye uyum sağlamakta başlangıçta oldukça zorluk çekmişlerdi(…)”

Aynı durum ekonomi ve kalkınma ekonomisi üzerine çalışmalar yapmış ve özellikle KKTC Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Ekonomik İşler Müdürlüğü görevinde bulunmuş Büyükelçi Aytuğ Fazıl Plümer için de geçerlidir ve onun da gerek kendi anlatımlarından ve gerekse Kıbrıs Türk ekonomisiyle ilgili kaleme aldığı bilimsel çalışmasından istifade edilmiştir (Aytuğ F. Plümer, 25 Ekim 2018).

“(…)1974 yılına girdiğimizde bile Kıbrıslı Türklerin adadaki nüfusu konusunda elimizde kesin bir sayı mevcut değildir. Bu durum Kıbrıs Türk toplumu hakkında sağlıklı verilerin toplanmasını engellemiş, doğaldır ki toplumun ekonomik potansiyeli de tespit edilemediğinden uygun yatırım imkânları da tespit edilememiştir. Anılan dönemde Türklere ait çarşılar son derece dar alanlara sıkışıp kalmış durumdadır(…) Kıbrıs Türk Yönetimi ise özellikle sanayi ve turizm alanlarında yatırımları daha cazip hale getirebilmek amacıyla bazı yasal düzenlemeler hazırlamıştır. Örneğin bu şekilde yapılacak yatırımlardan elde edilecek gelirden 5 yıl boyunca vergi alınmaması ve bunların vergiden muaf tutulması söz konusu olmuş, banka kredilerine faiz iadesi, ayrıca yatırımcılara teknik destek verilmesi de kararlaştırılmıştır. Bütün bunlara rağmen

örneğin gıda sektörü de diğer sektörlerde olduğu üzere Rumların çok gerisinde kalmış durumdadır.

İlginç olan nokta ise bu dönemde özellikle Türkiye ve İngiltere’de yükseköğretim hayatlarını tamamlayarak adaya dönen gençlerin istihdam edilmesi ve işgücüne kazandırılmasının son derece güçleşmesidir. Bu insanların kendi meslek ve kabiliyetlerine uygun işlerde çalışma hayatına dahil edilmemeleri ise yeni bir göç dalgasının söz konusu olmasına neden olacaktır. Örneğin 1973 yılında çalışma hayatına girmeyi bekleyen 490 genç, ayrıca 163 de lise mezunu bulunmaktadır. Bu dönemde birçok girişimci Planlama Teşkilatı’na müracaat ederek kredi talebinde bulunmuştur; ancak 1974 Barış harekâtı sonrasında Rumlarla yolun sonuna gelinmiş ve bizlere yeni bir sayfa açılmıştır(...)

Şüphesiz KKTC’de yaşayan Kıbrıslı Türklerin bilinçaltına da yerleşen ve konuşmalarda genellikle “*Türkiyeli*” olarak ayırt edici bir betimleme olan yaklaşım Türkiye’den gelmiş olanların ortak ulusal kimliğe eklenmesine izin vermeyen bir husustur. Bu da kaçınılmaz olarak bu dışarıda tutulma halinin yarattığı psikolojiyle birlikte bu insanları ait oldukları ve geldikleri Türkiye’nin ulusal kimliğine tutunma refleksine itmektedir. “*Sizi biz kurtardık.*” yaklaşımı sergileyen göçmenlerin kendilerini Türkiye ile özdeşleştirmesi ve kendi geldiği ülkede yaşadığı fakirlik ve zorlukları unutarak devleti temsil etme hissiyatı vermektedir. Bunun ortaya çıkardığı doğal sonuç ise karşılıklı öteleme gayretleridir.

Bu bağlamda göç olgusunun Kıbrıs’ta daha net anlaşılabilmesi ve sağlıklı sonuçlara ulaşılabilmesi amacıyla sorunun temelini oluşturan kültürel altyapı, sosyal ve dini entegrasyon konusunda çalışma yapılmış, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı’nın ardından adaya getirilen göçmenlerin sosyoekonomik durumları, eğitim düzeyleri, adaya göç konusundaki gönüllülükleri, resmi makamların bu insanlara yönelik vaatleri ve adaya geldikten sonra karşılaşılan realite bağlamında genelleme yapabilmek maksadıyla tümevarımcı veri analizi gerçekleştirilmiş ve eldeki bulgu, veri ve bilgiler sentezlenmiştir. Sorunu aidiyet bağlamında irdeleyen akademisyenler de söz konusudur. KKTC’nin uluslararası camiada meşruiyeti bağlamında yaşanan sorunların son derece tehlikeli ve zarar verici olduğu da düşünülmektedir (Ulvi Keser, 19 Ağustos 2018):

“(...)Burada yaşayan herkesi kucaklayacak bir içselleştirme söz konusu olmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti devleti 1975 yılından itibaren Kıbrıs’a yönelttiği nitelsiz ve kalifiye olmayan işgücünün uzun vadede sorunlara yaratacağını maalesef düşünmemiştir. Bu durum halen KKTC’de ‘Kıbrıslı-Türkiyeli’ gibi bir ayırım ya da karşılıklı bir ötekileştirmeye neden olmasının ötesinde ikinci, hatta üçüncü nesil göçmen aileleri ve çocukları bile kendilerini atalarının geldiği bölgeden kabul etmektedir. Hayatında Trabzon’a gitmemiş, Kahraman Maraş’ı hiç görmemiş ya da Diyarbakır’da hiç bulunmamış genç nesil bile sorulduğunda kendisini ‘Maraşlıyım, Trabzonluyum, Diyarbakırlıyım.’ olarak ifade etmektedir.

Bütün bunların ötesinde en önemli sorun ise nitelikli eleman sayısı, kalifiye işgücü bağlamında Türkiye’den gelen göçmenlerin istenilen standartların genellikle altında olmalarıdır ve bu da ucuz işgücü, kalitesiz üretim/çıktı gibi sorunlara neden olmaktadır. Bunlara üçüncü

dünya ülkelerinden gelen kaçak işçilerle sigortasız ve devlet güvencesinden uzak çalıştırılan Türkiyeli göçmenleri de ekleyince aslında dünya standartlarının altında olan hizmet sektörüyle ticaret hayatı da dünyanın hemen bütün ülkelerinde de olduğu üzere ekonomik hayatın en önemli sorunlarından birini teşkil eden kayıt dışı ekonomiyle birleşerek uzun vadede devlet ve özel sektör açısından çok büyük kayıplara uğratmaktadır(...)"

Bugün genellikle Türkiye’den göç etmiş vasıfsız insanların iş gücü bağlamında umut bağladıkları yerler Lefkoşa’da Haspolat Sanayi Bölgesi ile Girne’de Karaoğlanoğlu Sanayi Bölgesi olmuştur. 1996 yılı verilerine göre Haspolat civarında 1.343 ve Karaoğlanoğlu bölgesinde de 2.200 kişi istihdam edilmiştir (Mor ve Çiftçi, 2006: 38). 2019 yılı itibarıyla Haspolat’ta 4.300 ve Karaoğlanoğlu’nda da 5.275 kişi çalışmaktadır. Sanayileşme sürecine 1950’lerden başlayarak ayak uyduramayan, imalathanelerde işçi yetiştirmeye çabalayan ve kaliteli ürün imalinde sıkıntı çeken KKTC üretim alanı böylece ambargolar dışında rekabet bağlamında da güçsüz kalmakta ve sermaye darlığı da eklenince iş yapamaz hale gelmektedir. Bu durum şüphesiz bugün kaçak işçi istihdamından üçüncü dünya ülkelerinden gelenlere kadar pek çok kişiyi etkilemekte KKTC’de çalışma hayatını da özellikle ağır, zor ve pis işlerin Türkiye’den gelenlerce yapıldığı da düşünülecek olursa son derece olumsuz etkilemektedir.

Bütün devlet sistemine ve iktidardaki hükümete karşı da bir isyan ya da başkaldırı olarak da nitelendirilebilecek (Besim, Mungan, Gürpınar ve Saydam, 2013:5) kayıt dışı ekonomi; KKTC’de düşük gelir beyanı, vergi kaçakçılığı, faturasız satış işlemleri, ikinci iş gibi yasal ancak devletten gizlenen faaliyetler yanında çalışma hayatının önemli unsurlarından kaçak işgücü olarak ortaya çıkar. Bu durum 2011 verilerine göre işgücü piyasası 107.000 kişi olan devletin kısa, orta ve uzun vadede hedeflerinin sapmasına neden olduğu gibi ekonomik yaşamda kalite ve verimlilik açısından olumsuzluklar yaratmakta ve doğaldır ki sosyal düzenin de tahrip olmasına neden olmaktadır.

Öte yandan özellikle inşaat sektöründe çalışan vasıfsız işgücünün neredeyse tamamının çalışma ve oturma izinleri söz konusu değildir. Çalışma izinli olanlara göre işverenler tarafından bunlar tercih edilmekte, narenciye bahçelerinde çalışanlar ise geçici çalışma izniyle ve 6 aylık pasaport süresiyle adaya gelmektedirler. Neredeyse hiçbirinin sağlık sigortası söz konusu değildir. Bunların dışında turist vizesiyle adaya gelip çalışan ve “valizci” (Ulvi Keser, 19 Ağustos 2018) olarak adlandırılan bir başka grup daha vardır. Bu kişiler, çalışma izni olmadığı için süre bitiminde (genellikle 3 ay) çıkış yapar ve tekrar KKTC’ye dönerler. bu süreçte kâğıt üzerinde görünmedikleri için

devletin vergi kaybı da söz konusudur ve haksız rekabet de olmaktadır (Ulvi Keser, 19 Ağustos 2018):

“Özellikle üçüncü dünya ülkelerinden, Uzakdoğu’dan ve bazı Türk cumhuriyetlerinden gelen ve genellikle temizlik işlerinde, ayrıca yaşlı ve hasta bakıcılığıyla uğraşan ya da çocuk bakımıyla ilgilenen Tayvanlı, Singapurlu, Azerbaycan Türk’ü, Türkmen, pek çok Türkiye’den vatandaş da bu durumdadır. Halen KKTC’de bu şekilde çalışan pek çok kişi bulunmaktadır. Bazen havalimanlarında ya da deniz limanlarında uçaktan ya da gemiden inip dışarıya çıkmayan ve orada vakit geçiren insanlar görürsünüz. Sadece birkaç saat sonra geldiği KKTC’ye belki de aynı gemi ya da uçakla geriye dönecektir. Kâğıt üzerinde bunlar turist olarak görünmekle birlikte kaçak işçi statüsündedirler. Ekonomik kayıp, işgücü anlamında haksız rekabetin ötesinde yasal boşlukları kullandıklarından devletin itibarı anlamında da çok büyük prestij kaybı söz konusudur burada.”

Burada bir başka ilginç nokta ise sadece 1975 sonrasında Türkiye’den göç eden birinci nesil göçmenlerin değil, daha sonraki neslin de ucuz işgücü olarak istihdam edilmesidir (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 177). Dolayısıyla 16 üniversiteyle bir eğitim adası olarak da nitelendirilen KKTC’de örneğin bu üniversitelerin göçmen ailelerine ya da çocuklarına yönelik bir katkısının olmadığı da ortaya çıkmaktadır. Eğitim kalitesi ve standartlarının yükselmesiyle çalışan işgücünün aldığı maaş arasında doğrusal bir orantı olması gerekmesine rağmen, bu durum KKTC için geçerli değildir. Üniversite mezunu göçmenlerin neredeyse yarıdan fazlası asgari ücretle geçinmektedir.

2013 yılı itibarıyla yapılan bir araştırma KKTC’de çalışan yabancı uyruklu her 6 kişiden birinin kaçak çalıştığını da ortaya koymaktadır. Bu arada KKTC Devlet Planlama Örgütü tarafından yapılan bir açıklamaya göre ülkede 2006 yılında 14.059 ve 2011 yılında da 24.357 kaçak nüfus söz konusudur. Daha da yüksek olduğu düşünülen bu oran ekonomiye olumsuz etkileri yanında vergi ve sosyal güvenlik prim kayıpları ve çalışma hayatı bağlamında yarattığı haksız rekabetle de sorunlara neden olmaktadır (Besim, Mungan, Gürpınar ve Saydam, 2013: 39). Aynı örgüt tarafından yapılan ve 2004-2015 sürecinde işgücüne katılım oranlarını ortaya koyan bir çalışmaya göre %54.2 ile başlayan süreç son yıl %50.9 ile noktalanmış ve siyasi ve ekonomik sebeplerle genel olarak düşüş yönünde bir çizgi takip etmiştir (Şafaklı ve Şeşen, 2017:140).

Öte yandan KKTC’deki genel işsizlik oranlarına bakıldığında Kıbrıslı Türklerin daha eğitilmiş ve vasıflı işleri tercih etmeleri, belli bir ücretin altında ve belli zorlukları olan işleri pek istememeleri gibi sebeplerle Türkiye’den gelen göçmenlerin zor, kirli ve ücreti az olmakla birlikte işsiz kalma kaygısıyla her işi yaptıkları ve durum böyle olunca da göreceli de olsa istihdam sıkıntısı yaşadıkları gibi bir sonuç da ortaya çıkar. Bu noktada emekli büyükelçi Ertuğrul Kumcuoğlu ise nüfusa ihtiyacı olan adanın kuzeyiyle

ilgili olarak son derece yerinde bir tespitte bulunur ve “(...)Kıbrıslıların eğitim düzeyi yüksektir. Bu yüzden bazı işleri yapmazlar, yapmak istemezler. İsteseler de yapamazlar. Ne bileyim inşaat işçiliği, taş işçiliği, bahçıvanlık gibi. Bu tür işler için bir yerlerden insan gelmesi gerekir.” (İnanç, 2007: 135) demiştir. 2004 yılında KKTC ile Türkiye arasında Yabancılar ve Muhaceret Yasası çerçevesinde bu kaçak işgücünün önlenmesi yönünde bir adım atılmasına rağmen uygulamaya geçirilen para cezaları ve bu insanlara verilen en fazla bir aylık kalış süreleri nedeniyle bu sorun çözüleceğine daha da katmerlenmiştir. Vasıfsız ve kaçak işgücü de KKTC’de bulabildiği her iş ve her yerde güvencesiz, sigortasız, son derece düşük yevmiyelerle çalışmaya başlamıştır (KKTC Yabancılar ve Muhaceret Tüzüğü, Fasl 105, Madde 20).

3. 2. BULGULAR

20 Temmuz 1974 sonrasında adaya göç eden insanların genel anlamda Kıbrıs Türk toplumunda kabul görmeyecek türden hareketlerde bulunacağına inanmak istemeyen Kıbrıs Türkleri; daha sonraki süreçte adli vakaların daha bariz görülmesi, Türkiye’den gelenlerle ilgili olumsuz örneklemelerin giderek artmaya başlaması üzerine kendilerini Türkiye’den gelen herkesten uzak tutmaya başlamışlardır. Böylece toplumsal hareketlilik kanallarının kapalılığı, ekonomik zorluklar, iş güvencesi olmadan çalışma hayatı, sosyal ve etnik dışlanmalar, etnik kimlik ve tabiiyetine bağlı olarak yaşanan/hissedilen “Gaco, Fica*, Karasakal/Garasakal/Türkiyeli, Hataylı, T.C. ‘li” gibi pekiştirmelerle olumsuz damgalanmalar ve dışlanmalar da kültürel farklılığı körüklemiş, iletişim kanallarını da kapamıştır. Bu durum bazılarınca hakaret haiz bir etiketlemeyle “adadaki suç oranını artıran illegal alienlar” olarak nitelendirilen göçmenleri, yaşadıkları ülkenin ulusal kimliğine eklenmelerini engelleyen bir faktör olarak da karşımıza çıkar.

1958 senesinden itibaren TMT mücadelesine lojistik destek sağlayan Türkiye’nin Kıbrıs’a yeraltı harbi konusunda uzman personel göndermeye başlamasının ardından bir görünüp bir kaybolan bu kimselerle ilgili olarak “Karasakal” yakıştırması yapılır. Esasında bu niteleme çok daha eskiye dayanmaktadır ve Osmanlı İmparatorluğu tarafından adanın 1571 senesinde fethedilmesinin ardından adaya yönetici olarak gelen

*Denizde hızla büyüyen ve kıyıya doğru yayılan bir yosun çeşididir ve bazı Kıbrıslı Türkler için Türkiye’den gelen göçmenler de Kıbrıs’ta sosyal dokuyu hızla ve acımasızca bozan böyle bir tür gibidir.

üst düzey memurlar Kıbrıs'ta yaşayanlar tarafından "Karasakal" olarak adlandırılmışlardı (Ali Tilki, 10 Temmuz 2018) :

"Türkiyelilere 'Karasakal' derler. Kaç kişi vardı şimdi hatırlamıyorum fakat bir ekip gelmişti. Boğaz bölgesine geldiler. Bunlar her konuda eğitim yaptırıyorlardı orada. Sabotaj, tahrip, bağlama, ağaçlara bağlama, ipsisiz bağlama, esir tuttuğunda ipsisiz nasıl bağlayacağın, bir elektrik direğine adamı elinden ayağından hiçbir şey kullanmadan nasıl bağlayacağın, el kol hareketiyle, sicimle, iple cam kesme, bomba atma, tahrip malzemeleri eğitimi görürdük. Bu adamlar geldikten sonra 1 aydan fazla görünmediler. Biraz da sakallı gelmişlerdi. Bu adamlar Boğaz bölgesinin iç taraflarında, birilerinin gitmediği bir yerlerde eğitim yaptırırdu belli kişilere. Köylüler etrafta tanımadıkları kara sakallı adamlar görmeye başlar. 'Yahu bizim ağılın etrafında iki kara sakallı gördüm. İki kara sakallı dağa doğru gider.' diyerek bir kara sakal lafı çıktı o tarihten sonra. O zaman o sözün söylenmesi kötü niyetli değildi(...)"

Esasında "Karasakal" ifadesinin çıkış noktası 1960'lı yıllara dayanmaktadır. TMT mücadelesinin EOKA karşısında Türkiye'den gelen askeri personelin de katılımıyla devam ettiği süreçte paravan isimler ve görevlerle adaya gelen bu askeri personel genellikle halkın içine karışmaz, bazılarının adaya resmen geldiği bile belli olmazken özellikle kırsal alanlarda ve dağlarda köylülerin, çobanların karşısına aniden çıktıklarında bu insanları nasıl adlandıracaklarını bilemeyen köylüler işin kolayına kaçarak görüntülerine de gönderme yaparak "Karasakallı birisi, kara sakallı bir adam, kara sakallı adamlar" gibi ifadelerle onları etiketlemeye başlarlar. Sonraki süreçte bu yakıştırma Türkiye'de yaşayan bütün insanlar için olumsuz bir mana taşımadan kullanılmakla birlikte son dönemde anlamı tamamıyla değişmiş ve olumsuz bir hal almıştır. Bu yakıştırmaya maruz kalanlardan birisi de 1976-1979 döneminde adada büyükelçilik yapan Candemir Önhon'dur ve o da anılarında "Biz orada (Kıbrıs'ta) kaldığımız sürece Kıbrıslı soydaşlarımız tarafından 'Karasakallı' olarak görüldüğümüzü bilirdik. 1974 sonrasında bu daha fazla kendini gösterdi. Karşı tarafta da aynı şey fazlasıyla geçerliydi." (İnanç, 2007: 79) der.

Burada bahsedilmesi gereken bir başka sorun ise Kıbrıslı Türklerle Türkiye'den göç edenlerin arasını açan, adada Birleşik Kıbrıs Devleti gibi hayali bir devlet kurmaya ve Türkiye'den göç edenleri asimile etmek ya da gerisin geriye göçe zorlamak amacıyla yürütülen beyin yıkama operasyonlarıdır. ABD ve AB tarafından desteklenen, Kıbrıs'ta yaşayan Türkleri kimliklerini unutacak/unutturacak noktaya getiren ve onları Rum egemenliği altında hayali bir Kıbrıslılık etiketiyle kendi benliklerinden ve doğaldır ki Türkiye'den uzaklaştırmaya yönelik girişimler ne yazık ki bugün KKTC'de neredeyse Nirvana'ya ermiş vaziyettedir. Burada hassas nokta ise adadaki 1974 bölünmesinin Kıbrıslı Türkler ve Kıbrıslı Rumların oluşturduğu Kıbrıs halkı tarafından değil de

doğrudan başka güçlerce yapıldığı, dolayısıyla adaya Türkiye’den gelen göçmenlerin adaya yönelik Türkiye’nin egemen olma stratejisine uygun bir unsur olduğunu değerlendirmeleri ve “*Kıbrıslılık*” üzerinden buna yoğunlaşmaları önem arz etmektedir.

Bu durum da göçmenleri ötekileştiren, suçlayan, sebep olarak gören bir algı operasyonunun sonucudur. Söz konusu sömürgeci zihniyetin yayılmacı siyasetinin bir parçası olarak Kıbrıs’ta özellikle 1980’li yıllardan itibaren başlatılan strateji Kıbrıs Türklerinin adada tamamen asimile olacakları sözde bir Birleşik Kıbrıs Devleti yaratmak ve Kıbrıs Türklerini 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti’nin temelini oluşturan Londra ve Zürih antlaşmalarını mumla arayacakları ve şüphesiz garantör devlet olarak Türkiye’den de mahrum edilecekleri bir ortam yaratmaya yöneliktir. Takip edilen stratejiye bakıldığında bütün bu olup bitenlerin Kıbrıs ile Türkiye’nin her türlü ortak bağlarını yok etmeye ve Yunanların Rumlarla birlikte Enosis ve Megali İdea düşüncesini gerçekleştirmeye yönelik olduğunu görmemek için çok saf dilli olmak gerektiğini herkes kabul etmelidir.

Bu ince stratejinin uygulanabilirliğini ortaya koymak maksadıyla öncelikle Kıbrıslı Türkler ile Rumlar arasında bazı kesimler tarafından “*zorlama*” yakınlaşma, yardımlaşma, işbirliği ve güven ortamı yaratılmaya çalışılmaktadır. Böylece insanların ve özellikle de Kıbrıs Türk gençliğinin kafasında ve bilinçaltında yerleşmiş bulunan Kıbrıslı Rumlara yönelik güvensizlik, şüphe ve bütün bunların ortaya çıkardığı travmaların bertaraf edilmesi hedeflenir. Bunun doğal sonucu olarak bugün geline nokta tarih kitaplarının yeniden yazdırılması ve sözde düşmanlık belirtisi olan ifadelerin kitaplardan çıkartılması iddiasıyla kitapların içlerinin boşaltılması, tarih kitaplarının neredeyse magazinleştirilmesi, bu konuyla ilgili olarak uzman kişiler yerine siyasi danışmanlara müracaat edilmesi, ortak kültür yaratılmaya gayret gösterilerek Kıbrıs Türklerinin Türkiye’den ve Türklerden çok farklı bir kültür, tarih ve sosyal hayata sahip olduklarının işlenmeye başlanması, ortak kültürel değerlerin “*magarina, bulli, mulihiya, angiliya, badadez, bullez, gancelli, hacipavlu*” seviyesine düşürülmesi, bütün bu ince stratejinin parçalarıdır ve yap-boz oyunu gibi parçalar zamanla tamamlanmaktadır.

Adanın istenildiği gibi Birleşik Kıbrıs Devleti olabilmesi için her iki toplumu bir araya getirmeye çalışan bu ince siyasetin bir faaliyeti olarak; bugün adada zorlama ifadeler olarak “*Kıbrıslıtürk*” ve “*Kıbrıslırum*” gibi garip nitelendirmeler, buna bağlı

olarak da “*Rumca konuşan Kıbrıslılar*” ve “*Türkçe konuşan Kıbrıslılar*” gibi suni kombinasyonlar yaratılmaya çalışılmaktadır. Oluşturulan gençlik grupları, işbirliği projeleri, ortak yurtdışı organizasyonları, sözde ortak sanatsal girişimler, sınırda buluşmalar ve ortak açıklamalarda bulunmalar ve müşterek atölye çalışmaları yapmak hep bu stratejinin sonucudur. Böyle zorlama bir “*millet*” yaratılabilmesi için Kıbrıs Türklerinin kendi kimliklerinden vazgeçmeleri gerekmektedir. Bu yönde Kıbrıs Türk basınında bazı gazeteciler ve bazı “*aydınlar*”, Kıbrıs Rum kesiminde AKEL yanında KKTC’de de benzeri bazı partiler emperyalist ve yayılmacı zihniyetin Rumlar ve Yunanlılarla birlikte ürettikleri bu sloganları yaygınlaştırmak ve bilinçaltına yerleştirmek maksadıyla bayrağı hiç kimseye bırakmadan gayret göstermektedirler. ABD, AB ve adada stratejik menfaat peşinde koşan İngiltere gibi ülkeler pek çok sivil toplum örgütü ve yardım kuruluşu vasıtasıyla 1980’li yıllardan bu yana inanılmaz bir beyin yıkama projesini hayata geçirmişlerdir.

Araştırmanın tamamlanması aşamasında görülmüştür ki KKTC’de bugün bile ciddi anlamda bir kimlik sorunu yaşanmaktadır. Marjinal bazı grupların kendilerini Kıbrıslı Türk olarak görmek yerine “*Kıbrıslı*” ya da “*KıbrıslıTürk*” gibi zorlama etiketlerin altına sokmaya çalışmalarının dışında Türkiye’den göç eden insanlarda aidiyet duygusu bağlamında bazı tereddütler söz konusudur. Bu bilimsel çalışmanın farklı bölümlerinde de belirtildiği üzere 40 yılı aşkın süredir adada yaşayan birinci nesil göçmenlerden onların çocuklarına ve hatta üçüncü nesil torunlarına kadar bazı insanlar kendilerini “*Kıbrıslı Türk*” ya da “*Lefkoşalı, Mağusalı, Girneli, Lefkeli*” olarak nitelendirmek yerine “*Maraşlı, Hataylı, Diyarbakırlı, Antalyalı*” olarak ifade etmektedir. Şüphesiz bireylerin kendi atalarının geldiği yerleri bilmesi, hatırlaması, unutmaması takdire şayan bir olgudur; ancak üçüncü nesle dönen bir evrede insanların hala buna sarılmaları da üzerinde durulması gereken bir husustur.

Bugün KKTC’de artan nüfus, ekonomik darboğaz, üçüncü dünya ülkelerinden gelen ve ucuz işgücü olarak piyasayı etkileyen Afrikalı ya da Uzakdoğulular dışında Türkiye’den gelmiş ve adaya yerleşmiş olan göçmenlerin kaçınılmaz olarak Kıbrıslı Türklerle sosyal iletişimleri üst düzeydedir. Buna kız alıp vermeler ve ailelerin bu şekilde karışması gibi faktörler yanında Türkiye ve KKTC bağlamında örnek rol modeller olacak insanların da kendilerine uygun misyonu layıkıyla yerine getirmelerinin katkısı büyüktür.

Öte yandan özellikle 1974 sonrasında Türkiye’de ortaya çıkan “*Kıbrıslı Türkler bizi sevmiyor.*” tarzı yaklaşımlar her ne kadar yanlış olsa da hatalı ve hesapsız kitapsız yapılan göç politikası sonrasında adaya gelen ve hiç kimsenin tasvip etmeyeceği türden adli vakalara karışan insanlar nedeniyle Kıbrıs’ta da Türkiye’den gelenlere yönelik olarak temkinli, mesafeli ve soğuk davranıldığı açıktır. Burada hassas nokta akliselim pek çok Kıbrıslı Türk’ün de belirttiği üzere; tepkinin bütün Türkiye’ye ya da bütün Türk insanına yönelik değil, bu tip suçlara meyilli, adli vukuatların içine girmiş insanlara yönelik olduğunu aktarmak ve aradaki buzlanmayı da önlemektir. Şüphesiz 1878 yılında İngiltere’nin stratejik hamlesiyle Osmanlı İmparatorluğu’nun elinden çıkan Kıbrıs için “*Osmanlı gitti, yine gelecek.*” diyen, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı sürecinde Anadolu’ya her türlü lojistik ve mali destek sağlayan, 1919’da Milli Mücadele’nin başlamasının ardından Mustafa Kemal Atatürk’e ve Kuvayı Milliye mücadelesine her türlü lojistik destek sağlayan, adadan at, eşek ve katır gönderen, ilaç sevk eden ve son aşamada bizzat mücadeleye katılan, İkinci Dünya Savaşı sürecinde Türkiye’nin yanında duran, 1950’lerde daha Türkiye’nin haberi yokken ve fiili olarak adım atmamışken “*Yönümüz Anadolu, yönümüz Türkiye*” diyen ve 1974’de Türk askerini özlemle kucaklayan Kıbrıslı Türklerin, sonraki süreçte yaşadığı mesafe ve “*soğuk*” tavırların nedenleri bu bağlamda iyi irdelenmelidir.

1571 itibarıyla Anadolu coğrafyasından ve özellikle Fethiye ile Kahraman Maraş arasında kalan Toros Dağlarının Akdeniz’e bakan tarafındaki Alanya, Akşehir, Beyşehir, Seydişehir, Karaman, Konya, Silifke, Anamur hattından gelen Anadolu insanının yerleştiği Kıbrıs’ta bugün yaşanan sosyal ve kültürel entegrasyon sorunu ve zaman zaman özellikle Rumlar ya da farklı merkezler tarafından kaşınan ayrımcı politikalara da dikkat etmek gerekmektedir.

Neredeyse son 100 yılı hep savaşlarla geçen Kıbrıs’ta Kıbrıslı Türklerin 1974 öncesinde çalışma hayatının başarılı ve doyurucu olduğunu söylemek mümkün değildir. 1974 sonrasında Sanayi Holding, Asil Nadir’e ait Polly Peck Şirketler Grubu ve Kıbrıs Türk Hava Yolları (KTHY) gibi istihdam alanları ise ticari ve siyasi rekabet yanında bürokrasi ve hantal devlet yapısı nedeniyle fazla uzun ömürlü olmamıştır. Bugün KKTC’de “*Meclis’ten mahkemelere, bürokrasiden demokratik kitle örgütlerine, kültür ve sanattan eğitim ve bilime, sağlıktan basına, toplumun temel kurumsal yapılarında toplumun en alt sınıfını oluşturan ve yoksullukları, kültürel sermayeleri ve tabiiyetleri*

üzerinden güçlü bir sosyal dışlama ile karşı karşıya olan Türkiyeli göçmenler hiçbir belirleyici konuma sahip değildir” (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 293). Bu yaklaşıma rağmen, son dönemde “Türkiyelilerin” partisi olarak isimlendirilen Yeniden Doğuş Partisi (YDP)’nin KKTC Cumhuriyet Meclisi’nde Türkiye doğumlu iki vekille temsil edilmesi bu hükmün yavaş da olsa kırılmaya başladığını göstermektedir.

Bütün bu veriler ve yapılan kapsamlı araştırma ve çalışma neticesinde 1974 Kıbrıs Barış Harekatı sonrasında adaya Türkiye’den yapılan göç faaliyetlerinin ardından ortaya çıkan entegrasyon ve işgücüyle ilgili bulgular aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Adada Kıbrıslı Türklerle Türkiye’den göç etmiş olan insanlar arasında tam anlamıyla bir entegrasyonun olduğunu söylemek mümkün değildir.
- Türkiye Cumhuriyeti devletinin Kıbrıs’a yönelik göç faaliyetini öngörü ve belirli bir strateji çerçevesinde yürütememesi sonucunda Kıbrıs’a gelenler genellikle vasıfsız işgücü olarak nitelendirilecek türden kalifiye olmayan elemanlar olmuştur.
- KTFD ve sonrasında KKTC’nin de bu göçmenlerin iskanı bağlamında planlı adımlar atmaması ve demografik özelliklere gereken hassasiyeti gösterememesi sonucunda vasıfsız işgücü de bir noktada atıl kalmış ve yeterince kullanılamamıştır.
- Genellikle tarım sektöründe istihdam edilebilen bu insanların eğitim, sanayi, madencilik ya da son zamanlarda turizm sektöründe kullanılması ise pek mümkün olmamış, bu aşamada devreye kaçak işgücü ya da üçüncü dünya ülkelerinden gelen insanlar girmiştir.
- Ülkenin başkenti Lefkoşa’da Türkiye’den gelen göçmen aileleri genellikle Suriçi bölgesinde Kuruçeşme ya da Arap Ahmet Mahallesi gibi şehrin varoşları olarak kabul edilebilecek bölgelerde yaşamaktadır ve altyapı hizmetlerinin tam manasıyla ve sağlıklı götürülemediği bu meskun mahaller potansiyel suç üretim yerleri olarak ortaya çıkmaktadır.
- Göçmenlerin aidiyet duygusuyla KKTC’yi kendi ülkeleri olarak görme açısından sıkıntı çekmeleri ve bununla ilintili olarak KKTC’ye sadece kimlik ibraz etmek suretiyle giriş-çıkış yapılabilmesi nedeniyle ülkede güvenlik zafiyeti doğmuş, adli vakalarda belirgin bir artış söz konusu olmuştur. Son dönemde

buna silahlı saldırı ve cinayetlerin de eklenmesi “Türkiyeli” kavramının bir kere daha sorgulanmasına neden olmuştur.

- İkinci ve hatta üçüncü nesil göçmen aileleri KKTC’de doğup büyümelerine ya da kız alıp kız vermelerine rağmen karşılıklı bir uyum ve içselleştirme arzu edilen ölçüde gerçekleşmemiştir. KKTC devletinin Türkiye Cumhuriyeti Devleti Büyükelçiliği ve ülkede son derece faal durumda olan T.C. Yardım ve İşbirliği Komitesi vasıtasıyla ilişkileri geliştirecek ve karşılıklı özgüven ve itimadı pekiştirecek sağlıklı ve uzun vadeli adımları atması uygun olacaktır. Bu noktada T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı ile KKTC Din İşleri Dairesi de işbirliği yapabilecekleri gibi KKTC Gençlik Dairesi ve Kültür Dairesi de etkin bir rol üstlenebilirler.
- Özellikle son yıllarda adanın çeşitli güvenlik zafiyetlerinin bulunması ya da Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin buna çanak tutan ve destek olan yaklaşımları nedeniyle KKTC çeşitli siyasi örgüt ve yasadışı faaliyetin de içine girmiş durumdadır. Bu durum adaya kimlikle giriş ya da Türkiye’den gelenler açısından yeni tartışmaların yaratılmasına da neden olmuştur. Örneğin son dönemde bir siyasi parti üyesi kadının üzerinde örgütsel doküman bulunması ya da bir döviz bürosu sahibinin evinin önünde katledilmesi ve ayrıca Girne’de bir kuyumcu dükkânının silahlı kişilerce soyulması bu tartışmaları tetikleyen unsurlar olmuştur.
- Vasıfsız, niteliksiz, kalifiye olmayan işgücü halen KKTC’nin yumuşak karnı durumundadır. Bütün bunlara KKTC devletinin de vatandaşlık müracaatı yapmış ya da ülkeye göç etmiş olanlarla ilgili yasaları kolay, hızlı ve pratik hale getirememesi, yıllar geçmesine rağmen insanların yurttaşlık hakkı elde edememesi, buna karşılık magazin özellikleriyle ortaya çıkan bazı isimlere “sorgusuz sualsiz” vatandaşlık verilmesi de ayrı bir tartışma konusu yaratmıştır. Bu noktada “sınıflar arasında sadece maddi sermaye değil, kültürel sermayelerin farklılığı üzerinden ortaya çıkan dışlayıcı tutum, vatandaşlığı bazı hakların kullanımı dışında önemsizleştirerek ulusal kimlik verici bir faktör olarak uyuğu öne çıkarmaktadır” (Kurtuluş ve Purkıs, 2014: 211). KKTC devletinin bununla ilgili olarak acilen ve ivedi olarak kararlar alması, yeni

vatandaşlık yasasını çıkartması ve yıllardır vatandaşlık hakkı bekleyen insanlara bu hakkın vermesi gerekmektedir.

- Lefkoşa ve Gazi Mağusa gibi şehirlerin varoşlarında yetişen ve son dönemde bir kere daha adli vakalarla gündeme gelen gençlerin de ıslah ve rehabilite edilmesi gerekmektedir. Bu bölgelerde yaşayan ve genellikle yoksul ve işsiz ailelerin çocukları olan bu bireylerin devlet kanalıyla istihdam edilmeleri, bu çocuklara sahip çıkılması ve turizm sektörünün farklı alanlarında bunlardan istifade edilmesi hem üçüncü dünya ülkelerinden gelen ucuz ve kaçak işgücünü engelleyecek ve hem de bu insanlarda aidiyet duygusunu geliştirerek yaşadıkları devlete sahip çıkmalarını kolaylaştıracaktır.
- KKTC’de çok yoğun bir şekilde yaşanmakta olan kaçak işçilerin çalışma hayatındaki durumuyla ilgili olarak kayıt dışı ekonominin yarattığı olumsuz etkileri asgariye indirmek ve bunların tahribatını mümkün olduğunca sıfırlamak amacıyla yurttaşın en üst devlet kademelerine kadar çok geniş bir yelpazede ilgili bütün kurum ve kuruluşların topyekûn mücadelesiyle ve mali bir sorun olmanın ötesinde sosyal ve siyasi bir sorun olarak değerlendirilip bir bütünlük içerisinde çalışılması ve doğal ortama duyarlık, araştırmacının katılımcının rolü, bütüncül yaklaşım, algıların ortaya konulması, araştırma deseninde esneklik, tümevarımcı analiz ve nitel verilerle ortaya konulması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016:42). İşsizlik ve özellikle yoksulluk ve yolsuzluklarla mücadele kaçak işçi sorununu da en aza indirecek bir olgu olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda ihbar telefon hatlarının devreye sokulması, hangi tedbirlerin nasıl, ne zaman ve ne şekilde uygulanacağıyla ilgili bir planın yürürlüğe sokulması, kayıt dışı kaçak işgücüyle mücadelenin bir devlet politikası olarak belirlenmesi, konuyla ilgili olarak toplumsal mutabakatın sağlanması, uzun dönemli ve etkin bir strateji yürütülmesi gerekmektedir.
- İstihdamın arzu edilen standarda gelebilmesi amacıyla işgücüyle ilgili çalışma hayatının/piyasasının kurumsal olarak yeniden tasarlanıp yapılandırılması, özellikle eğitimle istihdam arasındaki bağların güçlendirilmesi, resmi sektörler dışında özel sektörün rekabet gücünün istihdam eksenli olarak kuvvetlendirilip geliştirilmesi, göç ve kamu istihdamından kaynaklanan parçalı yapının etkilediği arz-talep dengesiyle iş ve işçi bulma faaliyetlerinin mevcut durumun bilimsel

eksen çerçevesinde mevcut durum analizinin yapılması, buna bağlı olarak işsizlik, göç ve kayıt dışı istihdam ve kaçak işçi gibi sorunlarla ilgili olarak rekabetçi, istikrarlı ve yüksek bir ekonomik büyümeyi hedefleyen etkinlik ve uygulanabilirlik çerçevesinde yeniden planlanmalıdır.

SONUÇ

Kıbrıs tarihin her döneminde bulunduğu coğrafyaya bağlı olarak sorunlar adası olarak karşımıza çıkmıştır. Adanın 1571’de Osmanlı tarafından fethedilmesiyle birlikte 307 yıllık hâkimiyet devresinin ardından 1878 senesinde İngiltere’nin Rusya’ya karşı güvenlik ve savunma stratejisini değiştirmesi, Balkanlardan başlayıp Karadeniz üzerinden Kafkaslara uzanan savunma hattından vazgeçmesi ve bu hattı Akdeniz’e çekmesi, Kıbrıs’ı bir kere daha ön plana çıkarmıştı. Adanın İngiltere tarafından tek yanlı ilhakı ve Lozan sürecinde Kıbrıs Türklerinin adayı İngiliz yönetimince terk etmeye zorlanması söz konusu olmuştu. İkinci Dünya Savaşı öncesinde başlayan Rum kalkışmaları ve 1931 Rum İsyanı daha sonra gerçekleşeceklerin habercisi oldu. 1955 senesinde başlayan EOKA saldırıları da Kıbrıs Türklerinin önce ada içinde, sonra da ada dışına göç etmelerine sebebiyet verdi. 1960 yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti de soruna çözüm getirememiş ve yeni devleti Megali İdea ve Enosis yolunda atlama tahtası olarak gören Rum ve Yunan yetkililerin tahrikleri sonrasında 1974’e kadar geçen süreç de yeni göç hareketlerine neden oldu. 15 Temmuz 1974 günü Atina’daki Albaylar Cuntası tarafından yönlendirilen Nikos Sampson tarafından yapılan oldubitti darbenin ardından Türkiye’nin garantör devlet olarak adaya yönelik meşru müdahalesi söz konusu oldu. Ada bir kere daha hareketlendi ve Kıbrıs Türkleri güneyden güvenli Türk bölgelerine kaçmaya başladılar. Savaş sonrası süreç ise ada içinde Rumların ve Türklerin göçlerine sahne olurken aynı şekilde bazı Kıbrıslı Türkler başta İngiltere, Kanada, Avustralya, Türkiye olmak üzere çeşitli memleketlere göç etmişlerdir.

Aynı dönemde, özellikle Şubat 1975 sonrasında, Türkiye’den Kıbrıs’a yönelik bir göç hareketine de sahne olmuştur. Söz konusu son göç hareketinin iyi yönetilememesi, organizasyon konusunda yaşanan aksaklıklar, adanın demografik özelliklerinin göz ardı edilmesi, adaya getirilen Türk göçmenlerin sosyokültürel altyapılarının iyi tahlil edilememesi ve doğaldır ki savaş sonrası yaşanan koordinasyonsuzluklar bir araya gelince KKTC’de bugüne sarkan bazı olumsuzlukların ve istenmeyen olayların yaşanması da kaçınılmaz oldu.

Aşağıda yer alan kısımda sorunların çözümüne yönelik öneriler detaylı bir şekilde ortaya konmuştur.

Bu bağlamda mahalli değer ve özellikleri ifade eden alt kültür özellikleri yerine milli kültüre sahip olma bilinci, eğitimde fırsat eşitliği yanında eğitimin milli

özelliklerine önem, milli kültürün yeni nesile sağlıklı aktarılması, aydın din adamları kanalıyla ahlak ve doyurucu din bilgisinin verilmesi, din ve mezhep ayrımına dikkat edilmesi, kültürel kimlikten öte milli kimliği baz alan bir uygulamanın faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Türkiye’den göç etmiş ve sosyal hayatın içinde zorluklar yaşayan, kültürel entegrasyonunu sağlayamamış, uyum sürecinde sıkıntılarla yüz yüze gelen insanlarla ilgili olarak başta sivil toplum örgütleri olmak üzere devletin kurum ve kuruluşlarıyla özellikle bölgede faaliyet gösteren KKTC üniversitelerinin farkındalık yaratması gerekmektedir. Buna bağlı olarak burada sorunları dile getirilen Türkiye göçmeni insanların kültürel uyumlarını gerçekleştirmek maksadıyla çeşitli projeler üretmek, adada yaşayan Kıbrıslı Türk vatandaşların bu insanlara bakış açıları ve genel tutum ve davranışlarını olumlu yönde kanalize etmek maksadıyla altyapı hazırlamak önemli bir adım olacaktır. Sözü edilen kaynaşmayı gerçekleştirmek üzere göçmenlerin kültür ve eğitim düzeylerini arttırmak en başta yapılması gereken husustur.

Lefkoşa Türk Belediyesi tarafından Lefkoşa Suriçi bölgesinde Bandabuliya (pazaryeri)’da Bandabuliya Sahnesi adıyla belediye tiyatrosuna yeni bir sahne hazırlamıştır. Bölgede yaşayan insanları başta provalar olmak üzere buraya davet etmesi, belki de hayatları boyunca böyle bir kültürel faaliyetten bile haberdar olmayan insanları şeref misafiri gibi kabul etmesi, tiyatro sanatçılarının sahne öncesi ve sonrasında mahalle halkına yönelik içten ve samimi yaklaşımı, küçük olmakla beraber son derece önemli bir adım olmuştur.

KKTC’de sorunsal ortaya çıkartan ve sembolik anlamda hemen herkesin işaret ettiği yer olan Lefkoşa Suriçi’nden başlayarak kültürel farklılıkların ortadan kaldırılması, bu insanların yaşadıkları coğrafyada özelde çevrelerine yönelik, genelde KKTC’nin kültürel dokusuna uyum sağlayabilmeleri maksadıyla kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere sivil toplum örgütleri ve özellikle KKTC üniversiteleri tarafından oryantasyon programları yapılması, kültürel faaliyetlerin bu insanları da sarmalayacağı şekilde düzenlenmesi ve bu insanların da kendilerine yönelik girişimlere daha yapıcı yaklaşımları gerekmektedir. Bununla birlikte terk edilmiş evlere yerleşmiş ya da dar gelirli insanların bulunduğu bölgelerde üniversitelerin aidiyet duygusu yaratmak üzere devam ettirdikleri istihdam çalışmaları, okuma yazma kursları, beceri

kursları, sosyal aktiviteler, yabancı dil kursları ise bu insanların kendine güven duygusu içinde toplumsal bütünleşmeyi sağlamalarına yardımcı olmaktadır.

Klasik anlamda göç eden her toplumda ya da bireyde görüleceği üzere dışlanmışlık atmosferine giren kişiyi bu havadan çıkarmak maksadıyla yaşadığı “ikincil” bölgenin çevre temizliğinin yerel yönetimler tarafından yapılması, hijyen konusunda bu insanlara yapıcı yaklaşımlarda bulunulması ve gerekirse eğitim verilmesi de gerekmektedir. Şehrin varoşlarında genellikle dışlanmış ve izole bir hayat yaşayan bu insanların KKTC ekonomisine de, kendi hayatlarını idame ettirmeye de faydalı olacak şekilde bu bölgelere yönelik yatırımların gündeme getirilmesi, böylece göçmenlere yönelik vasıflarına uygun istihdam yaratılması entegrasyonu sağlayacak unsurlardandır.

Konuya sağlık hizmetlerinden bir pencere açıldığında ise herkesin kabul edeceği üzere KKTC’de sağlık hizmetleri yetersizdir ve kamuoyunu tatmin etmekten çok uzaktır. Ekonomik gücü ve imkânı olan Kıbrıslı Türklerin adanın güneyine geçmek ya da Türkiye’ye gelmek gibi seçenekleri olmakla birlikte çoğunluğu teşkil eden Türkiye göçmeni insanların genellikle gidecekleri yer ne kadar şikâyet etseler de devlet hastanesi olmaktadır. Kaçak işçi, kaçak göçmen statüsünde olan insanlar, bürokratik nedenlerle kimlik almamış bireyler; sıraya girme, hastaneye sağlık karnesini getirme ya da randevu saatinde hastanede olma gibi basit davranışlarla ilgili olarak sistemli hareket etmeye alışmamış olduklarından sağlık merkezlerinde tatsız olaylar da kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konular üzerinde göçmenlere bilgilendirmeler ve eğitimler icra edilmesi sosyal entegrasyon kapsamında olumlu bir adım olacaktır.

Özellikle Türkiye’den farklı olarak dev sanayi şirketlerinin ya da devlet yatırımlarının bulunmadığı KKTC’de, 1974 sonrasında devlet eliyle kurulan bir Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak Sanayi Holding; 57 fabrikası ve Türkiye’den göçmenlerin de dahil olduğu 2.500 kişilik istihdam gücü ve yan sanayii ile maalesef uzun ömürlü olamadı ve 1998’de kapanmak zorunda kaldı. Aynı durum KTHY için de geçerliydi. Yer ve hava hizmetlerinde çok büyük bir iş gücü yaratan ve uluslararası rekabete de açık olan bu kuruluşun iflas etmesi de ağır ve hantal devlet bürokrasisi yanında pek çok dolaylı sebebe de bağlıdır ve bugün binlerce insanı da mağdur etmiştir. Otelcilik ve turizmden narenciye ve patatese, medya yönetiminden sanayiye KKTC’nin bir dönem umudu olan Asil Nadir İşletmeleri de uzun ömürlü olmayan bir diğer istihdam alanlarındandır. Bugün KKTC’de maalesef bu ölçekte bir kurum söz konusu değildir.

Şu anda KKTC devleti; 1974 öncesindeki madencilik sektöründen tamamen uzaklaşmış olmasından dolayı iş gücü bağlamında çalışma hayatına hiç katkı vermemektedir. 1974 yılından bu yana işletilmeyen Lefke bölgesindeki CMC maden işletmesiyle aynı bölgedeki Karadağ maden işletmesinin çalışmaması da işgücü bağlamında büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. Söz konusu her iki maden işletmesinin çalıştırılabilirliğinin ve kar-zarar planlamasının yapılarak çalışma hayatına kazandırılması uygun olacaktır.

Bugün hâlihazırda KKTC’de ülke ekonomisini sırtlayan iki ana sektör ise turizm ve eğitim sektörüdür. Faal durumda halen yükseköğretim hizmeti veren 16 üniversite yanında ülkenin ekonomik gücünü turizm sektörü üstlenmiş durumdadır. Bununla birlikte kaçak işçi, üçüncü dünya ülkelerinden gelen sigortasız ve ucuz işçi potansiyeli Kıbrıslı Türklerin çalışma hayatında önünü kesmekte, çalıştırılan vasıfsız işçiler nedeniyle turizmde hizmet sektörünün kalitesi düşmekte ve ülkede işsizlik oranı yükselmektedir. Öte yandan ilk başta “*düşük yetkinlik*” (Şafaklı ve Şeşen, 2017:66) gerektiren işlerde çalışmaya başlayan bazı Pakistanlılar ise bugün özellikle Girne bölgesinde açtıkları lokantalarla çalışma hayatına destek vermekte ve KKTC istihdam gücünü arttırmaktadırlar.

T.C. Lefkoşa Büyükelçiliği Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Ofisi tarafından hazırlanan “2016 KKTC Ekonomi Durum Raporu” ise ülkedeki işsizlik oranını 2010-2016 döneminde sırasıyla %11.9, 9.5, 8.7, 8.4, 8.3, 7.4 ve son olarak 2016 için 6.4 olarak, 2016 istihdamını da çalışma çağındaki 245.828 kişi arasında 118.387 olarak vermektedir. Bu rakamlar %51.4’lük kısmın işgücüne katıldığını göstermektedir. Toplam istihdam içerisinde %0.4’e tekabül eden 488 kişinin de Güney Kıbrıs’ta çalışmakta olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Bunun yanında kaçak işçi/göçmen sorununun önüne geçilmesi ve vergilendirme yanında ülkeye giriş-çıkışların ve güvenliğin sağlanması önem verilmesi gereken önemli bir başlıktır. Bugün KKTC’de en çok tartışılan konulardan birisi ülkeye giriş çıkışların pasaport yerine sadece kimlik ibrazı şeklinde olmasıdır. Bu durum sadece adli vakaların artışıyla ilgili değil, kaçak işçi statüsünde olanların güle oynaya süreleri dolduğu zaman Türkiye’ye giderek neredeyse birkaç saat sonra geriye dönmelerine de imkan veren bir süreçtir. Önüne geçilmesi ve tedbir alınması KKTC çalışma hayatının düzene girmesi bağlamında da son derece önemlidir.

Kayıt dışı ekonominin önüne geçilmesi ve devletin vergi kaçaklarıyla sigorta ve çeşitli stopajlardan gelecek gelirden yoksunluğu bağlamında yaşadığı finansal açık ülke genelinde sosyal ve siyasi çalkalanmalara neden olmaktadır. Bu sebeple bütüncül tedbirlerle bunun önüne geçilmesi, özellikle üçüncü dünya ülkelerinden gelen ve çocuk bakıcılığı, hasta ve yaşlı bakımı gibi hizmetler üstlenen, sigortasız ve güvencesiz çalışanların tespit edilmesi, bunlarla ilgili yaptırımlar uygulanması gerekmektedir.

KKTC’de halen nüfus yoğunluğu en fazla olan bölge başkent Lefkoşa ve civarıdır. Sosyal ve ekonomik sorunları da çözmek maksadıyla kentsel yoğunlaşma olgusunun masaya yatırılması, aşırı göç alan Lefkoşa ve varoşları yanında nüfusun neredeyse sıfırlandığı Karpaz Bölgesi mercek altına alınarak yeni bir kalkınma ya da iyileştirme hamlesi başlatılmalıdır. Özellikle Lefkoşa varoşlarında şehrin kültürel ve tarihi dokusu korunmak suretiyle altyapı sorunlarının çözülmesi, kentleşmeyle ilgili barınma, sağlık ve eğitim sorunlarına el atılması birbirinden ayrılmış insanları yaklaştıracaktır.

KKTC’ye Türkiye’den göçenlerin entegrasyon sorunu ve ülkedeki çalışma hayatıyla ilgili problemler Kıbrıs sorunu ile de doğrudan ilgilidir. 1967’den bu yana devam eden müzakere sürecinin sonlanması, KKTC’ye yatırım yapmak isteyen sermaye sahiplerinin istikrarlı ve güvenli bir ortamda önlerini görebilmesi, KKTC’nin uluslararası camiada hukuken tanınması, deniz ve havalimanlarının uluslararası taşımacılığa açılması, Türkiye’den KKTC’ye götürülen suyun uzun vadede özellikle Mesarya ovasında kullanılarak sulu tarım yapılmasına imkan verilmesi, adaya özellikle Türkiye’den vasıflı ve nitelikli işgücünün gelmesini temin edecek hamlelerin atılması son derece önemli reformlar olacaktır ve yapılması zorunludur.

Bu bağlamda bu araştırma kapsamında detaylı incelenen paradigmalara ilgili olarak başta KKTC’de görev yapan T.C. Büyükelçiliği ve Yardım Heyeti olmak üzere T.C. Devleti ve KKTC resmi makamları bugün yaşanmakta olan sorunların çözümü konusunda asgari müştereklerde buluşmak, öncelikle mahallî çözümler üretmek suretiyle meselenin tamamen ortadan kalkması için uzun vadeli projeler üretmek zorundadırlar. Unutulmaması gereken en önemli noktalardan birisi de Kıbrıslı Türklerin de 1571 sonrasında Anadolu’dan göç etmiş insanların nesli ve torunları olmasıdır. Bu temel olgu bile adada yaşayan insanları manevi anlamda bir noktada buluşturacak ve kaynaştıracak türden bir realitedir.

KAYNAKÇA

A-ARŞİV KAYNAKLARI

- a) Kıbrıs Türk Milli Arşivi (KTMA)
- b) Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)
- c) Kızılay Genel Müdürlüğü Arşivi (KGMA)
- ç) Dr. Fazıl Küçük Vakfı Arşivi
- d) Kıbrıs Yunan Kuvvetleri Alay Komutanlığı (ELDİK) Arşivi
- e) ABD Merkezi Haberalma Teşkilatı (Central Intelligence Agency/CIA) Arşivi
- f) TMT Mağusa Sancağı Arşivi, Dosya 17, Klasör 4.
- g) Cumhurbaşkanlığı Fahri Korutürk Arşivi (CFKA)

B-BASILIKAYNAKLAR

- Aciman, Stella, *Orda Bir Ada Var Uzakta*, Galata Yay., İstanbul, Şubat 2011
- Akkurt, Aydın, *Kod Adı; Lale, Mücahide Hatice Tahsin'in Anıları ve Yaşamı*, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Kasım 2000, Lefkoşa
- An, Ahmet, *Kıbrıs Nereye Gidiyor*, Everest Yay. İstanbul, 2002
- Arı, Kemal, *Büyük Mübadele-Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995
- Atun, Hakkı, *Hakkı Atun'un Politika Anıları*, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, Nisan 2018
- Bayülken, Halük, *Cyprus Question and The United Nations*, Ankara, 1983
- Besim, Mustafa, Mungan, Zeren, Gürpınar, Aziz ve Saydam, Göksel, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Kayıtdışı Ekonomi*, Kıbrıs Türk Ticaret Odası, Lefkoşa, 2013
- Bilgiseven, Amiran Kurtkan, *Genel Sosyoloji*, Filiz Kitabevi, 5. Baskı, İstanbul, 1995
- Birand, Mehmet Ali, *Diyet*, 6. Baskı, İstanbul, Ağustos 1987, s. 86.
- Çay, Abdülhaluk, *Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963*, Ankara, 1989
- Çilingir, Atilla, *Girne'den Doğan Güneş*, İstanbul, Temmuz 1997

- Demiryürek, Mehmet “Lozan Sonrası Kıbrıs’tan Türkiye’ye Göç (1923-1926)”, Toplumsal Tarih, Temmuz 2003, Sayı 115, s. 89-92.
- Denktaş, Rauf R.,*Rauf Denktaş’ın Hatıraları, I. Cilt*, Boğaziçi Yay., İstanbul, Kasım 1996
- Denktaş, Rauf R.,*Rauf Denktaş’ın Hatıraları, Cilt 9*, İstanbul, Mart 1999
- Eliçin, Zehra, *Kıbrıs’ta Denizi Göremeden; 60’lı Yıllar*, Cinius Yay., Aralık 2013, İstanbul
- Erim, Nihat, *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, Ankara, 1975.
- Fellahoğlu, Esat, *Baf’ta Direniş*, Lefkoşa, 1995
- Feridun, Hüsnü, *Eğitimle Bir Ömür*, Boğaziçi Yay., 1998, İstanbul,
- Foley, Charles, *The Memoirs of General Grivas*, Suffolk, 1964
- Gazioğlu, Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs’ta Türkler (1570–1878)*, Lefkoşa, Ocak 1994
- Gazioğlu, Ahmet C.,*Two Equal And Sovereign Peoples*, Lefkoşa, 1997
- Gazioğlu, Ahmet C.,*Kıbrıs Tarihi: İngiliz Dönemi 1878-1960*, Lefkoşa, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi Yay., 1997.
- Genel Nüfus Sayımı- Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara, Temmuz 1999.
- Gökalp, Ziya, *Hars ve Medeniyet*, Haz. Yalçın Toker, Toker Yay., İstanbul 1995.
- Gökçınar, Demet, *Arap-İsrail Uyuşmazlığında Filistin Sorunu*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009
- Gökdere, Ahmet Y.,*Yabancı Ülkelere İşgücü Akımı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.1978
- Gürel, Şükrü Sina, *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri 1821-1993*, Ankara: Ümit Yayınları, 1993
- Güvenç, Nazım, *Kıbrıs Sorunu, Yunanistan ve Türkiye*, İstanbul, Çağdaş Yay., 1984

- Hasgüler, Mehmet ve Mehmet B. Uludağ, *Kriz Üçgeninde Türkiye*, Asi Kitap- 3 İstanbul, Ekim 2016
- İnanç, Gül, *Büyükelçiler Anlatıyor; Türk Diplomasisinde Kıbrıs 1970-1991*, İş Bankası Yay., İstanbul, Mart 2007.
- İnceoğlu, Metin, *Tutum, Algı, İletişim*, V Yayınları, İstanbul, Mart 1993
- İsmail, Sabahattin, *Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)*, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Lefkoşa
- İsmail, Sabahattin, *100 Soruda Kıbrıs Sorunu*, Lefkoşa: Dilhan Ofset Yay., 1992
- Jones, W. Byford, *Grivas and The Story of EOKA*, Londra, 1964
- Karasar, Niyazi, *Bilimsel Algı Çerçevesiyle Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2018
- Kartarı, Asker, *Kültür, Farklılık ve İletişim*, İletişim Yay., İstanbul, 2014
- Kasımoğlu, Erten, *Eski Günler Eski Defterler*, Temmuz 1987, Lefkoşa
- Keser, Ulvi, *Kıbrıs'ta Kanlı Noel 24 Aralık 1963*, İstanbul, 2019
- Keser, Ulvi, *Yardım Et Komşu; İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Yunanistan'a Yardım Faaliyetleri*, KTKD Yay., Ankara, Kasım 2005
- Kıbrıs Türk Sanayi Odası, *KKTC Ekonomisi ve TC-KKTC Ekonomik İlişkileri*, Lefkoşa, 1995.
- KKTC Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü, İstatistik ve Araştırma Dairesi, 15 Aralık 1996
- KKTC Başbakanlık Devlet Planlama Örgütü, İstatistik ve Araştırma Dairesi, *İstatistik Yıllığı 1999*, Ankara, Nisan 2001.
- Kirişçi, Kemal, *Misafirlğin Ötesine Geçerken; Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınırı*, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, İstanbul, Haziran 2014
- Kombos, Ayten, *Babamız Hüseyin Kandulu*, Akdeniz Haber Ajansı Yay., Eylül 2003, İstanbul

- Konuloğlu, Çağla, *Anılarla Kıbrıs'ta Yaşam; 30 Yıl Kuzeyde*, Cilt II, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, Haziran 2005
- Kulluk, Mustafa, Nurbanu Uzunoğlu ve Melih Onur Erdoğan, *KKTC Surlariçi Bölgesinde Yaşayan Ailelerin Sosyo-demografik Özellikleri ve Sorunlarının Tespiti Araştırması*, Türkiye Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara, 2018.
- Kurtkan, Amiran, *Türk Milletinin Manevi Değerleri*, Orkun Yay., İstanbul, 1984
- Kurtuluş, Hatice ve Semra Purkıs, *Kuzey Kıbrıs'ta Türkiyeli Göçmenler*, İş Bankası Yay., İstanbul, 2014
- Kuş, Elif, *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri; Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2012
- Küçük, Fazıl “Kıbrıs Hakkında Görüşlerim”, Kıbrıs Mektubu No.4, Cilt 15, Ankara, Temmuz-Ağustos 2002, s.20-22.
- Morgan, Tabitha, *Sweet and Bitter Island: A History of the British in Cyprus*, I. B. Tauris Publications, New York, 2010
- Murat Sarıca, Erdoğan Teziç, Özer Eskiurt, *Kıbrıs Sorunu*, İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1975
- Nesim, Ali, *Kıbrıslı Türklerin Kimliği*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları-17, Lefkoşa, Aralık 1990.
- Oberling, Pierre, *The Road To Bellapais*, New York, 1982
- Oberling, Pierre, *Bellapais'e Giden Yol*, Ankara, 1987.
- Oberling, Pierre, *The Cyprus Tragedy*, Lefkoşa, 1989
- Oskar, Erdem, *Evdim Nire, Girne Nere; Sultani Üzümlü Krallığından Turizm İmparatorluğuna Bir Hayat Yolculuğu*, Ateş Matbaacılık Yay., Lefkoşa, Nisan 2015.
- Özer, A. Kadir, *İletişimsizlik Becerisi*, Varlık Özel Dizisi, İstanbul, 1983

Özmen, Nebile “Göçün 50. Yılında Entegrasyon ve Din İlişkisininDönüşen Parametreleri; Almanya’da Türkler”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 4, Sayı 19, Güz 2011, s.

Öztuna, Yılmaz, *Türkiye Tarihi*, İstanbul, 1970

Papadakis, Yiannis, *Ölü Bölgeden Yankılar*, Bilgi Üniversitesi Yay.,İstanbul, 2009

Plümer, Aytuğ F.,*Kıbrıs Ekonomi Tarihi; Sarsıntılı Bir Devrin Tarihi 1960-1974*, Rüstem Kitabevi, Lefkoşa, 2008

Raif, Kamil B.,*Kıbrıs Diye Diye*, Sinemis Yay., Ankara, 2004

Refik, Ahmet, *Anadolu’da Türk Aşiretleri*, İstanbul, 1930

Ritzer, George, *Sociological Theory*, McGraw-Hill, Çeviren Ümit Tatlıcan, İstanbul,1992

Roberts, J. M.,*History of The World*, New York, 1993.

Sadrazam, Halil, *Leymosun/Limasol’dan Bir Lider; Ziya Rızkı*, Söylem Ajans ve Yayın, 2017, Lefkoşa

Solomonidou, Lina S.,*Kıbrıs Günlüğü*, Ankara, 1987

Sönmezoğlu, Faruk, *Tarafların Tutum ve Tezleri Açısından Kıbrıs Sorunu (1945-1986)*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yay.,1991

Stephens, Robert, *Cyprus-A Place of Arms*, Londra, 1966

Süreç, Erdal, *Bitmeyen Bey Dönemi; Ktams ve Siyasette Yaşanan Süreç*, Ateş Matbaacılık, Lefkoşa, 2014

Şafaklı, Okan Veli ve Şeşen, Harun, *Kıbrıs Türk Ekonomisinin Dünyü ve Bugünü*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2017

Şahinler, Menter, *Türkiye’nin 1974 Kıbrıs Siyaseti*, Rumeli Kültür ve Dayanışma Derneği, İstanbul, 1979

TC Lefkoşa Büyükelçiliği, *20 Temmuz’un 4. Senesinde Kıbrıs*, Temmuz 1978, Lefkoşa

Toğrol, Beğlan, *112 Yıllık Göç*, İstanbul, 1989

- Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi*, Ankara, 1971
- Türkoğlu, Fatma, *Sanayi Holding ve Dev-İş*, Khoray Yay., Lefkoşa, 2019
- Uçarol, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 2000
- Uluslararası İlişkiler Ajansı, *Kıbrıs Gerçeğinin Bilinmeyen Yönleri*, Ankara, 1992.
- Yavuzalp, Ercüment, *Liderlerimiz ve Dış Politika*, Bilgi Yay., İstanbul, Eylül 1996
- Yavuzalp, Ercüment, *Kıbrıs Yangınında Büyükelçilik*, Bilgi Yayınevi, Haziran 1993, Ankara
- Yılmaz, Rüştü, *KKTC’de Devletleşme Süreci ve Türkiye 1974-2012*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2013
- Yıldırım, Ali ve şimşek, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016
- Yolak, Seyit, 1571’den Günümüze Kıbrıs Türk Yönetimleri, Lefkoşa, 1989

C- MAKALELER

- Aksoy, Zeynep, “Uluslararası G   ve Kültürler Arası İletişim”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 5, Sayı 20, Kış 2012, ss.292-303
- Alibaba, Arzu, “KKTC Hukukunda Yabancıların  alışma ve Hak ve  zg rl ğ ”, *AUHFD*, 59 (4), 2010, s. 586-589
- Arkonaç, Sibel, Elçin Elçi, Umut şah ve Esra Bakiler, “G   İlişkileri İçinde  znel Varoluşlar; Kıbrıslı ve Türkiyeli”, *Psikoloji  alışmaları Derneği*, 31 (2011) s. 40-42
- Armaoğlu, Fahir, “Amerikan Belgelerinde Kıbrıs Sorunu 1958–1959”, *Belleten* Cilt LX, S. 227, 1998, Ankara, s. 58

- Atılgan, Ali ve Aydoğdu, Yunus, “Siyasal Rejimlerin Zorunlu Göçe Etkileri; Irak ve Suriye Örnekleri Üzerinden Bir Değerlendirme”, *KAYES*, Ekim 2017, Kahraman Maraş, ss.50-66
- Bağışkan, Tuncer, “Kıbrıs’ta Bakır Endüstrisinin Geçmişi”, *Lefke Tarihi ve Kültürü Üzerine Araştırmalar* (Editör Elnur Ağaev), Lefke Avrupa Üniversitesi, KKTC, 2018, ss.91-98
- Barkan, Ömer Lütfi, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt IX, İstanbul, Ekim 1949-Temmuz 1950, s. 550.
- Baskın, Sami, “Osmanlı Devletinde Kültürel Bütünleşme Süreci ve Bin Muhammed Salih”, *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*, 26-28 Mayıs 2014. Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB). Eskişehir, s.343-353
- Berkalp, Ayten, “Mücadelemizde Kıbrıs Türk Kadınının Yeri”, *Uluslararası Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi ve TMT Sempozyumu*, Lefkoşa, KKTC, 2015, s. 9-12
- Çağlayan, Savaş, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İlke)*, Güz 2006, Sayı 17, ss.67-91
- Çanak, Erdem, “Barış Harekâtı Sonrasında Adana’dan Kıbrıs’a Gerçekleştirilen Nüfus Nakli 1975-1976”, *Akademik Bakış*, Cilt 9, Sayı 17, Kış 2015, s. 153
- Çelik, Ahmet Hüsrev, “Buazizi’den Rabia’ya Trablus’tan Şam’a Arap Baharı’nın Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 2015, Cilt 6, Sayı 2, ss.34-53
- Demirel, Bedrettin, “Bir Savaş Hatırası”, *Kara Kuvvetleri Dergisi*, Sayı 44, Ankara, Aralık 1974,s. 18.
- Denктаş, Rauf, “Anadolu’nun Ümit Rüzgârları”, *Güvenlik Kuvvetleri Dergisi*, Lefkoşa, Temmuz 1988, S. 8, s. 2
- Dolunay, Ayhan ve Gökçe Keçeci, “Göçmenlerin Kent Dokusuna Etkisi; KKTC Suriçi Örneği”, *Journal of History and Art Research*, Cilt 6, Sayı 3, Haziran 2017, s. 517.
- Emin, Müberra Nur, “Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi”, *SETA*, Sayı 153, Şubat 2016, s. 7-25

- Er, Tülay Uğuzman, “Gazi Üniversitesi’nde Öğrenim Gören KKTC Uyraklı Öğrencilerin Öğrenim Süreçlerindeki Sosyal İlişkileri, Beklenti ve Sorunları”, *Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi*, Editör İsmail Bozkurt, Cilt IV, 13-17 Kasım 2000, Gazi Mağusa, ss. 386-387.
- Erdoğan, M. Akif, “Kıbrıs’ın Türkler Tarafından Fethi ve İlk İskân Teşebbüsü”, *Kıbrıs’ın Dünü Bugünü Uluslararası Sempozyumu*, Ankara, 1991, s. 47
- Fedai, Harid, Mustafa Haşim Altan, *Lefkoşe Mevlevihanesi*, Ankara, 1997.
- Feridun, Feridun Kemal, “KKTC’nin Demografik yapısı”, *Journal for Cyprus Issues*, Lefkoşa, Volume 4, Issue 1, Winter 1998, s. 21
- Feridun, Feridun Kemal, “Lefke Kasabasının Tarihsel Boyutunda Bir Kesit: Kıbrıs Maden Şirketi ve Bugünkü Demografik Yapı”, *Lefke Tarihi ve Kültürü Üzerine Araştırmalar* (Editör Elnur Ağaeu), Lefke Avrupa Üniversitesi, KKTC, 2018, ss.215-229
- Gür, Çağla, Dilara Dağışan, Büşra Bingöl ve Gizem Bayramoğlu, “KKTC Lefkoşa Surları Bölgesinde Yaşayan 0-6 Yaş Çocuğu Olan Göçmen Aileler ve Çocuklarına Yönelik Nitel Bir Araştırma”, *Journal of History and Art Research*, Cilt 7, Sayı 1, Mart 2018, s. 632
- Güreşçi, Ertuğrul, “Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 9, Sayı 43, Nisan 2016, ss.1058-1064
- Güryay, Erdal ve Şafaklı, Okan, “KKTC’de Kaçak İşgücünün Ekonomiye Etkileri Üzerine Bir Çalışma”, *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 5 (1), 2004, ss.35-45
- Kasımoğlu, Erten Eski Günler Eski Defterler, Temmuz 1987, Lefkoşa, s. 22.
- Kaya, Kamil, “Amiran Kurtkan’ın Düşünce Sisteminde Din ve Sosyal Bütünleşme”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 176, Ekim 2008, ss.57-68
- Kaya, Mahmut, “Komşuda Misafirlik; Suriyeli Sığınmacılarca Kurulmuş Mülteci Derneklerinin Perspektifinden Türkiye’de Yaşamak”, *International Journal of Social Science*, Number 39, Autumn III, 2015, ss. 263-279.

- Keser, Ulvi, “Kıbrıs Türk Mücadele Tarihinde Lefke Sancak Radyosu”, *Lefke Tarihi ve Kültürü Üzerine Araştırmalar*, (Editör Elnur Ağayev), Lefke Avrupa Üniversitesi, Lefkoşa, Haziran 2018, ss. 311-334.
- Keser, Ulvi, “1958–1963 Mücadele Sürecinde Kıbrıs’ta Basın ve Nacak Gazetesi”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt XII Sayı 24, Yıl 2012 Bahar, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, ss.305-348.
- Keser, Ulvi, “21 Aralık 1963 Kanlı Noel, Kumsal Faciası ve Bugüne Yansımaları”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt X, Sayı 23 Yıl 2011 Güz, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, ss. 93–121
- Keser, Ulvi “Yugoslavya’nın Dağılması ve UNPROFOR Harekâtı 1993–1994”, *Komşu Kapısı ve Ecdad Yadigârı Balkanlar*, Yayına Hazırlayan Ulvi Keser, Besabes Basımevi, Şubat 2013, Ankara, s.82–98
- Keser, Ulvi, “Kıbrıs’ta Türk Savaş Esirleri ve Çanakkale Esirler Mağarası”, *Bay Balkan Aydınları ve Yazarları Dergisi*, Prizren, Kosova, Yıl 17, Sayı 184, 2010, ss. 32–37.
- Kielstra, David A., “Taking Care of Business: Canada’s Forgotten Cold War Conflict in Cyprus, July-August 1974”, *Journal of Military and Strategic Studies (JMSS)*, Cilt 12, Sayı Sonbahar 2009, ss. 2-11
- Konuk, Nebiye, “Kıbrıslı Türklerin Göçmenlere Bakışı”, *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, II/3 (Mayıs 2018), ss. 74-81.
- Kurtkan, Amiran, “Fert ve Topluluk İlişkileri Bakımından Şahsiyet ve Cemiyet Tipolojisi” *Fındıkoğlu Armağanı*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, İstanbul, 1977, ss.170-171.
- Martikainen, Tuomas, “Din, Göçmenler ve Entegrasyon”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 38 (2010/1), ss. 263-276
- Nesim, Ali, ”Kıbrıs Türklerinde Atatürk İlke ve İnkılapları”, *I. Uluslararası Atatürk Sempozyumu*, Ankara, 1994, ss. 28-44
- Oğuz, Ahmet, “İş Gücü Piyasası Açısından KKTC Analizi”, *Econder*, Cilt II, Sayı 1, 2018, ss.31-36

- Öztürk, Yegane, “İçimizden Biri”, *Kıbrıs Mektubu Dergisi*, Mayıs 1998, Cilt 11, No.3, Ankara, s. 26
- Riesen, M. and A. Müller, “The Demographic Structure Of Cyprus”, *The Committee On Emigration, Refugees, And Demography*, Council of Europe, 10 March 1987
- Rüstemli, Ahmet ve Biran Mertan, “Yerli ve Göçmen Kıbrıslılarda Gruplararası Yanlılık; Bir Alan Çalışması”, *Üçüncü Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi*, Editör İsmail Bozkurt, Cilt IV, 13-17 Kasım 2000, Gazi Mağusa, ss. 365-366.
- Şahin, İsmail, Cemile Şahin ve Mine Öztürk, “Barış Harekâtı Sonrasında Türkiye’den Kıbrıs’a Yapılan Göçler ve Tatbik Edilen İskân Politikası”, *Turkish Studies*, Cilt 8, Sayı 7, Yaz 2013, ss.598-609.
- Taşçı, Faruk, “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, Cilt 10, 2009, Sayı 4, ss.175-204-
- Türkay, Osman, “Entrika İle Geciktirilen Darbe”, *Kıbrıs Bülteni*, KTKD İstanbul Şubesi, Mayıs 1973, ss. 24-25.
- Ünsaldı, Tansel, “Anılara Yolculuk-VII”, *Kıbrıs Mektubu*, Ocak-Şubat 2005, Cilt 18, Sayı 1, Ankara, ss. 35-42.
- Varol, Nehir ve Gültekin, Timur, “Etkin Bir Göç Faktörü; Afetler”, *Ankara Üniversitesi DTCE Antropoloji Dergisi*, Sayı 32, Aralık 2016, ss.43-51
- Yakar, Mustafa, “İç ve Dış Göçlerin Kırsalda Nüfusun Yaş Yapısına Etkisi; Emirdağ İlçesi Örneği”, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 10/2, 2012, ss.129-149
- Yapıcı, Asım ve Yusuf Emre, “Türkiye Göçmeni ve Yerli Kıbrıslılarda Dindarlık; KKTC Örneği”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, Temmuz-Aralık 2015, Cilt 18, Sayı 47, s. 11
- Yıldırımoglu, Hakan, “Uluslararası Emek Göçü; Almanya’ya Türk Emek Göçü”, *Kamu-İş*, Cilt 8, Sayı 1, 2005, ss.1-24
- Yılmaz, Abdurrahman, “Uluslararası Göç; Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”, *Turkish Studies*, Cilt 9, Sayı 2, ss.1685-1704

SÜRELİ YAYINLAR

Akademik Bakış

Akademik Yaklaşımlar Dergisi

Akşam

Ankara Üniversitesi DTCT Antropoloji Dergisi

Ankara Üniversitesi SBF Dergisi

Atlas

Avrupa

AUHFD

Bay Balkan Aydınları ve Yazarları Dergisi

Belgelerle Türk Tarihi Dergisi

Belleten

Bozkurt

Coğrafi Bilimler Dergisi

Cumhuriyet

Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi

Dini Araştırmalar Dergisi

Doğuş Üniversitesi Dergisi

Düşünce ve Tarih Dergisi

Econder International Academic Journal

Güvenlik Kuvvetleri Dergisi

Gündem Kıbrıs

Halkın Sesi

Havadis

Journal for Cyprus Issues

Journal of History and Art Research

Journal of Military and Strategic Studies

Journal of Social Science

Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi

Kara Kuvvetleri Dergisi

Kıbrıs

Kıbrıs Bülteni

Kıbrıs Mektubu

Kıbrıs Postası

Kıbrıs'ta Sosyalist Gerçek

Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

Muğla Üniversitesi S.B. Enstitüsü Dergisi (İlke)

Milliyet

Nacak

New Bulletin

Ortam

Poli Dergisi

Radikal

Söz

Sunday Mail

Terrorism and Political Violence

The Guardian

The New York Times

Turkish Studies

Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

Vakit

Yeniçağ

Yenidüzen

Zaman

D- SÖZLÜ TARİH KAYNAKLARI

22. Ali Tilki ile 10 Temmuz 2018günü Lefkoşa’da gerçekleştirilen görüşme
23. Sema Maşera ile 15 Nisan 2018günü Alayköy’de gerçekleştirilen görüşme.
24. Prof. Dr. Ulvi Keser ile 19 Ağustos 2018 günü Lefkoşa’da gerçekleştirilen görüşme.
25. Sevilay Büyüksoy ile 15 Nisan 2018günü Ergenekon köyünde gerçekleştirilen görüşme.
26. Dr. Ayten Berkalp ile 15 Ağustos 2018 günü Girne’de gerçekleştirilen görüşme.
27. Hüseyin Tilki ile 15 Ağustos 2018günügerçekleştirilen görüşme
28. Saadet Eseri ile 22 Temmuz 2018 günü Lefkoşa’da gerçekleştirilen görüşme.
29. Hülya Eseri ile 4 Ağustos 2018 günü Lefkoşa’da gerçekleştirilen görüşme.
30. Tülin Akbıçak ile 11 Temmuz 2018 günü Lefkoşa’da gerçekleştirilen görüşme.
31. Erdoğan Bozkurt ile 18 Temmuz 2018 günü Lefkoşa’da gerçekleştirilen görüşme.
32. Fırat Eseri ile 15 Eylül 2018 günü Lefkoşa’da gerçekleştirilen görüşme.
33. Hüseyin Ramadan ile 15 Temmuz 2018 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.
34. Güzide Tunç ile 15 Ağustos 2018 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme
35. Hatice Tunga ile 6 Haziran 2018 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.
36. Ali Bakır ile 18 Ekim 2018 tarihinde Girne’de yapılan görüşme.
37. Hakkı Atun ile 15 Mayıs 2019 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme
38. Aytuğ F. Plümer ile 25 Ekim 2018 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme
39. Ahmet Akçay ile 17 Ekim 2018 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme
40. Mehtap Özmen ile 7 Ekim 2018 tarihinde Lefkoşa’da yapılan görüşme.
41. Nazmiye Hazar ile 4 Ekim 2018 tarihinde İskele’de yapılan görüşme
42. Yakup Demir ile 05 Eylül 2018 tarihinde İskele’de yapılan görüşme

E- ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi/2/goksel/goksel1.html> 18.02.2004 s.1.

www.news.bbc.co.uk/1/shared/spl/hi/uk/05/born_abroad_countries_html/cyprus.stm.

www.kibris.net/basin/gazeteler/kibristanhaberler/gunlukhaberler_files/genclik_goc_dus_unuyor.htm.

<http://www.usakgundem.com/yazarlar.php?id=859&type=23>. 10 Aralık 2007.

ttp:

[//www.tasam.org/Files/Icerik/File/avrupa_birliginde_kulturel_entegrasyon_ve_turkiyeni_n_durumu_82d265fc-08bc-4d7e-b5f5-bed2e6da3cb3.pdf](http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/avrupa_birliginde_kulturel_entegrasyon_ve_turkiyeni_n_durumu_82d265fc-08bc-4d7e-b5f5-bed2e6da3cb3.pdf)

https: [//www.gozlemgazetesi.com/HaberDetay/253/172987/suriyeli-multeciler-ve-toplumsal-guvenlik.html](http://www.gozlemgazetesi.com/HaberDetay/253/172987/suriyeli-multeciler-ve-toplumsal-guvenlik.html)

www.haber.net.kktcv/dosya.php?dosya=guneydeki_turk_koyleri_simdi_ne_durumda?

www.kibris.net/basin/gazeteler/kibristanhaberler/gunlukhaberler_files/genclik_goc_dus_unuyor.htm.adresinde

www.milliyetblog.com.tr.

www.news.bbc.co.uk/1/shared/spl/hi/uk/05/born_abroad_countries_html/cyprus.stm.

www.trnc.info.com.tanitmadairesi.2002/turkce/dunya/basinindakibris/D7.htm.

F- BİLDİRGELER, YILLIKLAR VE DİĞER KAYNAKLAR

- 1- Emine Akçadağ, Yasadışı Göç ve Türkiye, Bilgesam Rapor No 42, İstanbul, 2012
- 2- KKTC Yabancılar ve Muhaceret Tüzüğü, Fesıl 105, Madde 20
- 3- Orsam, “Irak’tan İrağa: 2003 Sonrası Iraktan Komşu Ülkeler ve Türkiye’ye Yönelik Göçler”, Rapor No 21, Kasım 2010, Ankara
- 4- Yurtdışında Yaşayan Kıbrıslı Türkler İkinci Sempozyumu Sonuç Bildirgesi, 13-16 Kasım 1990, Lefkoşa.
- 5- TC Hükümeti ile KKTC Hükümeti arasında iki ülke vatandaşlarına ilave kolaylıklar tanınmasına ilişkin olarak yapılan 19 Temmuz 1999 tarihli anlaşma
- 6- TC Lefkoşa Büyükelçiliği Kalkınma ve Ekonomik İşbirliği Ofisi tarafından hazırlanan 2016 tarihli “2016 KKTC Ekonomi Durum Raporu”
- 7- TC Lefkoşa Büyükelçiliği Yardım Heyeti Başkanlığı tarafından hazırlanan 2014 tarihli “KKTC İşgücü Piyasasının Etkinliğinin Tespiti Çalışması” isimli rapor

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Fatih Uğur BİBER

Doğum Yeri ve Yılı :Ordu/1987

Medeni Hali :Evli

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi :Kara Harp Okulu

Yüksek Lisans Öğrenimi :Süleyman Demirel Üniversitesi

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

İngilizce (İleri Seviye)

İş Deneyimi :

Subay

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar :

Yoktur